

**LESY A JEJICH PŘÍSPĚVEK
K ROZVOJI REGIONŮ
- JAK VYUŽÍT
EXISTUJÍCÍ POTENCIÁL?**

**Sborník referátů ze semináře
doplněný o vybrané zkušenosti ze zahraničí**

Editoři
Jiří Matějček a Anton Prčina

Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
Jíloviště-Strnady
2005

Vydal Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti, Jíloviště-Strnady, 2005
VÚLHM Strnady, 156 04 Praha 5 – Zbraslav
tel. + 420 257 892 222, fax + 420 257 921 444
E-mail: info@vulhm.cz, <http://www.vulhm.cz>

Odpovědný redaktor: Ing. Jiří Matějčík, CSc.
Výkonný redaktor: Mgr. Eva Krupičková
Technická redakce, sazba: Ing. Jiří Matějčík, CSc., Ing. Anton Prčina, Ing. Jana Hlaváčková
Obálka: Klára Šimerová, foto: Ing. Petr Fabiánek
Náklad: 1 000 ks

ISBN 80-86461-60-2

OBSAH

Úvod.....	5
-----------	---

Příspěvky přednesené na semináři

VLASÁK, M.: Současný stav, silné a slabé stránky lesního hospodářství v Pardubickém kraji z pohledu veřejné správy	9
CHARVÁT, R.: Vlastník, region a stát, co mohou a konají pro využití potenciálu lesů.....	25
FLORA, M.: Právo na úhradu za plnění veřejně prospěšných funkcí vlastnictví.....	29
VERNER, V.: Energeticky soběstačná obec	37
BYSTRICKÝ, R.: Biomasa – naša budoucnost?.....	45
MATĚJÍČEK, J.: Stručný přehled náhrad za poskytované lesnické služby na příkladu Rakouska	49
KUKLÍK, P.: Dřevostavby v českém stavebnictví	55
ČEPELKA, O.: LEADER a jeho principy – příležitost pro aktivní subjekty na venkově.....	71
VASÍČEK, J.: Podpora lesů z Evropského zemědělského fondu na podporu rozvoje venkova pro období 2007 – 2013	77

Zkušenosti ze zahraničí

MANTAU, U.: Od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech lesa	85
MANTAU, U.: Mezera v lesních produktech	95
MALZBURG, B.: Uvedení rekreačních produktů lesa na trh a právo vstupu do lesa	105
MALZBURG, B.: Aspekty základního práva při uvádění rekreačních produktů lesa na trh	113
MALZBURG, B.: Právo vstupu do lesa v mezinárodním srovnání.....	119
MALZBURG, B.: Jízda na koni v lese.....	123
MANTAU, U., MERTENS, B.: Lesnické agentury pro životní prostředí otevívají cestu k uvádění environmentálních výkonů lesa na trh	127
MERTENS, B.: Vlastníci lesů školí manažery – tvorba životního prostředí jako integrovaná produktová koncepce.....	137
MANTAU, U.: Zpřístupnění nových trhů prostřednictvím lesohospodářských sdružení.....	147

Případové studie pro rekreační a ekologické služby

Případové studie z Německa	157
Případové studie z Itálie.....	179
Případové studie z Nizozemska	199
Případové studie z Rakouska	213
Závěr	229

ÚVOD

Seminář s názvem „Lesy a jejich příspěvek k rozvoji regionů – jak využít existující potenciál?“ se konal na zámku Vilémov u Golčova Jeníkova dne 12. 10. 2005 a uspořádal ho Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti Jíloviště-Strnady, útvar lesnické politiky, ve spolupráci s Krajským úřadem Pardubického kraje, odborem životního prostředí a zemědělství. Seminář volně navazuje na obdobné semináře konané v předchozích letech v hotelu Křemešník u Pelhřimova na Vysočině a v Centru celoživotního vzdělávání Školního lesního podniku Masarykův les ve Křtinách u Brna.

Seminář byl opět určen pro pracovníky státní správy lesů (především na úrovni krajských úřadů), pro vlastníky a uživatele lesů, odborné lesní hospodáře a ostatní zájmové skupiny zabývající se obnovou a rozvojem venkova.

Na semináři byla věnována pozornost vybraným problémovým okruhům, které mají významný vliv na současný stav i budoucí využívání potenciálu lesů v jednotlivých regionech České republiky. Sociálně-ekonomická a lesopolitická náplň semináře se soustředila na:

- 1) vlastnická práva a možnosti komerčního využití lesnických služeb – hledání nových trhů,
- 2) finanční náhrady vlastníkům lesa za poskytované služby či omezení hospodaření,
- 3) faktory konkurenceschopnosti odvětví a lesních podniků apod.,
- 4) vyšší využití dřeva (dřevostavby, biomasa apod.),
- 5) přípravu na využití strukturálních fondů EU v lesním hospodářství na příští plánovací období 2007 – 2013.

Cílem semináře bylo předat jeho účastníkům informace o řadě aspektů, kterými se může při aktivním přístupu ovlivňovat efektivnost hospodaření v lesích (podpory, sdružování apod.), pozice odvětví v regionu (využití obnovitelné přírodní suroviny, poskytování dodatečných služeb veřejnosti, vytváření pracovních míst, tvorba příjmů venkovského obyvatelstva aj.) či přinejmenším přispět k získání nových informací ke zlepšení ekonomických, ekologických a sociálních funkcí lesa ve prospěch rozvoje regionů.

První část sborníku je tvořena příspěvky přednesenými na semináři a druhou část pak představují zkušenosti ze zahraničí v podobě přeloženého výběrů článků od významných specialistů v rámci řešení evropského projektu o možnostech uvádění rekreačních a environmentálních služeb (RES) na trh.

Sborník by svým obsahem chtěl přispět ke zlepšení znalostí vedoucích ke změně pohledu na mimoprodukční funkce (v našem případě rekreačních a environmentálních funkcí) s cílem jejich začlenění do tržního prostředí a komerčního uplatnění, aby mohly aktivním vlastníkům lesa přinést dodatečné ekonomické efekty. Skutečnost, že to jde řešit, například na bázi dobrovolných smluv, je dokumentována na řadě případových studií z několika evropských zemí.

Příspěvky přednesené na semináři

Současný stav, silné a slabé stránky lesního hospodářství v Pardubickém kraji z pohledu veřejné správy

*Ing. MARTIN VLASÁK
Krajský úřad Pardubického kraje
Odbor životního prostředí a zemědělství
Komenského nám. 125
532 11 Pardubice*

*Tel.: 466 026 464
Fax: 466 026 429
E-mail: martin.vlasak@pardubickykraj.cz*

Dobrý den,

vážené dámy a pánové, v dnešním příspěvku se budu zabývat charakteristikou Pardubického kraje (PK) z hlediska lesního hospodářství (LH) a možnostmi ovlivnění tohoto odvětví činností orgánů Pardubického kraje.

Povinnosti a práva krajů a krajských úřadů na úseku lesního hospodářství, vyplývající z platné právní úpravy

Kraj je v evropských zemích i jinde ve světě správním subjektem, který vykonává jednak samosprávu, ale také vymezenou část státní správy. V kontextu snahy o jistou unifikaci s ostatními evropskými zeměmi má být kraj v podstatě nejdůležitějším správním subjektem.

Základní právní normou, která umožnila vznik krajů, je ústavní zákon č. 347/1997 Sb. o ustavení vyšších územněsprávních celků, provázený změnou Ústavy ČR. Dále je to pak zákon, 129/2000 Sb. o krajích, který upravuje postavení kraje a jeho práva, povinnosti a kompetence, jednak v samostatné působnosti a jednak jako orgánu státní správy, tedy v působnosti přenesené. Mimo toho jsou práva, povinnosti a kompetence kraje dány celou řadou dalších zákonů.

Povinnosti a práva krajů v samostatné působnosti

V samostatné působnosti vychází práva a povinnosti kraje ve vztahu k lesnímu hospodářství (dále jen LH) a dalším navazujícím odvětvím především z obecných ustanovení zákona o krajích. Tato práva a povinnosti jsou současně i významným nástrojem regionální lesnické politiky. Výčet nejdůležitějších z nich, vztahujících se různou mírou k LH a oblastem, které LH přímo, nebo nepřímo ovlivňuje, je následující:

- kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů (§ 1)
- vydává obecně závazné vyhlášky kraje (§ 6 – 8)
- ukládá pokuty právníkům i fyzickým osobám (§ 11)
- předkládá návrhy zákonů poslanecké sněmovně, návrhy Ústavnímu soudu na zrušení zákonů, schvaluje územně plánovací dokumentaci, koncepci cestovního ruchu a rozpočet kraje (§ 35)
- poskytuje dotace právníkům a fyzickým osobám (§ 36)
- vyřizuje návrhy připomínky a podněty obcí a právníků osob, vydává nařízení kraje (§ 59).

Povinnosti a práva krajů v přenesené působnosti

V přenesené působnosti kraj vykonává povinnosti a kompetence vyplývající z celé řady zákonů. Podle těchto zákonů také ukládá sankce a poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím. Tyto kompetence vykonává prostřednictvím krajského úřadu. Přehled zákonů, ze kterých vyplývají kompetence krajských úřadů a přehled konkrétních kompetencí, které se dotýkají LH a navazujících odvětví, je následující:

Přehled úkolů a možností kraje:

Oblast	Úkoly kraje	Možnosti kraje v les. hospodářství
Politická	<ul style="list-style-type: none"> - oponentura zákonů - návrhy zákonů - výkon státní správy - dotace fyz. a práv. osob - podpora zájmových spolků - podpora činnosti politických stran 	<ul style="list-style-type: none"> - návrh novely zákona o lesích, o ochraně přírody a krajiny, i dalších zákonů tak, aby nadměrnou regulací nedocházelo k hospodářskému útlumu - zjednodušení a efektivní fungování státní správy - zjednodušení a snížení počtu vyhlášek k zákonu o lesích - podpora činnosti spolků, souvisejících s lesnictvím, myslivostí a přírodou
Hospodářská	<ul style="list-style-type: none"> - hospodářský rozvoj území kraje - dotace podnikatel. subjektů na rozvoj podnikání - vytváření podmínek pro rozvoj podnikání - řešení připomínek obcí k hospodářským otázkám 	<ul style="list-style-type: none"> - podpora zvyšování produkce dříví - politická podpora využívání těžebních možností lesů - podpora vzniku nových zpracovatelských kapacit a dřevovýrob - podpora nových způsobů využití dříví (energie, lignikultury a pod.) - podpora podnikání a služeb v lesnictví - podpora společenstevních forem hospodaření za účelem zvýšení ekonomické výkonnosti
Kulturní	<ul style="list-style-type: none"> - výkon významných kompetencí státní správy v oblasti kultury a památek - péče o kulturní památky - podpory v oblasti kultury a památkové péče - osvěta v oblasti kultury a památkové péče 	<ul style="list-style-type: none"> - informační databáze o památkových objektech v lese - organizace a podpora péče o památky v lese - péče o místa v lese s kulturní historií - osvěta v oblasti lesnické historie - propagace kulturních a uměleckých děl s lesnickou tematikou - motivace podnikatelského sektoru v LH k podpoře kulturních akcí
Sociální	<ul style="list-style-type: none"> - obecná péče kraje o potřeby občanů v sociální oblasti - podpora politiky zaměstnanosti - kontroly a postihy fyzických a právnických osob v oblasti státní sociální podpory (zák. č. 117/1995 Sb.) - kontroly a postihy fyzických a právnických osob v oblasti soc. zabezpečení (zák. č. 100/1988 Sb.) - sociální politika v oblasti ústavů soc. péče 	<ul style="list-style-type: none"> - aktivní podpora vytváření pracovních míst v lesnickém a dřevozpracujícím podnikatelském sektoru - podpora pracovního uplatnění občanů v neproduktivním věku v oblasti LH - monitoring podmínek a podpora občanů, žijících na osamělých místech - monitoring sociálních podmínek občanů s nemocí z povolání v LH - monitoring podmínek občanů s rizikovým povoláním v LH - zaměření kontrol práv. osob, podnikajících v LH do sociální oblasti

Program rozvoje Pardubického kraje

Program rozvoje Pardubického kraje je dokumentem se střednědobou platností, kterým jsou zajištěny hlavní směry sociálněekonomického rozvoje kraje. Je dokumentem velmi kvalitním a profesionálně zpracovaným, o který je možné a také nezbytné opírat hlavní zásady regionální lesnické politiky. Program obsahuje podrobnou analýzu a je poté strukturován do sedmi problémových okruhů:

- a. životní prostředí
- b. ekonomický potenciál
- c. technické vybavení a obsluha území
- d. venkovský prostor a zemědělství (lesnictví)
- e. lidské zdroje
- f. činitelé
- g. turistický ruch

Téměř každý z těchto problémových okruhů v sobě zahrnuje vztah k problematice lesního hospodářství.

Lesnické charakteristiky kraje

Lesy jsou pro kraj důležitým přírodním fenoménem. Jejich výměra je menší oproti ostatním krajům a dosahuje pouze 64 % krajského průměru. Podíl soukromých majetků je vyšší a dosahuje 122 % krajského průměru. Velmi nevyhovující je vlastnická struktura, kdy plných 73 % vlastníků hospodaří na výměře do 1 ha! Lesy nejsou příliš zatíženy omezeními z titulu ochrany přírody. Podíl lesů v ZCHÚ dosahuje jen 59 % průměru.

Přijatelná je i míra vlivu škodlivých činitelů, kde kraj dosahuje výrazně podprůměrných hodnot s výjimkou škod klikorohem borovým, což je způsobeno velkým rozsahem borových výsadeb. Lesy jsou nadprůměrné svým hospodářským výnosem. Existuje však rezerva zvýšení ekonomického potenciálu lesů vytvořením společenstevních forem obhospodařování soukromých lesů malých výměr. Charakter lesů a jejich stav předjímá některé důležité lesopolitické úkoly.

		ČR	Pardubický kraj	Průměr na kraj % PK z průměru krajů
Celková výměra	ha		451 852	
Výměra lesů	ha	2 643 058	130 080	203 312 64 %
Lesnatost	%	32,8	28,8	88 %
Výměra lesů v ZCHÚ	ha	600 475	17 860	46 190 39 %
% lesů v ZCHÚ	%	23,25	13,73	59 %
Délka drob. vodních toků	km	19 804	1 312	1 523 86 %
Státní les. majetek	%	61	53	87 %
Obecní les. majetek	%	15	13	87 %
Soukromý les. majetek - fyzické osoby	%	23	28	122 %
Soukromý les. majetek - právnické osoby	%	1	6	600 %
Počet organizací v LH			991	
Počet organizací v DZP			2 179	
Počet zaměstnanců na 1000 ha lesa		12	9	
Počet vlastníků lesů		187 955	25 500	
z toho do 1 ha		136 581	18 530	
1 – 2 ha		25 134	3 410	
2 – 5 ha		18 280	2 480	
5 – 10 ha		4 761	646	
více jak 10 ha		3 199	434	
Škodliví činitelé – vítr, sníh, námraza	m ³	1 660 870	99 787	127 759 78 %
Exhalace a sucho	m ³	325 804	12 481	25 062 50 %
Podkorní hmyz	m ³	296 177	7 745	22 783 34 %
Klikoroh borový	ha	2 149	279	165 169 %

Lesnictví v kraji

Podíl lesních pozemků na celkové výměře území je v Pardubickém kraji nižší (29,3 %) než v ČR (33,4 %).

V současné době se projevuje tendence zalesňovat nelesní pozemky a převádět je mezi pozemky určené k plnění funkcí lesa. Proto se dá předpokládat, že se výměra lesů v Pardubickém kraji bude zvyšovat.

Většina lesů v Pardubickém kraji náleží státu. V okrese Chrudim je struktura vlastnictví lesů: 65 % státní, 27 % soukromé, 8 % obecní lesy; v okrese Pardubice je tato struktura: 40 % státní, 30 % soukromé, 30 % obecní lesy; v okrese Svitavy: 65 % státní, 24 % soukromé, 11 % obecní lesy a v okrese Ústí nad Orlicí: 52 % státní lesy a 48 % lesy soukromé a obecní.

Hospodaření v lesích kraje je zajišťováno jednak vlastníky samotnými, jednak lesními akciovými společnostmi, sdruženími soukromých vlastníků lesa, společnostmi s ručením omezeným a fyzickými osobami podnikajícími na základě živnostenského listu.

Na území Pardubického kraje nejsou vážnější problémy s restitucí lesních pozemků, pouze v okrese Chrudim jsou doposud nevyřešené církevní restituce.

Stabilita lesních ekosystémů je snížena ve smrkových monokulturách v okrese Svitavy a především v Orlických horách, kde došlo k velkoplošnému rozpadu lesních ekosystémů. V okrese Svitavy se projevuje větrnými polomy a výskytem lýkožrouta smrkového. V ostatních částech Pardubického kraje je odolnost porostů vůči negativním činitelům dobrá.

Kraj spolu s krajem Vysočina a Jihočeským krajem dosahuje jeden z nejlepších hospodářských výsledků z 1 ha lesa za lesnickou činnost (bez finančního příspěvku).

Vlastnická struktura

Lesnické, ekonomické i správní podmínky pro hospodaření v lesích jsou významně ovlivňovány vlastnickou strukturou.

Přehled o držbě lesů v kraji podávají následující tabulky:

Výměra lesů celkem	ha	130 080
z toho:		
státních	%	53,9
obecních	%	12,9
soukromých	%	33,2
ostatních	%	0,1

Velikost lesního majetku	Počet vlastníků
do 1 ha	18 530
od 1 ha do 2 ha	3 410
od 2 ha do 5 ha	2 480
od 5 ha do 10 ha	646
od 10 ha do 20 ha	208
od 20 ha do 50 ha	99
od 50 ha do 100 ha	54
od 100 ha do 500 ha	56
od 500 ha do 1 000 ha	6
nad 1 000 ha	11
celkem	25 500

Průměrná velikost lesního majetku	ha
všechny lesy	5,1
bez státních lesů	2,36

Pramen: VÚLHM 1999

Velký počet malých lesních majetků, který je důsledkem obnovy soukromého a komunálního vlastnictví lesů, objektivně ztěžuje výkon odborných lesních hospodářů i státní správy lesů. Zejména u nejmenších majetků jsou možnosti efektivního hospodaření na žádoucí odborné úrovni minimální.

Malé soukromé i obecní majetky mají ztížen i přístup k dotacím, především pro administrativní nároky na vlastníka – žadatele.

Těžební možnosti kraje

Roční těžba dříví v kraji se pohybuje okolo 645 tisíc m³ b. k. Tato těžba představuje 1,85 % porostních zásob, respektive 4,9 m³ z průměrného hektaru porostní půdy ročně. Z analýzy zastoupení jednotlivých obmýtí a věkových stupňů v kategorii hospodářského lesa i lesa zvláštního určení vyplývá, že těžební možnosti kraje jsou podstatně vyšší: pohybují se v rozpětí 780 tisíc až 1 milion m³ ročně. Vyšší těžební využívání porostních zásob je podmíněno snižováním obmýtí delších než 110 let při obnovách lesních hospodářských plánů a může proto probíhat jen postupně během nejméně 10 let.

Uvedené těžební možnosti kraje jsou stabilní pro následující tři decennia, protože věkové složení zásob vykazuje přebytek starších porostů, počínaje sedmým věkových stupněm, považujeme-li tzv. normální zastoupení věkových stupňů za srovnávací základnu.

Pro těžební potenciál kraje je významný i vysoký podíl jehličnatých dřevin (87,6 %) v porostních zásobách.

Územní rozložení těžebních možností kraje není rovnoměrné. Srovnání obcí s rozšířenou pravomocí (ORP) jako územních jednotek kraje je obsaženo v následující tabulce:

Rozložení potencionálních těžebních možností kraje do ORP							
ORP	% podíl věkové kategorie na porostních zásobách kraje			% podíl věkové kategorie na porostní ploše kraje			
	80-	80+	celkem	80-	80+	celkem	těž. možnostech kraje
Chrudim	15,4	14,5	14,9	14,6	15,1	14,8	14,9
M.Třebová	11,7	13,1	12,4	11,5	12,4	11,8	12,4
Svitavy	9,6	8,9	9,2	8,4	8,2	8,3	9,2
Polička	8,4	7,2	7,8	6,8	6,4	6,6	7,8
Hlinsko	8,6	5,3	6,9	7,5	4,7	6,5	6,9
Litomyšl	6,9	6,5	6,7	6,1	5,7	6	6,7
Lanškroun	6,2	6,9	6,5	6,5	6,3	6,4	6,5
Žamberk	6,1	6,7	6,4	6,5	6,2	6,4	6,4
Holice	5,1	5,5	5,3	6,2	6,8	6,4	5,3
Přelouč	5	4,5	4,8	6,3	6,1	6,2	4,8
Králíky	4,3	5,1	4,7	5	5,4	5,2	4,7
Ústí n.O.	3,6	5,3	4,4	4,3	5,1	4,6	4,4
V.Mýto	3,3	4	3,7	4	4,4	4,1	3,7
Pardubice	3,3	3,2	3,3	3,7	4,6	4	3,3
Č.Třebová	2,5	3,4	2,9	2,6	2,9	2,7	2,9
Kraj	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Hodnocení imisní zátěže porostů

Ministerstvo zemědělství stanovilo s platností od 1. 1. 1997 pásma ohrožení lesů pod vlivem imisí (dále jen pásma ohrožení) na podkladě družicových snímků předchozího vývoje a terénního šetření (s určitou možností upřesnění při tvorbě OPRL).

Podle dynamiky zhoršování zdravotního stavu se lesy zařazují do těchto pásem ohrožení A až D. Nejvyššími pásmy ohrožení jsou pásma A a B. V kraji jsou vylíšena pásma ohrožení C a D a v malém rozsahu i pásmo B.

Pásmo ohrožení A není v PK zastoupeno a ani v budoucnu se nepředpokládá jeho výskyt.

	Pásma ohrožení v kraji (porostní půda)		
	B	C	D
ha	755	47 340	67 607
% podíl na porostní půdě kraje	0,58	36,32	51,87

Současný zdravotní stav porostů

Projevuje se mírné zlepšení zdravotního stavu porostů z hlediska poškození porostů (defoliace a odumírání) proti stavu z konce osmdesátých let.

Silné a slabé stránky lesního hospodářství v Pardubickém kraji

Dostáváme se k hlavní kapitole přednášky, která definuje přednosti, slabé stránky, příležitosti a ohrožení lesního hospodářství v kraji. Vychází z Regionální analýzy lesního hospodářství v PK, zpracované v roce 2004 a z taxačních, ekonomických a sociálních dat, která byla analyzována pro potřeby a hlavně ze srovnání hodnot pro PK s průměrnými hodnotami pro ČR, tedy průměrnými hodnotami v rámci třinácti krajů.

Silné stránky:

- lesní hospodářství v kraji je ziskové
- lesy nejsou výrazně poškozovány škodlivými činiteli
- lesní dopravní síť má nadprůměrnou hustotu
- nadprůměrné zásoby a nadprůměrné hodnoty přírůstků umožňující zvýšení těžeb
- nízké procento porostní půdy na labilních stanovištích
- zajištěná trvalost produkce dříví i mimoprodukčních funkcí

- poměrně příznivá kvalita těžebního fondu
- nízký podíl terénních typů, které jsou obtížně přístupné
- možnost diverzifikace výnosů (např. těžba nerostných surovin)
- možnost získání podpor z rozpočtu státu i prostředků EU

Slabé stránky:

- nízká lesnatost kraje
- nepříznivě vychýlená druhová skladba
- nepříznivá majetková struktura, nadprůměrný podíl drobných lesních majetků
- lesy jsou značně rozptýleny, velké komplexy jsou spíše výjimkou
- malá informovanost veřejnosti o problematice v lesnictví
- malá informovanost vlastníků o možnostech efektivního obhospodařování lesů
- nedostatečné možnosti dobrého zpeněžení malých objemů dříví
- malé ekonomické znalosti odborných lesních hospodářů
- zastaralost technologií používaných u vlastníků lesů a nízká produktivita
- komplikovaná státní správa
- represivní charakter státní správy opomíjející poradenství
- nízká spotřeba výrobků ze dřeva
- nízká konkurenceschopnost dřevozpracujícího průmyslu v kraji

Příležitosti:

- zvýšení plochy lesů v kraji
- zlepšení druhové skladby lesních porostů v kraji
- vytvoření podmínek pro sdružování vlastníků
- zmírnění nepříznivých dopadů roztříštěné majetkové struktury
- využití těžebních možností bez snížení kvality hospodaření
- zvýšení ekonomické výkonnosti vlastníků lesů
- zjednodušení výkonu státní správy v LH
- zvyšování odborné úrovně pracovníků státní správy
- zvýšení odborné úrovně odborných lesních hospodářů
- zvýšení informovanosti veřejnosti o lese a LH
- vytvoření informačního centra pro vlastníky lesů
- rozvoj podnikání v LH kraje
- lepší využití malých objemů dříví v řemeslném zpracování

- zlepšení rekreačních funkcí a vyšší turistická návštěvnost kraje
- využití neproduktivních a nadbytečných zemědělských pozemků k produkci energetických dřevin
- vytvoření možnosti alternativního energetického zdroje pro obce

Ohrožení:

- nízké využití dřeva z drobných lesů a nízké řemeslné zpracování dřeva
- snížení konkurenceschopnosti českých vlastníků díky zákonným omezením
- snížení výnosovosti LH z důvodů střetů s ochrannými aktivitami
- snížení výnosovosti z důvodu chronicky neřešených škod zvěří
- zvýšení nákladů po začlenění do EU, hlavně mezd, kterému neodpovídá produktivita

Mimoprodukční funkce lesů

Mimoprodukční funkce hrají v moderním LH rovnocennou roli funkcím produkčním. Registrujeme dokonce mnoho iniciativ, snažících se nadřadit tyto funkce funkcím produkčním. Vedle racionálních důvodů, vyplývajících z významu těchto funkcí pro životní prostředí regionu, existují i důvody, plynoucí ze snadnější možnosti čerpání finančních prostředků z rozpočtu státu nebo kraje, na zajištění právě těchto funkcí. Proto, bohužel, často dochází k neefektivnímu vynakládání finančních prostředků na zajištění těchto funkcí, zdůvodňovanému veřejným zájmem, který je často zájmem pouze podnikatelským. Tento stav je způsoben hlavně dvěma aspekty:

- neuvažují se ekonomické priority (hodnocení) jednotlivých mimoprodukčních funkcí
- výsledek lze obtížně materiálně nebo finančně vyjádřit

Některé z mimoprodukčních funkcí jsou zajišťovány pouhou existencí lesa a bez zvláštních finančních nároků na jejich průběh (teorie úplavu), jiné je třeba podpořit finančně nebo regulací. Z hlediska významu jednotlivých funkcí je lze posuzovat ve vztahu k lokalitě jejich působnosti a také na základě finančního ocenění jejich významu, ke kterému existuje několik metod. Toto, byť rámcové hodnocení, by mělo být měřítkem pro uplatnění lesopolitických opatření kraje.

Pro posouzení míry pozornosti, která má být racionálně věnována v lesopolitických opatřeních kraje mimoprodukčním funkcím, je nutné pokusit se o jejich finanční ohodnocení, které, ať je jakkoliv empirické, poskytne představu o jejich důležitosti a může být rozhodovacím kritériem.

Nejvýznamnější mimoprodukční funkce na území Pardubického kraje jsou následující:

- nedřevoprodukční funkce – jedná se v podstatě o funkci produkční, která není spjata s produkcí dřeva (borůvky, maliny, ostružiny, brusinky, houby, léčivé rostliny)
- ochranné funkce hydričné – jedná se hlavně o zadržování vláhy v krajině a regulaci odtokových poměrů v případě extrémních srážek

- půdoochranné funkce – jedná se především o zamezení půdních erozí a půdních sesuvů
- zdravotně-hygienické funkce (rekreační, zdravotní) – jedná se o možnost rekreace a zdraví prospívající aktivity obyvatel v lesním prostředí
- kulturně-naučné funkce – jedná se o přírodoochranné, výchovné, vědecké a osvětové funkce

Pro orientační hodnocení důležitosti těchto funkcí bylo použito ocenění sociálně-ekonomické významnosti funkcí lesa, zpracované kolektivem autorů (Šišák, Švihla, Šach, Praha 2002). Toto hodnocení vychází z finančních nákladů, které je nutno vynaložit na zajištění příslušné funkce jiným způsobem než existencí lesa, eventuálně nákladů na odstranění škod, které mohou vzniknout absencí příslušné funkce. Přehled je zobrazen v následující tabulce:

Funkce	Sociálně-ekonomické ocenění Kč/ha	Hodnocená kritéria
Ochranná funkce hydrická	6 000 Kč/ha	- tvorba povodňových průtoků - odstraňování následků pov. škod - tvorba minimálních průtoků (prameny) - kvalita odtékajících vod - kvalita spodních vod
Půdoochranná funkce	4 000 Kč/ha	- ztráty půdy povrchovou a vnitroskeletovou erozí - zanášení vodních nádrží a toků
Nedřevoprodukční funkce	3 946 Kč/ha	- sběr hub a ostatních lesních plodů - sběr léčivých rostlin - relaxační účinek
Zdravotně-hygienická funkce	2 430 Kč/ha	- vliv na čistotu ovzduší - zachycování nečistot - pozitivní zdravotní vliv na lidský organismus - lesy zdrav. zařízení - rekreační aktivity obyvatel v lesním prostředí
Kulturně-naučná funkce	2 070 Kč/ha	- výuka a výzkum - vzdělávací význam chráněných území a přírodních památek - kulturní a historická místa v lesním prostředí.

Z uvedeného přehledu vyplývá, že největší míru pozornosti je třeba v regionální lesnické politice věnovat funkcím hydrickým a půdoochranným, protože jejich absence může způsobit nejenom velké náklady, ale také škody velkého rozsahu.

Důležitost některých ostatních funkcí nevyplývá z jejich závažnosti, ale společenské žádání. Proto má jejich plnění často i politické dopady a nelze je podceňovat. V této souvislosti se jedná zejména o funkce rekreační.

Vyšší využití a zhodnocení dříví a ostatních produktů lesa

Vysoké zhodnocení potenciálu, který představuje lesní hospodářství, je základním a také nutným předpokladem pro jeho rozvoj. Plné využití lesních zdrojů v ČR má své rezervy, a proto jistě bude v budoucnosti předmětem lesopolitických aktivit s důležitou rolí aktivit krajů.

Využití lesních zdrojů, dříví a ostatních produktů v PK můžeme rozdělit do oblastí:

- využití produkčních možností lesů PK
- využití dříví z drobných lesních majetků a dříví marginální kvality

Využití produkčních možností lesů PK

V ČR platí obecně, že produkční možnosti nejsou využívány a PK není výjimkou. Zatímco se v lesnický vyspělých zemích těží cca 85 % celkového běžného přírůst (zbytek tvoří tzv. nedisponibilní hmota), v ČR představuje tato hodnota pouze 67 %.

Srovnání průměrných hodnot zásob a přírůstů v ČR a PK

	Prům. zásoba na 1 ha (m ³)	Celk. běžný přírůst (m ³ /ha)	Celk. prům. přírůst (m ³ /ha)	Těžba/1 ha	% těžby z celk. běž. přírůstu
Česká republika	247	7,8	6,5	5,5	69
Pardubický kraj	269	8,1	7,6	5,1	63

Z přehledu vyplývá velká rezerva těžebních možností v lesích PK. Tento trend je bohužel výsledkem tlaku ekologických iniciativ a někdy i vlastníků samotných, kteří zastávají názor, že dokladem správného a přírodě blízkého LH jsou nízké těžby. Při tvorbě LHP dochází k neustálému zvyšování obmýtlí a k růstu zásob. Ve skutečnosti mnoho porostů překračuje svoji biologickou zralost, dochází ke znehodnocení zásob hnilobami, nepravým jádrem apod., čímž se často snižuje možná cena až na úroveň palivového dřeva.

Další skutečností je, že zpracovatelské technologie se zaměřují na dříví slabších dimenzí a silné dříví lze prodat jen s cenovou srážkou. Proto má politika nízkých těžeb a vysokých zásob velké negativní ekonomické dopady a její změna je v zájmu LH i vlastníků lesů samotných nutná. Kraje zde mají velké příležitosti.

Využití dříví z drobných lesních majetků

Dříví, které pochází z drobných lesních majetků, je velmi často využíváno neracionálně. Objektivním důvodem jsou malé objemy, čítající často jednotlivé stromy a jejich téměř nemožné, efektivní umístění na trh. Při velmi roztržitěné majetkové struktuře lesů PK se tak značný objem dříví dostává mimo efektivní využití. Řešení obvyklá v lesnický vyspělých zemích v Evropě jsou následující:

- podpora řemeslného zpracování dříví ve venkovském prostoru
- podpora využití dříví ve stavebnictví
- podpora obchodních aktivit, zaměřených na výkupy malých množství hmoty
- sdružování vlastníků malých výměr
- využití dříví marginální kvality

Jedná se o další rezervu ve využití dřevní hmoty, která se týká i velkých vlastníků lesů. Hmota z vrcholů stromů, silných větví a klestu zůstává často nezužitkována. Její ponechání v lese má zanedbatelný vliv na kvalitu půd a může být spíše rizikem (hmyzí škůdci). Podle některých vědeckých prací je nejdůležitějším zdrojem organického materiálu pro lesní půdy především opad listů a jehlic během života stromu a vliv malé části hmoty při jeho těžbě je zanedbatelný.

Možnosti využití této hmoty jsou především ve výrobě:

- palivového dříví
- briket a pelet
- palivových štěpek
- energetických štěpek

Pro venkovský prostor představují velkou možnost dodávky palivového dříví. Pro jeho renesanci mluví zkušenosti z Rakouska i Bavorska, kde již za pomoci státu vznikají specializované firmy (závody lesní biomasy), dodávající domácnostem palivové dříví a štěpku.

Důvody pro rozvoj tohoto využití dřeva jsou následující:

- topení dřívím má tradici
- odpadní dřevo je za přijatelnou cenu
- stroje pro úpravu paliva představují přijatelnou investici
- existuje široká nabídka kvalitních kotlů
- výhodnost alternativního zdroje vedle plynu a elektřiny
- rostoucí ceny plynu a elektřiny
- očekávané dotace na energii z obnovitelných zdrojů

V případě vzniku podnikatelských subjektů, které zajistí dodávku tohoto dřeva, lze očekávat zvýšení zájmu o tento způsob využití odpadového dřeva.

Podpora vlastníků lesa

Podpora vlastníků lesů je jedním z nejdůležitějších lesopolitických opatření, kterým můžeme motivovat vlastníky k činnostem, které jsou buď ve veřejném zájmu nebo podporují zvýšení ekonomického a sociálního potenciálu regionu a vlastníci nemá dostatek prostředků na jejich realizaci.

Podpora může mít různé formy, např. osvětová činnost, informační servis, poradenství atd. Jako nejdůležitější jsou však nejčastěji vnímány podpory peněžní, zejména:

- přímé podpory (finanční příspěvky na hospodaření, subvence, dotace apod.)
- nepřímé podpory (daňové úlevy)

Přímé podpory

Podle původu prostředků můžeme přímé podpory rozdělit následovně:

- podpory ze státního rozpočtu
- podpory z rozpočtu kraje
- podpory ze Státního fondu životního prostředí
- podpory z Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu
- podpory z prostředků EU

Nepřímé podpory

Tyto podpory mají v LH charakter daňových úlev. Tyto úlevy jsou poskytovány pro daň z pozemků v následujících případech:

- lesy nabyté v restituci v prvních pěti letech po nabytí vlastnictví
- kategorie lesů ochranných
- kategorie lesů zvláštního určení
- lesy pod vlivem imisí v pásmech ohrožení I a II

Z uvedeného přehledu vyplývá, že možnost podpor je poměrně rozsáhlá a hlavním leso-politickým opatřením bude osvěta, informovanost a poradenský servis pro vlastníky lesů.

Důležitá je pro vlastníka možnost zpracování projektu, který vyhovuje všem požadavkům, protože hlavně v případě strukturálních fondů EU je samostatné zpracování projektu pro většinu vlastníků nereálné.

Jednání o podobě a výši podpor do LH z rozpočtu kraje se stává politickou otázkou. Odborné lesnické organizace by z tohoto důvodu měly více vstoupit do jednání o budoucí podobě podpor do lesního hospodářství.

Podpora sdružování lesních majetků

Vlastnická struktura majetků je jednou z největších nevýhod soukromého vlastnictví lesů v České republice. Pardubický kraj má oproti průměru krajů nadprůměrný podíl soukromých majetku, avšak jejich strukturu ještě více nevýhodnou.

Průměrná velikost soukromých lesních majetků:

Česká republika 3,25 ha

Pardubický kraj 2,39 ha

Průměrná hodnota je navíc silně ovlivněna existencí několika velkých majetků v řádech tisíců hektarů. Pokud bychom odečetli majetky větší než 300 ha, obdrželi bychom průměrnou velikost pouze 1,2 ha.

Tato struktura neumožňuje využít hospodářského i sociálního potenciálu lesů a to z následujících důvodů:

- nevýhodný obchod malých množství dřevní hmoty
- téměř nemožné investice do infrastruktury, technologií apod.
- často neodborné hospodářské postupy
- obtížné řešení kalamitních situací
- obtížné financování pěstebních prací z důvodů výnosové nevyrovnanosti

Sdružování lesních majetků je v podstatě jediným racionálním řešením této nepříznivé situace. Je velmi rozšířené v Rakousku, Německu, Švýcarsku i Francii. V ČR docházelo ke vzniku lesních družstev v období před druhou světovou válkou. V letech 1939 – 1945 byly dokonce vládním nařízením soukromé majetky sloučeny do tzv. lesních správ a odborně vedeny profesionálními lesníky. V roce 1945 však byl tento stav zrušen na základě zrušení všech předpisů z doby okupace. Družstva byla zestátněna vládním nařízením č. 81/1958. V roce 1995 bylo vládním usnesením č. 168/1995 obnoveno vlastnictví lesních družstev obcí. Lesní družstva soukromých osob zůstávají obrovskou hospodářskou i lesopolitickou rezervou a změna současného stavu je v zájmu krajů. Může totiž vytvořit nové pracovní i podnikatelské příležitosti a zvýšit hospodářskou výkonnost regionu. Bezpochyby by došlo ke zlepšení odborné úrovně hospodaření v těchto lesích, zlepšilo by se i plnění ostatních funkcí lesa včetně funkce rekreační.

Nepříznivý stav sdružování majetků v ČR by se mohl změnit pomocí komplexního projektu, který by obsahoval jak právní, technické a ekonomické aspekty, tak osvětu, propagaci a podpůrné mechanismy. Protože tento stav je stejný ve všech krajích, mohl by tento projekt být společným projektem všech krajů a tématem pro jednání Asociace krajů.

Podpora podnikatelského prostředí v lesním hospodářství a řemeslném zpracování dříví

Srovnání situace v PK s údaji za Českou republiku poskytuje následující tabulka:

	ČR	Pardubický kraj	% z průměru krajů
Počet podnikatelských subjektů v LH	21 795	991	59
Počet subjektů navazujících na LH	46 204	2 179	61
Počet zaměstnanců v LH	32 264	1 180	47
Počet zaměstnanců navazujících na LH	15 170	667	57

*Pramen:
ČSÚ,
ÚHÚL*

Ve vztahu k průměru krajů je počet podnikatelských subjektů v PK podnormální. Je to způsobeno částečně nižší lesnatostí PK a také roztržitostí vlastnických poměrů v lesích PK, protože na malých majetcích se podnikatelské subjekty uplatňují obtížně nebo vůbec. I z tohoto pohledu je žádoucí maximální pozornost a podpora sdružování drobných lesních majetků.

Závěr

Tento příspěvek měl za úkol seznámit se současným stavem lesního hospodářství v kraji z pohledu veřejné správy a naznačit některé možné směry, kterými se může lesní hospodářství ubírat. Jak vyplývá z výše uvedeného, mají orgány veřejné správy v některých oblastech lesního hospodaření nemalé možnosti vývoj LH ovlivnit. Tyto možnosti zatím nejsou příliš využívány. Se stále se zostřujícím konkurenčním prostředím je využití všech zdrojů napomáhajících lesnickému hospodaření v kraji velmi žádoucí.

Literatura

Regionální program rozvoje lesního hospodářství Pardubického kraje, ČZU Praha 1994

ÚHÚL Brandýs n. Labem – data pro regionální analýzu lesního hospodářství

VÚLHM – podklady pro regionální analýzu lesního hospodářství

Vlastník, region a stát, co mohou a konají pro využití potenciálu lesů

RADOMÍR CHARVÁT

Lesní družstvo Vysoké Chvojno, s. r. o.

Vysoké Chvojno 82

533 21 Vysoké Chvojno

Tel.: 466 923 812

Fax: 466 923 812

E-mail: ld@wo.cz

Stát, region a vlastník co mohou a konají pro využití potenciálu lesů

Využití potenciálu lesů se zřejmě datuje od období, kdy člověk přestal chápat lesy jen jako životní prostředí zvěře, kterou lovil zprvu ponejvíce pro obživu, později i z důvodů kratochvíle. Rozkvět hornictví, sklářských hutí, výstavba měst atd. způsobily však vysokou pop-távku po dřevní hmotě, tedy po využití ekonomického potenciálu lesů. Rozsáhlé těžby v těchto dobách vedly k odlesnění celých velkých území a přibližně v této době začíná zájem člověka o cílevědomé pěstování lesů za účelem využití dřevní hmoty. Přemíra snahy o co nejvyšší ekonomický efekt měla však i stinné stránky v podobě vzniku monokultur, jejichž nestabilita se projevila v pozdějších letech výskytem rozsáhlých větrných či hmyzových kalamit. Princip co nevyššího finančního efektu však byl vodítkem při hospodaření v lesích a tehdejší legislativa tento princip zcela umožňovala.

Když jsem přemýšlel o současných možnostech využití potenciálu lesů, musel jsem připustit, že využití ekonomického potenciálu lesů je dnes více záležitostí politickou než záležitostí ekonomickou. Po roce 1990 se oproti éře socialismu rozšířilo spektrum vlastníků lesů, u kterých se profiluje jejich poslání v návaznosti na druh majetkové držby. Lesní zákon však bohužel kategorie vlastnictví lesů dává na jednu úroveň a nerozlišuje rozdílné úlohy, které jednotlivé vlastnické kategorie plní.

Stát

V oblasti využití lesů plní stát vlastně dvě úlohy a to nejprve jako majoritní vlastník lesů a dále pak i jako orgán, který prostřednictvím zákonů, výkonem státní správy, dotační politikou atd... určuje „pravidla hry“ i pro ostatní vlastníky lesů. Poslání státních lesů, vedle využití produkčních schopností lesů, je ve zvýšené míře zejména v oblasti plnění dalších mimoprodukčních funkcí dle společenské objednávky. Přestože zabezpečení plnění všech funkcí lesa je závazné i pro ostatní vlastníky lesů, je v této oblasti úloha státních lesů nezaměnitelná. Srovnání ekonomických výsledků státních lesů a lesů ostatních vlastníků proto může být jistým způsobem zavádějící, přesto však slouží některým jiným majetkům jako

určité měřítko úspěšnosti hospodaření i jako míra využití potenciálů lesů. Přes všechna specifikata nároků na hospodaření státních lesů by mělo mít prioritu jejich ekonomické využívání, které by mělo vytvářet zdroje na financování dalších funkcí. V tomto směru se nemohu ubránit dojmu, že se o výhody plynoucí z využití produkční funkce lesů stát příliš ochotně dělí s jinými subjekty, čímž z resortu LH nevratně odchází mnoho financí. V poslední době stát prostřednictvím správce svých lesů vstoupil na trh dřevem a vzhledem k majoritnímu postavení bude velmi významně ovlivňovat cenovou politiku, a tím významně ovlivňovat ekonomiku i ostatních vlastníků. Jakým způsobem, to ukáže až budoucnost.

Druhá úloha státu tvořená zejména zákonotvornou mocí a výkonem státní správy je pro využití potenciálu lesů všech vlastnických kategorií a prakticky všech subjektů činných v oblasti LH určující.

Zde právě spatřují největší zdroj možností využití lesů a zde je také výrazná politická rovina, která tento celý proces nejvíce ovlivňuje a nastavuje mantinely dění v LH. Pokud porovnáme legislativu týkající se lesů v tzv. lesnických vyspělých státech Evropy a u nás (provedl např. JUDr. Flora či Ing. Oliva na stránkách Lesnické práce), dojdeme k neradostnému poznání, že právě u nás legislativa vlastníky nejvíce svazuje ve volnějším nakládání s lesem jako svým majetkem. Úvahy o liberálnějším přístupu se sice promítly do Národního lesnického programu, který vláda ČR odsouhlasila na počátku roku 2003, avšak oproti tomuto dokumentu je trend v legislativě zcela opačný. Hospodářská činnost vlastníků lesů je záměrně znevažována a téměř kriminalizována, složky MŽP nesmyslně navrhuji větší plochy bezzásobových území, zpřísnění režimů pro hospodaření v lesích a za jejich podpory ekologičtí aktivisté vytrvale neodborně a lživě manipulují s veřejností. Rozvoji lesů nepomáhají ani opatření z oblasti finanční politiky státu, přičemž některé jdou proti samotným principům trvale udržitelného hospodaření v lesích i Národnímu lesnickému programu. Pro LH nepříznivé změny v tvorbě rezervy na pěstební činnost a zejména změna zákona o rozpočtovém určení daní citlivě zasáhly vlastníky lesů v jejich hospodaření. Rovněž vysoké sazby DPH, které zdražily služby v LH a dále hrají nepříznivou roli v lepším uplatnění dřeva na trhu, nepřispívají k možnostem vyššího využití potenciálu lesů. Ze strany státu naprosto chybí propagace spotřeby dřeva jako ekologického materiálu a jediného trvale obnovitelného zdroje energie.

Proč ?

Regiony

Působení regionů na hospodaření v lesích a jejich využití je poměrně novou záležitostí a souvisí s jejich vytvářením v rámci transformace státní správy. Vliv PVO 3 a jejich pravomoci prakticky kopírují bývalé okresní úřady a jejich úloha v LH je spíše kontrolní, provozní a poradenská s malým vlivem na využití potenciálů lesů. Jejich role však může vzrůst v případě transformace výkonu odborného lesního hospodáře (OLH), kdy by se zcela sjednotil výkon této funkce. Zatím tomuto kroku však nic nenasvědčuje.

Kraje však již podstatnou měrou svými pravomocemi vstupují do řízení LH a jeho ovlivňování a to počínaje schvalováním lesního hospodářského plánu (LHP) a nově konče výplatou finančních podpor.

Už na jejich úrovni však do procesů kolem LH vstupuje politika a opět v rozporu s Národním lesnickým programem budeme mít více přístupů k LH a prakticky 14 „lesnických politik“. Na základě těchto skutečností budou kraje pro využití potenciálu lesů „příznivé či méně příznivé“ a svým postojem budou vytvářet podmínky pro úspěšnost hospodaření v lesích.

Samostatnou kapitolou jsou regiony účelově vytvářené obcemi právě za účelem využití potenciálu lesů, a to buď s přímým podílem na hospodaření či se zájmem o využití některé funkce lesů, ponejvíce rekreační. Jedná se o zdravou a velmi potřebnou aktivitu, která v zájmovém regionu či spíše mikroregionu může řešit i společné hospodaření v lesích obcí, vyšší zaměstnanost obyvatel, lepší možnosti při dotačních žádostech. Při využití rekreačních funkcí lesa je nezbytná dohoda a spolupráce se všemi zainteresovanými vlastníky lesů, aby se předešlo nedorozuměním a sporům.

Vlastník

Pojem vlastník lesa je u nás pojmem novým, který však socialismem zatížená a zkažená společnost jen těžko chápe a jen tak se mohlo stát, že v zákoně č. 289/95 Sb. jsou si kategorie vlastnictví lesa rovny. Vlastníci lesů svoji úlohu zvládají na různé úrovni a to v přímé závislosti na velikosti vlastněného lesního majetku a vzdálenosti bydliště od něj. Pro drobné vlastníky jsou cestou ke zvýšení potenciálu jejich lesů určité formy sdružování za účelem obhospodařování lesů. Bohužel zmíněná éra socialismu zanechala stopy nedůvěry a odporu pro společný způsob hospodaření a v rámci ČR existuje jen velmi málo takových subjektů.

Celá záležitost chce čas, osvětu, finanční pobídky i změny v legislativě, které by měly řešit např. společné členství plátců či neplátců DPH, obcí a fyzických osob (při uplatňování zákona o myslivosti byla účast obcí v honebních společenstvech spolu s fyzickými osobami vyřešena velmi rychle ...) atd. Pro drobného vlastníka lesů při jeho hospodaření hraje důležitou úlohu poradenská činnost, kterou by měl poskytnout zejména jeho OLH nebo pracovník státní správy. Spojení těchto osob a vznik „lesních úřadů“ se mi jeví do budoucna jako nejlepší řešení s přechodem státní správy od role pouze kontrolní a direktivní k roli osvěty, poradenství a aktivní stimulaci vlastníků. Velkou úlohu pro zvýšení potenciálu lesa vlastníka by měly plnit nové racionální technologie a přístupy v LH či diferenciované způsoby hospodaření podle přírodních podmínek. Tato opatření by měla zvýšit produktivitu práce a zlepšit účelnost vynaložených prostředků do péstební činnosti. Bohužel, jejich uplatnění je opět závislé na legislativních požadavcích státu, přičemž v současnosti je velmi málo prostoru pro manévrování. Úspory na režijních nákladech mají na tuto oblast přímou návaznost, ale i zde existuje určitá zadní mez, kterou již nelze překročit bez následných škod, které se mohou objevit až časem. Pokud je vlastník lesa zároveň držitelem honitby, je udržování únosných stavů zvěře jedinou parketou, kde může přímo uplatnit své zájmy. V případě, kdy tomu tak není, je vydán jeho majetek napospas zájmům myslivecké lobby s problematickou možností vymáhat škody zvěří. Zcela určitě by se našly i další kroky, které může vlastník lesa učinit ve prospěch svého hospodaření.

V celém referátu jsem se zabýval zmapováním činnosti i možnostmi příznivě ovlivnit potenciál našich lesů s jeho vhodným využitím. Z tohoto souhrnu mi jednoznačně vychází omezené možnosti vlastníka, šance pro regiony a povinnost pro stát. Využití potenciálu lesů je tedy záležitostí zcela jasně politickou s hospodářskými, společenskými a dalšími dopady.

Právo na úhradu za plnění veřejně prospěšných funkcí vlastnictví

JUDr. Ing. MARTIN FLORA, Ph.D.
Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně
Fakulta lesnická a dřevařská
Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky
Zemědělská 3
613 00 Brno

Tel.: (MZLU – ústředna) * 545 131 111
Tel.: (Advokátní kancelář Brno) 541 212 872
Fax: (Advokátní kancelář Brno) 541 213 156
E-mail: (Advokátní kancelář Brno) flora@justicia.org

Název příspěvku na shora uvedené téma by měl končit spíše otazníkem, neboť primárním cílem autora při jeho zpracování bylo zjistit, zda český právní řád vůbec právo na úhradu za plnění veřejně prospěšných funkcí vlastnictví lesů zakotvuje nebo alespoň zmiňuje a teprve v případě kladné odpovědi přistoupit k popisu obsahu takového práva a jeho vztahů a vazeb na jiné právní instituty.

Úvahy o tom, zda vlastníkům některých věcí má být placeno za to, že udržují tyto věci v určitém stavu a kvalitě sloužícím ve zvýšené míře veřejnému zájmu či veřejným statkům (voda, vzduch), se objevily prakticky paralelně s úvahami o tom, jak do systému tržních sil zabudovat a zahrnout jednání vlastníků spočívající naopak ve využití věcí způsobem, který je veřejnému zájmu či veřejným statkům na újmu. Úvahy tohoto typu měly zpočátku výsostně ekonomický charakter a vycházely ze závěru, že zlepšení či zhoršení stavu veřejných statků či poškozování veřejného zájmu nebo naopak služba tomuto zájmu mají nezpochybnitelné ekonomické důsledky ve sféře jednotlivců, kteří veřejné statky využívají nebo jejichž soukromý zájem se shoduje se zájmem veřejným, aniž by však ekonomické důsledky byly způsobily stát se předmětem směny. Pro označení těchto jevů začala ekonomie používat pojem „externality“, které následně definovala takto: „*Externalita se objevuje tehdy, když výroba nebo spotřeba jednoho subjektu způsobuje nezamýšlené náklady nebo přínosy jiným subjektům, aniž by ti, kteří způsobili náklady či získali příjmy, za ně platili.*“

Podle toho, zda dochází ke vzniku nezamýšlených nákladů nebo výnosů, pak ekonomická teorie rozdělila externality na **pozitivní** a **negativní**. V případě pozitivních externalit činnost jednoho subjektu přináší prospěch jinému subjektu, který náklady s ním spojené nemusí hradit. O negativních externalitách hovoříme tehdy, pokud činnost jednoho subjektu přináší náklady jinému subjektu, které mu nejsou hrazeny, a on z nich současně nezískává žádnou výhodu.

Teprve následně, „v závěsu“ za ekonomikou, reagoval na výskyt externalit právní řád. Jeho reakce byla do značné míry právě výsledkem doporučení ekonomů, kteří za nejúčinnější cestu ke zmírnění či odstranění externalit jako tržního selhání považovali vnější zásah zákonodárce.

Jako první se v této souvislosti stala předmětem zájmu zákonodárce problematika externalit negativních. To je patrně přirozeným důsledkem skutečnosti, že odpovědnost za zhoršení stavu veřejných statků a za vznik škod na veřejném zájmu byla přičítána státu; od státu pak bylo současně požadováno, aby zajistil nápravu. V České republice to lze doložit poukazem na způsob, jakým byly při tzv. velké privatizaci podle zákona č. 92/1991 Sb. vypořádávány staré ekologické zátěže, kdy byla pravidelně, v případě zjištění ekologické zátěže, sjednávána sleva z kupní ceny. Jiným příkladem byl tlak vlastníků lesů poškozených imisemi vyvíjený na stát za účelem poskytnutí úlev a finančních příspěvků, který se promítl jednak do formulace § 10, odst. 2 lesního zákona přiznávajícího vlastníkům lesů zařazených do pásem ohrožení A a B osvobození od daně z nemovitostí, jednak do § 46, odst. 1 písm. d) téhož zákona, podle kterého stát podporuje hospodaření v lesích finančními příspěvky poskytovanými mj. na opatření k obnově lesů poškozených imisemi a lesů chřadnoucích vinou antropogenních vlivů.

Vedle těchto dílčích řešení současně existovala snaha po přijetí obecné právní úpravy zohledňující existenci negativních externalit a „zatahující je“, alespoň zčásti, do systému tržních sil. Ta našla v ČR vyústění v některých ustanoveních zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. V první řadě byla v § 18, odst. 1 zákona každému, kdo svou činností znečišťuje nebo poškozuje životní prostředí, nebo kdo využívá přírodní zdroje, stanovena povinnost na vlastní náklady zajišťovat sledování tohoto působení a znát jeho možné důsledky. Dále byl definován pojem „ekologické újmy“ jako „ztráty nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti“ (§ 10 zákona) se současným stanovením povinnosti původce ekologické újmy k její náhradě v § 27, odst. 1 zákona („Každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevylučuje. Způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis“). § 31 zákona pak připouští možnost použít za účelem omezení vzniku negativních externalit další ekonomické nástroje: „Za znečišťování životního prostředí, případně jeho složek a za hospodářské využívání přírodních zdrojů platí fyzické nebo právníky osoby daně, poplatky, odvody a další platby, stanoví-li tak zvláštní předpisy.“

Lze konstatovat, že přijetím zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, převzal náš právní řád princip „platí znečišťovatel“, který tvoří jeden z nosných principů práva životního prostředí Evropských společenství, kde je zakotven do čl. 130r, odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství („Politika Společenství ... je založena na zásadě náhrady škody znečišťovatelem“).

Z hlediska právního je ovšem zcela zásadní, že možnost státu regulovat činnost soukromých osob s cílem omezit množství vznikajících negativních externalit, má svou jednoznačnou ústavně-právní oporu, a to jednak v čl. 7 Ústavy ČR („Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.“), jednak a zejména v čl. 11, odst. 3 Listiny základních práv a svobod (výkon vlastnického práva „nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem“) a v čl. 35, odst. 3 („Při výkonu svých práv nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí, přírodní zdroje, druhové bohatství přírody a kulturní památky nad míru stanovenou zákonem.“) Ústavní pořádek ČR jinak řečeno předpokládá, že činnost, která má za následek vznik negativních externalit, může být realizována pouze v mezích, které zákonodárce stanovením přípustné míry znečištění označí jako přijatelné. Tyto meze jsou stanoveny pro každou ze složek životního prostředí zvlášť ve

speciálních předpisech upravujících způsoby nakládání s nimi – pro využití vod jsou zakotveny v zákoně č. 254/2001 Sb., vodním zákoně, pro využití ovzduší v zákoně č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, pro využití lesů v zákoně č. 289/1996 Sb., lesním zákoně, a i možnost jejich využití může být spojena s povinností odvádět finanční prostředky do veřejných rozpočtů.

Funkce lesa byly ovšem zákonodárcem v § 2, písm. b) lesního zákona definovány jako „**přínosy** podmíněné existencí lesa“, což předznamenává, že veřejně prospěšné funkce lesů jsou spojeny s externalitami pozitivními. Pro ty nelze shora popsáný právní režim bez dalšího použít, ačkoliv jejich „zatažení“ do systému tržních sil je gentlemanským závazkem ČR vyplývajícím z „Právně nezávazného autoritativního prohlášení k zásadám celosvětové dohody o obhospodařování, ochraně a trvale udržitelném rozvoji všech typů lesů“ jako smluvního dokumentu přijatého v rámci jednání Konference OSN o životním prostředí a rozvoji konané v roce 1992 v Rio de Janeiro („*Jak v jednotlivých zemích, tak na mezinárodní úrovni by mělo být podporováno začleňování environmentálních nákladů a zisků do systému tržních sil a mechanismů za účelem ochrany lesů a jejich trvale udržitelného rozvoje.*“). Zatímco totiž právní úprava výkonu činností vedoucích ke vzniku negativních externalit je postavena na omezování činnosti soukromých subjektů negativně se promítající v životním prostředí a na principu „platí znečišťovatel“ (provázeným principem „inkasuje veřejná moc“), měla by právní úprava činností majících za následek vznik pozitivních externalit vycházet z principů opačných, tj. z principu podpory „produkce“ pozitivních externalit a z principu „za pozitivní externalitu se původci platí“. Ani jeden z nich ovšem nemá přímou a bezrozpornou oporu v ústavním pořádku ČR, podobající se alespoň vzdáleně úpravě zmíněné v souvislosti externalitami negativními.

Každý, kdo se pokusí v rámci ústavního pořádku ČR nalézt ustanovení, z nichž by bylo možné existenci některého z obou principů dovodit, totiž narazí na jiná dvě pravidla směřující koncepčně zcela opačným směrem. První z nich je obsaženo v čl. 11, odst. 3 věta první Listiny základních práv a svobod v sentenci „*Vlastnictví zavazuje*“, druhé z nich pak v témže článku Listiny, v odstavci 4: „*Vyvláštění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu*“. Je zřejmé, že obě pravidla mají s pozitivními externalitami spojenými s existencí lesa přímou souvislost, obě však namísto nároku na podporu předpokládají zákazy a omezení a namísto o právu na platbu za poskytnutí pozitivní externality hovoří maximálně o náhradě za omezení vlastnického práva – zásada sociální vazby vlastnictví („*vlastnictví zavazuje*“) dokonce implicitně předpokládá, že vlastnictví bude užíváno ve prospěch ostatních (tj. bude produkovat pozitivní externalitu) zcela bez právního nároku na jakoukoliv platbu, neboť jistá míra služby veřejnému zájmu je součástí vlastnického práva. Právo na úhradu za poskytování pozitivních externalit tak (spojíme-li obě pravidla dohromady) vzniká pouze tehdy, pokud k poskytnutí externality dojde nuceným omezením vlastnického práva způsobem obdobným vyvláštění.

Bohužel platí, že hranice mezi sociální vazbou vlastnictví a nuceným omezením vlastnického práva je vymezena velmi nejasně a v různých státech světa je vedena po různých v čase se měnících trajektoriích s cílem minimalizovat pnutí mezi zájmem vlastníků lesa a zájmem správce veřejných financí. Přesto je nutné, máme-li stav na poli plateb za poskytování pozitivních externalit v lesním hospodářství zmapovat, pokus o vyznačení hranice mezi oběma podniknout. Jako vhodné východisko se přitom jeví odlišení mimoprodukčních funkcí sdružených a řízených.

S jistou mírou zjednodušení můžeme konstatovat, že ten rozsah mimoprodukčních funkcí lesů, který je spojen s prostou existencí lesa a s funkcí produkční (ve smyslu tzv. teorie úplavu), tedy mimoprodukčních funkcí sdružených, a všech z toho plynoucích pozitivních externalit, je součástí sociální vazby vlastnictví. Dochází-li však k omezení vlastnického práva v typické podobě, což platí pro v případě mimoprodukčních funkce řízených, tj. v situacích, kdy jsou vlastníci lesů povinni něco strpět, něčeho se zdržet nebo něco konat, aniž by tato aktivita (popř. pasivita) byla nutně v souladu s chováním, kterého by se jinak sami dopouštěli v přirozené snaze po maximalizaci užtku ze svého majetku, jde o nucené omezení s charakterem vyvlastnění a s povinnostmi státu k poskytnutí náhrady. Naznačenou hypotézu je možné podpořit odkazem na právní režim plnění funkce přírodně-ochranářské spojené s omezením hospodaření, kde je právo na poskytnutí náhrady zakotveno do § 58 zákona č. 114/1992 Sb., či na právní režim plnění jiných mimoprodukčních funkcí lesa v lesích ochranných a zvláštního určení, pro které byla přijata odchylná opatření podle § 36, odst. 1 lesního zákona, zaručujícího současně právo vlastníka na náhradu zvýšených nákladů.

Existující judikatura pak při hledání mezi sociální vazby vlastnictví poskytuje další zpřesňující stanoviska. Na prvním místě v této souvislosti zasluhují pozornost rozhodnutí tuzemského Ústavního soudu, z jejichž širokého spektra je nezbytné upozornit alespoň na náleží č. I ÚS 35/94, v němž se Ústavní soud vyslovuje konkrétně k problematice omezení vlastnického práva z titulu ochrany kulturních památek (tedy omezení z titulu jistého veřejného zájmu), když uvádí: *„prohlášení za kulturní památku není zákonem pojato jako jednostranné omezení vlastnického práva bez náhrady. Výše a způsob náhrady jsou dány povahou věci, zejména odvisí též od výše nákladů, jimiž údržba kulturní památky překračuje obvyklé náklady údržby nemovitosti. Fakultativní povaha formulací o možnosti poskytnout příspěvek je podřízena generelní úpravě Listiny základních práv a svobod. Proto majitel chráněné nemovitosti nemůže sice žádat náhradu bez zjištění konkrétních potřeb předem, může se však odvolat na čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, zjistí-li v případě reálně definovatelných konkrétních nákladů neochotu státu přispět na takovou údržbu, jež je v obecném zájmu uchování kulturní památky a poté co vyčerpal opravné prostředky. Vzhledem k povaze kulturní památky je však vlastník současně vázán čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, který stanoví, že vlastnictví zavazuje a že ho nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Obecným zájmem je nepochybně i ochrana kulturních památek. Ochrana kulturních památek je ve všech kulturních státech spojena s jistým omezením volné dispozice vlastním majetkem. Státní a jiné dotace či příspěvky nemohou však být chápány jako jakási paušální náhrada za omezení vlastnického práva, nýbrž jako příspěvek na skutečné a prokazatelné náklady, které v důsledku tohoto omezení, zejména v důsledku zvláštních nároků na údržbu kulturní památky, vlastníku vznikají.“*

Pravidlo „vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva pouze za náhradu“, ani sociální vazba vlastnictví nejsou (a nikdy nebyly) specifiky českého práva. Původ sociální vazby vlastnictví jako teoretické koncepce bývá spatřován ve francouzské a německé právní vědě, když posledně jmenovaná dokonce přispěla k zakotvení sociální vazby do čl. 152 tzv. Výmarské ústavy z roku 1919. Tam použitá formulace byla v prakticky stejné podobě převzata do čl. 14, odst. 2 Základního zákona Spolkové republiky Německo, který zní takto: *„Vlastnictví zavazuje. Jeho užívání má zároveň sloužit obecnému blahu.“* Právě uvedené ustanovení posloužilo patrně jako zdroj inspirace českému ústavodárci při tvorbě čl. 11, odst. 3 Listiny základních práv a svobod. S výslovnou zmínkou o sociální vazbě vlastnictví se setkáme i v čl. 42, odst. 2 Ústavy Italské republiky: *„Soukromé vlastnictví se uznává a zaručuje zákonem,*

který stanoví způsoby jeho nabytí, výkonu a meze za tím účelem, aby byla zajištěna sociální funkce vlastnictví a aby bylo učiněno přístupným všem“. Nejde však jen o tyto státy – sociální vazbu vlastnictví můžeme objevit i v Rakouské republice, kde je vtělena do § 364, odst. 1 Obecného zákoníku občanského, podle kterého je „výkon vlastnického práva možný pouze za předpokladu, že není zasaženo do práv třetí osoby, ani nejsou překročena omezení stanovená zákony k zachování a podpoře obecného blaha“.

Pravidlo „vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva jen za náhradu“ je v právních řádech uvedených států zakotveno rovněž (což již není tak překvapivé s ohledem na jejich delší liberální tradici), a to na stejné úrovni předpisů z hlediska právní síly. V SRN se k tomuto principu vyjadřuje čl.14, odst. 3 Základního zákona: „*Vyvlastnění je přípustné pouze za účelem zajištění blaha společnosti. Smí být provedeno jen zákonem nebo na základě zákona, který upraví způsob a rozsah odškodnění. Odškodnění je určeno po spravedlivém uvážení zájmů společnosti a zúčastněných osob. K určení výše odškodného lze se ve sporném případě obrátit na řádné soudy.*“ V Itálii pak tento princip vyplývá z čl. 42, odst. 3 Ústavy: „*V případech stanovených zákonem může být soukromé vlastnictví z důvodu veřejného zájmu za náhradu vyvlastněno.*“ Stejně tak ani v Rakousku nenechává právní řád problematiku vyvlastnění bez povšimnutí a věnuje mu celý § 365 Obecného zákoníku občanského.

Obdobné formulace jsou ostatně společné pro všechny signatářské státy Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jejíž Dodatkový protokol č. 1 k Evropské úmluvě (který je její nedílnou součástí) v již jednou částečně citovaném čl. 1 stanoví následující: „*Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Předchozí ustanovení nebrání právu států přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajištily placení daní a jiných poplatků nebo pokut“.*

Zásada sociální vazby vlastnictví však není omezena jen na Evropu a pro ni typický tzv. kontinentální systém práva. Existuje i ve státech spadajících do systému práva angloamerického, zejména ve Spojených státech amerických, a to vedle principu, že soukromý majetek může být vyvlastněn pouze za náhradu na základě řádného soudního procesu, který je zakotven v pátém dodatku Ústavy USA, a principu, podle něž nemá žádný stát Federace právo vydat nebo provádět zákon, který by jej opravňoval zbavit jakoukoliv osobu majetku bez řádného soudního procesu, zakotveného ve čtrnáctém dodatku téže ústavy. Sociální vazba vlastnictví, byť není *expressis verbis* vtělena do žádného předpisu, je zde dokonce odůvodněna ústavní právní argumentací velmi podobnou té, která je aplikována v Evropě. Ve vztahu k vlastníků lesa je tato argumentace především produktem soudních sporů vyvolaných v souvislosti s předpisy omezujícími možnosti vlastníků nakládat s lesem dle jejich uvážení, které byly přijaty v řadě států USA po druhé světové válce; regulace se týkala většinou těžby dřeva, zalesňování holin, záměrného vypalování, výstavby cest a užívání chemických přípravků i v privátních lesích – např. v Kalifornii byl v roce 1973 přijat „Z’berg – Nejedly Forest Practice Law“, v Oregonu v roce 1971 „Oregon Forest Practice Law“, v Massachusetts v roce 1982 „Massachusetts Forest Cutting Practices Law“, v Marylandu v roce 1977 „Maryland Seed Tree Law“ atd.. Primární odůvodnění zásahů státu do práv vlastníků je zde čerpáno z právní zásady, vycházející z anglického Common Law, podle níž „*společnost může prostřednictvím svých tzv. pořádkových pravomocí v zájmu veřejného blaha omezit svobodu, s níž vlastníci užívají svou půdu a její zdroje*“. V této souvislosti byl vyjádřen názor, že ačkoliv regulace použitím pořádkových pravomocí může snížit tržní hodnotu lesa nebo omezit jeho

produkční schopnost, nejde o opatření s charakterem vyvlastnění, a není tedy nutné poskytnout finanční náhradu. Tento názor byl později potvrzen i rozhodovací praxí Nejvyššího soudu USA, zejména rozhodnutím v případě, který je v tomto ohledu označován za stěžejní – ve sporu *State vs. Dexter*. V něm soud blíže definoval pořádkovou pravomoc státu, když uvedl: „*Edmund Burke kdysi prohlásil, že mezi bývalými, současnými a budoucími pokoleními existuje cosi jako velká nepsaná smlouva. My žijící zanecháváme svým dosud nenarozeným potomkům obrovský finanční dluh. Je to asi nevyhnutelné, ovšem jde o dluh námi způsobený a my jej vytváříme teď, v době, v níž žijeme, a ve svůj bezprostřední prospěch. Zmíněná nepsaná smlouva nás však zavazuje, abychom budoucím generacím zanechali něco více než dluhy a ochuzené přírodní zdroje. Je nade vše pochybnost, že tam, kde v tomtéž čase mohou být přírodní zdroje buď využity nebo zachovány pro potřeby budoucích generací, si to, co bychom mohli nazvat „ústavní etika“, žádá, abychom se rozhodli pro druhou z možností.*“ Soud dokonce odmítl uznat nárok vlastníka, který se cítil být omezen ustanoveními přijatého zákona, na finanční náhradu za základ ústavní stížnosti, když uvedl: „*Nezřídka se stává, že zákony, přijaté v rámci pořádkové pravomoci státu na podporu některých cílů, způsobují v jednotlivých případech komplikace, vyvolané určitými zvláštními okolnostmi; sama tato skutečnost však nemůže být předmětem ústavní námítky.*“

Pro analýzu právního stavu v oblasti práva vlastníků na náhradu za poskytování pozitivních externalit je ovšem důležitější než výsledky mezinárodní komparace práva zjištění, že ze zásady „*sociální vazba je zadarmo, platí se pouze za nucené omezení s charakterem vyvlastnění*“, vychází i nejvýznamnější tuzemské právní předpisy upravující způsob hospodaření v lesích, jako je lesní zákon a jej provádějící vyhlášky a zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Lesní zákon dokonce koncepčně vychází z myšlenky, že základní míra povinností, kterou sám ukládá všem vlastníkům (např. omezení velikosti holé seče, zákaz snižování zakmenění pod 0,7 apod.), odpovídá v zásadě rozsahu sociální vazby a charakter nuceného omezení vlastnického práva blížícího se vyvlastnění mají pouze povinnosti speciálně ukládané vlastníkům individuálními rozhodnutími (§ 11, odst. 3, § 24, odst. 2 či § 36, odst. 1 lesního zákona). Jinak řečeno, poskytování pozitivních externalit je spojeno s nárokem na platbu ze strany státu pouze tehdy, pokud se neobejde bez zvláštního a individualizovaného omezení vlastníka.

V tomto smyslu hraje zásada sociální vazby vlastnictví roli ústavního pravidla schopného účinně blokovat pokusy o „internalizaci“ pozitivních externalit plynoucích z existence sdružených funkcí lesa. Na odvrácení pokusů vlastníků zakotvit právo na platbu za prosté zachování lesa jako zvláštního typu majetku totiž může být použit argument „je vaší ústavní povinností a současně imanentní součástí vašeho vlastnického práva váš lesní majetek zachovat a pečovat o něj alespoň způsobem, který lesní zákon označuje za minimální standard, aniž by vám vznikal nárok na jakoukoliv úhradu.“

Na druhou stranu je však zřejmé, že pravidlo bezplatnosti sociální vazby nelze interpretovat jako ústavodárcův zákaz právo vlastníků na platbu za poskytnutí pozitivních externalit do právního řádu zakotvit. To je možné dokumentovat na příkladu zákona č. 180/2005 Sb., o odpoje výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů, který výrobcům elektřiny z obnovitelných zdrojů poskytuje záruky návratnosti investic a přiznává právo prodat vyrobenou elektřinu po dobu 15 let za předem známou a pevně stanovenou cenu. Sám zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ostatně v § 32 připouští, aby zvláštní předpisy stanovily, kdy mohou být právnické nebo fyzické osoby, které chrání životní prostředí nebo využívají přírodní zdroje v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, zvýhodněny úp-

ravami daní a odvodů nebo poskytováním úvěrů a dotací. Vlastníci lesů však bohužel nejsou v právní situaci producentů elektřiny z obnovitelných zdrojů, neboť postrádají to, co je základem všech nároků výrobců „zelené“ elektřiny – právní předpis Evropského společenství. Nebylo-li by směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/77/ES ze dne 27. září 2001 o podpoře elektrické energie z obnovitelných zdrojů na vnitřním trhu s elektrickou energií, nebylo by patrně ani zákona č. 180/2005 Sb.

Dá se konstatovat, že přes veškeré výhrady k množství regulujících pravidel vznikajících na půdě Evropské unie je právě přijetí jednotné unijní či ještě lépe mezinárodní úpravy náhrady za poskytování pozitivních externalit vlastníky lesů reálnou cestou k tomu, jak právo vlastníků na takovou náhradu zakotvit i do právního řádu České republiky. Možností, jak to učinit, je přitom několik, počínaje daňovými úlevami přes poskytování zelených bonusů známých ze zákona č. 180/2005 Sb. až po zapojení vlastníků lesů do systému obchodování s povolenkami k emisi skleníkových plynů.

Závěr

Les jako zvláštní typ majetku je díky svým funkcím, tj. přínosům plynoucím z jeho existence, poskytovatelem pozitivních externalit. Ačkoliv je snahou světového společenství zapojit je do systému tržních sil, předpokládá právní řád ČR, že vlastníků lesů bude za poskytnuté pozitivní externality přiznáno právo na platbu pouze v případech, kdy je poskytnutí externalit spojeno s existencí tzv. řízených funkcí lesů. V případě funkcí sdružených, tj. při poskytování pozitivních externalit plynoucích z prosté existence lesů v rámci tzv. sociální vazby vlastnictví, náš ústavní pořádek právo na úhradu vlastníků lesů nepřiznává. Současně však ústavodárce přiznání práva na náhradu za poskytování pozitivních externalit nezakazuje, což vedlo ke vzniku některých předpisů zakotvujících právo na úhradu poskytovaných pozitivních externalit pro jiné skupiny vlastníků (např. zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů), které by mohly být využity jako modely řešení.

Literatura

- FIG, J. - TYMRÁK, J. - MIČÁNEK, J. - KONČEK, E. - BROŽ, P. Zajišťování mimoprodukčních funkcí lesa, metody a nástroje ochrany veřejného zájmu v USA, Studie zpracovaná pro MŽP ČR, Brno, 1996, Spolek posluchačů fakulty lesnické a dřevařské, 124 s.
- FILIP, J. Ústavní právo České republiky (I. díl). 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 393 s.
- FILIP, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 367 s.
- FLORA, M. Efektivnost právní normy jako nástroje lesnické politiky v tržní společnosti. (Disertační práce), Brno: MZLU, 1997, 340 s.

- HAVLAN, P. Vlastnictví státu. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 230 s.
- JANČÁŘOVÁ, I. Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí (vybrané otázky). 1. vyd. Brno: 1997, Masarykova univerzita, 185 s.
- Kolektiv. Trvale udržitelný rozvoj a konference o ochraně lesů (od Štrasburku po Lisabon) 1. vyd. Praha: Lesnická práce. 1999, 71 s.
- KREČMER, V. Změny poslání lesů v soudobé společnosti a jejich odraz v lesnické politice. In: Je jen jedna Země – sborník referátů a diskusí z konference o trvale udržitelném obhospodařování lesů. Editori: Krečmer, V., Vinš, B., Národní lesnický komitét a Česká lesnická společnost, Praha, 1995, s. 21 - 26.
- KREČMER, V. Civilizační vývoj – zadání i problémy lesnické politiky. In: Lesnická práce, 75, 1996, č. 2, s. 39 - 41.
- KREČMER, V. Lesy a veřejnost. In: Lesnická práce, 79, 2000, č. 12, s. 531 - 533.
- KREČMER, V. Uplatňování veřejného zájmu na lesích všech druhů vlastnictví. In: Lesnická práce, 78, 1999, č. 10, s. 421 - 423.
- NIEßEIN, E. Waldeigentum und Gesellschaft. 1. vyd. Hamburg, Berlin: Paul Parey. 1980, 174 s.
- PRŮCHOVÁ, I. - CHYBA, J. Omezení vlastnického práva k pozemku z důvodu obecného zájmu. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. 1998, 183 s.
- RENSA, P. Les jako předmět vlastnictví či veřejného zájmu? In: Lesnická práce, 79, 2000, č. 2, s. 48 - 50.
- SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. Ekonomie. 1. vyd., Praha: Svoboda, 1991, 1011 s.
- ŠIŠÁK, L. Postavení lesa ve společnosti. In: Bulletin Národního lesnického komitétu, 2, 1995, č. 4/5, s. 8 - 9.

Energeticky soběstačná obec

Ing. VLADIMÍR VERNER
Verner, a. s.
Sokolská 321
549 41 Červený Kostelec

Tel. : 491 462 238
Fax: 491 465 027
Info: 491 462 135
E-mail: vladimir@verner.cz
info@verner.cz
Internet: www.verner.cz

Úvod

Energetická soběstačnost obce je založena na myšlence využití veškeré biomasy v katastru obce pro výrobu energie, a to energie tepelné i elektrické. Způsoby výroby energie jsou v podstatě dva: přímé spalování nebo zplynování.

V současné době máme provozně ověřené přímé spalování a pro tento účel vyrábíme a dodáváme kotle o výkonu od 5 kW do 10 000 kW, včetně linek na zpracování biomasy. Výroba elektrické energie je v našich zařízeních možná prostřednictvím páry. Naší základní myšlenkou je budovat systém pěstování biomasy pro energetické účely na orné půdě. Ostatní biomasa, ať již dřevo, seno a další, je podle nás jen doplňkem biomasy cíleně pěstované.

Filozofie společnosti

Naše společnost zaměřila vývoj kotlů tak, aby bylo možné sestavit projekt zásobování teplem pro celou obec, a aby bylo možno každému nabídnout topení podle jeho představ a možností. Vyrábíme malé interiérové kotle s možností napojení na ústřední topení jako doplněk k vytápění plynem či elektřinou. Vyrábíme kotle na spalování polen, jejichž provoz je velice levný, dále kotle na spalování pelet a obilovin, které poskytují srovnatelné pohodlí se zemním plynem či topným olejem, kombinované kotle na spalování polen a pelet, kotle na spalování pilin, štěpky a slámy. Dodáváme technologie pro sušení a lisování biomasy. Spolupracujeme s výzkumnými ústavami a vysokými školami na ověřování systémů pěstování energetických rostlin a dřevin a na jejich praktickém využití.

Naše představa zásobování obce palivem

Proto, aby se mohla provést zodpovědná studie proveditelnosti systému vytápění obce, je zapotřebí zajistit:

1. Rozbor zdrojů paliva, jak je uvedeno výše, a nebát se přemýšlet o veškeré biomase.
2. Ujasnit si, kdo bude tuto činnost obstarávat. Zda zemědělský podnik, obec, společnost pro tuto činnost založená nebo jiný subjekt.
3. Vybudovat systém štěpkování, ať již u zpracovatelského průmyslu, tak i při těžbě dřeva nebo při údržbě krajiny a lesa.
4. Posoudit možnost vybudování briquetáren nebo peletáren.
5. Založit plochy cíleně pěstované biomasy na zemědělské půdě. Začít pěstovat vhodné druhy obilovin a energetických rostlin.
6. Neopomenout výrobu polen, posoudit potřebnou technologii pro jejich výrobu (štípačky, skladování, manipulace a prodej).

Zdroje biomasy

Podle našich zkušeností lze současné zdroje biomasy z hlediska dostupnosti, množství hmoty a existující technologie pro pěstování a zpracování seřadit v tomto pořadí:

1. **Obilí** – existují propracované osevní postupy, veškerá technika pro pěstování i sklizeň. Existuje nezanedbatelné množství nekvalitního zrna, které vzniká přirozeně při pěstování potravinářského i krmného obilí. Dále může být energetické obilí pěstováno tříděním – to znamená, že se v průběhu vegetace, sklizně, skladování i zpracování můžeme kdykoliv rozhodnout pro přeřazení obilí do kategorie paliva při zachování rozumné ceny za obilí. Vyhodou obilovin je možnost plné automatizace spalování.
2. **Dřevo** – technika při těžbě dřeva i trh s tímto palivem je již zavedený. Existuje však prostor pro vyšší využití zelené štěpky, jejíž současné využití je mizivé. Trh s poleny není rozvinutý a cena štěpky zatím není ustálena jako u dřevěných briquet či pelet.
3. **Sláma** – jedná se o vedlejší produkt při pěstování obilí. Potřeba pro živočišnou výrobu je malá - některé druhy slámy, jako například řepková, jiné využití nemá. Vytvoření trhu se slámou jako palivem by jistě přispělo ke zlepšení ekonomiky pěstování obilí. Dále by se omezilo zaorávání slámy, které dlouhodobě vede ke zhoršování zdravotního stavu půdy.
4. **Odpad při zpracování rostlin** – jedná se o plevy, odpad z čističek osiva, pazdří ze lnu a konopí apod. Tato oblast je založena na základě místní poptávky po palivu vlivem instalace kotlů na biomasu.
5. **Energetické rostliny a dřeviny** – je zatím začínající oblast, v současné době ve vývoji, ale rozhodně se jedná o velice perspektivní obor.
6. **Seno** – je možné jej využívat pouze v granulované podobě. Jeho využití je v podstatě

možné pouze ve spojení s dotacemi na sklizení trvalých travních porostů. V horských oblastech však může podstatným způsobem zasáhnout do palivové základny – v budoucnu pak hlavně v oblasti výroby bioplynu.

Pokud vyhodnotíme výše uvedené skutečnosti, je možné říci, že základním zdrojem biomasy budou rostliny pěstované na polích.

Technologie, které nabízíme pro využití biomasy:

1. **Klasická topidla do výkonu 20 kW** – krbová kamna a interiérové kotle. V těchto výrobcích je možné spalovat polena, dřevěné nebo rostlinné brikety. Jedná se o zdroje pro vytápění místností a malých objektů s ručním přikládáním.
2. **Kotle o výkonu do 50 kW** – existují jak s ručním přikládáním, tak i automatické, s možností spalování polen, dřevěných briket, pelet a obilí. Jedná se o zdroje pro vytápění rodinných domků, malých provozoven a podobně. K těmto kotlům již existují i zařízení pro výrobu elektrické energie – v současné době hlavně sterlingovy motory o elektrickém výkonu do 5 kW.
3. **Velké kotle o výkonu do 10 MW** – jedná se o automatické kotle spalující nejrůznější dřevní hmotu v drcené podobě a slámu. Jedná se o zdroje k vytápění velkých budov, jejich komplexů, částí nebo i celých obcí, zdroje k sušárnám a dalším technologiím. Perspektivní výhodou těchto kotlen je výroba elektrické energie a schopnost spalování materiálů s vysokým podílem vlhkosti.

Kritéria pro volbu topidla

Jak volit výkon topidla s ohledem na palivo

Palivo	Pro topidla o výkonu od – do kW	Poznámka
Polena	0 – 150	Výkon 150 kW vyžaduje cca 45 kg paliva za hodinu, to znamená denně 450 kg, ruční manipulace je již náročná.
Dřevěné brikety	0 – 75	Jsou pohodlné, ale drahé.
Dřevěné pelety	0 – 90	Nad 90 kW se již vyplatí dávkování a silo na štěpky.
Alternativní pelety a obilí	10 – 250	Nejsou vhodné pro výkony pod 10 kW, mají nižší schopnost regulace výkonu, horní mez je určována aktuální cenou pelet.
Štěpky a piliny	90 a více	Pod 90 kW je pořizovací cena sila a dopravních cest vysoká, vysoká je také cena el. energie, která je zapotřebí pro dopravu paliva ze zásobníku do kotle.
Sláma	700 a více	Pro výkony pod 700 kW je cena zařízení a energetická náročnost dopravy slámy do kotle vysoká.

Charakteristika topidel

Název	Výkon	Charakteristika
Krbová kamna	5 až 8 kW	Vyznačují se vysokou účinností a komfortem obsluhy. Vhodná pro vytápění bytů nebo malých domů.
Interiérové kotle	6 až 16 kW	Kotle do interiéru s možností napojení na radiátorový okruh. Vyznačují se vysokou účinností a komfortem obsluhy. Vhodné pro vytápění bytů nebo malých domů.
Kotle na spalování polen	25 až 150 kW	Jedná se o pyrolytické kotle a jejich kaskády. Vyznačují se vysokým obslužným komfortem, při topení dřevem se jedná o jedno z nejlevnějších vytápění.
Kotle na spalování obilí a pelet	25 a 50 kW	Jedná se o automatický kotel určený pro spalování obilí, alternativních pelet a dřevěných pelet. Široký okruh paliva poskytuje možnost zlevnění topné sezóny.

Využití topidel podle vytápěného objektu

Objekt	Výkon – palivo	Požizovací cena topidla (Kč)	Poznámka
		Cena instalace topidla (Kč)	
Malé domky, popřípadě byty	do 16 kW – polena, dřevěné brikety	do 40 000 do 15 000	Jedná se o krbová kamna VERNER s možností napojení na otopný systém – radiátory
Rodinné domy	do 25 kW – polena, dřevěné brikety	35 000 až 55 000 do 25 000	Zplyňující kotle. Cena se mění podle provedení (nerezové provedení, výkonná regulace apod.)
Bytovky a malé provozovny	do 45 kW – polena, dřevěné brikety	45 000 až 65 000 do 30 000	
Rodinné domy	do 25 kW – pelety, obilí	cca 80 000 do 25 000	Jedná se o automatický kotel s elektrickým zapalováním a možností dálkového ovládání.
Objekty – radnice, škola, fara, ZD, firma, shluk rodinných domů	do 90 kW – štěpka, pelety	650 000 instalace v ceně	Při použití slámy u výkonů nad 600 kW je nárůst ceny o cca 500 000 Kč (rozdružovadlo a zásobní dráha). Cena je za kompletní dodávku i s montáží technologie, bez stavebních úprav. Cena se mění podle konkrétního projektu.
	do 200 kW – štěpka, pelety	750 000 instalace v ceně	
	do 350 kW – štěpka, pelety	cca 1 500 000 instalace v ceně	
	do 600 kW – štěpka, sláma	cca 1 700 000 instalace v ceně	
	do 900 kW – štěpka, sláma	cca 2 100 000 instalace v ceně	
	do 1800 kW - štěpka	cca 3 100 000 instalace v ceně	

Ekonomika výroby energie z biomasy

Současné ceny energie z biomasy jsou dle našich zkušeností následující:

1. Z nezpracované biomasy, jako je štěpka, piliny a balíky slámy, je cena tepla cca 100 korun za 1 GJ, ale existují zde poměrně vysoké náklady na investice do kotelen.
2. Z obilí (při nákupní ceně 2 500 Kč/t) je cena tepla 230 korun za 1 GJ, investiční náklady jsou přijatelné a lze zde nejlépe využít systém dotací.
3. Ze zpracované biomasy, jako brikety a pelety, je cena tepla cca 270 korun za 1 GJ. Pro srovnání uvádím cenu za 1 GJ z plynu, která je 280 korun.
4. Cena topné sezony pro rodinný dům při využití obilí je cca 12 000 korun.
5. Cena topné sezony pro rodinný dům při využití alternativních pelet je pod 10 000 korunami.

Pokud budeme hodnotit stabilitu cen paliv ze zemědělské produkce, dá se předpokládat poměrně velká stálost. Tento předpoklad se opírá o vývoj cen jiných zemědělských produktů jak u nás, tak i v Evropě, kde obilí, maso a další produkty vykazují vyrovnané ceny již po několik desetiletí (cena obilí se od roku 1990 pohybuje okolo 3 000 Kč/t a maso okolo 35 Kč/t).

Další údaje z praxe

1. Na jeden rodinný dům stačí biomasa z cca **1 až 2 ha** půdy.
2. Potencionální tržby za sezonu na **1 dům** pro zemědělce jsou **12 tis. Kč až 25 tis. Kč**, takže je možné říci, že v obci se 100 nemovitostmi existují **potencionální tržby za 2,0 milionu korun** a výroba tohoto paliva poskytne zhruba 1,5 pracovního místa.
3. V současné době je v České republice instalováno cca 60 000 kotlů na dřevo o výkonu do 50 kW, což představuje celkový instalovaný výkon okolo 2 500 MW.
4. V současnosti je v České republice instalováno zhruba 200 kotelen na biomasu o výkonu nad 200 kW, což znamená celkový výkon cca 400 MW.
5. Energetické obilí je vhodné do osevních postupů rostlinné výroby.

To potvrzuje, že existuje velký prostor pro realizaci našeho projektu.

Možnosti a předpoklady:

1. V naší republice je možné vybudovat trh s biopalivem v každoročním objemu **30 miliard korun**. Toto tvrzení opírám o skutečnost, že v sousedním Rakousku je podíl

biomasy na celkové spotřebě cca 17 %, v Dánsku okolo 30 %, ve Švédsku přes 30 %. Při dosažení 20 % energie z biomasy na celkové spotřebě v České republice by se roční obrát za toto palivo pohyboval okolo 30 miliard. Pro podporu reálnosti tohoto tvrzení můžeme brát skutečnost, že dnes jsou v republice cca 2 miliony tun přebytečného obilí. Při prodeji tohoto obilí jako paliva by tržby činily 6 miliard, a to není cíleně pěstované obilí pro energetiku.

2. Vybudováním tohoto trhu by se zajistilo cca **12 000 nových pracovních míst**.
3. Bezproblémové zajištění sklizení trvalých travních porostů, na které se vyplácí dotace. Kombinace dotací s prodejem paliva z těchto porostů činí zajímavý ekonomický prostor pro podnikání.

Reference, které podporují výše uvedená tvrzení:

1. Jen naše společnost dodala na náš trh cca 20 000 kotlů na spalování dřeva o výkonu do 25 kW.
2. Dodali jsme na náš trh také cca 40 kotelen o výkonu od 200 do 7 800 kW včetně kotelen na páru.
3. Mimo to jsme na český trh dodali 3 peletovací linky a sušící agregáty k 5 briketovacím a peletovacím linkám.
4. Dodali jsme největší kotelnu na slámu v Čechách – ve Žluticích, která ročně spotřebuje slámu a dřevo za cca 3 miliony korun.
5. Ve spolupráci se zemědělským družstvem v Březovicích instalujeme jako pilotní projekt v této obci kotle do jednotlivých domů. Palivo vyrábí a dodává zemědělské družstvo.
6. V klášteře v Koclířově u Svitav jsme nahradili tepelné čerpadlo kaskádou našich kotlů na obilí a alternativní pelety. Tepelná pohoda se značně zvýšila, náklady na vytápění ovšem zůstávají stejné.
7. Soukromý zemědělec u Hradce Králové, zabývající se výhradně pěstováním obilí, topí již třetí sezonu výhradně obilím.
8. K tomuto dni je instalováno 200 plně automatických kotlů na spalování obilí a alternativních pelet.

Kdo jsou nyní naši potencionální zákazníci:

1. Každý, kdo zaplatí za topnou sezonu více než 40 000 Kč, ať již organizace nebo občané (pro tyto zákazníky máme zajištěno financování nákupu kotle i zdroje paliva, a to vše s náklady ve výši pod 35 000 Kč za rok, při poskytnutí plného komfortu obsluhy).
2. Všichni, kteří staví nový objekt.

3. Projekty výstavby satelitních městeček a nových čtvrtí rodinných domů v okolí měst.
4. Výtopny pro sídliště, které mají kotelnu na plyn, topný olej nebo propan-butan. Zde nabízíme možnost doplnění kotelny naší technologií a dodávky 1 GJ za cca 220 Kč nebo i méně (cena je včetně splácení investice, takže současný provozovatel nepotřebuje investiční prostředky).
5. Zemědělské technologie a objekty. Zde je nutné zpracovat studii, která slouží pro další rozhodování (jedná se zejména o zdroje k sušárnám, ohřevu vody, výrobě krmiv apod.)

Závěr

Nahrazování fosilních paliv obnovitelnými zdroji je podporováno celým světem. Myšlenka začít budovat energeticky soběstačné obce je možná trochu předčasná, ale rozhodně reálná a jednou bude běžná. My dnes máme vyvinutou technologii, ověřenou v provozních podmínkách. Nabízíme všem zemědělcům spolupráci a možnost budovat společný systém, který by umožňoval:

1. Stálý odbyt paliva v místě.
2. Výrobu potravinářského a krmného obilí tříděním. To znamená, že zemědělec by měl možnost kdykoliv v průběhu vegetace, sklizně, skladování i zpracování možnost přeradit obilí do paliva, kde je dnešní reálná cena 2 800 Kč za tunu, což je pro různé napadené nebo znehodnocené obilí rozumná cena.
3. Výrobu paliva i z další biomasy peletováním, sušením, štěpkováním, výrobou polen a podobně.
4. Spojit dodávky paliva s jinými službami jako např. servisem kotlů, obsluhou kotlů a dalšími službami jako údržbou trávníků, úklidu větví apod. Tím by byly zajištěny i další stálé příjmy.

Zájemcům o spolupráci také nabízíme spolupráci v oblasti financování a zajištění finančních prostředků.

Na základě Vašich dalších dotazů Vám rádi sdělíme další informace. Veškeré uváděné technologie můžeme předvést v praxi a vypracujeme studii proveditelnosti pro Váš případ. Podle našeho názoru tu existuje velká šance v oblasti výroby a dodávek paliva. Tento obor nabízí zajímavé ceny a ekonomiku pro podnikání. Spolupráci nabízíme hlavně malým a středním zemědělcům.

V případě zájmu, otázek nebo posouzení Vašich možností nás kontaktujte na naší adrese, telefonech nebo e-mailové adrese.

Biomasa – naša budúcnosť?

Ing. ROMAN BYSTRICKÝ

Informationslogistik

Fraunhofer Institut für Fabrikbetrieb und Automatisierung IFF

Magdeburg

Tel.: +49 391 40 90 347

E-mail: roman.bystricky@iff.fraunhofer.de

Vyčerpávanie zásob fosílnych palív nás stavia pred otázkou, ako budeme riešiť našu spotrebu energie už v blízkej budúcnosti. Jednou z možností je aj využívanie obnoviteľných zdrojov energie. Tieto majú svoje limity. Najväčším nedostatkom je nemožnosť uchovávať vyrobenú energiu. Biomasa má v tomto smere veľké prednosti vzhľadom na jej stálu dostupnosť a bezproblémovú skladovateľnosť. Získavame ju najmä z lesníckej činnosti a zo starostlivosti o krajinu. Má niekoľko výhod: pozitívnu energetickú bilanciu, vyrovnanú CO₂ bilanciu, minimálne emisie, nahrádza fosílnu palivú a je ľahko biologicky odbúrateľná. V súčasnosti je jej využívanie obmedzené a to najmä z ekonomických dôvodov. Chýbajú exaktné čísla o potenciálnom množstve i postupy riešiace optimálne využívanie biomasy od jej získavania až po jej využitie. Moderné metódy a prístroje, navigácia, internet sú využívané len veľmi obmedzene. Vplyv využívania biomasy je nielen ekonomický a ekologický, ale aj sociálny. Zatiaľ to však nie je možné bez použitia verejných zdrojov.

Fraunhofer Institut für Fabrikbetrieb und Automatisierung Magdeburg je významným výskumným inštitútom na poli logistiky dreva v rámci Nemecka. Pre potreby sasko-anhaltského a nemeckého lesníctva a drevárstva realizoval viaceré projekty v oblasti logistiky a využívania drevnej hmoty. V súčasnosti je jednou z tém aj širšie využívanie biomasy.

Výroba energie je od polovice 19. st. rozhodujúcim faktorom, ktorý ovplyvňoval industrializáciu sveta. V tomto období začalo drevo strácať svoj význam v prospech uhlia a od začiatku 20. st. v prospech ropy a zemného plynu. Od konca 50. rokov sa začala využívať výroba energie z jadra.

Do prvej ropnej krízy v roku 1973 sa nik vážne nezaoberal tým, že fosílna palivá sú neobnoviteľné a jedného dňa sa ich zásoby vyčerpajú. V súčasnosti je možné koniec éry ropy a zemného plynu vidieť a musíme sa zaoberať otázkou, akým spôsobom budeme kryť naše energetické potreby už v blízkej budúcnosti.

Jednou z možností je aj využívanie obnoviteľných zdrojov energie, kam patrí energia vetra, vody, slnka a mora (prílív, odliv), geoenergia a energia uložená v biomase rôznej povahy.

Energia vody je v Čechách i na Slovensku relatívne dobre využitá a v súčasnosti možnosti pre výstavbu veľkých elektrární nie sú, resp. sú veľmi obmedzené. Veterné elektrárne vyžadujú špecifické podmienky (rýchlosť a sila vetra), ktoré sú splnené len na niekoľkých lokalitách. Geoenergia si (zatiaľ) vyžaduje vysoké investičné náklady a preto nie je natoľko rozšírená.

To isté platí v obmedzenom rozsahu aj o slnečnej energii. Využívanie obidvoch druhov energií si vyžaduje ďalšie výskumy a práce najmä v oblasti zvýšenia účinnosti a zníženia investičných nákladov. Do budúcnosti treba ale počítať s ich výraznejším podielom na výrobe energie.

Všetky vyššie spomenuté druhy obnoviteľnej energie majú svoje limity – technické alebo ekonomické. Jeden z najväznejších nedostatkov obnoviteľných zdrojov energie je nemožnosť vyrobenú energiu ukladať do zásoby. Biomasa má v tomto smere veľkú výhodu pre jej stálu dostupnosť a bezproblémovú skladovateľnosť a z toho vyplývajúcu schopnosť pokryť nielen základnú, ale aj špičkovú spotrebu energie (6).

Celkovo možno povedať, že využívanie obnoviteľných zdrojov energie je tak v Českej republike, ako aj na Slovensku minimálne. Obmedzuje sa len na vodné elektrárne na niektorých tokoch, prípadne prvé „veterné“ parky v Českej republike. Slovensko, na rozdiel od Českej republiky, nemá dostatok vlastných primárnych zdrojov energie, 90 % energetických surovín sa dováža zo zahraničia.

Využitie biomasy je rovnako v obidvoch krajinách neprimerane nízke, hoci obidve krajiny disponujú veľkým potenciálom. V susednom Rakúsku dosahuje podiel využívania biomasy cca 13 % na celkovej spotrebe energie, v našich krajinách cca 1 – 2 % . V SRN je tento podiel tiež vyšší, hoci nedosahuje rakúske hodnoty (1).

Biomasu je možné získavať z poľnohospodárskej a lesníckej činnosti a zo starostlivosti o krajinu. Hlavný záujem tohto príspevku sa pritom sústreďuje na drevnú biomasu získanú z lesníckej činnosti a zo starostlivosti o krajinu, kde sú už k dispozícii čiastkové skúsenosti a technológie na jej získavanie .

Drevná biomasa má viacero pozitívnych vlastností predovšetkým vo vzťahu k fosílnym palivám. K základným patrí, vo vzťahu k životnému prostrediu, plusová energetická bilancia, vyrovnaná CO₂ bilancia, šetrenie fosílnych palív, minimálne emisie oxidov síry a biologická odbúrateľnosť, okrem toho zabezpečenie stability vidieckych oblastí a zlepšenie celkových príjmov poľnohospodárstva a lesníctva. Dôležitú úlohu hrá podiel vody, čím je vyšší, tým je nižšia výhrevnosť a vyššie celkové náklady na výrobu a dopravu (1).

Pozitívna energetická bilancia znamená, že celková získaná energia je vyššia, ako tá, ktorá je potrebná na získanie biomasy. Toto je veľmi dôležité, lebo len v takomto prípade sa oplatí biomasu vyrábať.

Získavanie energie z fosílnych palív je ovplyvnené takzvanou externalizáciou nákladov, tj. nie všetky náklady, ktoré sú z jej získavaním, využívaním a bezpečným odstránením spojené, sú zahrnuté v cene. Časť zaplatí spoločnosť (vo forme rôznych subvencií) a tak dochádza k skresleniu ceny .

Pri spaľovaní drevnej biomasy sa do ovzdušia dostáva rovnaké množstvo CO₂, aké bolo predtým spotrebované v procese fotosyntézy. Toto podstatne odlišuje biomasu od fosílnych palív. Spaľovanie drevnej biomasy uvoľňuje do atmosféry len minimálne množstvo emisií. Zvyšky, ktoré ostanú po spálení, sú ľahko odbúrateľné a preto nepredstavujú nebezpečenstvo pre životné prostredie.

K negatívam patrí obava z narušenia kolobehu živín odstraňovaním a transportom biomasy, predovšetkým na chudobnejších stanovištiach, záber plôch na plantáže rýchlo rastúcich drevín a tzv. energetických rastlín, zníženie druhovej biodiverzity, znečisťovanie povrchových a podzemných vôd zlúčeninami dusíka ap.

Pre stanovenie základných trendov vo využívaní biomasy je potrebné poznať konkrétne čísla, hovoriacie o dostupnom množstve biomasy. Tieto čísla zatiaľ chýbajú a sú často nahrádzané rôznymi kvalifikovanými alebo expertnými odhadmi. Množstvo biomasy závisí od množstva faktorov a tak vzhľadom na pestrosť podmienok v rámci strednej Európy bude kolísať. Stanovenie využiteľného množstva i hraníc, za ktoré nie je možné ísť, je prvým krokom k rozumnému využívaniu biomasy.

Od predchádzajúceho kroku závisí výber ťažbových technológií, metód skladovania i transportu. Najväčšie množstvo biomasy je možné očakávať zo spracovania zvyškov po obnovených a náhodných ťažbách. Osobitne to platí pri výchove porastov do 50 rokov, ktoré sú z ekonomického hľadiska nevýhodné. Okrem toho pojde aj o iným spôsobom ťažko využiteľnú hmotu vzniknutú napr. pri starostlivosti o mestskú zeleň alebo pri starostlivosti o krajinu. Túto hmotu bude možné spracovať na napr. lesnú štiepku a využiť na výrobu tepla, vykurovanie, prípadne na kombinovanú výrobu tepla a energie.

Zhodnotením takýchto zvyškov pomocou malých mobilných spracovateľských zariadení a ich spracovaním na lesnú štiepku, možno potom dosiahnuť lepšie ekonomické výsledky pri zásahoch, ktoré je nutné vykonávať, ale sa (z krátkodobého hľadiska) nevyplácajú. To isté platí aj pre ošetrovanie zelene, či starostlivosť o krajinu, ktoré svojím charakterom predstavujú náklady a vznikajú pri nich odpady, ktoré je treba odstrániť, ale v konečnom dôsledku je to investícia do životného prostredia človeka.

Celý tento proces si vyžaduje overenie určitých postupov a technológií, ktoré sú už dostupné, ale zatiaľ nie sú optimalizované a výsledkom je, že výroba biomasy sa neoplatí.

Predpokladom je širšie využívanie lesníckych máp a lesnej cestnej siete v elektronickej podobe a v štruktúre a forme vhodnej pre navigáciu, či routing, širšie využívanie GPS a inej informačnej a komunikačnej techniky a web a map serverov a naslednej synchronizácie údajov prostredníctvom internetu.

Okrem toho sa treba zaoberať aj novými technológiami v procese skladovania, sušenia, evidovania biomasy, problematikou jej dopravy, využívaním menších dopravných prostriedkov na dopravu, so zohľadnením existencie chránených území a území európskeho významu, či chránených vtáčích území alebo biotopov európskeho významu a ich ochrany.

V týchto súvislostiach sa treba intenzívnejšie zaoberať logistikou výrobného procesu od ťažby až po dodávku konečnému spotrebiteľovi. Tu je už možné nadviazať na práce Fraunhofer Institut IFF Magdeburg z rokoch 2003 – 2005, kde bol realizovaný projekt integrovanej logistiky dreva pre potreby lesníctva a drevárstva Saska-Anhaltska.

Je rozdiel, či sa lesná štiepka bude dodávať na vykurovanie do teplárne, či elektrárne alebo chceme zásobovať obyvateľstvo. V takom prípade je potrebné zvážiť ďalšie spracovanie biomasy – do formy brikiet alebo peliet, ktoré majú nižší podiel vody a tým väčšiu výhrevnosť a v tejto forme sú aj menej náročné na skladovanie a poskytujú väčší komfort obsluhy.

Čiastočne už mimo rámca tohto príspevku je využitie nových spôsobov spaľovania, ktoré sú ešte vo vývojovej fáze a na ktorých sa podieľa Fraunhofer Institut IFF Magdeburg. Ide napríklad o Stirlingov motor, alebo o využitie ORC – procesov, či skvapaľňovanie alebo splyňovanie pevnej biomasy.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že v súčasnosti už máme k dispozícii technológie na získavanie biomasy, jej prípravu, skladovanie, transport i na využitie. Jednotlivé procesy je potreb-

né navzájom efektívne poprepávajú s využitím dostupnej techniky a tak zaistiť, aby sa celý proces stal ekonomicky zaujímavým.

V súčasnosti je takmer nemožné zavádzať využívanie biomasy bez použitia verejných prostriedkov na národnej alebo európskej úrovni. Najvýraznejšiu podporu využívaniu biomasy poskytujú v SRN. V Českej republike bol prijatý zákon na podporu využívania získavania energie z obnoviteľných zdrojov. Okrem toho je tu viacero dotačných titulov, ktoré sú nenárokovateľné, ale predstavujú aspoň symbolickú pomoc. Slovensko je v tomto smere pozadu. Téma získavania energie z obnoviteľných zdrojov je zatiaľ nezaujímavá a aj keď materiály o energetickej koncepcii Slovenka hovoria o jej podpore a o konkrétnych číslach, ktoré chceme dosiahnuť, praktické nástroje a činnosť sú len veľmi obmedzené a súvisia s aktivitami firiem pôsobiacich v tejto oblasti.

V predchádzajúcich odsekoch boli naznačené viaceré ekonomické, technické a ekologické súvislosti. Treba spomenúť, že tu ešte jeden aspekt a to sociálny. V súvislosti s potenciálom dostupného, ale nevyužitého množstva biomasy v SRN sa hovorí o 400 – 500 000 nových pracovných miestach. Tieto pracovné miesta budú väčšinou lokalizované na vidieku a v hospodársky slabých regiónoch. Podpora využívania biomasy bude znamenať tak nielen ekonomické a ekologické prínosy, ale aj vznik pracovných miest v oblastiach, ktoré sú len slabo rozvinuté. Možno si želať viac?

Literatura

1. Energie aus Biomasse, Fachagentur Nachwachsende Rohstoffe e. V., 2002, 128 s.
2. Leitfaden Bioenergie, Fachagentur Nachwachsende Rohstoffe e. V., 2004, 353 s.
3. JALOVIAR, P. – KUCBEL, S. Pestovanie lesa, návody na cvičenia, TU Zvolen, 2005, 65 s.
4. SANIGA, M. Pestovanie lesa, skriptum, TU Zvolen, 2000, 247 s.
5. LUKÁČ, T. a kol. Ťažbovo-dopravné technológie v lesnom hospodárstve, príručka pre OLH, UVV LVH Zvolen, 2003, 219 s.
6. Entwicklung der erneubaren Energien, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, Berlin, 2002, 76 s.

Stručný přehled náhrad za poskytované lesnické služby na příkladu Rakouska

Ing. JIŘÍ MATĚJÍČEK, CSc.
Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
Jíloviště-Strnady 136
156 04 Praha 5 – Zbraslav

Tel.: 257 892 235, 257 922 634

Fax: 257 922 634

E-mail: jmatejcek@vulhm.cz

Úhrady a služebnosti v lesním hospodářství

Vedle zákonem upraveného užívání lesa (především svobodného bezplatného vstupu do lesa) je samozřejmě nutno jiná základní využití odškodnit. Hodnoty pro Solnohradsko jsou sice součástí různorodé spleti vlastnických struktur a společností, ale mohly by však sloužit i jako směrné hodnoty pro jiné spolkové země, resp. jako inspirace pro naše podmínky.

Pro zjišťování úhrad v lese se na vědeckých univerzitních základech vytvořil praxi vyhovující postup. Zřetel je třeba brát nejen na čistě lesnické poměry, nýbrž i na poměry společenské, které se projevují především v úrovni cen půdy. Proto jsou velké rozdíly v odškodnění mezi aglomeracemi a odlehlými venkovskými oblastmi.

Jednotné hodnoty nejsou pro užívání možné. Spíše je nutno posuzovat každý jednotlivý případ zvlášť. Přesto se pro stejné případy odškodnění vytvořil určitý rámec hodnot. Níže jsou uvedeny hodnoty odškodnění pro Solnohradsko.

Datové kabely a plynovody

Siemens, Memorex, Telia, GTS zbudovaly podzemní datové kabely, na něž zemědělská komora uzavřela zásadní dohody. Je v nich ujednána jednak základní částka, kterou každý vlastník pozemku obdrží náhradou za výdaje a za poskytnutí služebnosti vedle snížení tržní hodnoty půdy. Toto schéma bylo použito i pro plynovody.

- Datové kabely: základní částka 2 000 až 4 000 S, odškodnění jednorázově (ochranný pruh 4 m): 200 S/bm
- Potrubí zemního plynu: základní částka 2 000 S, odškodnění (ochranný pruh 4 m): 200 S/bm.

Elektřina a voda

V dohodě o zásadách se zemědělskou komorou, týkající se vedení 380 kV, bylo pro lesní pozemky dohodnuto, že v zásadě všechny majetkoprávní újmy, které vzniknou základním využíváním pozemků, budou odškodňovány podle posudku znalce uznaného oběma stranami. Lesní pozemky jsou vedeními překlenuvány ve stejné výšce jako ostatní pozemky. Pro tyto bylo dohodnuto odškodnění 4 S/m². Při šířce vedení 60 m to odpovídá 240 S/bm.

U kanálů odpadních vod je pro potrubí běžné 5 až 20 S/m², u šachet 1 000 až 5 000 S/kus.

Vklad služebnosti u tunelu

- 1 až 3 S/m² nebo 10 až 20 % z provozní hodnoty pozemku (dle Sagla 40 až 100 S/bm)

Prameny pitné vody

- 2 500 až 5 000 S/rok (podle vydatnosti zdroje v l/s)
- *0,02 guldenu/m³ pitné vody odebrané vodárnou z lesního území státního podniku (Holandsko)*

Vodovodní potrubí

Pro zásobování vodou u usedlostí a obcí, které již nemají výlučnou zemědělskou strukturu, se odškodňuje jak vybudování nových, tak náhrada starých vedení:

- místní potrubí: 15 až 30 S/bm
- šachta 1 000 až 5 000 S/kus.

Nadobecní vodovodní řády sloužící k zásobování aglomerací:

- potrubí: 150 až 400 S/bm
- šachta 1 000 až 5 000 S/kus.

Aktivity pro volný čas

U těchto aktivit je výše odškodnění velmi různá a závisí na tom, zda zařízení přináší dotčenému vlastníku i užitek, například prostřednictvím pohostinství, pronájmu pokojů atd.

- sjezdovky: 2 až 4 S/m²/rok (dle druhu pozemku), 0,04 až 0,10 DM/m² (SRN, 1998)

- stavby, sloupky lanovek, zařízení na výrobu umělého sněhu: 10 až 25 S/m²/rok
- běžecké tratě: 1 až 3 S/m²/rok (0,50 DM/m² – SRN, 1998)
- jízda na koni: 2 000 až 4 000 S/ha/rok
- jízda na kolech: 3 až 6 S/bm/rok (Tyrolsko – lesní silnice: 2 až 4 S/bm/rok)
- pronájem chat: 20 000 až 40 000 S/rok.

(650 až 1 950 guldenů/týden u bungalovů v lese do 6 osob ve vyšším cenovém komfortu – Holandsko 1998)

Rybaření

Sportovní rybaření na cenných přírodních tocích se těší stále větší oblibě. To vede k vývoji, jaký lze pozorovat i u pronájmu loveckých revírů. Vynikající revíry se pronajímají za velmi vysoké ceny. Následující hodnoty pro rybaření obsahují průměrné ceny pro menší a střední toky.

- toky: 5 000 až 15 000 S/km/rok
- rybníky: 10 000 až 40 000 S/ha/rok (dle polohy, osazení rybami, vybavení)

Těžba štěrku

Štěrk se těží především pro komerční využití, odebírá se však i materiál využívaný v bezprostředním okolí lesních cest k jejich opravám.

- těžba štěrku: 15 až 30 S/m³ (platí též pro těžbu štěrku z potoků)

Právo průjezdu a transportu

Práva k průjezdu a transportu se především u lesních cest udělují většinou pro jednotlivé příležitosti.

- transport dřeva a materiálu: 20 až 40 S/bm resp. až 50 S/t/km
- jízdy osobních automobilů: 500 až 3 000 S/rok podle intenzity užívání a délky cesty

Užívání lesního pozemku

Zejména pro krátkodobé skladování (stavební sklady, zařízení stavenišť, skladování dřeva) se často používají lesní pozemky, za což se má uhradit

- 2 až 5 S/m²/měsíc
- u dlouhodobějších smluv cca 4 % z provozní hodnoty pozemku jako roční náhrada (s indexem)
- nájem 1 000 S/ha/rok u vojenského cvičiště pro rakouskou armádu
- nájem 15 000 S/rok u automobilové zkušební dráhy na pozemku vlastníka lesa (s předpokladem podstatného zvýšení nájemného)

Uzávěry a stavby

Při zahrazení potoků a při lavinových zátarasech v lese se odškodňuje podle skutečně zastavěné plochy. Pro výši odškodnění byly za základ vzaty srovnávací hodnoty jiných staveb, např. sloupů lanovek, vodních šachet, sloupů elektrického vedení, průmyslových staveb atd.:

- 100 až 200 S/m²

Dalším bodem odškodnění je zóna zpětného vzduť, pro niž se používá odškodnění za trvalou ztrátu užitků prostřednictvím tržní hodnoty půdy:

- 8 až 20 S/m²

Škody na porostech

Při využívání lesních pozemků je nejprve nutno odstranit porost. Majetkoprávní újmy z toho vzniklé je třeba odškodnit zvláště. Brát v úvahu se musí i škody způsobené na stojícím porostu výkopovými pracemi. Pro zjišťování odškodnění se v individuálních případech vypracovávají znalecké posudky, které by měly zohlednit následující body:

- mýtní nezralost, resp. předčasná těžba
- těžba v nevhodnou dobu a těžba malých množství
- okrajové a následné škody (korní spála, větrný polom, kůrovec, jinovatka, led atd.)
- ztráta pracovních výdělků
- zvýšené náklady na zpracování

Průměrná cena lesního porostu (vypočtená v rámci ocenění lesů pro potřeby národních účtů jako cena dřeva na pni)

- 120 000 S/ha
- 400 S/m³ porostní zásoby

Poznámka:

a) Příspěvek byl zpracován na základě zahraničních materiálů z roku 2001

b) Přepočítací vztahy: 1 S = cca 2,50 Kč, 1 EUR = 13,7603 ATS (k 31. 12. 1998)

Dřevostavby v českém stavebnictví

*Doc. Ing. PETR KUKLÍK, CSc.
České vysoké učení technické
Fakulta stavební
Katedra ocelových a dřevěných konstrukcí
Thákurova 7
166 29 Praha 6*

*Tel.: 224 354 758
E-mail: kuklik@fsv.cvut.cz*

Úvod

Snahy o moderní evropskou společnost posunuly do popředí problematiku životního prostředí, vyčerpitelnosti zdrojů surovin atd.

V zájmu zlepšení životního prostředí v Evropě je klíčovou otázkou snížení obsahu oxidu uhličitého v ovzduší. Jednou z cest řešení tohoto problému je větší využití možností lesa jako jeho likvidátora a současně producenta obnovitelného ekologického materiálu – dřeva.

Zvýšení využití dřeva v Evropě je v současnosti spojováno nejvíce se stavebnictvím.

V odborných kruzích Evropy se v současnosti diskutuje otázka možného zvýšení roční spotřeby dřeva z 0,2 m³ na obyvatele na hodnotu spotřeby USA a Japonska, která je 0,5 m³ na obyvatele.

Je možné konstatovat, že proces rehabilitace dřevěných konstrukcí na celém světě byl započat již na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 20. století. Bylo to díky tomu, že velké dřevařské firmy zahájily úzkou spolupráci především s chemickým průmyslem (nová lepidla, ochranné prostředky na dřevo, chemické modifikace dřeva), strojírenským a elektrotechnickým průmyslem (stroje a přístroje na třídění řeziva, nové pilařské technologie, počítači řízené sušárny, strojní technologie pro výrobu nových materiálů na bázi dřeva atd.).

Podmínky pro širší uplatnění dřeva ve stavebnictví byly vytvořeny i v rámci aktivit různých komisí světových a evropských organizací, které se podílejí na výzkumu a normalizaci v oboru dřevěných konstrukcí.

Pro navrhování dřevěných konstrukcí byly připraveny nové návrhové postupy včetně postupů pro navrhování dřevěných konstrukcí na účinky požáru. Byl vytvořen jednotný soubor evropských technických norem, který platí i v ČR, která je řádným členem CENu (Evropské normalizační organizace).

Současné trendy

K současným trendům v použití dřeva v Evropě i v ČR patří především:

- montované rodinné domy
- vícepodlažní budovy (bytové domy, administrativní budovy, školy atd.)
- lehké střešní konstrukce
- haly pro sportovní, průmyslové a zemědělské účely
- speciální stavby
- lávky pro pěší a cyklisty

Pro docílení vysoké technické úrovně některých konstrukcí jsou tyto často navrhovány jako smíšené konstrukce ze dřeva, oceli a betonu, aniž by byla potlačena úloha dřeva v těchto konstrukcích. Očekává se též, že při realizaci vícepodlažních budov na bázi dřeva sehrají významnou roli kompozitní dřevobetonové stropní konstrukce a to především z hlediska prostorové tuhosti a požární odolnosti těchto staveb.

V zájmu možnosti širšího využití dřeva ve stavebnictví u nás bude třeba překonat zkresené představy veřejnosti o dřevu jako stavebním materiálu.

Pro širší uplatnění dřevostaveb v bytové a občanské výstavbě v naší republice hovoří především tyto jejich přednosti:

- rychlost a nesezonnost výstavby
- vysoký stupeň lehké prefabrikace a snížení požadavků na zařízení staveniště
- vysoká produktivita práce při výrobě a montáži
- nižší zatížení základů a tím nižší náklady na jejich realizaci
- dispoziční flexibilita
- rozměrová přesnost
- tepelná účinnost
- nižší cenové náklady na provoz oproti zděným a železobetonovým stavbám
- dobrý odhad pořizovacích nákladů
- krátkodobé vázání kapitálu
- dobré vlastnosti z hlediska životního prostředí (využití obnovitelných zdrojů, snížení odpadů a spotřeby energií)

Dřevostavba je též schopna splnit rostoucí požadavky na tepelně izolační vlastnosti staveb, kde takřka nulové náklady na vytápění nejsou utopii. Je třeba si však uvědomit, že vlastní dřevěná konstrukce tvoří pouze část celkem složitého systému, jehož dalšími částmi jsou kromě kvalitních tepelných izolací také kvalitní okna, včetně střešních, speciální parotěsné a také paropropustné fólie, systémy střešních krytin apod.

Za zmínku též stojí, že dřevostavby poskytují obrovské možnosti pro uplatnění celé řady již zmíněných stavebních materiálů, jejichž výrobci již pochopili, jaké možnosti jim rozvoj dřevostaveb a požadavky na jejich kvalitní provedení poskytují.

Průměrná spotřeba dřeva a materiálů na bázi dřeva na realizaci 100 m² užitné bytové plochy v dřevostavbě je cca: 18 m³ řeziva, 200 m² (2,5 – 3 m³) desek na bázi dřeva (překližky, dřevotřísky apod.) a dále pak 300 m² sádrovláknitých či sádrokartonových desek a 30 m³ tepelných izolací z minerálních vláken. I když v současnosti jsou pořizovací náklady u dřevostaveb přibližně stejné jako u silikátových staveb, mají dřevostavby ve srovnání s nimi při stejné zastavěné ploše o cca 10 % vyšší užitnou plochu a nižší náklady na vytápění. Současná kvalita výroby dřevostaveb u nás je u většiny našich výrobců na vysoké úrovni a dřevostavby jsou často nerozeznatelné pohledově od zděných staveb – viz obr. 1.

Dřevo je též vhodné pro řešení nástaveb na stávající bytové domy vzhledem k tomu, že má malou tíhu a konstrukce nástavby představuje malé přitížení základů. Spotřeba dřeva u nástaveb se pohybuje v rozmezí cca 0,03 až 0,06 m³ na m² půdorysné plochy nástavby podle typu zvolené konstrukční soustavy. Přitom provedení nástavby např. u jednoho panelového domu o ploše cca 615 m² (viz obr. 2) trvá přibližně 1 měsíc.

Nejlepším důkazem trvanlivosti dřevostaveb je tradiční architektura Skandinávie či jihovýchodní Asie. Naproti tomu málokdo vnímá přírodní erozi u pálených a cementových materiálů.

Samotná otázka „věčnosti“ staveb je dnes diskutabilní otázkou, neboť tradiční princip stavebního díla jako přetrvávající hodnoty je v přímém protikladu s „virtuálním“ pojetím dnešního světa. „Nekonečná“ trvanlivost staveb též naráží na problém jejich možných funkčních vlastností s měnícími se uživatelskými potřebami. Nezanedbatelnou otázkou těchto staveb je i otázka jejich likvidace po dožití.

Obr. 1: Rodinné domy ze dřeva

Obr. 2: Panelový dům se střešní nástavbou v Rapotíně

Vícepodlažní budovy na bázi dřeva

Je obecně známo, že od r. 1991 je bytová výstavba v ČR v útlumu. Přitom dřevostavby by mohly významně přispět k řešení této situace. Zajímavé je, že roční těžba dřeva na obyvatele je v ČR a v USA přibližně stejná. V USA však dřevostavby zcela dominují bytové výstavbě, zatímco u nás představují 1 – 2 %.

Mezi evropskými státy zaujímá ČR 12. místo v lesnatosti, v zásobě dřeva na 1 hektar je na 4. místě a v ročním přírůstu na 1 ha je na 6. místě. Zejména poslední dva údaje dokumentují, že stav lesů v ČR není zdaleka takový, jak je bohužel často neodborně prezentován.

Běžné roční přírůsty dřeva jsou 18 mil. m³ a těžba v rozmezí 13 až 14 mil. m³.

Porovnáním těžby a přírůstu zjistíme, že přírůstové možnosti byly v minulých letech v ČR využity cca ze 75 %. Lesní hospodáři mohou přiměřeně zvýšit těžby, aniž by tím ohrozili zájmy společnosti vyjádřené certifikací lesů.

Za předpokladu příznivého ekonomického a sociálního rozvoje, odpovídající aktivity stavebního a dřevozpracujícího průmyslu a státní, resp. regionální podpory, je reálné v průběhu následujících let zvýšit podíl dřevostaveb zejména na bytové výstavbě v ČR.

Naším vzorem ve využití dřeva v bytové výstavbě může být mimo jiné země Velká Británie, která ačkoliv má malé vlastní zdroje dřeva, používá ho v bytové výstavbě na vysoké úrovni. Ve Skotsku to je přibližně 50 % a v Anglii a Walesu zhruba 15 %.

V zájmu většího využití dřeva v bytové výstavbě ve Velké Británii byl proveden rozsáhlý výzkum požární odolnosti vícepodlažních budov ze dřeva, který je významným přínosem pro celoevropské snahy po větším využití dřeva ve stavebnictví.

Popis experimentální budovy

Zkoušky požární odolnosti dřevěné konstrukce se uskutečnily v rámci projektu Timber Frame 2000 (TF 2000). Na šestipodlažním lehkém skeletu obytné budovy systému Platform frame, viz obr. 3 a 4, byly kromě požárních zkoušek podle evropských norem provedeny i zkoušky celistvosti při nárazu vozidla a při výbuchu. Na každém patře byly navrženy čtyři byty. Každý byt se sestává z obytného pokoje a haly, dvou ložnic, kuchyně a koupelny s WC. V budově bylo dřevěné schodiště i výtahová šachta.

Obr. 3: Celkový pohled na experimentální stavbu TF 2000 před zkouškami

Obr. 4: Část severní fasády po požárních experimentech

Vnější nosné stěny budovy tvoří plášť ze dvou vrstev sádrokartonových desek, tloušťky 12,5 mm a z OSB desek tloušťky 9 mm. Na sloupky stěny rozměru 38/89 mm je použito řezivo třídy pevnosti C16. Vzdálenost sloupků od sebe je 600 mm. Prostor mezi sloupky je vyplněn tepelnou izolací. Před vnějšími nosnými stěnami ve vzdálenosti 60 mm byla vyzděna cihelná obezdívka z lícového zdiva. Vnitřní nosné stěny jsou stejného provedení jako vnější nosné stěny. Plášť vnitřní nenosné stěny tvoří pouze jedna vrstva sádrokartonových desek tloušťky 12,5 mm. Stěny mezi byty jsou zdvojeny a mezera mezi nimi je vyplněna tepelnou izolací. Stropní konstrukce je uzavřena podhledem ze dvou sádrokartonových desek tloušťky 12,5 mm. Stropnice rozměru 38/225 mm jsou navrženy z řeziva třídy pevnosti C16. Vzdálenost stropnic od sebe je 600 mm a mezi nimi je uložena tepelná izolace. Na stropnicích je proveden záklop z OSB desky tloušťky 15 mm a na něm spočívá tepelná izolace tloušťky 25 mm, sádrokartonová deska tloušťky 19 mm a dřevotřísková deska tloušťky 18 mm. Jednotlivé místnosti stavby byly pro věrohodnost zkoušky plně kompletovány, viz obr. 5.

Hlavním cílem zkoušek na objektu TF 2000 bylo zjistit chování šestipodlažní dřevostavby vystavené velkému požárnímu zatížení, viz obr. 4 a 6. Dále jsou popsány dvě hlavní požární zkoušky: zkouška odolnosti požárního úseku a zkouška schodiště.

Zkouška požárního úseku

Jednotlivé požární úseky byly testovány na požární odolnost 60 minut. Požár byl založen v obývací části bytu s tím, že plně rozvinutý požár nastal přibližně po 24 minutách, viz obr. 6. Aby se vytvořily co nejlepší podmínky pro plně rozvinutý požár, byla v kuchyni rozbita okenní tabule. To se stalo v 21. minutě a 30. sekundě od založení požáru. Maximální teploty v bytě pak dosáhly přibližně 1 000 °C a zůstaly na této výši do ukončení zkoušky v 64. minutě od jejího zahájení. Maximální teploty uvnitř mezery mezi zdvojenými požárně dělicími stěnami se pohybovaly pod 100 °C vyjma lokálních míst, kde dřevěné prvky byly po určitou dobu vystaveny požáru. Výsledky zkoušek konstrukce budovy v rámci celého požárního úseku potvrdily výsledky získané normovými zkouškami na jednotlivých konstrukčních dílcích. Výsledky požární zkoušky ukázaly, že podmínky při požáru v obývacím pokoji bytu představovaly expozici přibližně o 10 % náročnější než představuje 60minutová požární zkouška. Zkouška ukázala, že dřevěná kostra budovy splňuje funkční požadavky z hledisek šíření požáru uvnitř budovy a zachování konstrukční celistvosti.

Obr. 5: Ukázka místnosti v TF 2000

Obr. 6: Plně rozvinutý požár bytu

Zkouška schodiště

Dřevěné schodiště TF 2000 bylo uchyceno do stěn, které měly dřevěnou kostru. Na počátku zkoušky byly definovány požadavky na jeho užitné vlastnosti při požáru. Schodiště musí být funkční pro zásah požárníků po počáteční evakuaci obyvatel bezprostředně ohrožených požárem a pro následnou evakuaci dalších obyvatel bytů, kterým bylo předtím doporučeno, aby zůstali ve svých bytech. Schodiště TF 2000 bylo navrženo se speciální netoxickou povrchovou protipožární ochranou a jednotlivé stupně měly zespodu sádkartonovou desku o tloušťce 12,5 mm. Po založení požáru došlo k jeho rychlému rozšíření. Požár trval přibližně

31 minut. Potom se požární zatížení zmenšilo a zůstalo jen pár ložisek žhavého popela. Celou dobu bylo schodiště pod dohledem hasičů, kteří však nezasáhli. Pro ověření funkčnosti schodiště potom hasiči v plné výzbroji schodiště použili a vystoupili po něm do vyšších pater. Navržené schodiště při výše uvedených požadavcích potvrdilo spolehlivost při požáru.

Hlavní poznatky

Během zkoušek byla ověřena požární odolnost dřevostavby R 60 a byly získány poznatky z oblasti konstrukční celistvosti a šíření požáru mezi jednotlivými požárními úseky. Požární zatížení v požárním úseku bylo realistické, a tak byly získány objektivní poznatky o šíření požáru ve vícepodlažním lehkém objektu. Potvrzena byla požární odolnost dřevěného schodiště. Výsledky zkoušek TF 2000 se promítly do legislativy. V současnosti je možné ve Velké Británii používat hořlavé materiály na požárně dělicí stěny a vnější stěny až do výšky 18 m, místo předchozích 11 m.

Projekt TF 2000 potvrdil, že u vícepodlažních dřevostaveb je třeba věnovat pozornost přípojům pláštů ze sádkartonových desek, zejména vícevrstvých. Každá vrstva musí být připojena samostatně. Nedodržení těchto postupů vede ke snížení požární odolnosti konstrukce. V dutinách vnějšího pláště budovy se navrhuje požární zářezky, aby se zabránilo šíření požáru a narušení celistvosti pláště. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat šíření požáru po fasádě budovy okny a dalšími otvory.

Obr. 7: Interiér po 60minutovém požáru

Obr. 8: Schodiště objektu při požáru

Technické předpisy

V souvislosti s trendy používat dřevo na konstrukce vícepodlažních budov na bázi dřeva v České republice byl zpracován první návrh technických předpisů pro tyto konstrukční systémy v návaznosti na ČSN P ENV 1995-1-1 a ČSN P ENV 1995-1-2, který je uveden v publikaci [1].

Smíšené konstrukce ze dřeva, betonu a oceli

Na celém světě se v současnosti podrobně analyzují možnosti provádět stavební konstrukce, které by fungovaly na principu optimálního spolupůsobení různých materiálů. Kombinace dřeva s ocelí nejsou žádnou zvláštností. Kombinace dřeva s betonem však donedávna byla chápána spíše rozpačitě až odmítavě. Důvodem byly především obavy z možného poškození dřeva hnilobou v důsledku zvýšení jeho vlhkosti vodou z betonu. Tyto obavy jsou však u dřeva bez příznaků biologického poškození neopodstatněné.

Konstrukce zastřešení

Řešení spojů konstrukčních prvků je v oboru dřevěných konstrukcí jednou z nejsložitějších úloh. Klíčovým problémem je nejen jejich únosnost, ale též estetické hledisko, náročnost a náklady na jejich provedení. Vedle klasických spojovacích prostředků tzv. kolíkového typu – hřebíky, sponky, svorníky, kolíky a vruty se stále více používají i další spojovací prostředky jako např. ocelové desky s prolisovanými trny. Ocelové desky s prolisovanými trny byly původně vyvinuty za účelem prefabrikace příhradových nosníků ze dřeva. V současnosti se však používají i na provedení tzv. trémových roštů (obr. 9), které často nahrazují dražší prvky z lepeného lamelového dřeva.

Konstrukce s ocelovými deskami s prolisovanými trny se hodí na všechny možné druhy zastřešení – viz obr. 10 a 11.

Pro konstrukce spojované deskami s prolisovanými trny je charakteristická výroba vlastních nosných částí konstrukce – vazníků ve výrobní hale a jejich přeprava na stavbu jako hotové nosné komponenty. Vlastní výroba se skládá z přípravy nosných dřevěných částí (přířezů) pomocí úhlové pily a zalisování ocelových desek pomocí lisu.

Dřevěné konstrukce spojované deskami s prolisovanými trny jsou neefektivnějším způsobem náhrady klasických tesařských vazeb a sbíjených příhradových konstrukcí. Tyto konstrukce jsou nejen levnější (především při vícečetném opakování shodných vazeb), ale mají především lepší užitné vlastnosti. V těchto konstrukcích je totiž lépe využita pevnost dřeva - šetří se spotřeba řeziva. Technologie také minimalizuje ztrátu řeziva při výrobě. Oproti klasickým krovům a sbíjeným konstrukcím se většinou používají menší tloušťky řeziva (většinou fošny 50 mm). Diagonální prvky vycházejí pro běžná rozpětí šířky 80 mm a obvodové prvky šířky 120 až 220 mm při modulu vazeb cca 1m. Obvodové prvky (krokve a spodní pásy) nejsou (s ohledem na použitou technologii spojů) zdvojené jako u sbíjených konstrukcí

a tím dochází k lepšímu využití řeziva. Další důležitou výhodou těchto konstrukcí je jejich snadná přepravitelnost, s ohledem na nízkou hmotnost jednotlivých nosných komponentů, a dále malé průhyby dané tuhostí styčnickových spojů.

Obr. 9: Konstrukce s dřevěnými trámovými rošty

Obr. 10: Konstrukce zastřešení divadla Alfred v Praze

Obr. 11: Zastřešení průmyslové haly

Snaha po snížení pracnosti v oboru dřevěných konstrukcí vede též k tomu, že místo klasických tesařských spojů se stále více používají různé tenkostěnné ocelové úchytky. Únosnost těchto úchytek v kombinaci se dřevem je velmi vysoká. Kombinace dřeva s ocelí nebyly ani v minulosti žádnou zvláštností. Kombinace dřeva s betonem však donedávna byly méně obvyklé. Přesto se i u nás podařilo zrealizovat výjimečné konstrukce, jako je např. sportovní hala Olymp v Praze – viz obr. 12. Tato hala o rozpětí 50 m má vetknuté železobetonové stojky, ke kterým jsou speciálními kotvami připojeny příčle z lepeného lamelového dřeva. V místě uložení jsou pak dřevěné příčle zpevněny vlepenými ocelovými tyčemi.

Kompozitní dřevobetonové stropy

Vhodnou kombinací dřeva a betonu jsou kompozitní dřevobetonové stropy – viz obr. 13.

Obr. 12: Rámový roh sportovní haly

Obr. 13: Příklad provedení kompozitního dřevobetonového stropu

Kompozitní dřevobetonové stropy mohou být použity jak v případě starých, tak i nových staveb s dřevěnými stropními nosíky. Provedením betonové desky, kterou spřáhne s dřevěnými nosíky pomocí různých spřahovacích prostředků, výrazně zvýšíme tuhost i únosnost stropní konstrukce. Kompozitní dřevobetonové stropní konstrukce mají též lepší parametry kročejové a vzduchové neprůzvučnosti a požární odolnosti oproti tradičním dřevěným stropům.

Rozvoj problematiky spřažených dřevobetonových stropů má velký význam především s ohledem na širší uplatnění dřeva v bytové výstavbě, a to zejména při realizaci vícepodlažních dřevostaveb.

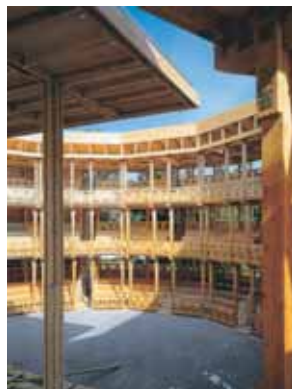
Speciální stavby

V poslední době české firmy realizovaly několik unikátních konstrukcí ze dřeva, mezi které patří i divadelní scéna GLOBE 99 na Pražském výstavišti (obr. 14) – replika původní scény Shakespearova divadla, postaveného v roce 1599 v Londýně (pozn. editorů: v listopadu 2005 scéna do základů vyhořela).

Světově unikátní konstrukcí je též kostel Panny Marie v Praze – Strašnicích (obr. 15).

Obr. 14: Divadelní scéna GLOBE 99

Obr. 15: Kostel Panny Marie v Praze

Dřevěné lávky a mosty

V průběhu několika posledních let bylo v České republice postaveno poměrně hodně dřevěných lávek, na které bylo použito především lepené lamelové dřevo, ale též řezivo a kulatina.

Dřevěné lávky a mosty jsou vhodné především z architektonických, estetických a ekologických hledisek. Vyznačují se nízkými výrobními, přepravními a montážními náklady. Náklady na jejich zakládání, podpěry a opěry jsou též nízké. Jejich výhodou je též malá vlastní tíha a jednoduchá a rychlá montáž.

Z hlediska vnějšího vzhledu rozdělujeme dřevěné lávky a mosty na nekryté a kryté. Zastřešení lávky či mostu je v zásadě nejjednodušší a zároveň nejučinnější způsob jak zajistit jejich dlouhodobou životnost – viz obr. 16.

Za účelem dosažení co nejlepších užitných vlastností lávek a mostů musíme při jejich navrhování uvážit následující podmínky a požadavky: polohu a tvar terénu; rozpětí; zatížení; podjezdnou výšku a světlý profil; základové podmínky; architektonický tvar.

Obr. 16: Silniční most z roku 1840 přes říčku Zdobnici u osady Peklo

Nosná konstrukce dřevěné lávky či mostu může být provedena mnoha různými způsoby.

Klíčovým problémem dřevěných lávek a mostů je zajištění jejich životnosti. Hlavním důvodem poškození dřevěných lávek a mostů dřevokaznými houbami je téměř vždy špatná konstrukce detailů z hlediska jejich životnosti a zanedbaná údržba. Vedle dřeva je třeba věnovat pozornost ocelovým spojovacím prostředkům. Tyto musí být vždy opatřeny protikorozní ochranou. Jako protikorozní ochranu je možné použít žárové pozinkování a případně další ochranné vrstvy. Ve velmi agresivním prostředí je vhodnější použít spojovací prostředky z nerezavějící oceli. Všechny otázky ochrany a údržby dřeva je třeba uvážit již v průběhu zpracování projektu lávky či mostu. Dřevo jako přírodní materiál je součástí koloběhu růstu a rozkladu. Jedním ze způsobů, jak přerušit tento koloběh a chránit dřevo, je udržovat ho stále suché. Tohoto cíle je možné dosáhnout při použití postupu ochrany dřeva vztaženého k jednotlivým etapám realizace mostní konstrukce – viz tab. 1.

V závislosti na konkrétní konstrukci mohou být jednotlivé etapy postupu ochrany dřeva vynechány. V tom případě však ostatní etapy nabývají více na významu.

U realizovaných dřevěných lávek a mostů je třeba důsledně provádět periodickou prohlídku a údržbu celé mostní konstrukce jednou za tři až pět let. Prohlídka a údržba by přitom měly být zaměřeny na: zvětrávání nátěrů dřevěných prvků; trhliny ve dřevu; delaminaci částí z lepeného lamelového dřeva; mechanické poškození prvků; vznik plísní a hniloby; koncentraci prachu, hlíny, poletovin a dalších nečistot.

Tab. 1: Postup ochrany dřeva

Etapa	Cíl	Opatření
Koncepce lávky či mostu	Vyloučit či snížit účinek povětrnosti	Zastřešit nebo zakrýt hlavní konstrukci
Volba materiálů	Předejít poškození odpovídající volbou materiálů	Použít buď přirozeně trvanlivé dřevo nebo dřevo chráněné impregnací; snížit vlhkost dřeva během montáže
Návrh detailů	Předejít nepříznivým následkům sesychání a bobtnání dřeva v důsledku styku s vodou	Krýt vodorovné povrchy, spoje a koncová vlákna dřeva; zajistit rychlé vysoušení namoklých částí
Návrh chemické ochrany	Předejít napadení dřevokaznými houbami a hmyzem	Použít tlakovou impregnaci chemickými roztoky
Návrh povrchové ochrany	Předejít zvětrání povrchů; zajistit rozměrovou stabilitu a předejít trhlinám; omezit chemickou ochranu proti houbám a dřevokaznému hmyzu	Natřít dřevo několika barevnými nátěry

Mezi zajímavé lávky realizované českými firmami u nás a v Německu patří například tyto:

Lávka přes řeku Labe v Magdeburgu (obr. 17) o délce 195 m a šířce 3 m. Konstrukci lávky tvoří dva nosníky z lepeného lamelového dřeva (modřínu), které jsou ve střední části lávky zavěšeny do nosného pylonu a v krajních částech podepřeny pouze betonovými pilíři. Výztužné rámy a zavětrování jsou z oceli. Hlavní nosníky jsou z důvodu prodloužení životnosti oboustranně obloženy. Lávka byla vyrobena za 22 dní a smontována za 8 dní ze sedmi plně kompletizovaných dílů délky 26 až 30 m.

Lávka přes říčku Desnou ve Vikýřovicích (obr. 18) o délce 16,3 m a šířce 2 m. Konstrukci lávky tvoří dva příhradové nosníky výšky 3,5 m. Pasy, diagonály a tlačené svislíce jsou z lepeného lamelového dřeva. Tažené svislíce jsou z oceli. Lávka byla vyrobena za 14 dní a smontována za 6 dní.

Lávka přes Malši v Českých Budějovicích (obr. 19) o délce 33,6 m a šířce 5,3 m. Konstrukci lávky tvoří dva příhradové nosníky z lepeného lamelového dřeva, proměnné výšky – max. 1,9 m. Lávka byla vyrobena za 4 týdny (osazena za 3 hodiny) a montáž mostovky trvala 5 dní.

Lávka přes řeku Jizeru v Benešově u Semil (obr. 20) o délce 49 m a šířce 3,5 m. Konstrukci lávky tvoří visutá příhradová konstrukce výšky 1,1 m. Lávka byla vyrobena za 1 týden (na opracování prvků byla použita počítačem řízená fréza) a smontována za 10 dní.

Lávka na cyklostezce Rádlo u Jablonce nad Nisou (obr. 21) o délce 54 m a šířce 3 m. Hlavní nosníky jsou z lepeného lamelového dřeva ve tvaru řetězovky. Příčníky jsou rovněž z lepeného dřeva. Zavětrování je řešeno ocelovými táhly. Dřevěná konstrukce je podporována dvojicí nosných lan, která jsou vlastní tíhou nosné konstrukce napnutá a zformována do tvaru řetězovky.

Lávka přes Nisu v Liberci (obr. 22) o délce 16,56 m a šířce 2,84 m. Konstrukce lávky je navržena ze dvou ocelových příhradových nosníků s horním pásem z lepeného lamelového dřeva. Příčnou tuhost zajišťují ocelové svařované polorámy z kruhových a obdélníkových

trubek. Diagonály příhradové konstrukce stejně jako podmostvkové ztužení tvoří ocelová táhla. V případě povodně lze z ložiska vyrazit čep a tím bude umožněno přemístění lávky do kotviště.

Obr. 17: Lávka v Magdeburgu

Obr. 18: Lávka ve Vikýřovicích

Obr. 19: Lávka v Českých Budějovicích

Obr. 20: Lávka v Benešově u Semil

Obr. 21: Lávka Rádlo u Jablonce nad Nisou

Obr. 22: Speciální odnímatelná lávka v Liberci

Závěr

V současnosti je mnoho objektivních důvodů pro to, aby dřevo začalo být více využíváno ve stavebnictví. Patří mezi ně zejména tyto:

- Používání dřeva napomůže zachovat pro budoucnost zbývající zdroje vyčerpatelných surovin.
- Dřevařský průmysl způsobuje relativně malé znečištění životního prostředí, které je dále redukováno modernizací výrobních procesů.
- Vytvořeny jsou stále progresivnější technologie třídění a zpracování dřeva, provádění spojů prvků ze dřeva a materiálů na bázi dřeva a postupy pro navrhování dřevěných konstrukcí.
- Dřevo může spolupůsobit jak s ocelí, tak i s betonem a spoluvytvářet tak hospodárné smíšené konstrukce.
- Ačkoliv dřevo je zápalné a hořlavé, jeho chování při požáru je předvídatelné. Větší dřevěné průřezy mají vysokou požární odolnost.
- Pro výrobu dřeva a materiálů na bázi dřeva je všeobecně zapotřebí málo energie, existuje možnost opětovného použití, opětovného zhodnocení nebo získání energie, přičemž se minimalizuje odpad.

Poděkování

Tento příspěvek byl zpracován za podpory projektu výzkumu a vývoje ČVUT v Praze MSM 6840770005 „Udržitelná výstavba“.

Literatura

- [1] KUKLÍK, P. Dřevěné konstrukce, Praha, 2003, ISBN 80-01-02769-4
- [2] KUKLÍK, P. Navrhování dřevěných konstrukcí, ČKAIT, Praha, 1997, ISBN 80-01-02769-4
- [3] ČSN P ENV 1995-1-1: Navrhování dřevěných konstrukcí Část 1-1: Obecná pravidla a pravidla pro pozemní stavby, ČSNi, Praha 1996
- [4] ČSN P ENV 1995-1-2: Navrhování dřevěných konstrukcí Část 1-2: Obecná pravidla – navrhování na účinky požáru, ČSNi, Praha 1997
- [5] ČSN P ENV 1995-2: Navrhování dřevěných konstrukcí. Část 2: Mosty, ČSNi, Praha 1998

LEADER a jeho principy – příležitost pro aktivní subjekty na venkově

OLDŘICH ČEPELKA, Ph.D.
Agentura Tima Liberec, s. r. o.
Erbenova 2
460 08 Liberec

Tel. : 485 151 742, 482 410 343
Fax: 485 152 791
E-mail : tima@tima-liberec.cz

Poznámky k novému chápání lesa

Od 1999 se v EU uplatňuje lesnická politika (strategie), podle níž:

- lesy nemají jen ekonomickou, ale také ekologickou a společenskou hodnotu
- v lesích je třeba vidět, uchovávat a obnovovat obrovské a rozmanité dědictví
- také vznikla soustava NATURA 2000 a Evropská strategie biodiverzity

Co znamená les?

- a) dřevo a další produkty
- b) nemovitost
- c) služby
- d) nekomerční hodnoty

Příklady nefinančních (a často nekomerčních) hodnot:

- zajímavá práce v kvalitním prostředí
- touha vidět výsledky vlastní snahy
- estetická hodnota a prožitky v lesním prostředí

Postupně se rozšiřuje spektrum využívání lesů. Už nejen dřevo, ale také další lesní produkty a hlavně služby (turistika). Už nejen hmotné produkty, ale také nehmotné (hodnotou je pobývat v lese). Už nejen izolovaní vlastníci, ale sdružení vlastníků.

LEADER jako program a jako metoda rozvoje venkovských regionů

Co je to Místní akční skupina (MAS):

- v ČR **velmi dynamicky rostoucí forma** na podporu venkovských regionů v posledních dvou letech s celkovou podporou z ČR a EU (přes 300 mil. Kč)
- **sdužuje zástupce malých a středních podniků, obcí, neziskových organizací a dalších místních subjektů** (banky, správa CHKO, úřad práce apod.) z různých sektorů, kteří se dohodnou na společném postupu v zájmu rozvoje svého regionu
- **vytvoří právnickou osobu, nejlépe občanské sdružení**, schválí si stanovy a cíle činnosti; zajistí, aby pro nové zájemce bylo snadné do MAS vstupovat
- **účast zástupců veřejné správy** v řídicích orgánech MAS smí být max. 50 % (tj. včetně starostů nejvýše polovina řídicího orgánu)
- **finanční zdroje** – příklady:
 - a) příspěvek z opatření LEADER+ programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
 - b) granty nadací, příspěvek MMR nebo kraje (Program obnovy venkova), malý investiční program MZe LEADER ČR, INTERREG ČR-Polsko a další
 - c) členské příspěvky (pro krytí nutných provozních nákladů)

Co je to LEADER:

- v ČR má LEADER dvě podoby:
 - a) LEADER+ je jedním z neinvestičních **opatření operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství**, za který odpovídá Ministerstvo zemědělství (na podzim poslední možnost podání žádosti o financování „osvojování dovedností“, max. 635 tis. Kč)
 - b) LEADER ČR je každoročním tuzemským investičním programem MZe
- je určen k **financování projektů místních subjektů** (neziskových organizací, podnikatelů, malých podniků, obcí) ve venkovských oblastech, účelem je oživit aktivity v regionu, podpořit místní ekonomiku, služby, kulturní a společenský život atd. společným postupem
- vhodný **pro území s 10 – 100 tis. obyv., které má svoji tematicky integrovanou strategii rozvoje** (tzv. místní rozvojová strategie – MRS)
- **předkladatelem strategie** (žadatelem o úhrnný příspěvek) je **MAS**, nikoliv obec nebo sdružení obcí
- v rámci MRS se podporují:
 - a) v programu LEADER+ „Realizace strategie“ malé a většinou neinvestiční projekty (v řádu desítek až stovek tisíc Kč, zřídka vyšší)

- b) v programu LEADER+ „Osvojování dovedností“ příprava strategie MAS a příprava samotné MAS
- c) v programu LEADER ČR malé investiční projekty (s max. příspěvkem 3 mil. Kč)
- jednotlivé projekty v rámci schválené strategie vybírá a realizaci MRS řídí **skupina pro místní akce (MAS)**, nikoliv svazek obcí, krajský úřad, státní agentura apod.
- v řadě zemí (například Irsko, Španělsko, Portugalsko, velké oblasti V. Británie) se jeho **vliv na rozvoj venkova hodnotí jako mimořádný**, doslova jako převrat v rozvoji či překonání stagnace venkovských oblastí
- v ČR se pro období 2007 – 2013 navrhuje, aby se metodou LEADER realizovaly každoročně projekty za 1 miliardu Kč

Hlavní charakteristiky metody LEADER:

- **místní partnerství** a z něj vytvořená skupina pro místní akce (MAS)
- **rozvojová strategie** (územně integrovaná, mezisektorová a tematicky jednotně zaměřená)
- **přístup „zdola nahoru“ – zapojení partnerů a veřejnosti**
- **decentralizované rozhodování o financování a řízení** dílčích projektů jednotlivých místních žadatelů
- **inovativnost** strategie (nebo alespoň novost projektů v daném území, nikoliv běžné činnosti opakované z minulosti)

Výhled na uplatnění metody LEADER a na činnost místních akčních skupin v ČR

Z dosavadní dynamiky vývoje, s přihlédnutím k vlivu rostoucí informovanosti venkovských subjektů (obcí, podnikatelů, neziskových organizací), každoročního investičního programu LEADER ČR, podpoře nových MAS z opatření 2.1.4 OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (osvojování dovedností nových MAS) a podpoře krajů, (které začínají vyhlášovat programy vhodné pro MAS), lze odhadnout, že **ke konci roku 2006 bude v ČR pracovat cca až 100 místních akčních skupin.**

**Tyto MAS budou v různém stupni rozvinutosti, budou mít různé zkušenosti z dosa-
vadní práce, řada z nich bude bojovat s „dětskými nemocemi“** – např. s malou otevřeností MAS vůči místním aktérům, s nízkou úrovní vnitřní demokracie, s předstíráním skutečného partnerství apod. – podobně jako se to řadu let dělo a děje ve starých členských zemích EU (v nichž působí přes 800 aktivních a přes 300 dočasně „spících“ MAS).

Celkově tyto **MAS budou pokrývat rozhodující část venkovského prostoru v ČR a vedle místní samosprávy se stanou druhým nejvýznamnějším činitelem rozvoje venkova.** MAS budou mít zpracovány většinou dostatečně kvalitní rozvojové strategie, aby se mohly ucházet o příspěvky z operačního programu metodou LEADER.

Souběžně se bude rozvíjet samotná činnost a směřování MAS, které zdaleka nebudou závislé pouze na příspěvcích LEADER. MAS budou mít tendenci vyhledávat další dosa-

žitelné finanční zdroje podobně, jako tomu je již nyní (MAS jsou již např. příjemci příspěvků ze SROP 4.1.2, z OP RLZ aj.). **V rámci MAS budou vznikat „sekte“ a tematické pracovní skupiny složené z místních podnikatelů** (viz např. tendence v MAS Krkonoše, Pobeskydí, Posázaví a Podještědí), **zemědělských producentů** (odbytová družstva a společné nákupy zemědělských strojů) **či jiných** druhově příbuzných subjektů a aktivit (nejčastěji dosud cestovní ruch).

Celkově **odhadujeme absorpční kapacitu MAS v ČR pro období 2007 – 2013 na 1,2 – 2,0 mld Kč ročně** (ovšem nikoliv pouze z EAFRD, nýbrž i ESF, příp. ERDF). K tomu ovšem bude třeba ještě realizovat několik opatření na celostátní a krajské úrovni. Jsou to zejména:

- **masivní vzdělávací a poradenské aktivity spojené s certifikací MAS** (zvyšování důvěryhodnosti a standardů práce MAS)
- další **podpůrné informační, vzdělávací, analytické a poradenské služby** včetně osvěty pro zemědělské subjekty, veřejnou správu a veřejnost (viz aktivity nedávno vzniklé Národního observatoře venkova, o. p. s.),
- kvalitní **webový portál** pro všechny subjekty z venkova, který staví na nejlepších zkušenostech ze zemí EU a soustřeďuje ucelené informace o problematice (viz www.leaderplus.cz),
- **začlenění metody LEADER do programových dokumentů** zaměřených jak na rozvoj venkova (využití EAFRD prostřednictvím Národního strategického plánu), tak ostatních (využití ERDF a ESF prostřednictvím Národního rozvojového plánu a Národního strategického referenčního rámce ČR).

Financování potřeb a záměrů venkovských subjektů prostřednictvím metody LEADER se tak po roce 2006 může stát rozhodujícím faktorem růstu místní („nezemědělské“) ekonomiky na venkově a druhým hlavním zdrojem pro financování veřejných služeb na venkově (pro vzdělávání, sociální služby, vzhled venkovských obcí apod.). **V ostatních oblastech** – např. pro finančně málo náročné záměry ve městech, v evropských projektech typu URBAN a EQUAL, při zvyšování sociální koheze v komunitách, zlepšování zaměstnanosti, vzdělanosti, sociálních služeb atd. – **se metoda LEADER a jeho nositelé (místní akční skupiny) mohou stát inovačním prvkem** s ambicemi radikálně překonat dosavadní izolovanost žadatelů (a podnikatelských i neziskových subjektů vůbec), nedostatek spolupráce, neprůhlednost implementačních procedur a další jevy, které vyvolávají nižší než potřebnou efektivnost využívání veřejných zdrojů EU a ČR.

Některé finanční zdroje a příležitosti pro vlastníky lesů a zpracovatele dřeva

Finanční zdroje	Příklad	Informace
INTERREG IIIA	Např. opatření 1.2 Polsko-českého programu: Infrastruktura zaměřená na ochranu životního prostředí a na prevenci záplav – viz *)	http://www.strukturalni-fondy.cz/index.php?show=000006000
Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (Min. zemědělství ČR)	Opatření 1.3 – Lesní hospodářství: Obnova lesního potenciálu poškozeného přírodními kalámitami a požárem a zavádění příslušných ochranných preventivních opatření; Investice do lesů (např. dopravní cesty a stroje); Sdružování majitelů lesa; Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd	www.mze.cz , www.szif.cz , http://www.strukturalni-fondy.cz/index.php?show=000008000003001
Program rozvoje venkova (po r. 2006)	Např. opatření ke zvyšování hospodářské hodnoty lesů – viz **)	http://kostelec.czu.cz/UAE/SEA/eafrd.htm

*) Pro společné projekty na ochranu zalesněných ploch a rozšíření jejich druhové rozmanitosti nebo na agrotechnická opatření ke zvýšení retenční (vodu zadržující) funkce krajiny, včetně zalesnění extrémně svažitéch pozemků

***) Podle současné verze návrhu Programu rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013 bude možné např. v rámci opatření pod bodem 26 poskytnout příspěvek na:

- úpravu chemismu lesních půd v imisních lokalitách
- hnojení lesních porostů včetně hnojení při obnově
- obnovu lesních porostů
- zajištění lesních porostů
- zavádění hospodářsky vhodnější dřevinné skladby v souladu s legislativou (rekonstrukce)
- ochranu lesních porostů
- výchovu lesních porostů

Příspěvek činí max. 50 % ceny opatření a může jej obdržet soukromý vlastník lesa, jejich sdružení, obec jako vlastník lesa a jejich sdružení, nájemce lesa.

Cílem jiného opatření je budování a modernizace malých a středních provozů pro zpracování dřeva, bez transportu do vzdálených velkokapacitních podniků.

Další zajímavé aktivity

Zajímavé aktivity	Možné výsledky	Informační zdroj
Značení místních produktů v chráněných územích (zejména Natura 2000, ale i jinde)	Podpora odbytu lesních produktů (výrobky ze dřeva, z lesních plodů)	http://produkty.natura2000.cz (mění se na www.domaci-vyrobyky.cz)
Činnost pozemkových spolků	Odkoupení lesa a péče o cenné lokality nebo zřízení nového pralesa	http://csop.ecn.cz ; http://www.novyprales.cz/

Podpora lesů z Evropského zemědělského fondu na podporu rozvoje venkova pro období 2007 – 2013

Ing. JAROMÍR VAŠÍČEK, CSc.
Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
Nábřežní 1326
250 44 Brandýs nad Labem

Telefon: 322 319 818
E-mail: vasicek@uhul.cz

Související dokumenty:

Nářízení rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV).

Základní dokument, který má povahu zákona a který:

- a. stanoví obecná pravidla pro podporu poskytovanou Společenstvím pro rozvoj venkova financovanou z EZFRV,
- b. vymezuje cíle, k nimž má politika pro rozvoj venkova přispívat,
- c. vymezuje strategický kontext politiky rozvoje venkova včetně způsobu stanovení strategických směrů Společenství a národních strategických plánů,
- d. vymezuje priority a opatření pro rozvoj venkova.

Hlavní teze z preambule týkající se lesnictví

1. Lesnictví je nedílnou součástí rozvoje venkova a podpora udržitelného využívání půdy by měla zahrnovat udržitelné obhospodařování lesů a jejich multifunkční úlohu. Lesy jsou užitečné z mnoha hledisek: poskytují surovinu pro obnovitelné výrobky šetrné k životnímu prostředí a hrají důležitou úlohu v ekonomické prosperitě, biologické rozmanitosti, globálním cyklu uhlíku, rovnováze vodního prostředí, regulaci eroze a prevenci přírodních nebezpečí, jakož i při zajišťování sociálních a rekreačních služeb. Opatření v lesnictví by měla přispívat k uskutečnění strategie Společenství pro lesnictví. Tato podpora by však neměla narušovat hospodářskou soutěž a měla by být tržně neutrální.
2. Soukromé lesy hrají významnou úlohu v hospodářské činnosti ve venkovských oblastech, a proto je pomoc Společenství důležitá pro zvyšování a rozšiřování jejich hospodářské hodnoty, pro vyšší diverzifikaci produkce a zlepšování tržních příležitostí, například v odvětví obnovitelné energie, při zachování udržitelného obhospodařování a multifunkční úlohy lesů.

3. Za účelem přispění k ochraně životního prostředí, prevenci přírodních nebezpečí a požárů a zmírnění změny klimatu by měly být rozšiřovány a zkvalitňovány lesní zdroje prvním zalesňováním zemědělské a nezemědělské půdy. Každé první zalesnění by mělo být přizpůsobené místním podmínkám, být slučitelné s životním prostředím a zvětšovat biologickou rozmanitost.
4. Vzhledem k významu lesů pro úspěšné provádění směrnic č. 79/409/EHS a č. 92/43/EHS by měla být držitelům lesů poskytována zvláštní podpora, která by jim pomohla řešit zvláštní obtíže vyplývající z provádění uvedených směrnic.
5. Měly by být zavedeny lesnicko-environmentální platby za účelem vyrovnání nákladů z dobrovolných závazků týkajících se zvýšení biologické rozmanitosti, zachování lesních ekosystémů vysoké hodnoty posílení, ochranného významu lesů z hlediska eroze půdy, zachování vodních zdrojů a kvality vody a z hlediska přírodních nebezpečí.
6. Měla by být poskytována podpora na obnovu lesnického potenciálu v lesích poškozených přírodními katastrofami a požáry a na zavádění preventivních opatření. Preventivní opatření proti požárům by se měla týkat oblastí klasifikovaných členskými státy jako oblasti s vysokým nebo středním nebezpečím vzniku požáru podle plánů na ochranu lesů.
7. Měla by být poskytována podpora držitelům lesů na nevýnosné investice, pokud jsou nutné pro splnění závazků v oblasti lesního prostředí nebo jiných cílů ochrany životního prostředí nebo v případě některých lesů podpora na zvýšení veřejné prospěšnosti daných oblastí.

Strategické směry Společenství (na základě čl. 9 odstavce 1, 2, 3)

Jde o dokument, který bude uveřejněn jako Rozhodnutí Rady a který stanoví oblasti důležité pro naplňování priorit Společenství, a to zejména ve vztahu ke göteborgským cílům udržitelnosti a k obnovené lisabonské strategii pro hospodářský růst a zaměstnanost. Strategické pokyny Společenství pro rozvoj venkova pomohou:

- a. stanovit a odsouhlasit oblasti, v nichž použití podpory EU pro rozvoj venkova vytvoří nejvyšší přidanou hodnotu na úrovni EU,
- b. vytvořit spojení s hlavními prioritami EU (Lisabon, Göteborg) a převést je do politiky rozvoje venkova,
- c. zajistit soulad s ostatními politikami EU a to zejména v oblasti soudržnosti a životního prostředí,
- d. doprovázet provádění nové, tržně orientované společné zemědělské politiky a potřebné restrukturalizace, kterou si vyžádá situace ve starých i nových členských státech.

Národní strategický plán (na základě čl. 11, odst. 1 nařízení Rady)

Národní strategický plán příslušného státu zajišťuje, aby byla podpora Společenství pro rozvoj venkova v souladu se strategickými směry Společenství a aby byly koordinovány priority Společenství s prioritami celostátními a regionálními. Národní strategický plán je referenčním nástrojem pro přípravu programování EZRFV.

Program rozvoje venkova

Program je konkrétní realizací výše uvedené strategie. Obsahuje především SWOT analýzu venkovského prostoru. Tento program bude projednán ve vládě a jeho součástí budou konkrétní opatření, na základě kterých budou vypláceny podpory.

Opatření pro lesnictví

Osa 1: ZLEPŠENÍ KONKURENCESCHOPNOSTI ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ

Podpora zaměřená na konkurenceschopnost zemědělství a lesnictví se týká:

- a) Opatření zaměřených na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu prostřednictvím:
 - i) odborného vzdělávání a informačních akcí, včetně šíření vědeckých poznatků a inovačních postupů, určených pro osoby činné v zemědělství, potravinářství a lesnictví,
 - ii) zahájení činnosti mladých zemědělců,
 - iii) předčasného odchodu zemědělců a zemědělských pracovníků do důchodu,
 - iv) využívání poradenských služeb zemědělci a držiteli lesů,
 - v) zřízení řídicích, pomocných a poradenských služeb pro zemědělství a poradenských služeb pro lesnictví.
- b) Opatření zaměřených na restrukturalizaci a rozvoj fyzického potenciálu a podporu inovací prostřednictvím:
 - i) modernizace zemědělských hospodářství,
 - ii) zvyšování hospodářské hodnoty lesů,
 - iii) přidávání hodnoty zemědělským a lesnickým produktům,
 - iv) spolupráce při vývoji nových produktů, postupů a technologií v zemědělství, potravinářství a lesnictví,
 - v) zdokonalení a rozvoje infrastruktury související s rozvojem a přizpůsobováním zemědělství a lesnictví.

Osa 2: ZLEPŠOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ A KRAJINY

Podpora podle tohoto oddílu se vztahuje na:

- b) Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy prostřednictvím:
 - i) prvního zalesnění zemědělské půdy,
 - ii) prvního zavádění zemědělsko-lesnických systémů na zemědělské půdě,
 - iii) prvního zalesnění nezemědělské půdy,
 - iv) plateb v rámci Natury 2000,

- v) lesnicko-environmentálních plateb,
- vi) obnovy lesnického potenciálu a zavádění preventivních opatření,
- vii) podpory neproduktivních investic.

Osa 3: KVALITA ŽIVOTA VE VENKOVSKÝCH OBLASTECH A DIVERZIFIKACE HOSPODAŘENÍ VENKOVA

Podpora podle tohoto oddílu zahrnuje:

- a) Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova, mezi něž patří:
 - i) diverzifikace činností nezemědělské povahy,
 - ii) podpora zakládání a rozvoje mikropodniků s cílem napomáhat podnikání a rozvíjet hospodářskou strukturu
 - iii) podpora cestovního ruchu.
- b) Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, mezi něž patří:
 - i) základní služby pro hospodářství a obyvatelstvo venkova
 - ii) obnova a rozvoj vesnic,
 - iii) ochrana a rozvoj dědictví venkova.
- c) Opatření týkající se vzdělávání a informování hospodářských subjektů působících v oblastech, na něž se vztahuje osa 3
- d) Opatření týkající se získávání dovedností a propagace za účelem přípravy a provádění strategie místního rozvoje.

Osa 4: LEADER

Přístup LEADER zahrnuje alespoň tyto prvky:

- a) strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí, určené pro řádně vymezená sub-regionální venkovská území,
- b) partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem na místní úrovni („místní akční skupiny“),
- c) přístup zdola spojený s tím, že rozhodovací pravomoc týkající se vypracování a provádění strategií místního rozvoje náleží místním akčním skupinám,
- d) víceodvětvové navrhování a provádění strategie založené na součinnosti mezi subjekty a projekty z různých odvětví místního hospodářství,
- e) uplatňování inovačních přístupů,
- f) provádění projektů spolupráce,
- g) vytváření sítí místních partnerství.

Průběh přípravy podkladů

Ministerstvo zemědělství uložilo VÚZE Praha, aby připravilo podkladové dokumenty. Těmito dokumenty byly:

- Národní strategický plán
- Program rozvoje venkova
- Činnost pracovního týmu Lesy

Pro lesní hospodářství byl vytvořen tým „Lesy“, který pracoval pod hlavičkou ÚHÚL Brandýs nad Labem. Pracovní tým „Lesy“ poskytoval koordinačnímu týmu VÚZE podklady pro lesní hospodářství pro oba dokumenty.

Pracovní tým byl složen ze zaměstnanců ÚHÚL, MZe, SVOL, MŽP. Pracovní materiály byly v termínech předloženy MZe, které zahájilo proces SEA. Pracovní tým „Lesy“ požádal Lesnickou fakultu Brno o zpracování podkladové studie s názvem „Stanovení ekonomických ukazatelů pro lesnická opatření v rámci programu EAFRD“. Ekonomické ukazatele zpracované LF jsou základem pro stanovení sazeb pro úhradu nákladů v jednotlivých opatřeních.

Závěrečné poznámky

Při stanovování podkladů pro sazby jsme dospěli k názoru, že nemáme v lesním hospodářství dostatek věrohodných ekonomických informací k tomu, abychom byli schopni s dostatečnou přesností argumentovat vůči Komisi při obhajování potřebnosti finančních prostředků na jednotlivá opatření a výši finančních prostředků na tato opatření. Rádi bychom tento jev napravili a zahájili sběr mikroekonomických údajů po vzoru projektu Farm Accountancy Data Network (FADN), který probíhá v oblasti zemědělství.

Příjemci podpor z EU budou muset tato data poskytnout a dobře je evidovat, aby ČR mohla podávat pravidelná hlášení Komisi a tím dokladovat, že finanční prostředky investované do příslušného opatření vyvolávají očekávané změny.

ÚHÚL Brandýs nad Labem je připraven vytvořit podmínky pro to, aby se finanční toky z EU uskutečňovaly bez větších problémů.

Zkušenosti ze zahraničí

Od nauky o funkcích lesa k nauce o produktech lesa

Udo Mantau), Hamburk*

Aktuální diskuse o špatné situaci z hlediska očekávaných výnosů v lesním hospodářství se v podstatě točí kolem dvou tematických oblastí. Jednak neberou konce příspěvky o prioritě služeb lesa a vypadají různě podle hodnotové struktury autorů. Jednak je odůvodňována privatizace státního lesa politickými argumenty a odkazy na vyšší efektivnost soukromě hospodařících podniků, jak to nedávno opět učinil FRIDERICHs na zasedání Německého lesnického spolku.

Prioritu stejně jako privatizaci osvětlují důležité dílčí aspekty problému lesního hospodářství; podle názoru autora ale nezasahují jádro věci. Jednostranná struktura nabídky lesního hospodářství se spíše projevuje jako stále více nedostatečná k tomu, aby vedla k řešení aktuálních výzev.

Situace lesního hospodářství

V téměř každé hospodářské krizové situaci se vztahují náznaky řešení především na zvýšení efektivity. Kontrola stávajících struktur je bezpochyby také správný náznak krátkodobého úspěchu. Zvýšení efektivity je ale pouze jedna strana rozevírajících se nůžek, které se projevují jako krize. Jestliže je však nutno rozdělovat stále větší množství nákladově efektivních služeb na stále menší „masu“ nositelů nákladů, respektive jestliže je stále více omezen prostor lesních podniků pro vyjednávání rostoucími požadavky po ekologických a rekreačních službách, přinesou úspěchy při snižování nákladů v nejlepším případě úsporu času, ale žádnou perspektivu.

Je zarážející, když také zástupci tržního smýšlení spatřují řešení tohoto mnohem většího problému v bilancování těchto služeb. Není to pro stát již dostatečně velká pohnutka, aby zaplatil služby lesního hospodářství, respektive jeho utrpěné škody? V případě škod na lese nového druhu nelze popřít souvislost mezi emisemi škodlivin a poškozením lesa (ničení kapitálu). Přesto zůstala odškodňovací a subvenční pokladna lesnímu hospodářství zcela uzavřena. Změní se to, když bude na papíře dalších pár čísel?

Službu a protislužbu lze stěží dostat do rovnováhy modelovými výpočty a nadějí na pochopení u politiků.

Mnohem více to vyžaduje uspořádání výměnného procesu ve formě atraktivních produktů a organizaci odpovídajících trhů.

^{*)} Prof. Dr. U. Mantau, Ordinariát světového lesnictví, pracovní úsek: ekonomie lesnictví a dřevařství; univerzita Hamburk

Přesně na tomto místě je ale nutno hledat domácí problém lesního hospodářství. Má vůbec smysl pokládat si otázku, zda jsou prvořadě ekologické služby, rekreační služby nebo produkce dřeva? Rámec pro jednání lesního podniku se odvozuje ze zákonů hospodářské ústavy. Prioritu určitého druhu užívání nelze odvodit, i když je volba druhu využívání omezena právními ustanoveními (právo ochrany přírody, zákon o vodním hospodářství atd.).

Rámec, který hospodářská ústava zadává podnikům, se v podstatě vyznačuje dvěma prvky. Tyto prvky jsou suverenita konzumentů (legitimace tržního hospodářství) a hospodárnost, to znamená umět využít to, co jim nechává otevřeno podmínka hospodárnosti. Hospodářská ústava ponechává zcela otevřeno, jaké produkty se budou vyrábět. „Suverenita konzumentů“ pro přání, která jsou velmi oblíbena, ale nejsou placena, existuje stejně málo jako „suverenita producentů“, jako právo vyrábět pouze jeden jediný produkt, poněvadž jsme tomu již po desetiletí přivykli.

Vedle této problematiky ale existuje pro lesní hospodářství dodatečně ještě jedna řada reálných ekonomických problémů, které nejsou podmíněny konjunkturou nebo kalamitou, nýbrž představují dlouhodobé, hluboké trendy:

Produkty s nízkým stupněm přidané hodnoty stále více ztrácejí podíly na trhu v méně vyvinutých zemích

Tyto změny v mezinárodní dělbě práce se týkají polotovarů ze dřeva, ale také hotových výrobků ze dřeva. Tak se koncem osmdesátých let již téměř neprojevuje například mimořádný nárůst poptávky po překližce v tuzemské výrobě. Produkty s malým stupněm přidané hodnoty nebo s jednoduchými technologiemi (cenově výhodné segmenty pro výrobu nábytku, jednoduché palety) se vyrábějí v méně vyvinutých zemích. Výrobci vysoce rozvinutých zemí stále více přemísťují jednoduché výrobní techniky do ciziny: Hlavní příčina spočívá v nákladových relacích a ve stoupající dynamice mnoha rozvojových a prahových zemí a v rostoucí míře také zemí východního bloku. Rozvoj informační technologie pak zrychluje výměnu zboží po celém světě. Živnostenská pracovní místa a materiální hodnota produktů bude zde v naší zemi dále ztrácet na významu. Ten, kdo to nenahradí servisem a službami, prohraje také.

Trend k oběhovému hospodářství posílí substituční procesy, a tím vytlačí zejména slabé dřevo

Tento trend je v papírenském průmyslu účinný již déle než v ostatních následných trzích. Starý papír se v papírenském průmyslu používá již 20 let a jeho využití stále stoupá. Nákladové důvody, tržní trendy a legislativa týkající se odpadů rozšířily podíl starého papíru. Papírenský průmysl sám se musí v mezinárodní hospodářské soutěži stále více orientovat na vysoce zušlechtnuté produkty (trend 1), což vede k poklesu podílu balicích papírů a k nárůstu grafických a technických papírů. To vytlačuje dřevitou látku a vyžaduje vyšší podíl plnidel. V důsledku toho je ale zapotřebí vysoce kvalitní nosný materiál, což si vyžaduje vyšší použitý podíl sulfátové buničiny. Tento rozvoj a legislativa týkající se odpadů a srovnatelné procesy na trzích dále účinně zachovávají substituční trend pro dřevo, i když v jednotlivých oblastech bude dosaženo technologické hranice recyklace nebo budou zrušeny recyklační kvóty, které se neslučují s trhem.

V celé Evropě naroste více dřeva, než se ho vytěží

Inventura spolkového lesa zjistila zásobu dřeva ve výši 2,2 miliard metrů krychlových dřeva nastojato s kůrou, a tím překonala všechna očekávání. European Forest Institute (Finsko) vypočítal pro Evropu celkový přírůstek dřeva, který značně přesahuje objem plánované těžby. V budoucnu se tedy budou na odbytových trzích prosazovat nejen německé, nýbrž také evropské zásoby dřeva.

Zhruba od počátku sedmdesátých let roste požadavek společnosti na ekologické a rekreační služby

Politika Spolkové republiky Německo začala poprvé v roce 1971 ekologickým programem spolkové vlády oficiálně podporovat politiku životního prostředí. Práce z politiky životního prostředí dokazují rostoucí význam ekologického sektoru na základě různých indikátorů (investice do opatření na ochranu životního prostředí, počty členů ekologických organizací atd.). Počet ekologicky orientovaných domácností a produktů nezadržitelně roste. Stoupající trend ekologické poptávky je nesporný a nezvratitelný.

Pokud se jedná o poptávku po aktivitách pro volný čas, uvádějí AMMER / PRÖBSTL, že výdaje na volný čas vzrostly ve Spolkové republice Německo mezi léty 1970 a 1986 z 50 miliard DM na 220 miliard DM. Také zde by bylo možno uvést další indikátory rostoucí potřeby využití volného času. Na tomto místě by mělo stačit zdůraznění rostoucího významu ekologických a rekreačních služeb.

Tyto trendy je nutno vidět v jejich celistvosti, poněvadž posuzování jednotlivých problémů vyvolává dojem, že pomocí jednotlivých řešení lze dosáhnout citelných zlepšení, čímž se nedosáhne vlastních nutných výsledků a důsledků:

1. V takovéto situaci je nutno nejdříve, jak to bylo řečeno již z mnoha stran, podniknout všechna myslitelná racionalizační opatření. Marketingem je také nutno působit proti slabému odbytu. Vedle těchto krizových strategií je však zapotřebí mít také perspektivu. Dřevo jako jediného nositele výnosů lesního hospodářství již nelze ospravedlnit, jestliže stoupající spotřeba na trzích s dřevěnými polotovary a hotovými výrobky ze dřeva již nepůsobí jako stoupající poptávka po surovinách německého lesního hospodářství.
2. Hospodářský obor, který pro rostoucí poptávku nenabízí žádné produkty, respektive tyto služby dává zdarma k dispozici jako funkce lesa nad zákonem předepsaný rámec nebo chce poptávku uspokojit jen do té míry, jak to vyplývá z rámce procesů sdružené výroby, nevzdává se jen své ekonomické budoucnosti. Jsou mu také víc a více odebrána oprávnění k jednání o jejich výrobním potenciálu, poněvadž jiní využijí jejich výrobní možnosti pro pokrytí poptávky lépe.
3. Ještě více devastující je politika, která svalí náklady na infrastrukturní služby lesa na cenu dřeva, poněvadž tím z ekonomického hlediska nejen podporuje substituční procesy ve vztahu k surovému dřevu, nýbrž také oslabuje konkurenceschopnost následných trhů (polotovary a hotové výrobky ze dřeva) s tím výsledkem, že tyto méně porostou nebo budou dokonce klesat a v důsledku toho bude nutno stále více infrastrukturních nákladů rozdělit na stále méně krychlových metrů dřeva.

Tato spirála se v současné době roztáčí v německé lesnické politice se známými důsledky pro situaci z hlediska očekávaných výnosů lesních podniků. Jestliže se celý obor ztrácí, neznamená to nic jiného, než že dotčené podniky ztrácejí význam na trzích, na kterých zdomácněly a nepodařilo se jim vybudovat trhy nové.

Je potěšitelné, že snahy o nové trhy se dřevem (energie, buničina) nechaly vyklíčit nové naděje. Společné snahy o podporu odbytu dřeva je nutno jednoznačně podporovat a dále rozvíjet. Ale i nové trhy se dřevem by pro lesní hospodářství představovaly pouze dílčí řešení. Problém, že ti, kteří poptávají ekologické a rekreační služby budou dále omezovat ekonomický prostor lesního hospodářství pro vyjednávání, jestliže mohou získat přístup k těmto službám lesa pouze politickou cestou, trvá i nadále.

Nová orientace lesnické politiky

V této situaci potřebuje politika lesnictví a dřevařství nejen jednotlivé náznaky řešení (racionalizace), nýbrž zásadní novou orientaci ve vytýčení cíle a ve své metodice. Jak by taková nová orientace mohla vypadat? V aktuální ekonomické a hospodářskopolitické odborné literatuře se nabízí celá řada teoretických možností. Studium hospodářské vědecké literatury ale v současné době pouze ukáže obraz vědního oboru v „krizi“ (GÄFGEN). Vedle zásadních změn v předmětu zkoumání vědního oboru hospodářské politiky se paralelně s ním šíří rostoucí skepse vůči hospodářské politice, která se tváří tak, jako by potřebovala pouze ten správný nástroj, aby usměrnila jakýkoli koncový stav (sociálně ekonomická optima).

Tak je na adresu ekonomické teorie stále častěji kladena otázka, které racionalizační požadavky mají být účelným způsobem kladeny na hospodářskopolitické jednání, jestliže nejistota a evoluční charakter této hospodářské oblasti (intervenčního objektu) získávají ústřední prioritu. Někteří sociální ekonomové stále ještě vzbuzují dojem, že je zde pouze nutno trochu pootevřít kohoutek se subvencemi a tam trochu přitáhnout ovládací šroub, a již nastane stav, o který usilujeme.

Inovativní tržní procesy nelze měřit „hodnotícími kritérii vztahujícími se ke koncovému stavu“. Politika musí při volbě svých opatření od počátku počítat s vývojovou otevřeností ekonomických procesů, a proto musí upustit od toho, aby politické intervence orientovala na fixované koncové stavy. Zde se neodlišuje komplexní evoluční systém „ekonomie“ od komplexního evolučního systému „ekologie“.

Politiku v tomto smyslu nechápeme jako nadřazený systém, který se snaží dosáhnout vytýčených cílů použitím nástrojů, nýbrž tím, že se snaží zvýhodnit vývojový potenciál například systému lesního hospodářství zajišťujícími, motivujícími, mobilizujícími, doprovodnými nebo podpůrnými opatřeními.

Vývojový potenciál lesního hospodářství

Co si můžeme představit pod vývojovým potenciálem lesního hospodářství? Nabízející se strukturalizace vývojového potenciálu je rozdělením do funkcí lesa. Na základě nejrůznějších

systémů, pro které má les zaujímat „funkce“, se tento pojem nutně používá zcela odlišně, a mezi jednotlivými použitími se vyskytují rozpory.

SPEIDEL navrhl pojem „lesní infrastrukturní služby“ a tím odstraňuje systémový odkaz z pojmu. V mezinárodní terminologii se používá dvojice pojmů „timber-products“ a „non-timber-products“. Vztahuje se pojem „non-timber-products“ na všechno kromě dřeva, tedy také na rekreační služby, nebo pouze na jiné biologické produkty? Ani taková vymezení příliš nepomáhají.

Jeví se jako účelné vyčlenit služby lesa na první úroveň posuzování (tabulka 1) ze všech systémových vztahů, tedy nejprve pouze zázornit, v nejlepší případě z důvodů přehlednosti shrnout do skupin. Pomocí jakého převáděcího pravidla jsou tyto služby zavedeny do jiných systémů – jako „ekonomie“ (trh) nebo „politika“ (zákony) - a jaké rozdíly přitom existují z hlediska těchto systémů (schopné konkurence, respektive neschopné konkurence nebo sociálně povinné, respektive soukromě užitečné) není nutno předem definovat funkčními vztahy. Služby by měly mnohem více vyplývat jako výsledek otevřeného vývojového procesu, který se realizuje v jednotlivých systémech (například v právním systému) a který vyplývá ze vzájemných vztahů služeb, což v neposlední řadě znamená, že vývojový proces spoluvytvářejí ti, kteří se na něm podílejí.

Dnes nevíme, jaké výsledky budou tyto procesy produkovat v budoucnu. Služby, které za dnešních podmínek nemají žádnou „užitnou funkci“, mohou být již zítra velmi žádané a obráceně. Regionální (mezinárodní) rozdíly v užívání jsou stejně tak myslitelné jako mnohem mnohotvárnější diferenciaci služeb lesa. Proto je právě pro lesní hospodářství jako komplexní evoluční systém tak významné zvýšit schopnost vyvíjet se než se – ve většinou oboustranně ideologicky zbarvených debatách o „prioritě funkcí“ – fixovat na stavy, které nemají ani všeobecnou platnost, ani stálost, nýbrž jsou pouze na obtíž.

Tab. 1: Služby lesa – přehled

1.	Výroba dřeva: dřevo z kmenů, slabé dřevo, kůra, větve a podobně
2.	Jiná biotopická výroba: biomasa, lesní plody, látky a substance, rostliny, zvířata
3.	Služba: výrobní prostředky (nasazení strojů), poradenství (lesnické znalosti)
4.	Plocha: zástavba, infrastruktura
5.	Rekreace: hon, pěší turistika, jízda, jízda na koni, sport, vzdělávání, prožitky
6.	Ochrana: půda, vzduch, voda, druhy, klima, laviny, imise
7.	Estetika: obraz krajiny, přírodní památka, kulturní památka, přírodní prostory

Tabulka 1 může být jen hrubou reprodukcí toho, co se nakonec skrývá pod službami lesa, respektive co je zde míněno. Když si uvědomíte, že například heslo „látky a substance“ v tropickém lese znamenají nepřehlednou paletu, zatímco se v heslu „rekreace“ v evropské průmyslové aglomeraci může rovněž skrývat celé spektrum, pak je nám jasné, že nemáme co dělat se třemi funkcemi, nýbrž se stovkami produktových příležitostí.

Tento vývojový potenciál se může rozvinout pouze tehdy, jestliže i v ekonomii budeme respektovat lokální zákon a princip různorodosti. Potom ale už nemůže být cílem politiky, aby

řídila, respektive nahrazovala společenské koncové stavy, nýbrž se musí intenzivněji postarat o zvýšení dynamiky procesů. Co je tím nutno chápat? Co mohou lesnická politika a ekonomie lesa v této souvislosti poskytnout?

Další vývoj nauky o funkcích lesa

Jestliže vycházíme z vývojových trendů uvedených v úvodu, spočívá problém lesního hospodářství nejen v situaci z hlediska očekávaných výnosů, nýbrž také ve ztrátě práv k jednání, poněvadž úpravy ekologických a rekreačních služeb, tato práva stále více omezují, respektive jiné sektory tyto úkoly přebírají a tím nutí lesní podniky nebo lesní správy, aby zúžily hranice, které si samy vytyčily. Nauka o funkcích lesa již nemá ekonomický základ.

Krizový management a kompenzace škod jsou nutné, ale není to žádná perspektiva budoucnosti. Pro celkový úspěch je vedle úspěšného využití dřeva také rozhodující koncepce pro pokrytí rostoucí potřeby ekologických a rekreačních služeb. Pro další vývoj nauky o funkcích lesa na nauku o produktech lesa jsou důležité především dvě věci:

1. Služby lesa je nutno uspořádat aktivně, a tím se zároveň nesmířit s problémem nevyloučitelnosti a malé rivality, nýbrž ho ovlivňovat.
2. Vytvořit institucionální rámcové podmínky pro realizaci na trhu. Teprve existující instituce a smluvní řešení umožní přístup k trhu.

Přitom představuje problém vyloučitelnosti u veřejných statků zvláštní problém. Autor se tématem „Konkurenceschopnost veřejných ekologických statků“ podrobně zabývá na jiném místě. Tam je uvedeno, že zohledňování nejrůznějších užitkových rovin a produktových struktur nabízí šance pro překonání tohoto problému. V krátkosti, která je zde nutná, se o tom lze jen zmínit.

Služby mají různé hodnotové roviny. Biotop nebo obraz krajiny jsou v materiální rovině možná veřejné statky, to znamená, že z jejich užívání nelze nikoho vyloučit. Ale na hodnotové rovině, například na právo podniku využívat k reklamě podporu biotopu, lze získat exkluzivitu. To je ekonomické pozadí sponzoringu. Sponzoring je ale jen malým kamínkem mozaiky na rostoucím „trhu s hodnotami“. Nauka o funkcích lesa je bohatým zdrojem pro tyto hodnoty lesa. „Realizuje“ je ale zjevně jen několik svazů ochrany přírody, které ani přírodními hodnotami ve smyslu vlastnického práva nedisponují.

Jiná strategie, jak přivést veřejné statky ke konkurenceschopnosti, je dodatečný užitek. Tak je lesní cesta nejprve tak zvaný zvolený veřejný statek, poněvadž vstup do lesa každému povoluje spolkový zákon o lesích. Otrásat tímto právem není z nejrůznějších důvodů účelná strategie lesnické politiky, ale také to není nutné. Vytvořením dodatečného užitku lze dosáhnout vyšších rovin užitku, jako například pomocí provádění po lese, plánek cest, regionálních podpůrných kruhů, dohod s obcemi a mnoha jiných. Když je vytvořen dodatečný užitek, zvyšuje se atraktivita, a tím nedostatkovost základních užitků. Dodatečný užitek se vytváří prostředky, které jsou exkluzivně realizovatelné na trhu.

Problémem není vlastnictví státního lesa, nýbrž stanovení jeho cíle. Dokud například bezplatně rozdává rekreační služby ve špatně chápané společenské odpovědnosti, rozdává současně tržní šance soukromých vlastníků lesa. Soukromý vlastník lesa, který od lesa

vyžaduje nejen služby, nýbrž za to také požaduje protislužby (což my považujeme při mnohem „bezpečnějších“ službách za samozřejmé), není považován za úspěšného podnikatele, nýbrž je znovu středem veřejné kritiky, poněvadž společnost nediferencuje své nároky podle skupin vlastníků lesa. Podle ekonomie životního prostředí podporuje takovéto jednání nadměrné užívání (bezplatná potřeba) a nedostatečné zásobování (žádné výrobní motivace).

Na podporu rozvojového potenciálu služeb lesa je nutno jít za analýzu skutečných stavů a například rozvíjet produktové strategie, aby se překonala takzvaná neschopnost veřejných statků konkurovat. Toto se týká nejprve analýzy osoby, respektive organizací konečného uživatele týkající se jeho stávající a potenciální potřeby užívání (tabulka 2). Tuto analýzu ale nelze spatřovat ve smyslu společensky poskytovaných „funkcí“, nýbrž ve smyslu analýzy tržních příležitostí služeb lesa u těchto cílových skupin.

Tab. 2: Podpora rozvojového potenciálu služeb lesa

1.	Analýza cílových skupin: Analýza potenciálu poptávky osob a organizací konečného uživatele (části obyvatelstva, svazy, obce, podniky a mnoho jiných)
2.	Analýza rozhodovacích procesů: Kdo rozhoduje? Čím jsou rozhodnutí ovlivňována?
3.	Úprava služeb lesa: Dostat se od pasivních funkcí prostředky úpravy k atraktivním produktům
4.	Smluvní rámec jednání: Analýza právních rámcových podmínek a úprava smluv, podmínek užívání a ručení
5.	Institucionální rámec jednání: Institucionální předpoklady vytvořením recyklačních společností
6.	Komunikace: Propojení služeb lesa s jejich společenským okolím prostřednictvím výměny služeb a vytvořením regionální identity

Je nutno se zabývat rozhodovacími procesy konečných uživatelů, aby je bylo rovněž možno realizovat. Ekonomický úspěch je závislý na nabízení služeb orientovaných na spotřebitele. Získávat u podniků prostředky sponzoringu pro některý biotop je jiná aktivita než nabídka služeb pro volný čas pro svaz turistů nebo nabídka kulatiny pro pilu. Rozšíření příležitostí zpravidla vyžaduje zvýšení komplexnosti.

Lesní hospodářství ale není srovnatelné s podnikem, který libovolně staví výrobní zařízení a kombinuje výrobní faktory. Lesní hospodářství jako plošně vázaná výroba a les jako ekologický systém jsou kromě toho integrovány do mnoha plošných užívání a zákonných úprav. Lesní hospodářství nemůže libovolně produkovat nároky na užívání pro koncové uživatele.

Právě proto je nutné nečekat, až se koncoví uživatelé svým chápáním a svými prostředky zmocní služeb lesa, nýbrž je nutno na základě zásad řádného lesního hospodaření uspořádat nabídky tak, aby užívání lesa lesu neškodilo. Kdo by to uměl lépe než lesní podniky samotné. Ale pouze aktivní, tržně orientované uspořádání služeb lesa znovu vrátí lesnímu hospodářství kontrolu nad jednáním.

Lidé, kteří jsou zvyklí myslet téměř výlučně s orientací na výrobu, těžce přijímají, že většina služeb musí být utvářena teprve v dodatečné pracovní operaci, než se stanou prodejnými a přinesou příjmy. Ten, kdo se v konkrétním případě nechce spokojit s náhradami nákladů, nemůže jinak než se zabývat otázkami, které mohou být v tabulce 2 pouze nastíněny.

Přítom je také nutno brát zřetel na právní problémy. Tyto spočívají na jedné straně v tom, že stávající zákony omezují právo na smluvní jednání, na druhé straně v chybějící struktuře trhu. Teoretická hospodářská literatura o neschopnosti ekologických výkonů konkurovat přehlíží, že trhy nefungují jako automaty samy od sebe, nýbrž že vyžadují komplexní systém pravidel a institucí.

K přenesení práv na jednání o 100 metrech krychlových kulatiny je nutný regulérní systém, který obsahuje ustanovení o třídění a prodejních a platebních podmínkách stejně jako nejrůznější dopravní a zabezpečovací pravidla v mezinárodním obchodu. Jestliže toto chybí, mohou být náklady nebo rizika výměny tak vysoká, že se u dřeva vůbec neuskuteční. Přesně toto je ale problém také u ekologických a rekreačních služeb lesa.

Tak, jako existuje „zbožíznalectví dřeva“ pro výrobky ze dřeva, je zapotřebí také „zbožíznalectví pro ekologické a rekreační služby“. Zde může věda pomoci praxi při rozvoji jeho potenciálu. Tento úkol tržního hospodářství je však poněkud obtížnější než „prodávat zem“.

Tak, jako podniky už dnes nejsou izolovanými jednotkami, které jednostranně ovlivňují své životní prostředí, nýbrž se stále více musí zapojovat do sociálních a ekologických systémů, aby mohly provozovat úspěšný marketing, musí se také lesní hospodářství snažit o silnější zapojení. To ale nemá znamenat, že budou stále více přání plnit, respektive poskytovat zdarma, ale musí to znamenat, že budou jako výrobní podnik a podnik služeb atraktivně nabízet dřevo, životní prostředí a rekreaci.

Čím více se podaří vytvořit regionální identitu, která spojuje les, lesní produkty, životní prostředí a rekreaci do jednoho komplexu služeb, stane se komunikace interaktivní akcí. Odpovědnost podnikatele, respektive vlastníka spočívá v tom, že využívá svůj výrobní potenciál k pokrývání potřeby a prostřednictvím výrobků ji činí přístupnou. Odpovědností společnosti je, aby zaměřila svou koupěschopnost do oblastí, které údajně považuje za tak důležité.

V tomto smyslu má lesnická politika také aspekty rozdělování. Neboť rozdělování nevyplývá pouze z transferových služeb jako daně a subvence, nýbrž také z právního systému, který zvýhodňuje nebo znevýhodňuje práva jednání hospodářských subjektů. Tento právní systém je částí celkového společenského evolučního procesu.

To znamená zejména pro lesní hospodářství: Jednání hospodářských subjektů ovlivňuje také konkrétní podobu vykonávání soudního práva a právních norem pro lesní hospodářství. Lesní hospodářství je „dobrým - špatným“ příkladem toho, jak jeden obor velmi zvýhodňuje právní a administrativní zásah, jestliže opomene využít prostředky tržního řádu k pokrytí společenských nároků.

Perspektivy

Prodej dřeva je v současné době bezpochyby nosnou ekonomickou základnou lesního hospodářství, ale neexistuje žádný racionální důvod, proč by se měl podnik fixovat na jediný produkt, který nezhřídka čelí stagnujícím, respektive klesajícím odbytovým trhům. Ten, kdo se ale na druhé straně setká s rostoucí potřebou ekologických a rekreačních služeb poskytovaných a/nebo přidělovaných zdarma, ztrácí ekonomická dispoziční práva a práva k jednání.

Lesnická politika, která dále setrvává v pasivním uvažování o funkcích a o teorii úplavu, setrvává také na základě 30 milionů kubiků dřevní hmoty u zrychlené racionalizační tendence. Nepopírá se zde, že produkce dřeva zvýhodňuje mnohé jiné služby lesa. To pouze není argumentem proti ofenzivní tržní strategii ekologických a rekreačních služeb. Přitom se nejedná jen o výnosy, nýbrž také o kompetenci v této oblasti.

Každá kompenzace pro dosavadní nákladová střediska ekologických a rekreačních výkonů zbavuje zátěže službu produkce dřeva. Čím více se povede učinit z ekologických a rekreačních služeb také nositele obratu, o to lepší zase budou vyhlídky pro tuzemské dřevo v mezinárodní konkurenci.

To, zda budou takovéto inovace úspěšné, nelze vyčíst v knihách obratu minulosti, nýbrž pouze vyzkoušet ve smyslu Schumpeterského podniku. Na bázi lesního hospodářství již pro to existuje celá řada nadějných pokusů.

Intervenční zásahy k navození určitých stavů na základě našeho dnešního neúplného vědění nejsou cílem lesnické politiky, nýbrž podporou vývojových možností lesního hospodářství.

V Rakousku, kde je na vlastníky lesa vyvíjen ještě větší ekologický a rekreační tlak, přechází Hlavní svaz zemědělských a lesních podniků Rakouska již delší dobu k tomu, nabízet svým členům pomoc při nabízení služeb pro životní prostředí a rekreaci. Možná také proto vyslovil jeho předseda jako samozřejmost požadavek, – aby ministerstvo životního prostředí bylo začleněno do ministerstva zemědělství. Každý tak prochází po cestě, kterou si vydláždil svými vizemi.

Privatizace státního lesa vede jistě ke značným změnám tržních struktur. Přitom ovšem není možno jednostranně vidět pouze výhody takovéto změny. Lesnická politika je také politikou definující. Ale definující politika sama ještě nevytvoří lesnickou politiku. Evoluční procesy bývají většinou úspěšnější než produkty velkého úspěchu. Změny ve stanovení cílů a v podnikatelských strukturách státního lesa mohou být nakonec pro společnost, les a vlastníka lesa cestou, která vede k cíli. Poněvadž odpověď na to je nejistá, doporučuje se spíše politika podpory zúčastněných při tržně hospodářském řešení jejich problémů. Pro lesní hospodářství to znamená: Organizovat trhy, vybudovat postupy a instituce a vyvinout produkty. Jestliže má něco přednost, pak je to trvalá kreativita.

Literatura

- [1] Služby lesa mezi ekonomickým a etickým hodnotovým myšlením, časopis Wald und Holz (Les a dřevo) 11/1993, strana 299, 300, 302.
- [2] Učinit mezeru v lesních produktech infrastrukturních služeb schopnou konkurence, AFZ 4/1993, strana 186 -190.
- [3] Produktové strategie kolektivních statků životního prostředí – Konkurenceschopnost infrastrukturních služeb lesa, Zeitschrift für Umweltpolitik und Umweltrecht (Časopis pro politiku a právo životního prostředí) 3/94, strana 305, 322.

Mezera v lesních produktech

Učinit infrastrukturní služby lesa schopnými konkurence

Udo Mantau, Hamburk

Infrastrukturní služby lesa jsou lesním hospodářstvím stále ještě posuzovány v pasivním smyslu jako funkce. Příspěvek se zabývá nutností a možnostmi aktivního využití produktových šancí. Vedle kalkulace nákladů je nutno v daleko širší míře uspořádat funkce jako produkty, aby byl užitek pro poptávající výraznější a aby se otevřely cenové šance.

Funkce nejsou produkty

Význam ochranné a rekreační funkce lesa (infrastrukturních služeb) poroste rychleji než význam užitné funkce. I když toto platí pro vlastníky lesa ve stejné míře, získává to v soukromém lese Německa zcela zvláštní význam.

Pokud jsou infrastrukturní služby lesa dosud financovány, dělo se tak téměř výlučně díky státní podpoře. Jestliže nebudou nalezeny, respektive umožněny jiné možnosti financování, vliv státního jednání v soukromém lesním hospodářství nutně poroste. To ale není jediný důsledek.

Státní opatření na podporu soukromého lesa jsou zpravidla orientovaná na náklady, respektive na odškodnění a nemohou být, také díky své samozřejmosti, orientovaná na zisk. Odškodnění za omezení užitvací funkce, která kompenzuje vzniklé náklady, obsahují částečně příjem za práci, ale nenabízejí žádné zlepšení čistých výnosů. Samozřejmě je zde důležitá referenční velikost, poněvadž ve srovnání s nulovým odškodněním je již úhrada nákladů pokrok.

Jestliže však zlepšování situace lesních podniků z hlediska výnosů a zachování soukromého hospodaření v soukromém lese nadále zůstanou platným cílem lesnické politiky, pak bude stále důležitější vyhledávání dodatečných zdrojů příjmů, které budou vedle realizace dřeva na trhu a kompenzací nákladů také zahrnovat nabídky ochranných a rekreačních funkcí orientovaných podle poptávky. To především znamená silnější uvažování v produktových kategoriích a méně ve funkčních kategoriích:

Služby lesa nemají cenu, dokud jsou definovány pouze jako funkce a nikoli jako produkty. Mezi poskytnutím služby a její nabídkou jako produktu stojí vlastní výrobní proces, který službě získá všechny ty dodatečné atributy, které ji pro uživatele dělají použitelnou, a tím vytvářejí užitek.

Způsob uvažování lesního hospodářství je výrobně hospodářský způsob. Dosud byly poskytovány různorodé služby lesa v dostatečné míře. Základní služby podniku je však nejprve nutno zformovat do podoby produktů, aby si pomocí nástrojů, zpravidla smluvních forem, našly cesty na trh k cílovým skupinám, které tím mohou pokrýt určitou potřebu. Tak například nelze realizovat na trhu ani funkci produkce dřeva. Teprve produkt „Smrk B, třída tloušťky H3“, na který existují kupní smlouvy, ustanovení pro třídění, prodejní a platební podmínky a pravidla pro převod vlastnictví, je prostřednictvím této smluvní části produktové struktury přístupný pro hospodářský proces výměny. Produkce dřeva sama o sobě to není a v důsledku toho by také neměla žádnou cenu.

To, že přesto dochází k platbám za infrastrukturní služby, je dáno především tím, že si poptávající tu a tam již sami produkty vytvářejí. Tak to vidí také BRABÄNDER [1] pro smluvní ochranu přírody.

„I tam, kde lokální potřeba není dostatečně uspokojována službami, které lesnictví bezplatně poskytuje a kde jsou ze strany poptávky činěny cenové nabídky, jako nyní v tak zvané smluvní ochraně přírody, se lesnictví s touto situací teprve začíná vyrovnávat.“

Tento deficit je nutno shrnout pod heslem „mezera v produktech“. Četné služby lesa jsou sice převážně produkovány, respektive zachovány, ale dokud nebudou převedeny na produktové myšlenky, mohou být financovány pouze formou odškodnění nebo státní podpory (tab. 1)

Tab. 1: Mezera v lesních produktech. Funkce (služby) lesa a jejich produktová struktura

Funkce	Produkty
Produkce dřeva	Sortimenty dřeva
Lov	Pronájem lovu
Plocha	---
Rekreace	---
Volný čas	---
Ochrana	---
Podnebí	Smluvní ochrana přírody
Vzduchový filtr	---
Hluk	---
Krajina	?
Přírodní památka	?
Kulturní památka	---
Biotopy	---
Ochrana druhů	---
Vodní hospodářství	

Také při státní poptávce vycházejí impulzy převážně ze strany poptávky. Označováním lesních biotopů si stát nejprve vytvoří přehled o stávajícím potenciálu produktů ochrany přírody. Pomocí kompenzačních plnění mají být soukromí vlastníci lesa motivováni k provádění cílů ochrany přírody.

Hranice smluvní ochrany přírody jsou jednak právní povahy a jednak ekonomické povahy [srovnej 2]. Ekonomické hranice smluvní ochrany přírody (alespoň ve formě, v níž se o ní v současné době převážně diskutuje) spočívá v jejím kompenzačním charakteru. V „Postupu při zavádění kompenzačních výkonů pro lesní plochy z důvodu ochrany přírody a biotopů (směrnice o lesní ekologii, Bádensko-Württembersko)“ se praví:

„Kompenzační výkony se vypočítávají pouze tehdy, pokud je na základě místních podmínek hospodářsky kvalitnější využití vůbec možné.“

Zde nemá jít o kritiku směrnice. Je rovněž nesporné, že státní podpurná opatření jsou z nedostatku jiné alternativy účelná. Na základě výše uvedené formulace je ale kompenzační charakter současných struktur myšlení velmi zřejmý.

Myšlenkově dále pokračuje, jestliže se připojí otázka, jak lze vypočítat náklady, které mají být kompenzovány. Nikdo nepopírá hodnotu podnikového nákladového účetnictví, avšak náklady pro stanovení hodnoty nového produktu mohou být pouze jednou z mnoha veličin. Pro praktické stanovení ceny představují minimální velikost, od níž je možno se prostřednictvím designu výrobku a prodejní strategie snažit o co možná nejširší realizaci na trhu. Pokud se toto ukáže jako možné, postačí řádová velikost. Přesný výpočet je tak při přípravě méně zajímavý než otázka následujícího faktického provozního výpočtu (controlling).

„Je nutno naléhavě varovat před všemi pokusy o „objektivní“ zjištění nákladů opatření na ochranu přírody. Stanovení rozhodující hodnoty je kalkulace, do které musí nutně vstupovat očekávání rozhodovacího subjektu. S tímto citátem od MOOGA [4] lze jen bezmezně souhlasit, jestliže jsou tím míněni nabízející a poptávající.

Dochází ještě k příliš nesmělým pokusům nabízet infrastrukturní služby jako produkty, a tím získat mnohem více zdrojů pro les, než odpovídá nějak upravené kalkulaci nákladů. Místo toho, abychom diskutovali o tom, zda k přírodní skladbě lesa patří dva nebo osm datlů a prováděli pracné kalkulace nákladů s pochybnými systémy předpokladů, by bylo účelnější zamyslet se nad tím, jak mají vypadat smlouvy, poskytnuté záruky, označení a nabídky na dvacet datlů, kteří jsou ve svém celkovém zjevu natolik atraktivní, že kvůli nim bude veřejná korporace (město, země nebo turistický svaz), svaz ochrany přírody nebo místní podnik vzájemně zvyšovat nabídku ceny.

Toto je v současné době ještě vize, ale je nutno začít uvažovat v intencích lesního hospodářství, přibližovat se takovému struktúram uvažování, to znamená upravovat stávající služby tak, aby byly atraktivní pro potenciaální uživatele. Proti tomu stojí především námitka, že infrastrukturní služby lesního hospodářství jsou většinou veřejnými statky a tudíž je také nelze realizovat na trhu. Toto je sice správné, ale přesto zůstává dostatek prostoru pro výnosově orientované jednání (viz níže).

Veřejné statky

Veřejné statky se od soukromých statků liší následujícími vlastnostmi:

1. Vyloučení z užívání nelze provést.
2. Neexistuje žádná rivalita ve spotřebě, to znamená, že užívání jednou osobou nevylučuje další užívání ostatními.

Podle § 14 spolkového zákona o lesích je povolen vstup do lesa za účelem rekreace. Veřejná poptávka po něm je sice velká, ale málokdo sám od sebe něco udělá pro jeho zachování nebo k tomu nějak přispěje. Každý může toto právo využívat a schvalovat a (za předpokladu normálního užívání) je toto užívání i nadále možné pro ostatní.

Omezení na „normální“ využívání již ukazuje, že ani veřejné statky nejsou statky volnými. Je nutno je produkovat, respektive udržovat. Nabízí se ovšem otázka, zda tento stav vylučuje tržní výnosy nebo zda existují možnosti, jak alespoň v dílčích oblastech uspořádat veřejné statky, které jsou považovány za hodné zachování tak, aby jejich odhad hodnoty také dosáhl ceny. Skutečnost, že to neznamená zrušení práva vstupu, nýbrž že to může probíhat také jinak, dokládá ochrana přírody, která je v tomto ohledu velmi úspěšná, jak ukazuje následující příklad.

Příklad nabízí možnost, kterou musí následovat ještě celá řada produktových myšlenek, aby dosáhly konkurenceschopnosti infrastrukturních služeb v širokém smyslu. Neexistuje žádná produktová myšlenka, která řeší hospodářské problémy celé branže. Je také vidět problémy (časová omezení, využití alibi). Otevření příležitostí sebou přináší také rizika. Další a také lepší myšlenky jsou tedy žádoucí.

Podnik podporuje ve spolupráci s WWF (World Wild Fund for Nature) „Přírodní chráněnou oblast Salemer Moor“ a přizpůsobí tomu svoji reklamu. Oblast „Salemer Moor“ sama přitom zůstává veřejným statkem. Z vědeckého pohledu má menší význam reklama a mnohem větší ekonomická struktura za reklamou.

V tomto příkladě získává podnik exkluzivní právo využít podpory této přírodní chráněné oblasti k reklamním účelům. Z tohoto práva mohou být všichni ostatní vyloučeni, a proto existuje rivalita ve využívání tohoto práva. Proč je ale využívání tohoto práva ekonomickým statkem? Ekonomický statek je charakterizován tím, že mezi potřebou a prostředky, které jsou k dispozici, existuje deficit. Nyní je třeba ukázat, že se při tom jedná o deficit hodnot.

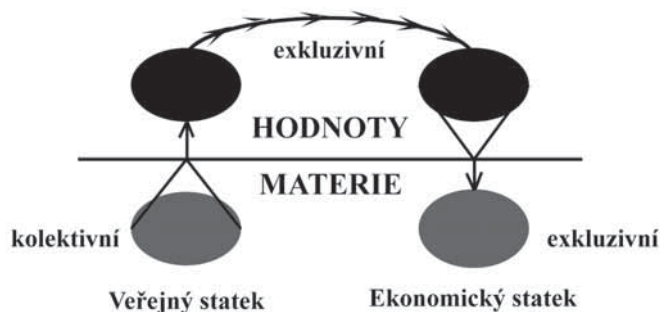
Využití dynamiky hodnot

K rozhodujícímu obratu došlo pro podniky v makroekonomice s obratem hodnot na začátku šedesátých let. Jestli do té doby bylo možno chápat odbytová opatření ještě jako jednostranné řízení konzumentů nabízejícím, tak se nyní podnik stále více stává otevřeným systémem. HEINZ DÜRR (ještě jako předseda představenstva AEG) to formuloval takto:

S rostoucími ekologickými problémy vyžadují spotřebitelé od všech výrobců ekologicky nezávadné produkty - od výroby přes použití až k likvidaci. Od výrobce ale také vyžadují, aby přebíral stále větší odpovědnost při řešení sociálních a ekologických problémů. Mnoho výrobců to svými produkty nedokáže, a proto hledají možnosti mimo svoji oblast činnosti, aby se v hospodářské soutěži profilovali. Příklad chráněné oblasti „Salemer Moor“ je pouze jeden z mnoha úspěšných projektů ochrany přírody, přičemž se myšlenka sponzoringu (sport, kultura) aplikuje na přírodu.

„Podniky jsou stále méně izolované výrobní jednotky a víc a více se stávají společenskými institucemi.“

Značkové výrobky (vybavení domácnosti, potraviny) se vzájemně stále více podobají (materiálně) a hrozí, že spadnou do oblasti masových produktů, jestliže se nepodaří integrovat soukromo-veřejné nároky na hodnoty, které jsou „nad produkty“, do značkových výrobků (obr. 1).

Obr. 1: Exkluzivní využití úrovně hodnot veřejných statků ke zvýšení hodnoty ekonomických statků

Jestliže tedy veřejným statkům lze přiřadit exkluzivní rovinu (vylučovací princip) a jestliže po nich existuje poptávka, na čem pak ještě troskotá ekonomický úspěch? Je nasnadě za to učinit odpovědným nedostatečné lesní nabídky. To však není jen otázka mentality, nýbrž je to především zdůvodněno dlouhodobostí lesní produkce.

Odhad tehdejší generace nám však nebyl ke škodě. Jinak se hodnotí zakládání monokultur v poválečném období. A jak budou vypadat ekologické vysoké podíly dubových porostů ve stáří 100 let, jak jsou vykážány v inventuře spolkového lesa, které byly založeny mezi rokem 1880 a 1900. MANTEL [9] poukázal na to, že jejich zakládání bylo spojeno s velkými nadějemi rozvíjejícího se hornictví a s tím spojeného používání důlního dřeva.

Špatné požadavky naší doby za sto let, když se změna názoru na životní prostředí opět vrátí k zásobování surovinami? Zatímco pro odbytové a marketingové strategie stačí zvyšovat ekonomický úspěch jednoho nebo několika let, musí se lesník také zabývat otázkou, jak budou vypadat důsledky za sto let.

Právě ale trvalé zachování lesa nutí k tomu, přivést lesu zdroje. Kompenzace nákladů na to ale samy nestačí a také neodpovídají rostoucímu významu služeb lesa. Žádný podnikatel nemůže trvale žít z toho, že zlepšuje svoje služby a jen si za to vždy různým způsobem nově

vypočítává vzniklé náklady. Teprve přeměnou služeb na produkty, to znamená přeměnou služby na užitek, který pro spotřebitele vytváří hodnoty, se dosáhne ceny. Jestliže se cena za to pohybuje na hranici nákladů, je to dobré; ale podniky nepracují proto, aby vyměňovaly peníze. Teprve naděje na zisky uvádí do chodu dynamiku, která je tak rozhodující pro úspěšné dosažení cíle.

Předpokladem pro to jsou produkty, což otevírá, respektive činí nezbytným široké pole působnosti, zejména smluvně právního jednání. Smluvní ochrana přírody je přitom důležitým krokem tímto směrem. Jako pasivní nástroj a ve své orientaci na ztracené výnosy za dřevo, respektive náklady pokračuje také smluvní ochrana přírody ještě stále v tradici produktově orientovaného myšlení.

Všemi zastávaný názor, že se má „správné“ odškodnění za infrastrukturní služby orientovat na ušlé výnosy z využití dřeva, může být řádově pouze výjimkou nebo dočasným řešením v oblastech bez jiných hodnotových měřítek. Tak je tomu sice v současné době ve většině oblastí, ale také proto, že se zatím téměř nehledá cesta přes produkty, respektive zušlechťování produktů až po tržní ocenění. S tímto stavem se nelze smířit.

Cena statku se řídí podle odhadu hodnoty poptávajících. Proč by ale měl jejich odhad hodnoty biotopů, vodního hospodářství a rekreační služby klesat, to znamená, podle jaké logiky by bylo najednou nutno za to vynaložit méně jen proto, že prudký víchř pokácel 60 mil. metrů krychlových dřeva? Přesně to by se stalo při zachování současných struktur myšlení, poněvadž kalamity na léta zatěžují cenu dřeva. Přitom by cena měla stoupat, poněvadž se alespoň na postižených plochách snížila nabídka infrastrukturních služeb. A to se ještě stále nebere ohled na to, že poptávka po infrastrukturních službách kontinuálně roste a sice zcela nezávisle na ceně dřeva.

Tento příklad jasně ukazuje, jak naléhavě nutné je dostat v lesnické politice více do popředí řádové myšlení.

Řádová politika

Politický tlak, který na lesní hospodářství spočívá, je nutno přičíst tomu, že spojení mezi vypracováním služby a poptavatelí téměř neexistuje. Víř poptávky je u infrastrukturních služeb mnohem větší než u produkce dřeva, ale z nedostatku nabídky se projevuje pouze politicky a nikoli ekonomicky.

Velký odhad hodnoty rekreační a ekologické funkce (viz tabulka) cílových skupin, které jsou odkázány na využití dřeva (stavebníci a architekti), se sice dal očekávat, byl ale empiricky doložen dotazováním [6] a byl v této charakteristice přesto překvapením. Především ekologické funkce jsou zařazeny z více než 90 % jako „velmi důležité“. Mezi celkovým obyvatelstvem může vysoký odhad hodnoty ekologických služeb dopadnout ještě mnohem jednoznačněji.

Tento pozitivní odhad hodnoty může zůstat zachován pouze tehdy, jestliže les zůstane zachován ve své celkové různorodosti služeb, a to znamená, jestli bude mít lesní hospodářství k dispozici dostatek prostředků, aby tento úkol mohlo splnit. Za tímto účelem se ale musí zásadně změnit způsoby jednání v lesním hospodářství. Následující příklad to má exemplárně ozřejmit:

Odhad hodnoty funkcí lesa v posudku stavebníků a architektů

Jak důležité jsou pro vás následující služby lesa?				
	Stavebníci		Architekti	
Počet	468		303	
Funkce	sw	w	sw	w
Výrobní funkce	11	48	16	50
Rekreační funkce	73	21	66	25
Ekologické funkce	93	5	90	8

Možné odpovědi: sw = velmi důležitý; w = důležitý; (méně důležitý, respektive nedůležitý zde nebylo uvedeno)

Díky expandující civilizaci hledají exempláře určitého druhu ptáků, které ještě přežily, intaktní regiony (odlehle lesní oblasti). Společenským skupinám neujde, že tento druh je ohrožen vyhynutím, a požadují ukončení veškerého lesnického využívání těchto odlehlých lesních regionů. I když to podporuje převážná většina vlastníků lesa, zůstává rozhodující otázka:

Kdo zaplatí za problém, který jsme způsobili my všichni?

Místo toho se široké lesnické kruhy zabývají pouze touto otázkou:

Jak lze i tento problém trvale integrovat?

Tím se ale podařilo společenské náklady, které by se měly internalizovat tam, kde vznikají, internalizovat u sebe sama. A jelikož se lesnické podniky už tak jako tak pohybují na hranici své hospodářské schopnosti přežít, nebudou mít ani prostředky, aby skutečně realizovaly všechna opatření, která by byla nutná k tomu, aby se zaručilo přežití vzácného druhu ptáků, čímž by se prokázalo, že lesnictví má „vinu“ na vyhynutí tohoto vzácného druhu ptáků.

Tento příklad objasňuje zjednodušeně, ale velmi naléhavě, problematiku současných struktur myšlení.

Proč nám připadá nutné nové myšlenkové vědomí tak těžké a proč se předháníme v nesčetných definicích, co všechno je ještě nutno do trvale udržitelného rozvoje a do budování lesa v souladu s přírodou integrovat?

Zdá se, že příčina i zde spočívá ve způsobu myšlení „v souladu s lesem“, což by vlastně mělo být velmi potěšitelné. Konflikty životního prostředí jsou pro lesní hospodářství především přirozené konflikty ekosystému. Přitom lze sice ještě poznat, že jsou způsobeny lidským jednáním, ale už nepoznáme, že se při debatách o jejich odstranění, respektive nápravě, nejedná o lesnické konceptce, nýbrž především o společenský boj o rozdělení. V tomto boji o rozdělení se každý snaží přesunout náklady nebo důsledky, které vznikly na jiném místě, na třetí osobu. Se samotnými lesnickými konceptcemi budeme vždy o krok pozadu za tímto vývojem. Je nutná strategie pro politický boj o rozdělení, která se pak samozřejmě také neobejde bez lesnických konceptcí.

Nemůže být smyslem a účelem zásady trvale udržitelného rozvoje, aby se lesnictví stále novými způsoby stávalo obětí tohoto vývoje, který navíc lesnictví samo způsobuje. Trvale udržitelný rozvoj je nákladově relevantní. Nejedná se o to zabránit „přirozenému“ pěstování

lesa nebo pěstování lesa „v souladu s přírodou“, nýbrž posílením systému ekonomických motivací dosáhnout mnohem více, než bylo kdy dosaženo jednoduchým nařizovacím jednáním s vlastníky lesa.

Ten, kdo ekonomické souvislosti přehledně nebo zredukuje na kompenzace za využití dřeva, dosáhne dlouhodobě mnohem méně, než může dosáhnout trvale udržitelný rozvoj. Etické a ekonomické jednání od sebe nelze oddělit, poněvadž racionálně odůvodněné normy jsou účelné pouze tehdy, jestliže jsou také proveditelné a to nikoli v teoretickém smyslu, nýbrž v praktickém ekonomickém smyslu [8].

Principy jednání trvalé udržitelnosti, území a různorodosti lesnictví vytvořilo a také rozsáhle realizovalo rámec jednání, jak se to nepodařilo téměř žádnému jinému hospodářskému odvětví, a to v době, kdy jiní byli ještě vzdáleni toho, se takovými otázkami zabývat. Definice hospodářského rámce jednání ale může dojít pouze tak daleko, že stanoví, jak se vyhnout škodám způsobeným třetími osobami a jak dlouhodobě zajistit existenci lesa.

Jestliže některá taková definice jde tak daleko, že zahrnuje náklady a přání spotřebitelů nebo společenských skupin do vlastního rámce jednání, pak se to může dít pouze na základě dobrovolného jednání vlastníků.

Častější cestou v našem společenském řádu jsou soukromé smlouvy a akty výměny. Tak se zabrání tomu, aby přání donekonečna stoupala, respektive aby ti, na něž jsou takováto přání směřována, je také mohli splnit. Všechno ostatní je kontraproduktivní, poněvadž jenom zvětšuje mezeru mezi přáním a možností.

Definici lesnického rámce pro jednání je nutno formulovat tak, aby odpovídala požadavkům etických koncepcí. Od „deseti přikázání“ až po „kategorický imperativ“ se etické koncepce zabývají vlastním jednáním lidí: „Jednej tak, aby principy tvého jednání mohly být povýšeny na principy všech.“

Etické koncepty nevyžadují splnění určitých stavů nebo požadavků jiných: „Jednej tak, aby principy tvého jednání vyřešily problémy, které způsobují jiní.“ Toto by problémy nezmenšilo, nýbrž zvětšilo, jelikož odpovědnost nenese ten, kdo je způsobuje.

Naproti tomu se ale lesnictví musí zabývat mnohem účinněji než dosud problémy společnosti tím, že bude připravovat nabídky služeb pro společenské požadavky. Potřebujeme dlouholetou diskusi a možná ještě i spor o tom, co je ve své podstatě „přírodní lesnictví“? Nebo potřebujeme mnohem více koncepce lesnictví, které vypracovávají nabídky služeb pro stávající poptávku (vodní hospodářství, biotopy, rekreace, ochrana druhů, kompenzace CO₂) a nabízejí stávající poptávce jejich získání.

Lesní hospodářství potřebuje obojí ve formě dvojí strategie: lesnické „základní požadavky“ pro vlastní jednání a lesnické „produktové koncepce“ pro různorodou společenskou potřebu.

Lesnictví musí na jedné straně vymezit les vůči společnosti etickým základem svých zásad jednání, aby nemuselo své jednání každý rok přizpůsobovat nové ekologické vlně; pro les by nebylo nic škodlivějšího. Na druhé straně se musí ve smyslu ekonomických nabídek otevřít ekologické poptávce společnosti, aby dostalo své společenské odpovědnosti. Přitom se ale musí pohybovat v rámci etického základu svých zásad jednání, což předpokládá definice trvalé udržitelnosti, místa a různorodosti s ohledem na vlastní jednání. Přitom je nutno jasně oddělit, co je to lesnické jednání a co důsledek společenského jednání.

Rozvoj takovéto dvojí strategie předpokládá, že lesnický rámec jednání je natolik definován, že vlastní jednání odvrací škody třetích osob a zajišťuje existenci lesa. Dále se požaduje podnikatelská iniciativa a společenská odpovědnost, aby vlastníci lesa dali kapacitu lesa k dispozici společenské potřebě formou produktových nabídek v procesu tržního hospodářství.

Lesnictví a dřevařství

Tato dvojí strategie má také důsledky pro dřevařství. Může vést k tomu, že majitelé lesa prodají na velkých plochách lesnické koncepce jako koncepce produktové, které omezují využití pro dřevařství nebo ho dokonce vylučují. Dřevařství má přesto veškeré důvody k tomu, aby takovou strategii podporovalo.

Hovoří pro to především to, že dřevařství má dobré předpoklady k tomu, aby obstálo v ekonomickém konkurenčním boji. Jestliže se ochrana lesa a ekologická poptávka společnosti odehrává pouze na politické úrovni, má dřevařství pouze malou šanci se prosadit.

V současné době je navíc problém využití suroviny dřeva (právě z lesnického hlediska) mnohem závažnější než jeho příprava. Využití dřeva, rekreační les, biotopy a vodní hospodářství patří stejnou měrou k obrazu výkonů lesa. Jejich harmonizace se nedosáhne svátečními projevy, nýbrž ekologickým jednáním, aby lesu opět plynuly zdroje, které jsou pro jeho zachování nutné.

Pro dřevařství je však ještě mnohem významnější skutečnost, že materiál dřevo jako základ dřevařských produktů má vůči jiným materiálům naději pouze tehdy, jestliže les v aktivním smyslu také plní infrastrukturní požadavky společnosti. K tomu bude dřevařství v budoucnosti potřebovat v rozsáhlé míře rostoucí zdroje. Ty může získat jen tam, kde také požadavky rostou v odpovídajícím rozsahu. Tak je tomu v oblasti infrastrukturních služeb. Využití dřeva zůstává docela důležitou oblastí, ale dynamika závislosti je již dávno v procesu zvratu.

Literatura

- [1] BRABÄNDER, H. D. Produktově orientované nebo odbytové orientované lesnictví? HZ 1992, č. 23, strana 365, 374.
- [2] DREES, H. Možnosti a meze smluvní ochrany přírody se zvláštním zohledněním lesa, Lesnický archiv 1991, strana 28 - 31.
- [3] JANSSEN, G. Lesnické aspekty ekologického zaměření lesního hospodářství v Dolním Sasku, AFZ 1992, č. 11, strana 562 - 565.
- [4] MOOG, M. Hodnocení zátěží prostřednictvím dohod o ochraně přírody zaměřené na rozhodování, HZ 1992, č. 90/91, strana 1418, 1420.
- [5] MOOG, M. Smluvní ochrana přírody v lese, HZ 1992, č. 43, strana 690, 692.
- [6] MANTAU, U. Nezávadnost dřeva pro životní prostředí posuzovaná spotřebiteli, část 1: Srovnání s jinými konstrukčními materiály, HZ 1992, č. 11, strana 157 - 158., část 2:

Švédské lesy z pohledu německých spotřebitelů, HZ 1992, č. 12, strana 181 - 182, část 3:
Funkce lesa - šance pro trh se dřevem? HZ 1992, č. 14, strana 240.

- [7] MANTAU, U. Propojení hodnotových rovin do sítě, HZ 1992, č. 95, strana 1457, 1458.
- [8] MANTAU, U. Služby lesa mezi ekonomickým a etickým hodnotovým myšlením, Forst und Holz (Les a dřevo) 92, určeno ke zveřejnění.
- [9] MANTEL, H.: Les a lesní hospodářství, HZ 1974.
- [10] NIEMANN, H.: Smluvní ochrana v rámci společenství lesních podniků, HZ 1992, č. 46/47, strana 737.
- [11] NIESSLEIN, E.: Lesnická politika – základní rys sektorální politiky, studijní texty Pareys č. 47, 1985.

Uvedení rekreačních produktů lesa na trh a právo vstupu do lesa

Birgit Malzburg), Hamburk*

Potřeba obyvatelstva na rekreaci v přírodě je velká a přání těch, kteří rekreaci vyhledávají, jsou stále náročnější. Vlastníkům lesa se nabízí rozvoj zvláštních „rekreačních produktů“, které by uspokojovaly a usměrňovaly tyto potřeby a kterými by kromě toho mohli vyprodukovat dodatečný příjem. Toto lze provést tak, že vlastníci lesa uzavřou soukromoprávní smlouvy o užívání s jednotlivými osobami, určitými zájmovými sdruženími nebo s prostředníky. Na druhé straně však vyvstává otázka, které právní požadavky je nutno respektovat při uvádění takovýchto rekreačních produktů na trh. **)

Podle § 14 spolkového zákona o lesích (BWaldG) a podle příslušných zemských zákonů o lesích je vstup do lesa za účelem rekreace povolen. Kromě toho je každému dovoleno také jezdit na kole, na invalidních vozících a na koni po silnicích a cestách v lese. Toto zákonem oprávnění k užívání lesa znamená současně omezení dispoziční svobody vlastníka lesa, poněvadž je povinen užívání lesa k rekreačním účelům tolerovat. V důsledku toho může být také negativně ovlivňováno rozvíjení určitých rekreačních produktů, takže vyvstává otázka přesného vymezení zákonem povoleného užívání.

Pojem vstupu do lesa

Právem vstupu do lesa se především stává přípustný pouhý pohyb chodců v lese. Tento zahrnuje například procházení, běhání, turistiku a odpočinek, stejně jako pobyt v lese, pokud je obvyklým způsobem spojen s rekreačním účelem. Spolkový zákonodárce však vycházel ze široce pojatého pojmu vstupu do lesa, který zahrnuje rovněž vstup s dětskými kočárky a také používání lyží a saní. Přinášení věcí a vykonávání rekreačních činností v lese však nemohou být neomezeně zařazovány pod pojem vstupu. Umisťování stolů a židlí, upevňování slunečníků, stanování a zřizování ohnišť nejsou běžné činnosti v rámci vstupu do lesa. Také zanechávání věcí v lese nespadá pod pojem vstupu do lesa.

*) Diplomovaná biologka B. Malzburg pracovala v rámci projektu RES jako výzkumná pracovnice práva vztahujícího se k životnímu prostředí na univerzitě v Hamburku a od té doby působí ve správě biosférické rezervace Střední Labe.

**) Příspěvek je částí projektu AU-FAIR “Niche Markets for Recreational and Environmental Services (RES) of Forest Outputs” univerzity Hamburk (Udo Mantau, D, koordinátor), univerzity Padova (Maurizio Merlo, IT), univerzity Vídeň (Walter Sekot, AU) a výzkumného ústavu ibn-dlo (Kees van Vliet, NL).

Rekreační účel

Vstup do lesa je výlučně povolen za účelem rekreace. Pojem rekreace však nelze vykládat příliš úzce, takže sem spadá také vědecký zájem a rekreační a sportovní činnosti v obvyklém rozsahu, přičemž je nutno se v podstatě zaměřit na individuální výkon. Rekreační účel je přitom především charakterizován požitkem z přírody spojeným s návštěvou lesa. Rekreačnímu účelu naproti tomu neslouží organizované akce a využívání lesa s komerčním pozadím nebo k účelům, kterým dominuje sport [1]. V důsledku toho nespadá účast na lesních slavnostech, bězích pro zdraví nebo honech do práva na vstup do lesa. Využití tohoto druhu slouží (ve vymezení k účelu rekreace) mnohem více k utváření volného času nebo především ke sportovním účelům.

Ale také individuální vykonávání sportovních nebo jiných činností se do povolení vstupu do lesa za účelem rekreace zahrnuje pouze tehdy, když se není nutno obávat žádné závažné újmy pro vlastníka lesa, společenství lesních organismů a ostatních osob vyhledávajících rekreaci. Podle toho už třeba lyžování v lese s výjimkou běhu na lyžích není povoleno na základě práva vstupu do lesa [2], neboť může způsobit značné škody na stromech a na půdě. Právní stav není jiný ani tehdy, když je, například jako v Bavorsku, lyžování vysloveně postaveno na roveň vstupu do lesa [3], poněvadž se toto povolení vztahuje pouze na běh na lyžích. Neorganizované sjezdové lyžování jednotlivých sportovců mimo sjezdovky (alternativní lyžování) proto není obecně povoleno [4], poněvadž v lesních oblastech (zejména na omlazovaných plochách) je nutno se již u jednotlivých lyžařů obávat poškození kmenů stromů a špiček s výhonky a také je rušena zvěř na místech, na která se stahuje. Právo vstupu do lesa rovněž nedovoluje jiné, potenciálně škodlivé, rušivé nebo nebezpečné chování v lese, jako například horské plachtění nebo slézání kolmých skalních stěn.

Na druhé straně spolkový zákonodárce jasně konstatoval, že jízda na koni a na kole je v lese rovněž povolena. Takovéto jasné konstatování bylo nutné, jelikož tyto způsoby užívání nelze zařadit pod pojem vstupu do lesa a kromě toho mohou rušit jiné osoby vyhledávající rekreaci a způsobit škody na lese. Na rozdíl od vstupu do lesa je ale jízda na koni a na kole v lese povolena pouze na silnicích a cestách, čímž se předem vylučují závažná poškození přírody.

Ostatní využití

Jiné způsoby užívání než ty, které jsou uvedeny v § 14 spolkového zákona o lesích, jako například jízda kočárem, nebo motorizovaná jízda auty, motocykly nebo mopedy nejsou v zásadě v lese povoleny bez souhlasu vlastníka lesa, případně lesního podniku [5], jelikož je nelze zařadit ani pod pojem vstupu do lesa ani pod jízdu na koni nebo na kole. Země však mohou v souladu s § 14 odstavcem 2 spolkového zákona o lesích postavit jiné formy užívání lesa zcela nebo částečně na roveň vstupu do lesa. Tohoto zmocnění však využilo pouze několik málo zemí.

Tak je v Hesensku a v Duryňsku výslovně povolena jízda kočáry po určitých silnicích a cestách a tudíž je v omezené míře postavena na roveň vstupu do lesa. Jízda kočáry je v těchto zemích povolena na „pevných“, respektive „zpevněných“ lesních cestách o šířce nejméně 2 metry, pokud se nejedná o cesty na lesních sportovních zařízeních a lesních naučných stezkách [6].

Kromě toho některé spolkové země povolují přivlastňování lesních produktů, jako například bobulí, ořechů a hub, v omezeném rozsahu vysloveně v souvislosti s úpravou vstupu do lesa [7]. Povolení se vztahuje na odebrání lesních plodů a hub v malých množstvích a na kytičky květin, větviček a bylinek; částečně lze sbírat pro vlastní potřebu také stelivo a chrástí.

Výslovným omezením těchto dodatečně povolených forem užívání je zajištěno, že obecně nebudou způsobeny žádné zvláštní ekonomické nebo ekologické škody.

Bezúplatnost zákonem povoleného užívání

Z právní povahy oprávnění ke vstupu do lesa jako veřejně právní povinnosti tento tolerovat vyplývá, že vstup do lesa je v zásadě bezplatný. Bezplatnost vstupu do lesa je v některých zemských zákonech výslovně formulována [8]. V ostatních zemích se odvozuje bezprostředně z právní povahy práva vstupu do lesa. Potud je nutno bezúplatnost vztahovat také na jízdu na koni a na jízdu na kole stejně jako na jiné způsoby užívání, které jsou postaveny na roveň vstupu do lesa.

Je nutno ospravedlnit bezúplatnost různých forem užívání lesa s tím, že tyto budou povoleny pouze za účelem rekreace a normálně na lese nezpůsobí žádné zvláštní škody. Pokud rekreační provoz přesto způsobí značná omezení vlastníkovu lesa nebo například zvýší nebezpečí lesního požáru, jsou země podle § 5 spolkového zákona o lesích oprávněny vydat vhodnou úpravu o odškodnění [9]. K tomu mohou být v jednotlivých případech přijata omezení užívání, která vyhovují zájmům vlastníka lesa.

Finanční úhrady za dodatečné užívání a zvláštní zařízení

S ohledem na formy užívání lesa, které vlastník lesa nemusí tolerovat, je nutno otázku vybírání finanční úhrady posoudit jinak. Za dodatečně povolené formy užívání lesa a za poskytnutí zvláštních rekreačních zařízení je vlastník lesa v zásadě oprávněn vybírat finanční úhradu. To vyplývá z toho, že není ze zákona povinen tyto formy užívání tolerovat. Zde se tedy nabízejí možnosti k rozvíjení „rekreačních produktů“.

V každém případě se pak naskytá otázka, v jaké formě má být finanční úhrada za soukromoprávně povolené činnosti vybírána. Pokud je přitom omezen obecný a volný vstup do lesa za účelem rekreace tím, že například bude uzavřeno zvláštní zařízení a bude zřízeno platební místo, je nutno zkoumat právní požadavky v této souvislosti.

Uzavření lesa pro zvláštní nabídku rekreace

Podle § 14 odstavce 2 spolkového zákona o lesích smí být vstup do lesa omezen pouze ze závažných důvodů, zejména z důvodů ochrany lesa, obhospodařování lesa a zvěře, ochrany

návštěvníků lesa, odvrácení značných škod nebo k zachování jiných zájmů vlastníka hodných ochrany. Zde tedy přichází v úvahu, že uzavření lesa za účelem vybírání finanční úhrady je přípustné alespoň ve spojení se zvláštními rekreačními zařízeními nebo akcemi, jestliže lze uplatnit „zájmy vlastníka lesa hodné ochrany“.

V každém případě je nutno chápat pojem závažného důvodu v zásadě tak, že uzavření je přípustné pouze ve zvláštních a tudíž zřídkavých a výjimečných případech. Vlastník lesa proto musí sám strpět určité škody a ostatní omezení na svých pozemcích v rámci výkonu práva vstupu do lesa [10]. Čistě komerční zájmy rovněž nemohou ospravedlnit zřízení uzavírek, i když jsou nabízena zvláštní zařízení, například dráha pro běh na lyžích [11].

To, že uzávěra a vybírání finanční úhrady za rekreační zařízení nemusí být v zásadě považováno za hodné ochrany, vyplývá také ze smyslu a účelu práva vstupu do lesa, poněvadž takováto zařízení bezpodmínečně neodpovídají zájmům rekreace veřejnosti. Zvláštní zařízení mohou být naopak zřízena téměř na každé lesní ploše a celkem zahrnovat velké oblasti, do nichž je pak volný vstup zakázán.

Ale také prostorově poměrně malé uzavírky omezují rekreaci a existuje nebezpečí nahromadění velkého počtu malých zásahů [12]. Přitom je nutno si v neposlední řadě uvědomit působení na jiné vlastníky lesa, kteří se mohou odvolávat na rovné zacházení. Pokud by byly zvýhodněny uzavírky právě na základě poskytování zvláštních zařízení, vytvořila by se kromě toho také pobídka právě k vytváření takovýchto opatření. Pak již ale nelze zaručit, že uzavírky lesních pozemků (zejména v blízkosti velkých aglomerací, kde jsou plochy pro rekreaci nejpotřebnější) zůstanou vzácnou výjimkou. Právo vstupu do lesa by tím bylo (v rozporu se záměrem zákonodárce a většinou ke škodě osob vyhledávajících rekreaci) v široké míře dáno k dispozici vlastníkům lesa.

Může se však stát, že v jednotlivých případech existuje převažující veřejný zájem na poskytnutí zvláštního rekreačního zařízení v lese za úplatu, takže zřízení takovýchto uzavírek může být považováno za hodné ochrany. Přitom je však nutno stanovit přísná měřítka, v jakých případech je nutno vycházet z převažujícího veřejného zájmu a současně dodržovat zásadu všeobecného a volného přístupu do lesa.

Předpoklady pro uzavírky hodné ochrany

Je nutno vycházet z toho, že vhodnost ochrany určitých rekreačních zařízení za úplatu nejprve předpokládá, že tato budou moci být používána převážnou částí návštěvníků lesa. Uzavření za účelem prosazení specifických uživatelských zájmů malé skupiny nenaráží na širokou akceptaci všech návštěvníků lesa a je tudíž v zásadě nepřípustné [13].

S ohledem na význam lesa pro zákonitosti přírody stejně jako pro volnou a bezúplatnou rekreaci však musí k odůvodnění ochrany uzavírky hodné ochrany přistoupit ještě další hlediska, poněvadž určitá zařízení tím budou v porovnání s ostatními značně zvýhodněna. Proto je nutno i nadále předpokládat, že existuje zvláštní vztah k lesu, který opravňuje uplatnění nároku na tento životní prostor.

Toto je splněno zejména tehdy, jestliže určité zařízení může být v zásadě zřízeno pouze v lese, jako například lesní muzeum v přírodě nebo lesní zábavní park. Hřiště či sportoviště

a podobná zařízení, která nejsou ve stejné míře závislá na existenci lesa a mohou být zřízena prakticky kdekoli, si naproti tomu od samotného počátku nemohou nárokovat ochranu uzavírek, poněvadž tuto s přihlédnutím ke všem požadavkům kladeným na les nelze obhájit.

Kromě toho lze určitému zařízení ve zvláštní míře přičíst k dobru, jestliže nepřímou slouží zachování lesa. Tak například lesní muzeum zprostředkovává zvláštní znalosti o lese jako životním prostoru pro divoce žijící zvířata a rostliny a o ekologických souvislostech, a tím podporuje chápání ochrany lesa. Z tohoto důvodu je zřízení takového ekologického vzdělávacího zařízení také s ohledem na právní cílové představy o lese v zásadě hodno ochrany.

Naproti tomu stojí zájmy spíše orientované na využití volného času v mnohem větším konfliktu s cílem ochrany lesa, poněvadž se podporuje představa lesa jako parku pro volný čas a přitom se opomíjejí ekologické problémy, které jsou tímto vyvolány. Proto takovýmto zařízením pro volný čas zpravidla nelze přiznat žádnou ochranu ani tehdy, když pro ně není mimo les dostatek prostoru, jak je to například u lyžařských běžeckých tratí.

Při posuzování vhodnosti ochrany uzavírek, které slouží k nerušenému **průběhu akce** nebo vybírání finanční úhrady v této souvislosti, jako například při přespolním běhu nebo při lesní slavnosti, je v zásadě nutno klást stejná měřítká jako pro rekreační zařízení. Přitom se především ukáže jako problematické, že akce mají často sportovní nebo rekreační charakter, přičemž má les sloužit pouze jako kulisa, takže specifický vztah k lesu se nám už stěží podaří nalézt.

Pokud je to naproti tomu nutné v zájmu ochrany návštěvníků lesa nebo k odvrácení značných škod na lese, lze uzavírky podle § 14 odstavce 2 spolkového zákona o lesích považovat v širším měřítku za přípustné.

Zvažování

Nakonec je v konkrétním případě vždy nutno zvážit, zda omezení vyvolaná uzavírkou lze obhájit s ohledem na účel, který uzavírka sleduje. Přitom lze určitá omezení přijmout tím spíše, čím větší lze odhadnout vhodnost ochrany pro určité zařízení, respektive určitou akci.

Ohrazení velmi rozsáhlých ploch omezuje jak volnou a bezúplatnou rekreaci v lese, tak také divoce žijící zvířata v lese a jsou proto zpravidla nepřijatelná. Kromě toho je nutno se zásadně vyvarovat omezování ohrožených nebo zvláště chráněných divoce žijících zvířat a rostlin. Mimo to musí stále zůstat dostatečně velké volně přístupné oblasti pro všeobecnou a bezúplatnou rekreaci.

U **lyžařských běžeckých tratí** si je nutno uvědomit, že v zásadě pozitivně hodnocená orientační funkce, které se dosahuje zřízením takovýchto zařízení, se částečně zase ruší vybíráním finanční úhrady, poněvadž část lyžařů bude placené oblasti objíždět. Proto se výjimky ze zásady volného přístupu dosud nejevily jako obhajitelné. Je ale nutno poukázat na to, že dobrovolné dohody o finanční úhradě za užívání lyžařských běžeckých tratí nepředstavují žádnou uzavírku a jsou tedy právně nezávadné.

Pokud se však v konkrétním případě jedná převážně o veřejné zájmy na zřízení placeného rekreačního zařízení, může z toho profitovat také vlastník soukromého lesa tím, že se jeho

soukromým zájmům na realizaci zařízení přízná oprávněná ochrana. Rozhodující přitom však je, že pro rozsah a uspořádání zařízení nejsou rozhodující soukromé finanční zájmy, nýbrž zájmy veřejné.

Ostatní omezení pro určité rekreační produkty

Vedle práva vstupu do lesa je mnohdy nutno respektovat další speciální předpisy zemí pro určité způsoby užívání lesa, což může dodatečně omezit uvádění rekreačních produktů na trh. Mohou to být příkazy, zákazy a výhrady povolení pro jízdu na koni, stanování, jízdu motorovými vozidly, motorismus, sbírání lesních plodin a pořádání akcí a zakládání rekreačních zařízení. Stavební právo dále klade zvláštní požadavky na zřízení stavebních zařízení v souvislosti s rekreačními zařízeními. Pokud přitom dojde ke změně lesa, je nutno navíc získat povolení ke změně lesa.

Pokud v některé spolkové zemi neexistují speciální předpisy pro určité způsoby užívání lesa, je kromě toho nutno respektovat takzvaná pravidla řádného chování nebo doložku obecné snášenlivosti zemí. Tyto doložky předpokládají, že nebude narušena rekreace ostatních, nebude omezováno obhospodařování lesa ani život zvířat a rostlin v lese, nebude docházet k poškozování nebo ke znečišťování lesa. Takto slouží jak zájmům vlastníků lesa, tak také zájmům těch, kteří vyhledávají rekreaci i ochraně lesa a přírody. Z tohoto důvodu je vlastník lesa jako osoba využívající pravidel řádného chování také sám povinen tyto zásady řádného chování respektovat, a tak vyhovět zájmům veřejnosti [14].

Výhled

Třebaže právo na vstup do lesa není zásadně proti uvádění rekreačních produktů na trh, mohou v praxi vzniknout určité problémy nebo nedostatky týkající se rozsahu dispozičních práv vlastníka lesa na straně jedné a užívacích práv návštěvníků lesa na straně druhé. Aby se usnadnilo uvádění rekreačních produktů na trh, bylo by výhodné, kdyby zákonodárce jasněji formuloval práva vlastníků lesa. Mohl by k tomu výslovně předpokládat, že je vždy nutný souhlas vlastníka lesa, jestliže užívání lesa překračuje účel rekreace. Kromě toho je třeba jasně formulovat, že vlastník lesa smí za užívání tohoto druhu také vybírat finanční úhradu.

Dále by zákonodárce mohl konkretizovat, jaké požadavky na uzavření lesa je nutno klást v souvislosti s rekreačními zařízeními a akcemi. § 14 spolkového zákona o lesích však otevírá možnost povolit zřízení uzavírek v určitých případech. Jak zde bylo řečeno, mohou přitom být ve zvláštních výjimečných případech považovány za přípustné také uzavírky za účelem vybírání finanční úhrady.

Ke konkretizaci práva vstupu do lesa se vyzývají především všichni zemští zákonodárci, jelikož Spolek je v oblasti lesního práva oprávněn pouze k rámcové legislativě. Země však musí respektovat zadání § 14 spolkového zákona o lesích, který klade přísné požadavky na přípustnost uzavírek. Změna spolkového práva, kterou by mohla být zásada volného přístupu veřejnosti do lesa omezena ještě více, než zde bylo uvedeno, se naproti tomu v současné době jeví jako neprosaditelná. Je rovněž pochybné, zda by toto skutečně podporovalo akceptanci uvádění rekreačních produktů na trh.

Vliv právního rámce na uvádění rekreačních produktů lesa na trh

Uvedení produktu na trh závisí na mnoha faktorech vlivu. Proto je projekt RES koncipován jako interdisciplinární. V kooperaci s právníckou fakultou univerzity v Hamburku byl zkoumán vliv právního rámce na uvádění ekologických a rekreačních produktů lesa na trh.

Diplomovaná bioložka BIRGIT MALZBURG představuje ve čtyřech příspěvcích některé výňatky ze své práce. Tři roky pracovala pod vedením profesora DR. RAMSAUERA v oblasti práva, které se týká životního prostředí. RAMSAUER je profesorem veřejného práva se zaměřením na právo, které se týká životního prostředí. Je předsedajícím soudcem správního soudu v Hamburku, členem Hamburského ústavního soudu a vydavatelem časopisu „Zeitschrift für öffentliches Recht in Norddeutschland“ (Časopis veřejného práva v severním Německu - NordÖR).

K pozadí práce

Ve freiburské škole národní ekonomie (EUCKEN, HAYEK, HOPPMANN) hrály právní aspekty vždy velkou roli. S novější institucionální ekonomikou zaznamenala tato škola logiky v posledních dvou desetiletích mnohé obsahové rozšíření stejně jako široké mezinárodní uznání. Obsahové propojení uvádění ekologických a rekreačních služeb lesa na trh s právními aspekty naznačovalo, že vlivu práva je nutno v projektové koncepci vyhradit široký prostor.

Právo vstupu do lesa hraje při uvádění rekreačních produktů lesa na trh ústřední roli. Jelikož většina rekreačních produktů lesa zdaleka přesahuje jednoduchý přístup do lesa, není právo vstupu do lesa bezpodmínečně překážkou při uvádění na trh. B. MALZBURG ukazuje, jaké šance se pro uvedení na trh vlastníkovi lesa otevírají. V druhém příspěvku se na jednom mezinárodním právním srovnání demonstruje, že v Evropě je právo vstupu upraveno velmi rozdílným způsobem. V jednom pozdějším vydání následuje detailní pohled, ve kterém se na příkladě jízdy na koni v lese probírá aktuální téma. A konečně další příspěvek se ještě jednou zabývá tím zásadním. Kde probíhá dělicí čára mezi právem na všeobecnou svobodu jednání (článek 2 ústavy) a vlastnickým právem (článek 14 ústavy)? Tento příspěvek poskytuje zajímavé aspekty k hlubšímu pochopení tohoto společenského konfliktu zájmů. Přitom je jasné, že se jedná o formovatelný prostor mezi těmito dvěma základními právy, který lze ve smyslu podpory nabídky atraktivních produktů a služeb lesa ještě optimalizovat - k užitku vlastníků a návštěvníků lesa.

Odkazy na literaturu a zdroje

[1] KLOSE/ORF: Lesní právo, § 14 marginální číslo 25 a následující; DIPPERT/OTT, Lesní zákon pro Bádensko-Württembersko, § 37 marginální číslo 8; PIELOW/DREES/HOCHHÄUSER: Lesní právo v Severním Porýní-Vestfálsku, § 2 marginální číslo 4; VGH Mannheim, NuR 1995, 462; VG Arnsberg, NuR1995, 485; srovnej VG Freiburg, NuR 1992, 94 a následující; jiný názor NOLTE: Rekreační funkce lesa, strana 35.

- [2] KOŁODZIEJCOK/RECKEN, Ochrana přírody, péče o krajinu, § 14 spolkového zákona o lesích, marginální číslo 9; ZERLE/HEIN: Lesní právo v Bavorsku, článek 13 marginální číslo 3d).
- [3] Článek 24 bavorského zákona o ochraně přírody, srovnej článek 23 a 27 bavorského zákona o ochraně přírody (v Bavorsku platí právní předpisy na ochranu přírody k právu vstupu podle článku 13 bavorského zákona o lesích, výslovně také pro les).
- [4] Jiný názor ZERLE/HEIN (poznámka pod čarou 2), článek 13 marginální číslo 3d).
- [5] Srovnej VG Freiburg, NuR 1992, 94; OVG Greifswald, NuR 1995, 43; VGH Kassel, NuR 1989, 85.
- [6] § 25 odstavec 4 hesenského lesního zákona ve spojení s §§ 1, 4 HessDVO, § 6 odstavec 3 durynského lesního zákona ve spojení s § 2 odstavci 1, 3 ThürDVO.
- [7] Článek 28 bavorského zákona o ochraně přírody, § 40 LWaldG BW, § 21 LWaldG Bbg, § 31 LWaldG MV, § 14 saského lesního zákona, § 6 FFOG LSA, § 15 durynského lesního zákona .
- [8] Článek 32 bavorského zákona o ochraně přírody, § 11 LFoG RP, § 24 LWaldG SH, § 28 LWaldG MV. § 3 odstavec 1 FROG LSA.
- [9] Většina zemí poskytuje například finanční příspěvek soukromým pojišťovnám lesních požárů.
- [10] OVG Münster, NuR 1986, 215.
- [11] VG Arnsberg, NuR 1995, 485; srovnej též OVG Münster, NuR 1986, 215 (orientační tabulky, odpadkové koše).
- [12] Srovnej VGH Kassel, NuR 1990, 472 a následující.
- [13] Srovnej VGH Mannheim, NuR 1987, 225 (uzávěra pro areál nudistické pláže u jezera zamítnuta).
- [14] KOŁODZIEJCOK/RECKEN (poznámka pod čarou 2) § 14 spolkového zákona o lesích, marginální číslo 22.

Aspekty základního práva při uvádění rekreačních produktů lesa na trh

Birgit Malzburg, Hamburk

V důsledku rozvoje specifických trhů (niche markets) v oblasti služeb lesa zaměřených na volný čas a rekreaci lze vytvořit takzvané „rekreační produkty“, které poskytnou vlastníkům lesa dodatečný příjem. Rámcové podmínky pro rozvoj takovýchto specifických trhů jsou v široké míře předem zadány zákonodárcem, který rekreační využívání lesa upravil v relativně rozsáhlé míře. Zákonodárce (stejně jako výkonná správa) je však přitom vázán respektováním základních práv. Proto je zde nutno posoudit relevantní ústavně právní výhody [1].

Základní práva na užívání lesa

Podle panujícího názoru jsou jak jízda na koni, tak také pěší turistika v lese stejně jako pohyb v lese jako takový chráněny článkem 2 odstavcem 1 ústavního zákona jako část všeobecné svobody jednání [2]. V souladu s tím je nutno jiné aktivity volného času a rekreace jako hraní, odpočívání a pořádání pikniků v lese rovněž zahrnout do oblasti ochrany tohoto základního práva. Avšak rozsah ochrany základního práva je sporný, pokud se jedná o využívání cizích pozemků.

Základní práva je v prvé řadě nutno pojímat jako obranná práva občana vůči státu, která sice nabízejí ochranu před neoprávněnými zásahy státu, která ale zpravidla neopravňují k užívání určitých cizích věcí nebo služeb. Občan proto nemá normálně nárok na to, aby mu stát poskytl určité cesty nebo rekreační zařízení. Na druhé straně ale platí, že stát (pokud služby takového druhu přesto poskytuje) nesmí nikoho z těchto služeb svévolně vyloučit.

Jestliže se naproti tomu jedná o vztah občanů mezi sebou, zejména tedy mezi návštěvníky lesa a vlastníkem lesa, nelze tato základní práva bezprostředně aplikovat. Vystává pouze otázka státní povinnosti ochrany vůči těm, kdo vyhledávají rekreaci, aby je ochránil například před vyloučením ze strany soukromého vlastníka lesa.

Státní povinnost ochrany vůči zásahům třetích osob

S ohledem na význam lesů pro tělesné zdraví těch, kteří vyhledávají rekreaci, neexistuje důvod pochybovat o objektivní státní povinnosti chránit, aby občanům byla v dostatečné míře umožněna rekreace v lese. Otázkou však zůstává, zda je proto nutné zasahovat také proti soukromému vlastnictví lesa. V tomto ohledu je nutno si uvědomit, že stále téměř polovina celkové lesní plochy v Německu je v soukromých rukou [3]. Proto nelze obecně vyloučit, že

zajištění minimálního rozsahu rekreace zaručeného základním právem může v konkrétním případě vyžadovat využívání soukromých lesů.

Zákonodárce této okolnosti čelil tím, že je podle práva vstupu spolkového zákona o lesích otevřen přístup nejen do veřejných, nýbrž také do soukromých lesních porostů [4]. Kromě toho může být vlastník lesa v souladu s příslušnými předpisy lesního práva povinen tolerovat ve vyznačených rekreačních lesích (§ 13 spolkového zákona o lesích) zřízení rekreačních zařízení příslušnými veřejnými místy. Kromě toho lesní právo podřizuje přeměnu lesů přísným požadavkům a také právo vztahující se k ochraně přírody disponuje různými ochrannými nástroji, jejichž úkolem je zajistit zachování lesů jako předpokladu pro rekreaci veřejnosti.

Vzhledem k rozsahu stávajících právních předpisů může občan každopádně uplatňovat porušování státní povinnosti ochrany ve zvláště výjimečných případech, jestliže při aplikaci předpisů dochází ke značným deficitům. Aby bylo možno prosadit státní povinnost ochrany také před soudem, předpokládá spolkový ústavní soud, že stát jednal evidentně nevhodně a v důsledku toho musel porušit svou povinnost ochrany. Zásahy do všeobecné svobody jednání třetími osobami, zejména vlastníkem lesa, jsou proto jen zřídka relevantní ve vztahu k základnímu právu.

Obranná právní funkce základních práv

I když základní práva vyžadují od státu pouze určité výkonné nebo ochranné povinnosti ve velmi úzkých mezích, je nutno jejich vlastní význam spatřovat v obranné právní funkci, která přijde na řadu tehdy, když stát cíleně zasahuje do stávajících právních pozic občanů. Takovéto zásahy do základních práv lze například realizovat vydáním všeobecných příkazů, zákazů nebo vyhrazených povolení pro určité rekreační aktivity ve spolkovém zákonu o lesích stejně jako v příslušných zemských zákonech. Do této kategorie spadají například povinnost udělování povolení pro akce v lese, která v některých zemích existuje, zákaz motorismu nebo stanování v lese, doložky řádného chování, zákaz sběru ohrožených rostlin a povinnost označování koní.

Pro všechny tyto předpisy je společné, že upravují chování v lese a že platí nezávisle na využití určitých pozemků nebo soukromoprávních kompetencí. V podstatě se tedy chrání status quo daných užívacích práv před neoprávněnými zásahy ze strany státu. Do té míry se také podchycuje stav jednoduchého zákonného práva vstupu do lesa (§ 14 spolkového zákona o lesích) před změnami zákonodárce.

Zrušení nebo omezení práva vstupu do lesa by pro jezdce na koni, cyklisty a chodce, kteří vyhledávají rekreaci, znamenalo úplné nebo částečné odnětí dosud existujícího práva zákonodárcem. Tak je například jízda na koni v mnoha zemích povolena pouze na cestách vykázaných pro jízdu na koni, z čehož vyplývá faktický zákaz jízdy na koni na ostatních plochách. Toto zemské zákonné omezení představuje v rámci § 14 spolkového zákona o lesích, který povoluje jízdu na koni všeobecně na „silnicích a cestách“, dodatečné omezení, které je tedy nutno kvalifikovat jako zásah do základních práv. Spolkový ústavní soud však konstatoval, že práva jezdců na koních nejsou takovou úpravou nepřiměřeně omezena a že se do té míry jedná o přípustný zásah [5]. Kvalifikace opatření jako zásah totiž ne vždy implikuje jejich nepřípustnost, znamená to tedy, že je nutno ho ospravedlnit s ohledem na meze základního práva.

Ospravedlnění zásahů

Všeobecná svoboda jednání může být v zásadě omezena jak na základě nadřazených zájmů všeobecného blaha, tak také na základě práv vlastníka pozemku. Tak mohou například zájmy ochrany přírody vyžadovat omezení rekreace a mobility v lese. Předpokladem však je, aby vždy byla respektována zásada přiměřenosti. Kromě toho mohou vzniknout konflikty mezi omezeními osob vyhledávajících rekreaci třeba tím, že rekreační provoz bude rozdělen vykázaním určitých cest pro určité účely. Jelikož se na článek 2 odstavec 1 ústavního zákona mohou odvolávat stejným způsobem nejrůznější osoby vyhledávající rekreaci, je nutná spravedlivá rovnováha protichůdných zájmů.

K omezení rekreačního využití může dále dojít v zájmu vlastníků lesa, zejména jestliže se jedná o odvrácení škod na lesním porostu. Zákonodárce by kromě toho mohl posílit zájmy vlastníků například tím, že by vysloveně povoloval finanční úhradu za vstup do lesa v souvislosti se zvláštními rekreačními zařízeními. S ohledem na malé zatížení náklady, které je spojeno se vstupem do lesa za rekreačními účely, se naproti tomu jeví nepřiměřené zavést všeobecně za vstup do lesa finanční úhradu. [6]. V úvahu by ale přicházela také změna přidělování veřejných prostředků na podporu soukromého lesa, takže by soukromí vlastníci lesa dostávali (jako v Holandsku) státní podporu, kdyby otevřeli svůj les pro rekreaci veřejnosti; jinak by měli právo přístup do lesa odepřít nebo povolit pouze za finanční úhradu. Článek 2 odstavec 1 ústavního zákona by v zásadě nebránil takovéto změně právního stavu, pokud by byla zajištěna minimální možnost rekreace vyplývající ze základního práva.

Vlastnické právo vlastníků lesa

Právo vlastníků lesa disponovat svým lesem je chráněno vlastnickým právem článku 14 ústavního zákona. V souladu s ním požívá také soukromé vlastnictví pozemků a veškerá z toho odvozovaná práva ústavní ochrany. Kromě toho je nájemce postaven na roveň vlastníkovi do té míry, jak smí vlastnickým způsobem disponovat pozemkem. Také takovýto vlastník lesa se proto může odvolávat na ochranu článku 14 ústavního zákona.

Omezení vlastnických práv chráněných ústavou vyplývá z početných spolkových a zemských zákonných předpisů lesního práva. Toto se provádí formou příkazů (například povinnost tolerovat vstup do lesa za účelem rekreace), zákazů (například zákaz motorismu v lese) nebo vyhrazených povolení (například akcí v lese nebo přeměn lesa). Kromě toho mohou být na základě zákonných zmocnění vyhrazeny chráněné oblasti, s nimiž je rovněž většinou spojeno omezení vlastnických práv. Proto je nutno zkoumat, které ústavně právní požadavky je přitom nutno respektovat.

Sociální vazba vlastnictví

Užívání vlastnictví má současně sloužit ku prospěchu veřejnosti. V této souvislosti se běžně hovoří o sociální vazbě vlastnictví. Sociální vazba ale také představuje normativní překážku,

poněvadž pozice vlastníků smí být omezeny pouze na základě nadřazených veřejných zájmů. Sociální vazba vlastnictví pozemků se například konkretizuje, když je osobám, které vyhledávají rekreaci, přisouzeno právo vstupu do lesa. Omezení z toho vyplývající musí vlastník lesa tolerovat v zájmu rekreace veřejnosti.

Nehledě na úpravy vstupu zaznamenal příkaz sociální vazby pozemkového vlastnictví také jinak rozsáhlou úpravu. To se ukazuje například v ostatních předpisech lesního práva stejně jako v mnohých předpisech na ochranu přírody a stavebních předpisech. Spolkový ústavní soud vředycky zdůrazňoval zvláštní význam nerozrůstající se a nezbytné půdy pro veřejnost: spravedlivý společenský řád nutí uplatňovat zájmy veřejnosti týkající se půdy v daleko větší míře zákonnými úpravami než u ostatních majetkových statků.

Na druhé straně je nutno u omezení pozic vlastníků respektovat soukromou prospěšnost vlastnictví a základní způsobilost nakládat předmětem vlastnictví. To ovšem nevyžaduje, že každý právní statek musí podléhat nějakému soukromoprávnímu řádu; rovněž tak mohou soukromé statky podléhat veřejnoprávním úpravám užívání nebo mohou být jednotlivá oprávnění ze soukromého vlastnictví vyčleněna [7].

Celkově z toho vyplývá, že zákonodárce musí různé vzájemně si konkurující zájmy vůči sobě vymezit, aby vznikl vyvážený poměr mezi soukromým a sociálním užitkem využití vlastnictví. To, zda je konkrétní úprava vlastnických omezení v konkrétním případě přípustná, se posuzuje především podle zásady přiměřenosti. Úprava vlastnictví ale musí být také v souladu se všemi ostatními ústavními normami. Tak je zejména nutno respektovat zásadu ochrany dobré víry a zásadu rovnosti (článek 3 ústavního zákona).

Jestliže je ve zvláštních případech zaručeno osvobození od zákazu určitého užívání (třeba přeměny lesa), je nutno to považovat za výraz principu přiměřenosti. Jestliže takové vyrovnání není možné nebo není ve veřejném zájmu, lze nadměrnému zatížení vlastníka zabránit také poskytnutím finančního odškodnění.

Vázanost na situaci

V souvislosti s povinností odškodnění hraje pojem vázanosti na situaci zvláštní roli. Podle názoru soudu je „situační“ pozemku dána jeho polohou a kvalitou stejně jako jeho umístěním do okolního prostředí. Z toho vyplývá imanentní omezení uživatelských práv vlastníka. „Rozumný a prozíravý“ vlastník považovaný za vzor, který neztrácí ze zřetele ani obecné blaho, by se s ohledem na polohu a ekologické poměry sám vzdal určitých způsobů užívání [8]. Takového způsobu využívání tedy lze bez odškodnění zakázat.

Pro omezení, které je nutno tolerovat v rámci vázanosti na situaci, je všeobecně směrodatný současný, skutečný a právní stav pozemku. Udržení statutu quo lze zpravidla dosáhnout bez odškodnění. S ohledem na ostatní způsoby využívání se Spolkový soudní dvůr často zaměřuje na povolovací schopnost. Například může být záměr, který je nutno v rámci úpravy zásahů týkající se práva ochrany přírody stejně považovat za nepřipustný, zakázán ochranným opatřením bez nároku na odškodnění, protože se tím pouze výslovně potvrdí stávající právní stav.

Pokud je dosaženo obecné změny právního stavu zákonem, přicházejí náhradová plnění v úvahu pouze ve zvláštních výjimečných případech. Povinnost tolerovat rekreační využívání, které bylo zavedeno s právem vstupu do lesa, například vlastníka lesa nezatěžuje nepřiměřeně, takže musí tuto toleranční povinnost přijmout bez odškodnění. Zavedením práva vstupu do lesa totiž zákonodárce neumožnil ani odebrání, poškození ani ostatní změnu nebo komerční využití pozemků třetí osobou.

Jinak je to především otázka přístupu, zda se má odškodnění poskytnout. Pouze drobná omezení mohou být uložena vlastníkovi pozemku s ohledem na sociální vázanost vlastnictví bez odškodnění. Na druhé straně je zvláštní úprava odstraňující tvrdost zákona vhodná především tehdy, když je ohrožena existence některého vlastníka.

Situační oprávnění / povinnost k náhradě škody

Úprava vyrovnání v rámci „situačního oprávnění“ slouží následujícímu účelu: snížit zvláštní zatížení jednoho vlastníka na přijatelnou míru. Tak bude při zásahu do již uskutečňovaných způsobů užívání uznána zvláštní potřeba ochrany vlastníka jako výraz ochrany porostu. To má za následek, že dosud provozované užívání (třeba v rámci vyčlenění chráněné oblasti) nesmí být zpravidla zakázáno bez odškodnění. Toto užívání ze své strany charakterizuje „situaci“ pozemku, zejména jestliže vlastník vložil kapitál a/nebo práci „do díla“, v jehož trvání mohl s ohledem na zaručení soukromého vlastnictví daného základním právem věřit [9]. Předpokladem pro tuto ochranu dobré víry však je, že provozované využívání bylo prováděno zákonným způsobem.

U dosud neuskutečněných způsobů užívání přichází odškodnění v úvahu pouze tehdy, jestliže existují zvláštní důvody, které opravňují důvěru ve stávající právní stav. Tak lze způsoby využití, které byly původně přípustné a které se podle „stavu věcí objektivně nabízejí nebo dokonce vnucují“, zakázat pouze proti odškodnění. Předpokladem pro to však je, aby užívání v situaci pozemku bylo provedeno takovým způsobem, že je dopravní pojetí přímo „postrádá“. Povinnost majetkového vyrovnání se uznává například tehdy, když je pozemku ve vnitřním úseku nebo v plánované oblasti, která byla původně určen k zastavění, odebráno právo ho zastavět. Ve vnějším úseku musí naproti tomu vlastník stále počítat s tím, že stavební záměr je nepřipustný. Odškodnění rovněž nemusí být vyplaceno ani proto, že hospodářsky účelné využití, jako například zalesnění luk na pěstování sena, je zakázáno [10]. Totéž tedy platí také pro komerční využití lesních pozemků pro účely využití volného času.

Závěr

Při úpravě využívání lesa pro rekreační účely a účely využití volného času musí zákonodárce respektovat jak základní práva veřejnosti, tak také základní práva vlastníků lesa. Návštěvníci lesa se tak mohou odvolávat na ústavní právo všeobecné svobody jednání. Avšak ústavní práva nezavazují stát k tomu, aby občanům poskytl optimální míru rekreace a rekreačních zařízení. V tomto směru se vlastníkovi lesa nabízejí různorodé možnosti nabízet dodatečné služby v této oblasti. Kromě toho se slučuje s ústavním právem všeobecné

svobody jednání, jestliže zákonodárce návštěvníkům lesa omezí využití lesa pro účely trávení volného času a pro rekreační účely zejména proto, aby vyhověl zájmům ochrany přírody nebo všeobecným zájmům regulovaného využití pro účely rekreace. V této souvislosti mohou být také omezeny odbytové možnosti vlastníka lesa. Vlastník lesa se sice může odvolávat ohledně svobodného disponování svými pozemky na své vlastnické právo ze článku 14 ústavy. Toto ústavní právo mu však nezaručuje nárok na zachování určitého právního stavu. Může pouze ve zvláštních nepřiměřeně tvrdých případech uplatnit nárok na povolení určitého druhu využití nebo (v případě, že toto selže) nárok na odškodnění, jestliže je v užívání lesa nepřiměřeně postižen státními omezeními.

Celkově je nutno konstatovat, že zákonodárce má pro úpravu využívání lesa k rekreačním účelům široké pole působnosti. Jestliže jsou takováto omezení nutná ve veřejném zájmu, lze přednostně zavést takové úpravy, které alespoň nebudou zásadně vylučovat potenciální odbytové možnosti vlastníků lesa.

[1] Příspěvek je částí výzkumného záměru EU FAIR "Niche Markets for Recreational and Environmental Services (RES) of Forest Outputs" University Hamburg (Udo Mantau, D, koordinátor), University Padova (Maurizio Merlo, IT), University Vídeň (Walter Sekot, AU) a výzkumného ústavu ibn-dlo (Kees van Vliet, NL).

[2] Srovnej zejména Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 80, 137 (Jízda na koni v lese).

[3] Spolková vláda, Zemědělská zpráva 1997, strana 60.

[4] Před vydáním spolkového zákona o lesích se vycházelo z toho, že existuje nárok na vstup do lesa na základě zvykového práva.

[5] Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 80, 137, 151 a následující.

[6] Rovněž Ossenbühl. NuR 1996, 53, 61 (pro obecné užívání na silnicích, který je dokonce nestejně nákladově intenzivní).

[7] Srovnej Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 83, 201, 212; 58, 300, 339.

[8] Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věcech občanskoprávních 126, 379, 383; 123, 242, 252; 121, 328, 336; 105, 15, 18.

[9] Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 94, 1, 13.

[10] Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu 67, 93, 97.

Právo vstupu do lesa v mezinárodním srovnání

Birgit Malzburg, Hamburk

V rámci evropského výzkumného projektu [1] se zkoumalo, jaké možnosti se nabízejí vlastníkově lesa k otevření specifických trhů v oblasti rekreačního využití lesa. Právní podklad pro rozvoj tohoto druhu „rekreačních produktů“ představuje právo vstupu do lesa, poněvadž na příslušných úpravách práva vstupu závisí, zda vlastník lesa smí za určité způsoby užívání vybírat finanční úhradu nebo ne a zda případně musí respektovat dodatečné předpisy pro určité formy rekreačního využití. Zkoumání právní situace v zúčastněných partnerských zemích projektu EU (Německo, Rakousko, Itálie a Nizozemsko) ukazuje, že vstup do lesa je zčásti upraven velmi rozdílným způsobem. Při realizaci rekreačních projektů jsou proto vlastníci lesa v různých zemích konfrontováni s různým právním stavem.

Německo

V Německu je podle § 14 spolkového zákona o lesích (BWaldG) a podle příslušných zemských lesních zákonů vstup do lesa za účelem rekreace povolen [2]. Kromě toho je také každému dovoleno jezdit na kole, na invalidním vozíku a na koni po silnicích a cestách v lese.

Pro vlastníka lesa to znamená, že musí na svých pozemcích tolerovat formy rekreačního využití uvedené v zákoně a zpravidla nesmí za vstup do lesa vybírat žádnou finanční úhradu.

Uzavírky zásadně vyžadují povolení a vždy pro ně musí existovat důležitý důvod. Právo vstupu do lesa však v žádném případě neobsahuje nárok návštěvníků lesa na pořádání organizovaných akcí nebo účast na nich nebo na užívání lesa ke komerčním účelům. Návštěvník lesa rovněž nemá nárok na to, aby v lese byla zřizována určitá rekreační zařízení, ani nemá nárok na to, aby opatření tohoto druhu prováděl sám. V těchto oblastech se proto vlastníkově lesa nabízejí možnosti poskytovat dodatečné služby a za ně si smluvní cestou dojednat finanční úhradu.

Rakousko

V Rakousku je vstup do lesa za účelem rekreace povolen v souladu s § 33 lesního zákona (ForstG). Na rozdíl od Německa však není veřejnosti v lese povolena jízda na koni a na kole, nýbrž vždy vyžaduje souhlas vlastníka lesa. V důsledku toho je jeho dispoziční právo rozsáhlejší. Naproti tomu omezení účelu rekreačního využití implikuje také zde, že orga-

nizované akce a komerční způsoby užívání nejsou zákonným předpisem povoleny. Takovéto způsoby využití lesa proto rovněž podléhají schválení. Speciální úpravy navíc platí pro lyžování. Běh na lyžích je podle § 33 odstavce 3 lesního zákona povolen.

V konečném výsledku zde existuje stejný právní stav jako v Německu, kde běh na lyžích sice není explicitně upraven, ale obecně se vychází z toho, že je zahrnut do práva vstupu do lesa. V Rakousku ale dále existují také speciální ustanovení ke sjezdovému lyžování. Toto je v lese povoleno v oblasti pomůcek na stoupání pouze na vyznačených sjezdovkách nebo lyžařských tratích. Tím, že je lyžařský provoz prostorově omezen, se má zabránit škodám na lese.

Kromě toho je v § 34 odstavci 3 lesního zákona upraveno, že uzavírky jsou v zásadě přípustné pouze tehdy, když jsou příslušné lesní pozemky určeny pro zvláštní rekreační zařízení. Vlastník lesa však potom musí umožnit obcházení uzavřené plochy. Za tímto účelem musí případně vytvořit vhodné cesty pro obcházení. Na rozdíl od německého práva platí v Rakousku výslovné předpisy pro uzavírání lesa pro rekreační zařízení, takže právní stav je zde jasnější. Je nutno si ale také uvědomit, že zřizování speciálních rekreačních zařízení je závislé nejen na lesním právu, nýbrž může vyžadovat aplikaci dalších právních předpisů. Vedle stavebně právních ustanovení a potřeby povolení k přeměně lesa je v Rakousku především nutno respektovat speciální ustanovení týkající se ochrany přírody, která zde vydávají – na rozdíl od lesního práva upravovaného spolkovým právem – výlučně země.

Itálie

Právní situace v Itálii [3] se vyznačuje tím, že zde neexistuje ani celostátní zákon o lesích či lesní zákon, ani všeobecné právo vstupu do lesa. Kompetence týkající se lesnictví z ústavy přísluší regionům, které jsou zhruba srovnatelné se spolkovými zeměmi. Na druhé straně zůstává republika přednostní oprávnění k vydávání úprav týkajících se ochrany přírody, která mohou mít význam také pro užívání lesa. Rovněž neexistuje jednotný italský zákon o ochraně přírody, právo týkající se ochrany přírody je mnohem více roztroušeno do různých jednotlivých zákonů s velmi omezenou oblastí úpravy, které mají navíc spíše rámcový právní charakter.

V článku 1 Decreto Ministeriale ze dne 15. 12. 1984, který má stejný účinek jako spolkový zákon, je alespoň pro přírodní parky a přírodní rezervace, které jsou ve vlastnictví státu, stanoven princip volného vstupu. Rámcový zákon pro chráněné přírodní oblasti, Legge 394/1991, však přiznává správním organizacím chráněných oblastí, Ente Parco, právo na přesnou úpravu vstupu. Jestliže se jedná o regionální nebo lokální chráněné oblasti, přísluší opět úprava vstupu regionům. Na základě vždy příslušného právního předpisu lze vydávat jak podrobné příkazy a zákazy týkající se rekreačního provozu, tak také výslovná povolení k užívání lesa. Podle toho se právní úpravy pro vstup do lesa v konkrétním případě značně liší a často jsou určovány regionálními zájmy.

Mimo chráněné oblasti je k úpravě vstupu do lesa v zásadě oprávněn vlastník lesa. Veřejní vlastníci lesa zpravidla sice poskytují volný vstup, soukromý vlastník lesa je ale v zásadě oprávněn vstup osob za účelem rekreace do lesa zakázat. Avšak právní předpisy týkající se ochrany přírody (Legge 3267/1923; 431/1985 a 1497/1939) předpokládají v určitých případech

potřebu povolení pro zřizování plotů. Kromě toho musí vlastník lesa za určitých předpokladů tolerovat přístup pro vykonávání takzvaných občanských způsobů užívání lesa, *usi civic*, které se týkají pasení dobytka a sbírání lesních produktů místními obyvateli, a nesmí tato práva třetích osob omezovat uzavírkami.

Nizozemsko

Nizozemský lesní zákon rovněž neposkytuje právní nárok na přístup do lesa osobám vyhledávajícím rekreaci [4]. Vlastníci lesa jsou však státními subvencemi motivováni k tomu, aby povolili volný přístup do svých lesních porostů. Přitom je jim jednak v souladu s předpisy zákona o ochraně krajiny (*Natuurschoonwet* z roku 1928) prominuta majetková a dědická daň, jestliže povolí chodcům a cyklistům vstup na silnice a cesty v lese.

Dále lesní zákon s příslušnými prováděcími úpravami zaručuje nárok na státní subvence. Podle něho obdrží soukromý vlastník lesa, který zpřístupní svůj les veřejnosti, čtyřnásobnou výši částky, kterou dostane vlastník lesa, jenž přístup osob vyhledávajících rekreaci do lesa vyloučí nebo vybírá vstupné. Soukromý vlastník lesa může tímto způsobem získat maximálně 140 HfI (asi 64 eur) za hektar ročně. Za zvláště cenné lesy se platí dodatečná částka 40 HfI (asi 18 eur). Předpokladem pro subvencování vstupu do lesa však je, že lesní porost má nejméně 5 ha a je určitým způsobem zpřístupněn.

Obcím se vyplácí za zpřístupnění lesních porostů nacházejících se v jejich vlastnictví částka snížená o polovinu.

Organizace ochrany přírody, které v Nizozemsku stále disponují více než 11 procenty lesů, dostávají jinou formu subvencí, kterou se podporuje nákup pozemků, které jsou pro ochranu přírody cenné.

Srovnávací úvahy

Porovnání různých právních předpisů v Německu, Rakousku, Itálii a Nizozemsku ukazuje, že přístup do lesa je upraven velmi rozdílně. Pouze v Německu a v Rakousku je právo ke vstupu do lesa za účelem rekreace zakotveno v zákoně. Přitom je pouze v Německu veřejnosti také v zásadě v lese povolena jízda na koni a na kole. V Itálii a v Nizozemsku naproti tomu nemají osoby vyhledávající rekreaci žádný zákonný nárok na přístup do lesa. Alespoň do italských přírodních rezervací, které jsou ve vlastnictví státu, je ale v zásadě volný vstup povolen. Mimo chráněné oblasti je naproti tomu vlastník lesa oprávněn zakázat vstup do lesa osobám vyhledávajícím rekreaci. V Nizozemsku stát vytvořil finanční motivace, aby dosáhl zpřístupnění lesa.

Situace soukromých vlastníků lesa v Itálii a v Nizozemsku je sice méně limitující než situace v Německu a v Rakousku, kde existuje právo vstupu do lesa. Je však nutno rovněž konstatovat, že omezení vlastníka lesa v důsledku práva vstupu do lesa zůstávají v přijatelném rámci, poněvadž jsou povoleny pouze prosté formy rekreačního využití.

Rekreační produkty bude možno uvést na trh především tehdy, když budou poskytnuty dodatečné služby, třeba nabídka speciálních rekreačních zařízení, provádění, exkurze nebo jiné akce. Tyto způsoby využití vlastníka lesa stejně na základě práva vstupu do lesa tolerovat nemusí. Nicméně se mohou vyskytnout právní problémy, a to zejména tehdy, když má být přístup k určitým zařízením v lese zpoplatněn. Navíc je obtížné vyloučit neoprávněné osoby například z cest pro jízdu na koni, o jejichž využití jsou uzavřena smluvní ujednání.

Z toho však nelze vyvozovat, že rekreační produkty lze v zásadě snadněji uvádět na trh v Itálii a v Nizozemsku, jelikož tam neexistuje právo na vstup do lesa. Realizace určitých rekreačních produktů může být závislá na celé řadě dalších předpisů, zejména ustanovení z oblasti stavebního práva a práva týkajícího se ochrany přírody. Aby bylo možno různé právní situace rozsáhle zhodnotit a porovnat, bylo by v konkrétním případě potřebné přesnější zkoumání zemských předpisů.

Jízda na koni v lese

Birgit Malzburg, Hamburk

Vstup do lesa je podle § 14 Spolkového zákona o lese (Bundeswaldgesetz, BwaldG) zásadně dovolen každému. Do tohoto zákonného oprávnění je výslovně zahrnuta i jízda na koni. Pro vlastníky lesa to znamená, že jsou povinni strpět jízdu na koních i na svých soukromých lesních cestách a silnicích. Právo vstupu dle § 14 Spolkového zákona o lese je však s výhradou, že přístup k lesu se děje za účelem rekreace. Využívání nad tento rámec není povoleno obecně, spíše vyžaduje schválení vlastníkem lesa, resp. příslušným úřadem. Nehledě k tomuto se právo na vstup vztahuje pouze na les v jeho stávající formě, nezaručuje optimální vybavenost rekreačními zařízeními, například jezdeckými cestami. Takovým potřebám lze ovšem vyhovět nabídkou dodatečných služeb ve formě vhodných „rekreačních produktů“, které současně otevírají možnosti výděлку pro vlastníka lesa.

Vlastník lesa, který chce uvádět na trh zvláštní rekreační produkty, je na základě práva na vstup konfrontován s problémem, že nesmí od jezdců požadovat žádné peníze za přístup do lesa. Vybírání peněz za přístup by představovalo povinně vyžadující schválení. Podle Spolkového zákona o lese ovšem uzávěry vyžadují „důležitý důvod“, který však u výlučně komerčních zájmů vlastníka pozemku není dán. Schválení proto zpravidla nemůže být uděleno.

Je však na vůli vlastníka lesa, zda uzavře dobrovolné dohody s jízdárnami, jezdeckými školami nebo jezdeckými svazy, které jsou ochotny za služby, které nejsou předmětem práva na vstup, platit úhradu.

Úhrady za organizované jízdy

Právem na vstup zákonodárce pouze povolil využívání za účelem rekreace. Tím se jednak vyhovuje potřebě obyvatelstva ve věci rekreace a požitku z přírody, které mají v dnešním životním prostředí značný význam pro tělesné a duševní blaho. Na druhou stranu se vyhovuje i zájmům vlastníků pozemků a zájmům ochrany přírody, neboť omezením na rekreační účely je povolen pouze individuální výkon rekreačního využívání, které zpravidla nezpůsobuje žádné zvláštní újmy.

Organizovaná a živnostenská užití naproti tomu zahrnuta nejsou. Jezdecké školy, které pro své žáky organizují výjíždky do lesa nebo jízdárny, které nabízejí organizované jezdecké výlety za úplat, se proto při využívání cizích pozemků nemohou odvolávat na právo na vstup. Vlastník lesa je oprávněn takové využívání zakázat nebo za ně požadovat úhradu. Navíc lze požadovat odškodnění za újmu na cestách, jestliže původci jsou známi.

Je ovšem nutno počítat s určitými problémy ohledně akceptování, když je úhrada za organizované vyjíždky vybírána poprvé, především jestliže takové využívání bylo již léta trpěno, aniž by byly uplatňovány příslušné požadavky. K tomu přistupuje, že vlastník lesa je často nejprve konfrontován s problémem, aby organizované jezdce vůbec poznal a zjistil jejich organizační souvislost, aby mohl své požadavky klást na správnou adresu.

Proto bude pro realizaci přiměřené dohody rozhodující iniciativa vlastníka lesa, jakož i odpovídající přesvědčování.

Smlouvy o využívání dodatečných jezdeckých cest

Další mezera pro nabízení rekreačních produktů může spočívat v tom, že vlastník lesa poskytne pro ježdění v lese dodatečné cesty. Obzvláštní atraktivnost takových dohod pro uživatele je spatřována v tom, že podle jejich speciálních potřeb mohou být založeny a upraveny zvláštní cesty, které nejsou v rozporu se zákonnými požadavky lesního hospodářství a ostatních návštěvníků lesa. V této souvislosti je třeba uvážit především to, že cesty, po nichž se intenzivně jezdí, jsou v důsledku stop po ježdění na koních jakožto hospodářské cesty využitelné již jen omezeně. Kromě toho jezdci dávají přednost snadným a písčitým cestám, které případně vyžadují zvláštní výstavbu.

Poskytnutí takových jezdeckých cest stále větší měrou překračuje i výkonnost veřejných institucí, takže i ty poskytují bezplatné služby stále méně. Proto se přímo nabízí, aby vlastník lesa uzavřel soukromoprávní smlouvy s jednotlivými uživateli nebo skupinami uživatelů jako např. jízdárnami, jezdeckými školami nebo jezdeckými svazy, které jsou ochotny za poskytnutí dodatečných cest platit úhradu. V rámci konkrétní smlouvy je třeba určit přesná práva a povinnosti obou smluvních stran, zejména též ohledně povinnosti údržby cest.

Za určitou překážku realizace vhodných smluv je ovšem možno považovat, že na smluvních cestách nemohou být vyloučeni cizí jezdci. Právo na vstup je totiž opravňuje k využívání existujících cest. Jejich vyloučení by tedy představovalo uzávěru nezpůsobilou povolení. V důsledku toho se někdy může nedostávat shovívavosti možných smluvních partnerů, proč mají platit jen oni. Pokud však naproti tomu existuje společný zájem na dohodě, je třeba zkoumat, zda je nutno případně respektovat další právní předpisy. Jako první je třeba zohlednit speciální lesnicko-právní předpisy, které v některých zemích předvídají ohlašovací nebo schvalovací povinnost pro stavbu cest. Rozhodující však mohou být i ustanovení týkající se ochrany přírody, zejména úpravy týkající se zásahů.

Konečně je třeba upozornit, že vlastník lesa může (při zohlednění případných odporujících smluvních předpisů) jezdecké cesty opět odstranit, jestliže se úpravy později ukáží jako pro něj nevýhodné. Právo na vstup jej do této míry nezavazuje generelně k zachování jednou vytvořené sítě cest.

V případě potřeby mu v lese vykázaném jako rekreační les (§ 13 Spolkového zákona o lese) mohou takové povinnosti být uloženy. Potom však vyvstává i otázka přiměřeného odškodnění z veřejných prostředků.

Omezení jízdy na koních

Zákonodárce omezil jízdy v lese nejrůznějším způsobem. Tato omezení se zpravidla dějí v zájmu ochrany lesa a přírody, ale i ochrany rekreatantů, na něž koně (přinejmenším na malém prostoru) působí často dojmem ohrožení. K tomu přistupuje, že jezdeckví způsobuje často značné újmy na cestách, z čehož vyplývá požadavek vzájemně vyvažovat různé nároky na využívání. Přitom je nutno brát zřetel i na zájmy vlastníků pozemků týkající se možnosti využívat svých cest. Ze zákonných předpisů mohou v jednotlivých případech vyplývat i omezení pro vlastníka lesa, který je zainteresován na rozvoji rekreačních produktů.

V souvislosti s podobou jezdeckví jako takového, přesahující právo na vstup, je třeba mít na paměti, že je mimo silnice a cesty v mnoha spolkových zemích zakázáno a nesmí tam být dovoleno ani vlastníky lesa. To má význam zejména pro organizované jezdecké akce nebo organizované vyjíždky v lese. Navíc je pro organizované akce v mnoha zemích zapotřebí dodatečného povolení příslušného lesního orgánu, takže dispoziční oprávnění nemá jen vlastník lesa.

Abyste se zamezilo konfliktům mezi jezdci a jinými návštěvníky lesa, je jízda na koni v lese v mnoha zemích navíc povolena jen na oficiálně vykázaných jezdeckých cestách. V tomto ohledu Spolkový ústavní soud seznal, že takové omezení jezdce je slučitelné s § 14 Spolkového zákona o lese a vyhovuje i ústavně-právním požadavkům, zejména zásadě přiměřenosti a zásadě rovnosti.

Z toho však nevyplývá, že by vlastník lesa vždy musel dávat žádost o formální vykazovací řízení, aby mohl své cesty uvolnit pro jízdy na koních. Je třeba vycházet z toho, že může pro jízdu na koních poskytnout dodatečné cesty v rámci soukromoprávních dohod, dokud tím nejsou vyvolány žádné zvláštní konflikty ohledně využívání. Větší omezení však mohou vzniknout zejména, pokud jsou dotčena chráněná území podle práva na ochranu životního prostředí nebo vymezený rekreační les.

Pokud je v ostatních zemích jízda na koni povolena obecně na (všech) silnicích a cestách, jsou určité cesty nebo území v dalším kroku dalekosáhle vyňaty z tohoto oprávnění. Tudiž je jízda na koni na označených jezdeckých cestách a na cestách pro pěší někdy výslovně zakázána. I na sportovních a naučných stezkách je v mnoha zemích nepřipustná. Kromě toho jsou v některých zemských zákonech o lese přesnější údaje o šířce a druhu cest, na nichž je jízda na koni povolena.

Není-li jízda na koni v lese zeměmi blíže upravena, je nutno nadále respektovat ve všech zemských zákonech o lese předvídanou povinnost užívání lesa podle obecných smluv. Z toho vyplývá, že jezdci mají brát ohled na jiné rekreatanty, na zájmy vlastníků lesa a na zájmy ochrany přírody.

Proto se například smí zásadně jezdit jen na takových cestách, které jsou pro tento účel vhodné. U formálně vykázaných jezdeckých cest ovšem bude jezdec moci vycházet z toho, že vhodnost ohledně vlastností cesty byla přezkoumána v rámci vykazování a že existuje. A konečně poukážme na to, že v různých zemích je předvídána povinnost označení jezdeckých koní, s nimiž se jezdí v lese. Povinnost označování je zčásti spojena s vybíráním veřejnoprávního jezdeckého poplatku. Tento poplatek odvádějí držitelé koní a je účelově vázán pro odstraňování škod a v Severním Porýní-Vestfálsku i pro zřizování jezdeckých cest. Tím se má dosáhnout vyvážení zájmů mezi jezdci a vlastníky lesa. Poplatek však také může

představovat ztížení pro realizaci soukromoprávních dohod, jestliže jsou jezdci „zkasírováváni“ ze dvou stran současně. Zda tomu tak je, závisí na podobě příslušných zemských právních úprav.

Závěry

Vlastníci lesa jsou zákonem zavázáni, aby své pozemky dalekosáhle bez odškodnění otevřeli pro rekreaci veřejnosti. Přitom je v principu povolena i jízda na koni v lese. S ohledem na újmy vyvolávané ježděním na koni a zájmy vlastníků pozemků je však vyžadováno pochopení jezdců, aby přinejmenším za určité formy ježdění v lese a nabídku zvláštních služeb platili nějakou úhradu. Tím lze přiměřeně zachovávat zájmy obou stran a zamezit zostření konfliktu zájmů.

S ohledem na finančně obtížnou situaci vlastníků lesa je navíc zapotřebí pochopení zákonodárce pro situaci vlastníků lesa. Inovativní zaplňování mezer trhu by proto mělo být spíše podporováno, než aby mu bylo nadměrně překáženo státními opatřeními. Přitom pro les, který je ve vlastnictví veřejných institucí, koneckonců v zásadě neplatí nic jiného než pro les soukromý. Je-li na základě dále se zvyšujících potřeb obyvatelstva nutno vydat předpisy pro využívání volného času a rekreaci ve volné přírodě, bude v budoucnu třeba uvážit i dopady úprav na vlastníky lesa.

Právě poplatek za jízdu na koni je například myšlen jako vyrovnání mezi jezdci a vlastníky lesa, může však i představovat překážku pro inovativní vlastníky lesa, kteří mají zájem o nové mezery trhu. Chtějí-li zemští zákonodárci silněji používat nástroje poplatku za jízdu na koni, doporučuje se úprava, jakou má Bádensko-Württembersko, která jen navazuje na oficiálně vykázané jezdecké cesty. Na soukromě poskytnutých jezdeckých cestách potom jezdci nemusí platit žádný veřejný poplatek. Tím se usnadňují soukromoprávní dohody mezi jezdci a vlastníky pozemků o využívání určitých jezdeckých cest. Alternativně přichází v úvahu, aby zákonodárci předvíдали možnost osvobození od poplatku za jízdu na koni, jestliže byly učiněny soukromoprávní dohody o využívání.

Lesnické agentury pro životní prostředí otvírají cestu k uvádění environmentálních výkonů lesa na trh

Udo Mantau a Berthold Mertens, Hamburk

K uvádění environmentálních výkonů lesa na trh pomáhá vývoj nových forem organizace. V našem příkladu hledá obecně prospěšná organizace zajímavé objekty lesnických staveb s vysokým hodnotovým potenciálem a zprostředkovává je dárčům/sponzorům. ¹Organizace podporuje výkony lesa pro životní prostředí (akumulace CO₂, dodavatel pitné vody) pro obecně prospěšné účely. Statut obecně prospěšnosti zvyšuje zájem dárců/sponzorů z důvodů daňových a důvodů prestižních (image). Vlastníci lesa/pozemku mají přístup k určitým hodnotám (environmentálním výkonům) lesa. Organizace, resp. agentura zprostředkovává hodnotu životního prostředí a poskytuje kompletní servis, který sponzor nebo dárcé očekává jako protihodnotu. Toto řešení produktu neusiluje o zisk, avšak náklady opatření péče o les pro společenské environmentální cíle se přímo připočítávají k environmentálnímu výkonu lesa.

Spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD e. V. (Ochrana klimatu prostřednictvím lesa zaps. spol.) (viz rámeček), založený r. 1995, by chtěl vytvářením lesů s pitnou vodou, tzn. přeměnou jehličnatých porostů (zejména borovicových) na smíšené jehličnato-listnaté porosty, regionálně přispět k realizaci Agendy 21. Cílem je dlouhodobé zvyšování procenta nově vytvořených zdrojů spodní vody ve vybraných vodárenských povodích vysazováním světlých borových porostů s bukem. Tuto úlohu, uznanou za obecně prospěšnou, financuje spolek z darů, příspěvků a podpůrných prostředků spolkové země (úkol společenství: zlepšení zemědělské struktury a ochrany pobřeží).

Předpokladem úspěšné práce je vytvoření přesvědčivé (hodnotné) koncepce. V našem příkladu je téma zpracováno mimo jiné formou prospektů a grafických obrázků. Vědecký doprovod projektů vysazování se děje prostřednictvím BTU Cottbus a různých lesnických pokusných ústavů. Plánovaný výzkumný záměr má vědecky zajistit dopady přeměny lesa na vydatnost spodní vody, které jsou stanoviště od stanoviště rozdílné.

S odvoláním na Agendu 21, která v kapitole 18 požaduje „ochranu jakosti a množství zdrojů sladké vody“, je zahrnut obecně uznávaný celosvětový cíl. Regionálně se cíle spolku kryjí s cíli lesnické politiky spolkové země Dolní Sasko. Program dlouhodobého ekologického plánování pěstování lesa požaduje přeměnu čisté jehličnatých porostů na smíšené jehličnato-listnaté porosty. Úspěšnému ucházení se o finanční prostředky předchází budování známosti organizace a důvěry v organizaci.

¹⁾ Pojem organizace je použit jako nadřazený pojem pro různé organizační formy (spolek, agentura, lesní podnik, svaz). Použití podřazených pojmů se řídí tím, zda se jedná o aspekty právní, ekonomické, odborné nebo zájmově orientované.

Související informace

Ekonomický úspěch produktu závisí na struktuře produktu a na jeho souvislostech. Čím více dokáže produkt působit ve smyslu řešení problému ve svém okolí, tím větší má naděje na úspěch.

Lesy mají mimořádný význam pro řízení globální a regionální vodní bilance. Například v Dolním Sasku je 37 % území ochrany vody pod lesem. Pitná voda získávaná z lesních území je kvalitní a na rozdíl od vody z jiných zdrojů většinou již nemusí být nákladně čištěna.

Nížina na severozápadě Německa je silně glaciálně ovlivněná. Například 35 % lesa ve spolkové zemi Dolní Sasko roste na písčích vzdálených od spodní vody. V průběhu historie byl severozápad Německa nadměrným těžením dřeva (například pro vaření soli) téměř úplně odlesněn. Dnes převládají borové porosty. Tyto umělé lesní ekosystémy vykazují vyšší spotřebu vody a nižší tvorbu spodní vody než přirozené lesní ekosystémy s vysokým podílem listnatých stromů. Ekologickou změnou, na níž spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD v posledních letech zaměřil pozornost, je dlouhodobé zvyšování procenta nově vytvořených zdrojů spodní vody u příslušných porostů prostřednictvím přeměny na smíšené borové bučiny.

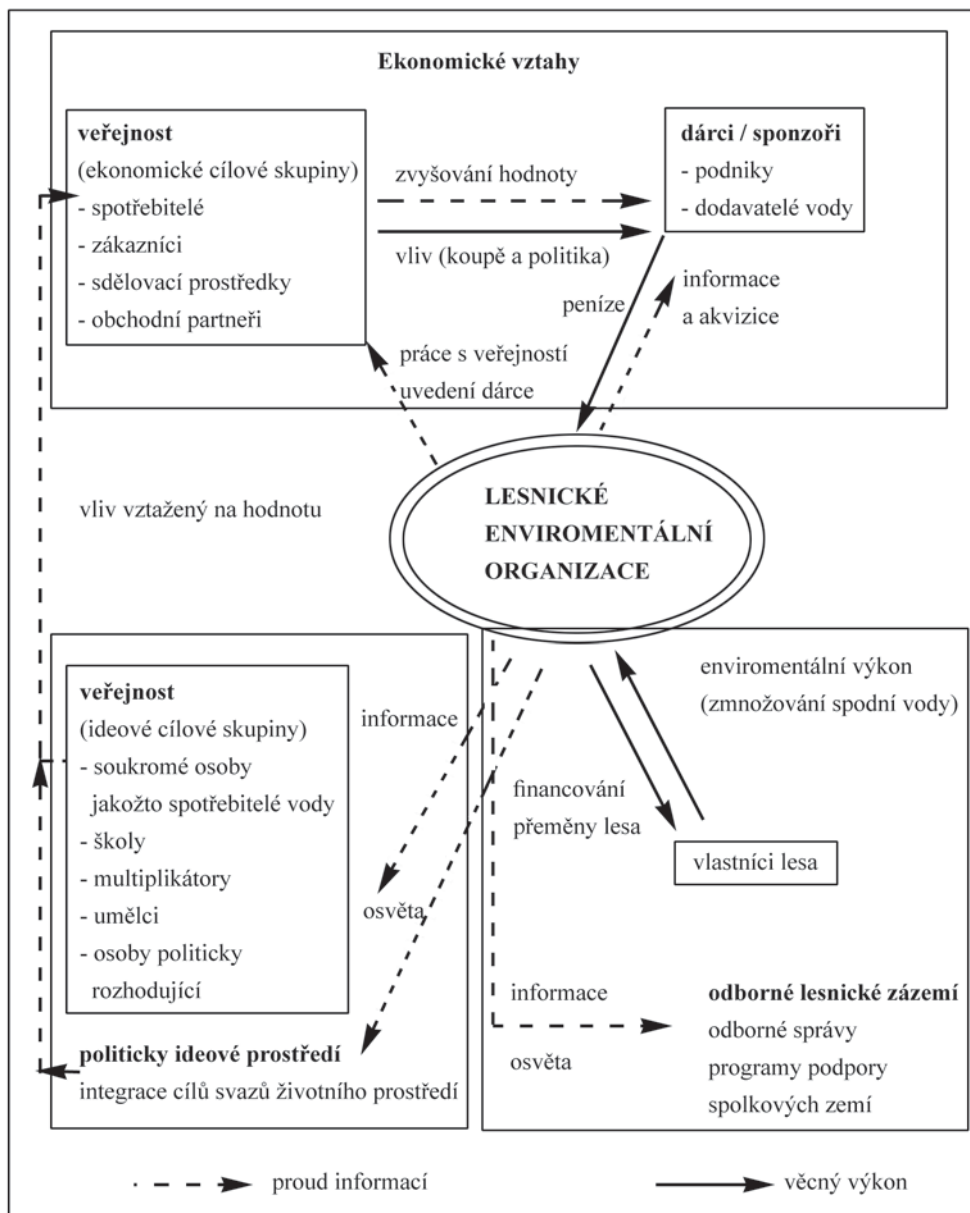
Institucionální struktura (struktura trhu)

Lesnická agentura pro životní prostředí může být organizována jako obecně prospěšný spolek, tak i jako environmentální podnik / lesní podnik. V případě obecně prospěšného spolku nedostává dárce žádné smluvně dohodnuté, nýbrž věrohodně příslibené protiplnění. Hranice mají i živnostenské aktivity (viz níže). Dary může spolek použít bez stržení daně. V případě environmentální agentury nebo lesního podniku jsou sponzorské prostředky provozními příjmy a pro sponzora provozními výdaji. Sponzor se může se sponzorovaným smluvně dohodnout o protiplnění. Smluvní strany mají možnost veškerých propagačních aktivit (obr. 1).

Lesnická environmentální organizace přejímá různé úkoly, které nepatří k obvyklému spektru zúčastněných stran. Pro své cíle hledá lesní plochy vhodné pro založení lesa s pitnou vodou. Na druhou stranu oslovuje potenciální sponzory, kteří se s tímto cílem identifikují a/nebo by mohli mít užitek z financování nějakého opatření pro životní prostředí. Vedle věcného plnění jsou poskytovány i informační služby. V rovině věcného plnění směřuje environmentální organizace platební prostředky dárců/sponzorů za odpovídající výkony pěstování lesa lesním podnikem.

K vytváření protiplnění pro dárce/sponzora je zapotřebí značných informačních a myšlenkových aktivit. Patří sem přímé informování ekonomických cílových skupin, tedy těch, které by chtěl dárce/sponzor ovlivňovat ve smyslu svých cílů. To samo by však vybudovalo jen slabý „potenciál hodnot“. Stejně důležité je i informování ideových cílových skupin a jejich osvěta, které vytvářejí zesilující na hodnoty vztažený vliv na ekonomické cílové skupiny. Je-li to slučitelné s cílovým zadáním lesnické environmentální organizace, měly by se v (i jinými environmentálními organizacemi ovlivněném) politicko-ideovém rámci hledat zesilující synergie. A konečně je třeba brát v úvahu i odborný lesnický rámec. Často existují shody mezi lesnicko-politickými zájmy zemědělských komor, resp. lesních správ a cíli environmentální

organizace. Tím je nezřídka umožněna další podpora projektů. Čím lépe se lesnické environmentální organizaci podaří propojit se se svým okolím a integrovat cíle, aniž by přitom zpochybnila vlastní identitu, tím větší jsou její šance.

Obr. 1: Institucionální struktura a tržní struktura lesnické environmentální organizace

Tržní strategie

Aktivní uvádění environmentálních výkonů lesa na trh předpokládá produktovou strukturu, která buduje práva jednat a způsobuje atraktivitu (rivalitu). Spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD vyvinul „les s pitnou vodou“ (Trinkwasserwald). Produkt „les s pitnou vodou“ sestává z podstatně více součástí než z pěstebních lesnických opatření pro zvýšení obhacování spodní vodou. Zde uvedeme především následující součásti produktu:

Výběr projektových ploch s účastí všech dotčených vlastníků pozemků a organizací

Lesní plochy by měly pokud možno být vykázány jako oblast ochrany vody nebo přednostní oblast pro získávání pitné vody. Přitom je třeba brát v úvahu lesnicky relevantní rámcové podmínky, jako jsou věk a struktura stávajících borových lesů a danosti stanoviště. U menších projektů je zapotřebí koordinace dárců/sponzorů, lesních podniků a lesních úřadů. U větších projektů je nutno integrovat i příslušné státní vodohospodářské úřady a dodavatele vody.

V našem případě lesní správa města dala k dispozici plochu. Bylo to možné o to snadněji, že se cíle spolku (totiž přeměna čistě jehličnatých porostů na smíšené jehličnato-listnaté porosty) velmi dobře kryje s hospodářskými zásadami hamburské lesní správy. Již 15 let usiluje o zvýšení podílu listnatých dřevin v lesích. Proto se spolku KLIMASCHUTZ DURCH WALD naskýtala příležitost hledat partnery pro financování jednoho projektu zalesňování v hamburském prostoru. Vhodné byly firmy, které se jednak již dříve angažovaly ve sponzoringu, měly dostatečnou velikost a v oblasti své činnosti mohly vytvořit vztah k problematice pitné vody.

Nakonec byla oslovena firma zabývající se čištěním budov GRG. Osobními jednáními a informováním bylo vedení firmy přesvědčeno o důležitosti angažování se pro zásobení pitnou vodou. A konečně r. 1997 financovala GRG 10 000 DM akci vysazování stromů v území ochrany pitné vody Hamburg-Harburg. Při podpoře projektu vysazování jí záleželo na tom, aby území projektu leželo ve spádovém území podniku a aby tento projekt byl exkluzivně podporován tímto podnikem.

Zprostředkování myšlenky produktu

Jádrem úspěšného tržního zhodnocení environmentálního výkonu lesa je jeho prezentace formou vyhovující zákazníkovi. KLIMASCHUTZ DURCH WALD k tomu vydal brožuru, v níž je velmi názorně znázorněn vliv změny druhové skladby na novou tvorbu spodní vody. Tato brožura je psána tak, že je i pro nelesníky snadným úvodem do tématu. Právě sponzoři z průmyslové oblasti mají zájem být o ekologických záležitostech informováni názorně. Lesníci jsou si kladných aspektů obhospodařování lesa velmi dobře vědomi. U potenciálních sponzorů to není samozřejmé. Kromě tvorby brožury „Les s pitnou vodou“ vznikly velkoformátové grafické obrázky, aby bylo možno na akcích zdůraznit efekty vlastní práce pro životní prostředí.

Budování důvěry (potenciálu hodnot)

Dalším důležitým aspektem v rámci vývoje produktu je zajišťování jakosti produktu externími posudky nebo vyjádřeními odborníků. KLIMASCHUTZ DURCH WALD odkazuje ve svém popisu produktu na vědecké publikace a vyjádření odborníků.

V oblasti komunikace je zapotřebí strategie pro širokou práci s veřejností. Spolek propaguje svou záležitost prostřednictvím článků v regionálních a nadregionálních novinách, příspěvky v rozhlasu a televizi, návštěvami ekologických veletrhů a organizováním zasedání k tématu ochrana pitné vody.

Budování známosti

Vytváření tržního jména a tržní značky je rozhodující pro docílení dostatečně vysokého stupně známosti. Spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD svým logem reprezentuje environmentální výkon jednotlivých vlastníků lesa. Značka je vhodná k vymezení se vůči konkurentům.

„Signalizuje původ tohoto produktu. Majitel značky má výlučné právo užívání tržního názvu a tržní značky v oblasti svého produktu.“

Pro vybudovaný hodnotový potenciál environmentální agentury tak existují jednoznačná vlastnická a vylučovací práva, která jsou pro ucházení se o dary stejně významná jako pro licencování tržního užití (např. medvěd panda). Přitom lesnické podniky nemusí konkurovat s celosvětově operujícími environmentálními koncerny, nýbrž mohou svých regionálních konkurenčních výhod využít na regionálním trhu hodnot. Značka lesnické environmentální organizace tedy nemusí dosahovat nadregionální známosti, ale získává svou sílu z regionálního kontextu a přímého propojení s regionem.

Environmentální výkon lesa pro novou tvorbu spodní vody, který původně nebylo možno tržně zhodnotit pro nedostatek výlučnosti, se transformací do roviny hodnot „Odpovědnost za životní prostředí“ stává produktem tržně zhodnotitelným. Vyloučení se neděje na věcné rovině, nýbrž na hodnotové rovině, financováním určitého lesa s pitnou vodou určitým sponzorem.

Za podstatné faktory úspěšnosti vývoje tohoto produktu se považují vyzdvižení environmentálních výkonů lesa, všeobecně uznávaný význam čisté pitné vody, odborná kompetentnost iniciátorů (lesnických odborníků) a profesionální práce s veřejností ve spolupráci s PR profesionály. Posledně jmenované je důležité především jako protiplnění pro dárce/sponzora.

Vývoj komunikačních nástrojů vztahujících se k projektu

Organizace jako KLIMASCHUTZ DURCH WALD sestavují z potenciálních environmentálních výkonů různých vlastníků lesa balík služeb, který skýtá podnikům atraktivní

možnosti darů a sponzoringu. Vedle konkrétního věcného výkonu k tomu patří i podoba sponzoringu působivá pro tisk a veřejnost.

K tomu je zapotřebí profesionální práce s tiskem a veřejností, kterou menší vlastníci lesa často sotva mohou vykonávat, jelikož se vyplatí teprve od určité velikosti plochy. Obecně prospěšný spolek je aktivní touto formou, jelikož je to zapotřebí pro jeho cíl a úspěch. Informování veřejnosti o souvislostech aktivit pěstování lesa a jejich dopadech na vydatnost pitné vody je explicitně zakotveno ve stanovách spolku. Práce KLIMASCHUTZ DURCH WALD s veřejností probíhá ve spolupráci s odborníky v tomto oboru. Ke ztvárnění rámce při vysazovací akci patří například:

- zvaní regionálního (a nadregionálního) tisku,
- schéma příjezdu a vyznačení cesty tabulemi,
- organizace snídaně pro tisk,
- pregnantní znázornění sponzorovaného environmentálního výkonu tak, aby souvislosti byly srozumitelné i neodborníkům,
- příprava informací do tiskových map.

U sponzoringových projektů větších podniků se práce s tiskem a veřejností odehrává v souladu s oddělením v podniku pro ní příslušným, přičemž však prezentace sponzorovaného opatření často bývá s oblibou přenechávána sponzorovanému (podle hesla: „Čiň dobro a nech o tom mluvit někoho jiného!“).

Situaci trhu lze pro probíraný příklad hodnotit jako příznivou. Pro podnik sotva existují vhodnější možnosti, jak dokumentovat svou regionální angažovanost pro životní prostředí. Konkurence jiných environmentálních organizací je u tak specifické nabídky spíše nízká. Spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD e. V. své cílové skupiny (podniky, státní instituce) jasně definoval a ve svém cílovém jazyce vyhovuje jejich přáním.

Právo a daně

U vývoje produktu závisí pouze na využívání stávajících práv vlastníka lesa jednat. Dříve existující nedostatečná vyloučitelnost uživatelů environmentálního výkonu se neruší omezením práv jiných individuí jednat, nýbrž tím, že daný právní rámec se využívá jiným způsobem. Vlastník lesa má na vybranou, zda se nechá ve svém jednání při vysazování lesa podporovat sponzory, a tím se stane součástí komunikačních opatření jiného podniku.

Stávající právní rámec má význam pro vlastníka lesa, protože se při svém jednání při vysazování lesa musí držet předpisů lesního zákona, zákona o ochraně přírody a regionálně platného nařízení o ochraně pitné vody. Pro práci lesnických environmentálních agentur mají význam zejména ustanovení daňového práva.

Zatímco na straně sponzora lze peníze daňově odečíst buďto jako provozní výdaj nebo jako dar, je sponzorovaný konfrontován s otázkami obecné prospěšnosti a zdanění příjmů z propagace. Podstatné hospodářské rámcové podmínky, uvnitř nichž se sponzoring pohybuje, určují pravidla poplatkového řádu, zákona o dani z příjmů, zákona o dani z příjmů právnických osob, zákona o živnostenské dani a zákona o dani z obratu.

Základem všech výše uvedených právních rámcových podmínek je rozlišování mezi dary a sponzoringem.

- U daru se jedná o jednostranné a dobrovolné poskytnutí darů, u nichž se obdařený příjemce cítí zavázán nanejvýš k morálnímu díku, avšak nikoliv právně ke konkrétnímu protiplnění.
- U sponzoringu se naproti tomu jedná o výměnu plnění a protiplnění. Sponzor dává finanční prostředky a nechá si za to od sponzorovaného smluvně přislíbit určité konání nebo strpění určitých aktivit. U sponzoringu se tedy jedná o vzájemně zavazující smlouvu.

U sponzorovaného se může jednat o rozdílné osoby, skupiny osob nebo instituce. Daňové posuzování se zde děje v závislosti na právní formě. V příkladu KLIMASCHUTZ DURCH WALD e. V. se jedná o sdružení osob ve formě obecně prospěšného spolku. V tomto případě jsou dary daňově neutrální, zatímco příjmy ze sponzorských peněz mohou být za určitých okolností relevantní i pro tento obecně prospěšný spolek.

Podle § 5 odst. 1 č. 9 KStG (zákona o dani z příjmů právnických osob) je obecně prospěšný spolek osvobozen od daně z příjmů právnických osob. To ovšem platí jen pokud příjmy nepocházejí z oblasti hospodářského podniku. Daňově neutrální jsou oblasti správy majetku, příjmy z myšlenkové oblasti a příjmy z účelového provozu (viz tab. 1).

Podle definice směrnic pro daň z příjmů se o správu majetku jedná, jestliže činnost ještě má podobu využívání majetku ve smyslu požívání plodů ze substančních hodnot, které mají být obdrženy, a využívání substančních majetkových hodnot v důsledku restrukturalizace nevystupuje rozhodným způsobem do popředí (oddíl 137 odst. 1 druhá věta EstR – směrnice pro daň z příjmů). Chování sponzorovaného podle toho – má-li být považováno za správu majetku – musí mít podobu činnosti, která se posuzuje jako využívání majetku. K majetku osoby patří hmotný majetek, peněžitý majetek a ostatní majetek, zahrnující všechny právní položky, které mají hodnotu vyjádřitelnou penězi. K posledně jmenovaným patří i autorská práva a práva k ochranné známce.

- Jestliže by KLIMASCHUTZ DURCH WALD využívání svého loga například v rámci sponzoringové akce dlouhodobě pronajal nějakému sponzorovi, byla by organizace v tomto ohledu srovnatelná se sportovcem, který by souhlasil s využíváním svého práva na jméno a obrazu, aniž by se na propagaci sám aktivně podílel svým jménem nebo obrazem. Tento postup se přiřazuje k oblasti správy majetku osvobozené od daně z výnosu.
- Jestliže se však spolek vůči sponzorovi zavázal např. ke konkrétnímu jednání (např. vysazování lesa s pitnou vodou) a provádí konání (práci) sám, vzniká otázka, zda se přitom jedná o činnosti, které lze přiřadit k daňově relevantnímu hospodářskému provozu nebo k daňově neutrálnímu účelovému provozu.

„O účelové provozy se jedná, jestliže hospodářský provoz svým celkovým zaměřením slouží k tomu, aby byly uskutečňovány daňově zvýhodněné účely sdružení podle stanov, aby mohlo být těchto účelů dosaženo pouze takovýmto provozem a aby se hospodářský provoz ve větším rozsahu zařadil k nezvýhodněným provozům téhož nebo podobného druhu, než je nevyhnutelné při plnění daňově zvýhodněných účelů (§ 65 AO). Jsou-li tyto předpoklady dány, nejsou dani z příjmů právnických osob podrobeny ani účelový provoz ani sdružení, které jej provozuje.“

Tab. 1: Přehled oborů činnosti obecně prospěšných organizací a jejich daňové postavení

	Nehmotná oblast	Správa majetku	Účelový provoz	Hospodářský provoz
Definice	příjmy z nehmotné činnosti k zajišťování účelu podpory	využívání majetku ve smyslu využívání plodů z obdržovaných běžných čistých hodnot; využívání běžných čistých hodnot prostřednictvím restrukturalizací se nedostává do popředí (oddíl 137 odst. 1 druhá věta směrnice týkající se daně z příjmů)	hospodářský provoz, který svým celkovým zaměřením slouží tomu, aby byl uskutečňován daňově zvýhodněný účel sdružení podle stanov a který nevstupuje ve větším rozsahu do konkurence s nezvýhodněnými podniky téhož nebo podobného druhu, než je nevyhnutelné při plnění daňově zvýhodněných účelů (§ 65 AO)	samostatná trvalá činnost za účelem zisku, která má podobu všeobecného hospodářského styku a přesahuje rámec správy majetku
Příklad	dary, členské příspěvky, veřejné subvence	příjmy ze zúročení kapitálu a pronájmu nebo pachtu nemovitého majetku (např. pronájem propagačních práv k logu agentuře)	„Provádění opatření pěstování lesa, která slouží účelu podpory. Akce v oblasti tvorby životního prostředí, i pokud jsou spojeny s úplatou.“	smlouva o sponzorování se smluvně sjednaným protiplněním, komerční propagace, gastronomický provoz apod.
Vymezení	jasné vymezení	vymezení v přechodné oblasti plynulé	Vymezení je v přechodné oblasti plynulé. Zákonodárce v § 68 AO prohlásil řadu hospodářských provozů účelovými provozy. Do jaké míry jsou možná srovnání, je nutno rozhodnout případ od případu.	jasné vymezení
Daně				
Daň z příjmů právnických osob	odpadá	odpadá	odpadá	podléhá dani
Daň z obratu	odpadá	srv. účelový provoz	částečně; srv. skutečnost osvobození § 4 odst. 1 zákona o dani z obratu a zvýhodnění § 12 odst. 2 zákona o dani z obratu	srv. účelový provoz
Živnostenská daň	odpadá	odpadá	odpadá	podléhá dani

Kromě daně z příjmů právnických osob obecně prospěšné spolky zásadně podléhají živnostenské dani a dani z obratu. Jsou-li tyto spolky osvobozeny od daně z příjmů právnických osob, odpadá i živnostenská daň. U daně z obratu však neexistují žádná generelní daňová osvobození pro určité osoby nebo skupiny osob. Pokud však obecně prospěšný spolek provádí pro sponzora služby, které nepodléhají hospodářskému provozu, zatíží se z něj docílené příjmy podle § 12 odst. 2 č. 8 a zákona o dani z obratu jen sníženou sazbou daně z obratu.

Z toho je patrné, že zejména při uvádění environmentálních výkonů lesa na trh v rámci sponzoringu je nutno respektovat daňové právo. Spolek KLIMASCHUTZ DURCH WALD se z daňových důvodů nezavazuje ke konkrétnímu protiplnění sponzorovi. Použití daru je sice s dárcem projednáno, dárci však na to nemá žádný zákonně prosaditelný nárok.

K oblasti sponzoringu zde existuje šedá zóna. Dárce zpravidla očekává od obdarovaného oznámení darovací akce v tisku. Není-li však toto protiplnění součástí nějaké smlouvy mezi spolkem a dárce, vychází se v právním smyslu z daru. Práce spolku s tiskem a s veřejností potom slouží ke sledování obecně prospěšných cílů definovaných ve stanovách a nepovažuje se za protiplnění pro sponzoringového partnera. Typické pro tuto formu spolupráce, známou též pod pojmem mecenášský sponzoring, je skutečnost, že sponzorovaný není smluvně povinen k protiplnění. Neprovedené smluvní zajištění je tedy třeba nahradit „potenciálem důvěry organizace“.

Víceúčelový lesní podnik

V rámci víceúčelového lesnického podniku se vlastník lesa prostřednictvím přeměny jehličnatých porostů na smíšené jehličnato-listnaté porosty stará o zvýšení tvorby spodní vody. Začlenění jeho jednání do koncepce víceúčelového lesního hospodářství je pro akvizici dárcovských peněz důležité především proto, že dává dárceům určitou jistotu, že les bude dlouhodobě obhospodařován způsobem slučitelným s obecně prospěšným účelem.

Obzvláště střednědobé plánování ustanovené v lesnickém zařízení poskytuje KLIMASCHUTZ DURCH WALD první kritéria pro výběr založení lesa s pitnou vodou. Tak se například volí pouze takové porosty, které jsou předpokládány pro dlouhodobé obhospodařování blízké přírodě.

Přeměna porostů na lesy s pitnou vodou je z vícero hledisek příznivá cílům lesního podniku, obyvatelstvu vyhledávajícímu rekreaci a ochraně přírody. U dosavadních projektů vysazování stačilo spolku ujištění místních lesníků ohledně obhospodařování nově vysazených ploch odpovídajícího cílům spolku. Při rozšíření aktivit je však plánováno, že bude obhospodařování odpovídající cílům spolku dohodnuto vždy s dotčeným vlastníkem lesa. Smluvní poměr mezi organizací a vlastníkem lesa je pro výběr daní od organizace nepodstatný.

Politika a akceptování

Již ve fázi vývoje koncepce „Regionální lesy s pitnou vodou“ měl KLIMASCHUTZ DURCH WALD početné kontakty s veřejnými a soukromými institucemi. Pro kladné hodnocení myšlenek lesní správou je rozhodující skutečnost, že ke konkrétním environmentálním výkonům vlastníků lesa jsou poprvé přiděleny účelově vázané finanční prostředky. Státní orgány příslušné pro ochranu přírody a životního prostředí podporují projekty spolku, jelikož se přeměnou čistě borových porostů docílí značného zvýšení druhové pestrosti na dotčených územích.

U soukromých organizací ochrany přírody je souhlas méně jednotný. Zatímco některé organizace aktivity spolku podporují, jiné vidí nebezpečí, že vytvořením „nové organizace pro životní prostředí“ dochází pouze k novému rozdělení již tak omezeného objemu darů. Kromě toho vyrůstá konkurence k existujícím vlastním projektům nebo projektům jiných environ-

mentálních skupin. Na druhou stranu je sotva zdůvodnitelné, proč organizacím pro životní prostředí má příslušet ochrana (hospodářské) soutěže ve sporu o lepší řešení problému.

Širokou veřejností jsou cíle KLIMASCHUTZ DURCH WALD všeobecně akceptovány.

Svaz ochrany přírody Dolního Saska poukazuje na význam snižování spotřeby vody. Odběr spodní vody hanzovním městem Hamburk vedl k závažným škodám na vřesovišti. Sponzoři, kteří spotřebovávají množství vody, by mohli svého příspěvku zneužívat jako alibi.

Tato výhrada hodná zamyšlení se týká především všech environmentálních organizací. Proto je důležité moci předložit přesvědčivou celkovou koncepci. Práce spolku s veřejností se proto zaměřuje i na úspornou spotřebu pitné vody. Kromě toho je zapotřebí katalogu požadavků pro sponzory. Tím sám sebe zavazuje vlastní strukturou hodnot a navenek (sponzoři a veřejnost) signalizuje odpovídající chování. Určitá kontrola však vyplývá i ze souvislosti trhu a z vedení podniku. I sponzor potřebuje pro úspěch své finanční angažovanosti ucelenou koncepci.

Není-li mezi sponzorováním a image podniku přesvědčivé propojení, je sice lepší, když jsou peníze pohřbené v lese než vyhozené oknem, avšak pro podnikatelský úspěch nejsou dále užitečné. Teprve když se cíle podniku a sponzoring vzájemně posilují, jsou dary a sponzorské peníze investicí, která se vyplatí.

Klimaschutz durch Wald e.V.

(Ochrana klimatu prostřednictvím lesa zaps. spol.)

- založen r. 1995 v Schneverdingenu a uznán jako obecně prospěšný spolek

Cíle:

- snižování podílu oxidu uhličitého (CO₂) v atmosféře vytvářením lesů chránících klima;
- dlouhodobé zvyšování procenta nově vytvořených zdrojů spodní vody a zlepšování jakosti pitné vody;
- zvyšování všech ekologických funkcí lesů a trvalé posilování jejich regenerační schopnosti;
- cílená práce s veřejností ohledně příspěvku lesa k ochraně klimatu a ke zmnožování spodní vody.

Kontaktní partneři:

- **Předseda:** Dipl. lesní inženýr HEINER RUPSCH, Ginsterweg 2, 21272 Egestorf; tel./fax: 04175/8155;
- **Místopředseda:** Dipl. lesní inženýr HANS-HERMANN STEIGER, Fuhrenkamp 88, 29640 Schneverdingen; tel./fax: 05198/600;
- **Místopředseda:** Dipl. inženýr ekonom ALEXANDER PILLATH, Borsteler Chaussee 286, 22453 Hamburg; tel.: 040/553-7207.

Vlastníci lesů školí manažery – tvorba životního prostředí jako integrovaná produktová koncepce

Berthold Mertens, Hamburk

Školení pro manažery k tématům vedení lidí, rozvoje osobnosti a tvorby týmu lze skvěle zhodnotit i prostřednictvím outdoor elementů v lese. V této mezeře trhu jsou pro lesnické podniky šance v tom, že nebudou nabízeteli těchto kurzů nabízet prostě jen lesní terén a infrastrukturu (např. chaty, lesní cesty), nýbrž přinášet svůj příspěvek prostřednictvím služeb, jako je organizace a zprostředkování ekologického know-how. Takové možnosti často skýtají kooperace se specializovanými poradenskými firmami pro podniky.

Poptávka

Podniky ročně vydávají přibližně 10 miliard DM za nabídky dalšího vzdělávání. Trh pro takové nabízele je ovšem velmi roztržštěný; například kartotéka nakladatelství „Manager-Seminare-Verlag“ obsahuje 12 000 adres. Tato roztržštěnost a stagnující poptávka způsobují, že úspěchu docílí jen nové myšlenky a koncepce. Trvalým šlágrům jsou podle údajů „Wirtschaftswoche“ všechny akce v oblasti kooperativního vedení. Podle průzkumu „Manager-Seminare-Verlag“ považují školitelé za trh budoucnosti témata vedení lidí, rozvoj osobnosti, podniková kultura a týmová práce.

Z uvedeného vývoje mají lesnické podniky užitek především proto, že se právě témata jako vedení lidí, rozvoj osobnosti a týmová práce dají výborně školit v lese. Infrastrukturu lesnického podniku a ekologické znalosti vlastníků lesa lze optimálně kombinovat s koncepcemi školitelů pro další vzdělávání. Šance se však otevírají i v oblasti akcí incentivního a eventového typu (první mají sloužit ke zvýšení motivace spolupracovníků – incentive, druhé slouží ke zvýšení vážnosti události, např. jubilea firmy – event). V této oblasti přicházejí v úvahu následující kooperační partneři:

- pořadatelé tréninku managementu (týmový trénink, trénink osobnosti),
- pořadatelé zasedání, seminářů, kongresů a hotelů,
- incentivní a eventové agentury,
- organizace turistiky a pořadatelé cest,
- obecně prospěšná lesnická zařízení.

Pro lesnické podniky jsou zajímaví především nabízele, kteří svá školení spojují s outdoorovými prvky, resp. je celkově koncipují jako outdoorové akce.

Odběrateli služeb lesních podniků v oblasti tvorby životního prostředí mohou být i pořadatelé zasedání, seminářů a kongresů resp. hotelů, kteří takové akce organizují. Nekonají-

li se speciální zasedání k tématům důležitým z hlediska životního prostředí, může zde být úlohou lesního podniku organizace doprovodného programu sloužícího spíše k rekreaci a obměně takovýchto akcí.

Incentivní a eventové agentury jakožto kooperační partneři lesních podniků organizují akce pro firmy, které účastníkům věnují pozitivní, trvalou vzpomínku (což se má projevit v některých případech uvnitř firmy, v jiných případech hlavně externě zlepšením image). Kooperace s lesními podniky těmto agenturám skýtá možnost neobvykle nového rámce pro takové akce.

Lesní podniky jako kooperační partner

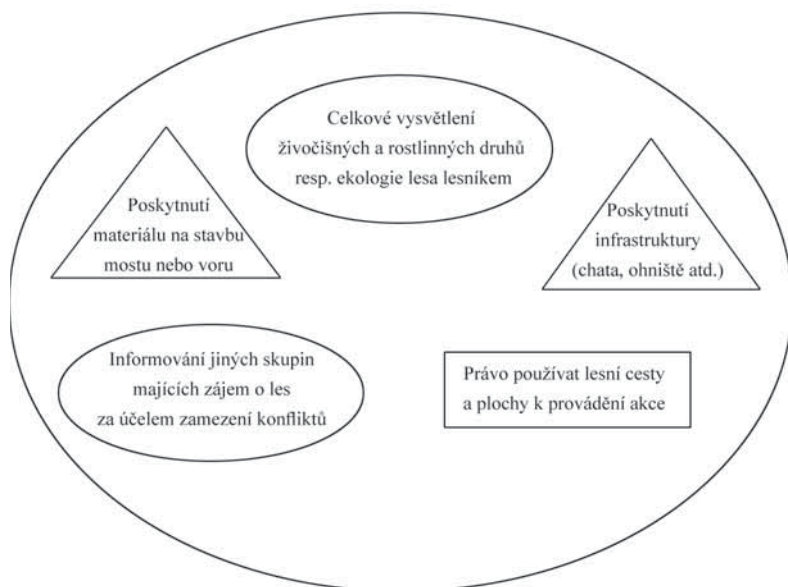
Jako kooperační partner poradenství pro podniky by lesní podniky měly umět nabídnout následující:

- **Ekologické a pedagogické know-how:** Poutavé zprostředkování ekologických a lesnických informací tvoří důležitou část balíku služeb. Právě v oblasti lesnické pedagogiky nabízejí dnes zemské lesní správy, BDF a jiná zařízení mnohostrannou pomoc pro trénink sympatického a na život orientovaného zprostředkovávání ekologického know-how.
- **Dispoziční právo k dotyčnému lesnímu území:** V kooperaci se pořadatelé přiznávají právo vstupovat na lesní území za účelem provádění akcí s jeho zákazníky nebo jezdit po lesních cestách (přeprava účastníků, přeprava předmětů), pokud to není v rozporu s jinými pravidly. Pro udělení takového povolení za účelem živnostenských akcí je třeba se bez újmy jiných předpisů obracet nejprve na vlastníka samého.
- **Flexibilita a orientace na zákazníka:** Služby zpravidla bývají sestavovány ve spolupráci se zákazníkem a mohou být případ od případu rozdílné. Generelní předpoklady pro nabídku takových služeb je proto obtížné stanovit. Zapotřebí je spíše vysoká míra flexibility příslušného vlastníka lesa.
- **Organizační talent:** Dohoda s jinými skupinami zájemců (např. lovci, ochránci přírody) předem je pro trénink managementu v lese nezbytná. Právě tuto dohodu pořadatel očekává od lesního podniku jakožto svého kooperačního partnera, aby mohl zákazníkovi nabízet bezkonfliktní trénink.

Velikost vlastnictví lesa nemá takový význam, jak by se na první pohled očekávalo. Například vedení lesa zemědělcem může být jakožto služba poradenství pro podniky omezeno na několik málo hektarů.

Produktová struktura nabízené služby

Pokud lesní podniky spolupracují s poradenstvím pro podniky, zpravidla uvádějí na trh balík služeb složený z práv, věcného plnění a služeb (obr. 1).

Obr. 1: Příklad balíku služeb „Les“

V tom případě poradenství pro podniky vystupuje jako pořadatel a využívá službu nabízenou lesním podnikem k sestavení paušálního balíku. Vedle nabídky lesního podniku pořadatel zahrnuje další poskytovatele služeb, jako např. hotely, pohostinství, autobusové podniky atd. Konečnými odběrateli paušálního programu jsou vedoucí pracovníci podniků. Typické pro balík služeb, uváděný na trh lesním podnikem pro pořadatele je, že obsahuje dílčí výkony, speciálně sladěné podle přání poptavatele. Zákazník je tedy vysokou měrou integrován do sestavování služeb.

Příklad 1: Joseph Spann, majitel soukromého lesa

Vedle zemědělských ploch obhospodařuje Joseph Spann přibližně 18 hektarů lesa. Ovšem již dva roky nabízí s Norbertem Hermannem z poradenství pro podniky Dr. Haug & Partner seminář pro vedoucí pracovníky ve svém lese. Program spočívá ve vedení lesa, při němž Joseph Spann prostými slovy vysvětluje propojené souvislosti v ekosystému lesa. Odborný trenér poradenství pro podniky stále nachází paralely s podniky a přenáší struktury lesa na podnik. Den se zakončuje svačinou s vlastnoručně vyrobenými produkty.

Situace trhu produktu je dobrá. Regionálně a pravděpodobně ani nadregionálně dosud není nabízen podobný produkt. Přenášení lesních struktur na podnikové struktury je nové. Tuto myšlenku rozvíjeli poradci Norbert Hermann a Dr. Ottmar Rechenauer v létě r. 1996 během jedné procházky v lese. Rechenauer využil svých kontaktů jakožto člen sdružení vlastníků lesa Rosenheim a našel v jeho předsedovi Josephu Spannovi ideální osobu pro zprostředkování lesnického know-how. Kromě toho jeho dvůr tvoří ideální prostředí pro závěrečnou diskusi. Neobvyklá myšlenka přenášet lesní struktury na podnikové struktury a

její rozpracování v seminární koncepci lesních struktur na podnikové struktury Rechenauerem představují tržní výhodu produktu. Teprve suma jednotlivých složek produktu zaručuje úspěch uvedení na trh. Jde o souběh následujících aspektů:

Pohyb v přírodě

Semináře se většinou konají v exkluzivních hotelech s vybroušenou konferenční technikou a plně klimatizovaných prostorech. Ty se téměř neliší od kanceláře nebo konferenčního sálu. Naproti tomu přesunutím do nenuceného prostředí lesa vytváří uvolněnou atmosféru. Toho si účastníci seminářů u Spanna obzvláště cení. Zde se účastníci cítí volněji i pro nekonvenční strategie řešení problémů.

Koncepce seminářů vypracovaná poradenstvím pro podniky

Neobvyklé spojení lesa a podnikání budí pozornost. Účastníci semináře se učí nové, neznámé struktury a souvislosti. Během exkurze v lese pochopí, jak jsou různí členové životního společenství lesa vzájemně propojeni a zčásti na sobě závislí. Přenesení na vztahy v podniku se děje postupně a v podstatě ho musí vypracovávat účastníci sami.

Výkon účastníků spočívá v přenosu poznatků z jedné tematické oblasti do druhé. Poradce zadává hesla a různé možnosti srovnávání, ale vlastním cílem semináře jsou srovnání a řešení problémů, vypracovaná ve skupině. Zejména zesítné myšlení má podle výroku Rechenauera být vyučováno pomocí probírání následujících témat:

- lesnické a podnikové struktury (monostruktury, struktury smíšeného lesa a druhy stromů ve srovnání s oblastmi podnikání, produkty a službami),
- les a funkce podniku (ekologické funkce s ekonomickým účinkem \Leftrightarrow ekonomické funkce s ekologickým účinkem),
- funkce stromů a funkce produktu/služby v lese a v podniku (technický užitek – ekonomický užitek – psychologický užitek – optimalizace v lese a v podniku),
- půdní a klimatické faktory v lese a v podniku (stanovištní podmínky, okolní podmínky, ovlivnitelnost),
- mezibilance s ohledem na člověka v podniku (co můžeme přenášet – pokus srovnání typologie z předchozích bodů),
- plánování a práce v lese a v podniku (rozdíly a společné znaky – od nalezení cíle až po těžbu),
- etika v lese a v podniku (paralely a rozdíly),
- trvalost a zajišťování budoucnosti (kontinuita a prevence).

Exkluzivita a možnost navazování obchodních styků

Počet účastníků je omezený, firmy jsou oslovovány osobními dopisy, resp. je na tento seminář upozorňují zákazníci nebo obchodní partneři. Nevzniká pocit továrny na školení. Exkluzivita tohoto semináře (k níž přispívá i hrdá cena až 900 DM/den a účastníka) a možnost

navazovat ve skupině osobní a obchodní kontakty tvoří velkou část atraktivity produktu. Noví účastníci seminářů se získávají osobním doporučením. Dřívější účastníky se pokoušejí udržet prostřednictvím nabídek následných seminářů poradenství pro podniky. Při tvorbě takových seminářů se snaží zatlačovat konkrétní vztah ceny a výkonu do pozadí. Místo toho se chystají na dlouhodobou přátelskou péči o účastníky se podniky.

Spojení tradice a inovace

Seminář se koná v jednom zemědělském podniku, který již po generace obhospodařuje rodina Spannů. Je zde ukázáno, jak vznikl pojem trvalosti a co znamená pro současné obhospodařování lesa. Myšlení ve velmi dlouhých obdobích – od zmlazení lesa až po těžbu dřeva – je pro lesnictví běžné, pro podniky však nezvyklé. Srovnání a paralely skýtají témata k diskusi.

Vytvoření hodnotového vztahu v příjemné atmosféře

V návaznosti na vedení v lese se koná závěrečná diskuse výsledků v „selské světnici“. Světnice není jen zařízená pro seminář, ale je používána denně. Rodinné obrázky na stěnách a naslouchající malé dcery zemědělců jsou stejnou samozřejmostí jako v jiných seminářích psací potřeby s logem konzultanta poradenství pro podniky. Je to silný kontrast ke střízlivému světu okolo firmy. Jeden účastník: „Nepomyslel bych si, že musím se svými lidmi jet k sedlákovu, abych uskutečnil tuto zajímavou diskusi.“ Podniková etika a vztahování se k hodnotám jsou rozhodujícími faktory rozvoje podniku ve společenském rámci.

Kromě finančních výhod pro vlastní podnik vidí Spann v takových seminářích především možnost třibení vědomí pro lesní a dřevařské hospodářství a výhody suroviny dřevo u multiplikátorů.

Příklad 2: Státní lesní úřad Lahnstein

Lesní úřad Lahnstein v Porýní-Falcku má na starosti asi 5 000 hektarů lesa ve veřejném vlastnictví. Část z nich je využívána pro nabízení tréninku managementu společně s poradenstvím pro podniky Kehder & Partner. I zde poradenství pro podniky vystupuje jako pořadatel. Nabízen je balík služeb z ekologických a lesnických informací od vedoucího lesního úřadu, jízda drožkou k místu srazu v lese, večerní použití lovecké chaty v majetku lesního úřadu a eventy, které především mají podpořit schopnost vedoucích pracovníků ke vzájemné týmové práci.

Jako faktory úspěšnosti pro uvedení takového balíku na trh uvádí vedoucí lesního úřadu Cremer následující aspekty:

- zážitková prezentace ekologických informací,
- lesní území blízké přírodnímu se střídajícími se krajinnými složkami (olšové luhy, skalní hlavy, ostrovy vřesu, málo obhospodařované půdy na hranici výnosnosti),

- dobrodružný charakter,
- vyhovění speciálním přáním zákazníka ze strany lesního podniku,
- rámcový program sestavený poradenstvím pro podniky (např. ochutnávka vína ve starém zámeckém sklepě),
- zpracovávání zážitků dne v inspirující atmosféře (táborák před loveckou chatou) s psychologicky školeným trenérem.

Spolupráce zde probíhá na základě volně dohodnutých smluv o dílo s poradenskou firmou pro podniky. Přitom je třeba, aby se poradenství pro podniky mohlo spolehnout na profesionální ztvárnění celého dne lesním podnikem, aby neztratila v důsledku nezdařených seminářů velké firmy jako zákazníky. Spolupráce se často uskuteční jen na základě osobních známostí. V Lahnsteinu byl spojovacím článkem s lesním podnikem bývalý organizátor „Camel Trophy“. Potřebná důvěra se buduje obtížně a zároveň představuje tržní bariéru pro jiné lesní podniky, které se nově chtějí na tomto trhu usadit.

Příklad 3: Lesní podnik Freiherr von Poschinger

Les ve vlastnictví svobodného pána von Poschinger v Bavorském lese má výměru asi 2 400 hektarů. Vedle lesního podniku patří do majetku rodiny von Poschinger zemědělské hospodářství a sklářská huť. V listopadu 1994 byl založen podnik „Freiherr von Poschinger & Partner, Survival und Wilderness GbR“. Podnik sleduje mimo jiné následující cíle:

- ekonomické otevření a využívání infrastruktury prostřednictvím programů prožití přírody a turistických eventů,
- nabízet outdoorových eventů a tréninků pro firmy, skupiny nebo jednotlivce.

Dosavadní akce sahají od závodů psích spřežení přes večery na chatě jakožto podnikové oslavy až po trénink managementu ve spolupráci s příslušnými podniky. Ohledně posledně jmenované oblasti byly vyvinuty programy ve spolupráci s odborem turismu Vysoké odborné školy v Mnichově.

Příklady takových outdoorových aktivit, které se v podobné formě konají i v lesním úřadě Lahnstein, jsou:

Cvičení:	Cíle:
Stavba mostu / přechod řeky	<ul style="list-style-type: none"> • Test ochoty riskovat • Pozorování spolupráce ve skupině • Test koordinace úkolů dělby práce • Učení se schopnosti kooperace
Ručkování Účastníci např. ručkují na laně přes potok	<ul style="list-style-type: none"> • Týmová práce • Překonávání psychologických hranic • Dospění k rozhodnutí • Důvěra
Důvěra Účastníci se musí pozadu vrhnout ze skalního výčnělku do náruče skupiny	<ul style="list-style-type: none"> • Důvěra ve spolupracovníky • Soudržnost skupiny

Uvedené aktivity jsou koncipovány jako stavební kameny, které je možno zabudovat do jednotlivých akcí. Cílem je ukázat zákazníkovi možnosti, současně však i být flexibilní pro ztvárnění akce přizpůsobené přáním zákazníka.

Lesní podnik von Poschinger je příkladem směřování kompletního oboru na tržní segment Trénink managementu a incentívni a eventové akce. Svobodný pán von Poschinger uvádí pro takovou nabídku následující faktory úspěchu:

- atraktivita lesního území (na okraji národního parku Bavorský les),
- trend k outdoorovým prvkům v oblasti tréninku managementu,
- know-how vlastního personálu ohledně tréninku přežití,
- synergické efekty prostřednictvím využívání vlastního pohostinství a prodej produktů ze zemědělství,
- vlastnická struktura (celá lesní plocha je ve vlastnictví jednoho vlastníka lesa). Pro budoucnost se předvídá zesílená angažovanost v této oblasti. Kromě toho mají být nabízeny i akce pro denní hosty a školní třídy v oblasti lesní pedagogiky.

Závěry

Jako všechny podniky jsou i lesní podniky nuceny rozvíjet se společně se svým hospodářským a společenským okolím. Otevřenost vůči novinkám a pohled za okraj vlastního talíře často otevírají nová východiska. Spolupráce s poradenstvím pro podniky, jako v tomto případě, je neobvyklým příkladem pro obsazení mezer trhu vlastníky lesů. Přesto se ukazuje, že je dnes často zapotřebí nekonvenčních myšlenek, jak hospodárně využívat práva jednat, spojených s vlastnictvím lesa.

Podoba smlouvy

Při ztvárňování smlouvy je třeba zásadně rozlišovat podle toho, zda lesní podnik kooperuje s nějakým pořadatelem nebo sám vystupuje jako pořadatel. Kooperuje-li lesní podnik s nějakým pořadatelem, vstupuje do smluvního vztahu, který, podle podoby, může vykazovat různé prvky smluvních typů upravených v občanském zákoníku. Smluvní poměr může obsahovat prvky nájemní smlouvy (§ 535 a násl., např. při pronájmu lovecké chaty), smlouvy o dílo (§ 631 a násl., např. při přepravě účastníků akce lesním podnikem), kupní smlouvy (§ 433 a násl., např. při prodeji palivového dříví na táborák pořadateli) nebo smlouvy o poskytování služeb (§ 611 a násl., např. při nabídce vedení lesa lesním podnikem). V tomto případě se hovoří o takzvaných kombinovaných smlouvách. Vykonávali lesní podnik nad rámec různých jednotlivých výkonů navíc podstatné organizační a koordinační úkoly, lze to považovat i za úspěch dlužený věřiteli a na celkový výkon příslušně aplikovat předpisy týkající se smlouvy o dílo (§ 631 a násl.).

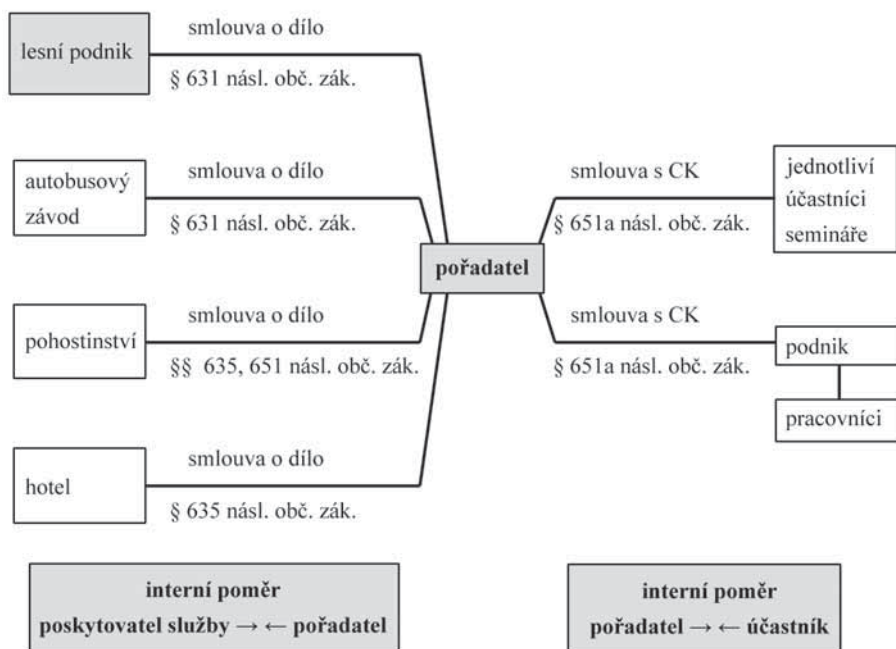
Smluvní poměr mezi účastníky akce a pořadatelem odpovídá smlouvě s cestovní kanceláří podle § 651a občanského zákoníku. Jednoznačné označení pořadatele je důležité zejména pro případ vad a z toho vyplývajících nároků účastníků (§ 651 c – 651 g občanského zákoníku). V prvních dvou příkladech je jako pořadatel výslovně jmenován příslušný kooperační partner lesního podniku a účastníkům příslušně ručí za vady akce.

Ve znázorněném příkladu se rozlišují různé roviny ručení. Podíváme-li se na vztah mezi lesním podnikem a účastníkem akce, je zde lesní podnik považován za osobu pomáhající plnit závazek pořadatele (§ 278 občanského zákoníku). Podle toho neručí účastníkům akce za vady akce podle smlouvy s cestovní kanceláří, nýbrž případně podle § 823 občanského zákoníku (náhrada škody z nedovoleného jednání).

Naproti tomu vůči pořadateli lesní podnik ručí za vady provedených výkonů. Povinnost ručení za vady je závislá na tom, který typ smlouvy platí. Organizuje-li lesní podnik den akce zcela sám, je celý výkon organizace nutno považovat za hlavní povinnost a podle toho předpokládat ustanovení smlouvy o dílo (§ 633 a násl.). V jiných případech, v nichž jsou jednotlivé výkony jasněji oddělitelné (např. průvodcovství lesem od 10.00 do 12.00 hod. a nájem lovecké chaty od 20.00 do 22.00 hod.), se povinnosti ručení řídí podle smluvního typu platného pro jednotlivé prvky výkonu.

Vystupuje-li lesní podnik sám jako pořadatel takových programů, vztahují se na něj povinnosti ručení pořadatele a on vstupuje s účastníky do smluvního poměru, který odpovídá ustanovením smlouvy s cestovní kanceláří.

Osoby pomáhající plnit závazek **smlouvy ve prospěch 3. osoby**

Smluvní vztahy při kooperaci s pořadatelem

Zpřístupnění nových trhů prostřednictvím lesohospodářských sdružení

Udo Mantau*), Hamburk

V roce 1970 činil podíl služeb ještě 50 % tvorby hodnot výrobního odvětví. Tento podíl stoupl do roku 1996 na více než 100 %. Ani aktuální krize nemohla zastavit další růst služeb. V devadesátých letech stoupaly služby kontinuálně o + 5 %, zatímco obchod a doprava stejně jako výrobní odvětví se právě pohybovaly kolem nuly, respektive dokonce klesly pod nulu. Existuje rozumný důvod proto, aby se odvětví s vysokým potenciálem služeb vzdalo produktových šancí v této oblasti, respektive aby je ignorovalo?

Udo Mantau: „Jestliže někdo začíná jednat teprve tehdy, když si je zcela jist, že to také bude fungovat, ten vůbec nemusí začínat.“

„Antivěta“ roku 1996

Podle zvyku představovat začátkem roku „antislovo“ roku, mohla by antivěta roku znít **„Náklady nese tržba za dřevo.“**

Tato věta reklamní brožury objasňuje pouze špičku ledovce lesnického způsobu uvažování, která jen tak jednoduše neroztaje. Přitom se zjevně vychází z chápání volného času, které již není zcela aktuální. Osamělý turista, běžec na lyžích, který projíždí stopu, a horolezec v pumpkách jsou už spíše modely, které vycházejí z módy. Konzumenti volného času mají dnes zcela jiné zájmy. Surfování na lyžích, běh na lyžích po trávě, lyžařský trekking, paragliding, jízda na horském kole a běh ve volné přírodě představují pouze výběr z nové generace aktivit pro volný čas. A v lese je stále více uživatelů - vždyť to nic nestojí: „Náklady nese tržba za dřevo.“

Tento nesmysl lesního funkcionalismu, teorie úplavu, musí skončit. Tedy znovuvědomění si dřeva samotného?

I když bude někdo v oblasti zajištění odbytu dřeva mimořádně úspěšný, může v nejlepším případě zabránit nejhoršímu. Primární a sekundární produkce jsou schopny expanze pouze ještě v případě mimořádně velkého racionalizačního úspěchu. Jestliže jsou mimo to ve Skandinávii nebo ve východní Evropě náklady na ekologické a rekreační služby nižší, bude mít německé dřevo v hospodářské soutěži další nevýhody.

Přitom by se tyto nevýhody mohly stát přednostmi v hospodářské soutěži. Lesní podniky potřebují vlastní nositele nákladů pro ekologické a rekreační služby. Čím více se podaří udělat z ekologických a rekreačních služeb nositele obratu, tím větší konkurenční výhoda by to byla také pro německé dřevo.

^{*)} Prof. Dr. U. Mantau je vedoucím oddělení ekonomie ordinariátu světového lesnictví univerzity Hamburk. Příspěvek je součástí výzkumného projektu EU-FAIR: “New Markets for Recreational and Environmental Services (RES)” univerzity Hamburk (U. Mantau, koordinátor), univerzity Padova (M. Merlo), univerzity Vídeň (W. Sekot) a Institute for Forestry nad Nature Research of Wageningen (H. Hekhuis).

Realizace ekologických a rekreačních služeb na trhu sleduje následující cíle:

- zpřístupňování nových trhů v oblasti služeb s intenzivním růstem,
- koordinaci nabídky a poptávky ekologických a rekreačních služeb lesa (RES)¹⁾,
- zlepšování odbytu tuzemského dřeva snížením nákladů.

K dosažení tohoto cíle je zapotřebí nové samozřejmosti lesního hospodářství. Jako alternativu navrhuji: „**Náklady na péči o les nesou ekologické a rekreační služby**“.

Nová samozřejmost

Tato samozřejmost se především opírá o tři pilíře:

- ofenzivní strategii nabídky dřeva a produktů RES,
- využití regionální výhody hospodářské soutěže,
- převedení hodnot lesa na ekonomické výhody.

Chápání produktu

K nové samozřejmosti patří především jiné chápání produktu zboží a služeb lesa. Potenciální produktové oblasti lze rozdělit do následujících hlavních skupin [1]:

1. **Výroba dřeva;**
2. **Zuslechtování a služby:** například křbové dřevo; dřevěné uhlí; půjčování strojů; lesnické práce, kácení dřeva pro soukromé zákazníky; konzultace, poradenství;
3. **Jiné biologické produkty:** například sběr lesních plodů a hub; zvěřina (podle potřeby stažená z kůže a rozporcovaná); rostlinné ozdoby (májky, zelené větve, vánoční stromky, odnože soukromníkům, sadba);
4. **Rekreace:** například turistika (mapy, úprava cest); jízda na horském kole; jízda na koni (cesty pro koně, značení pro koně); závody v přespolním běhu; povolovací smlouvy; místa pro grilování a chatky; vzdělávání; sledování zvěře s doprovodem; prohlídky na určitá témata (ptáci, rostliny, fotografické safari); dovolená (pronajímání loveckých chat, kempování v lese); nové formy účasti na honu; akce na ochranu přírody a kulturní akce;
5. **Ochrana:** například ochrana půdy (budování cest, přizpůsobení zpracování, ochranná opatření proti erozi); ochrana vody (zalesňování, volba druhu stromů, přizpůsobení využití); ochrana zvířat a rostlin (mrtvé dřevo, okraje lesa, stromy na hnízdění, zvláštní bio-topy);
6. **Estetika:** například obrazy krajiny (sponzorování, licenční smlouvy na komerční využití obrazů); úprava okrajů lesa; místa s výhledem; udržování průtoku potoků.

¹⁾ RES: zkratka pro ekologické a rekreační služby lesa podle jména projektu Recreational and Environmental Goods and Services.

Zatímco u produktů ze dřeva máme rozsáhle homogenní strukturu produktů, vykazují produkty RES mimořádně široké spektrum. Srovnatelnost produktů ze dřeva vede k vysokému konkurenčnímu tlaku, zatímco dodavatelé produktů RES mají na trhu většinou výsadní pozici. Z tohoto důvodu je také prostor pro tvorbu cen často vyšší.

U produktů ze dřeva máme co dělat se stabilními preferenčními strukturami. Truhlářské zboží je již celá desetiletí stabilní. U produktů RES jsou preference značně nestabilní. Módní trendy mohou na několik let nabídnout skvělé šance na zisk, ale pak také mohou zcela zmizet. U výrobků ze dřeva máme co dělat s vysokým racionalizačním tlakem a s pokročilou tendencí k mechanizaci a automatizaci. Produkty RES jsou většinou produkty náročné na práci, kterou lze stěží mechanizovat. Produkty ze dřeva čelí etablovaným, stagnujícím trhům. Produkty RES se většinou nacházejí na nových, rostoucích trzích. U produktů ze dřeva může vlastník lesa stavět na stávajícím „know-how“. U produktů RES se s ním musí teprve seznamovat.

Dovolená plná zážitků Programy pro volný čas	Potenciální produkt	Licence pro volný čas Programy pro volný čas
Televizor, hotelový bar, sauna, plovárna	Augmentační produkt	Mapky, průvodci, zařízení, místa
Čistota, ručník, telefon, snídaně	Očekávaný produkt	Orientační tabule, lavičky, výhledy
Postel, recepční pult Klid, spánek	Generický produkt Základní užitek	Lesní (hospodářské) cesty Rekreace
HOTEL		CESTY

Užitné roviny produktu jako strategického prvku – exkluzivita prostřednictvím dodatečného užitku

Chápání hodnot

Co je nutno chápat novým vnímáním hodnot ukazuje příklad fiktivního lesního podniku FBG Wiesenbrunn. Není vůbec divné, že si lesní podniky vytvářejí vlastní identitu, která může u každého podniku / podnikového společenství vypadat jinak.

Corporate identity není nějaká marketingová móda pro velké podniky, nýbrž nutná odpověď na nebezpečí, že se ztratí ve stále méně přehledném okolí se stále menším počtem orientačních bodů. Corporate identity je zdoluhavý proces, u něhož je především nutno stanovit, co je společenství vlastníků lesa a kam směřuje. Ekonomický význam procesů stanovení cílů je stále ještě málo doceněn. Soutěž přitom stále více probíhá v prostředí hodnot a částečně tím nahrazuje tradiční hospodářskou soutěž postavenou na čistě materiálních výhodách. To platí tím více, čím více se soustředíme na trhy jako například životní prostředí a rekreace.

- Proč má podnik (organizace) existovat?
- Ve kterých oblastech má přinést svůj příspěvek?
- Čím se odlišuje od jiných ekonomických aktivit?
- Podle kterých zásad chce jednat?
- Co je dovoleno, co ne?

V komunikaci to například ozřejmí sponzorům, na kterých hodnotových zásadách tento podnik spočívá. Podnikovými cíli se většinou popisují ekonomické cíle podniku. Cíle, jejichž dosažení je nutné k zaručení účetních bilančních hodnot podniku a k optimálnímu splnění cílů. Z hierarchie cílů je nutno odvodit dílčí cíle pro jednotlivá oddělení. Příklad rovněž ukazuje, že cíle orientované na trh a na zisk jsou komunikovatelné s orientací na hodnotu. Podle názoru autora dokonce podstatně účinněji než běžné šumění teorie úplavu.

Jestliže jsou vytvořeny hodnoty podniku, je nutno je konkretizovat. To se provádí prostřednictvím obchodní značky. „No name“ les se bude těžce prosazovat vůči konkurenci, která již delší dobu úspěšně operuje na ekologickém trhu. Ale lze ekologické a rekreační služby lesa vůbec realizovat na trhu? Je to jistě obtížnější než u běžného zboží, ale v žádném případě to není beznadějně.

„A trh se přece točí!“ pro produkty RES

Pro pochopení realizovatelnosti ekologických a rekreačních služeb na trhu jsou důležité následující poznatky [3]:

Produkty jednoduše nejsou hmotné předměty, nýbrž se z hlediska odbytu skládají z různých rovin užítku.

Často citovaná tržní neschopnost služeb infrastruktury není nakonec otázkou nedostatečného designu výrobku. Následující příklad ukazuje, že ekonomický statek „hotel“ se ve své principiálně ekonomické užitečnosti na vyšší rovině produktu neodlišuje od veřejného statku „lesní cesta“.

Produkt se skládá z několika užitných rovin produktu. Základní užitek produktu je zpravidla abstraktní povahy. Ten, kdo si pronajímá hotelový pokoj, to dělá proto, aby měl v noci klid a mohl se vyspat. To si ale nemůžete jen tak koupit. Teprve generický produkt je prodejný a v případě hotelu by to byla alespoň postel a pult v recepci.

Základním užtkem turisty je **rekreace**. Také tu může v případě lesa zpravidla najít teprve tehdy, když se v něm může procházet po cestách. V případě lesní cesty ale není tento generický produkt prodejný, jelikož se v důsledku spolkového zákona o lesích stal ceněným kolektivním majetkem. To ale přesto nevylučuje prodejnost na trhu.

Nauka o funkcích lesa a pasivní představa o sdružených výrobcích končí myšlenkově v rovině generického produktu. Jako sdružené výrobky nebo ve vleku jiných služeb lze vyrábět pouze „generics“, tedy základní výkony. Atraktivita produktu vzniká ale většinou teprve na vyšších rovinách produktu. Ten, kdo není ochoten překonat nauku o funkcích lesa nebo sdružené výrobky, ten také nepřekoná neprodejnost na trhu. Rukama se tedy zadržet nedá.

Spotřebitel již zpravidla považuje další **dodatečné služby** „za samozřejmost“. Bez nich by o nákupu produktu ani neuvažoval nebo by ho ocenil jen nepatrně. U hotelu je to například čistota, ručník, telefon a snídaně. To je rovina očekávaného produktu.

V rekreačních místech už bude rekreační také v lese očekávat orientační tabule, lavičky a volný výhled na krásy krajiny. Jestliže na tomto místě zanedbáme zákonem upravený „rekreační les“, pro který musí být i ve spolkovém zákoně o lesích stanoveny zvláštní předpoklady, nabízejí se již na této rovině tržní šance pro produkt, které však již byly často díky funkcionalitě lesa rozdány.

Vlastník lesa přitom nemusí přímo vstoupit v kontakt s koncovým uživatelem (rekreantem). Cílové skupiny vlastníka lesa jsou ty, které se účastní hospodářské soutěže o rekreaanta (spolek služeb turistům, obec, hotely).

V industrializovaném hospodářství probíhá hospodářská soutěž mezi podniky na úrovni augmentovaného (dodatečného) užítku. Hotel si sotva volíme podle toho, že je čistý a nabízí „housky s marmeládou“. Poskytnutí dodatečného užítku také způsobuje náklady. Ty ale současně zvyšují hodnocení základního užítku, to znamená, že velmi malé dodatečné náklady mohou vést ke značnému zlepšení hodnocení spotřebitelem.

Spolek vlastníků lesa v rekreačním místě by pro svůj les mohl vydat **mapku tras nebo průvodce přírodou**. Při prodeji tohoto dodatečného užítku by mohlo být dosaženo několikanásobku nákladů na tisk s odkazem na podporu lesa (smíšená strategie: dodatečný užitek a sponzoring). Také tak lze dosáhnout finančního transferu augmentovaného užítku pro generický produkt lesní cesta.

Každý produkt má konec konců také rozvojový potenciál, to znamená úrovně produktu, které přesahují současné normální produktové strategie. Jednotlivé hotely již nabízejí uspořádání **dovolené plné zážitků** nebo speciální **programy pro volný čas**. Srovnatelný užitek by ale také mohl nabízet vlastník lesa tím, že různé služby lesa shrne do **nabídky pro volný čas** (ekologické nebo lesnické prohlídky, turistická mapa, využití míst) a nabídne je rekreantovi (konečnému uživateli) nebo zprostředkovateli (hotel, obec). Nelze tedy úplně vyloučit, že lesní cesta a hotel jsou v rovině potenciálního produktu identické, až na vůli je také nabízet.

Hospodářského úspěchu se nedosahuje na dokonalých trzích, nýbrž je nutno najít správný jazyk pro cílovou skupinu a odpovídající odbytové cesty.

Produkt už není sám o sobě úspěšný. I ten nejlepší produkt potřebuje upravenou strategii trhu. Toto lze velmi účinně ukázat na základě distribučních cest (struktura odbytu) pro ekologické a rekreační cesty. Přímý prodej rekreantům by mohl být například příliš drahý, poněvadž by bylo nutno vyřizovat velký počet poptávek, což je časově i nákladově náročné. V daném případě slibuje cesta přes určitý podnik (hotel) větší úspěch. Možná, že se to podaří teprve tehdy, když se obrátíme na obec nebo na svaz cizineckého ruchu. Každý produkt, každý les i každý vlastník lesa může mít svoji zcela specifickou cestu, poněvadž může využít speciální kontakty. Trh není jednoduchý a už vůbec ne dokonalý, je třeba ho především uspořádat, respektive kreativně využít.

Trhy nejsou dány, nýbrž jsou trvalým rozvojovým úkolem pro hospodářství a stát.

K tomu, aby bylo možno dovézt dodávku tropického dřeva z Brazílie do Německa, je zapotřebí velmi složitého komplexu tržních pravidel a obchodních šancí. Pouze část těchto pravidel používáme vědomě. Velká část je nacvičená obchodní praxe. Pro zboží a služby ekologických a rekreačních výkonů téměř žádná neexistuje. Jak můžeme očekávat, že tento trh bude fungovat tak jako jiné trhy.

Pouze statické myšlení se rychle vzdává podle hesla „Co není, ani nemůže být“. K trhu patří vedle cílových skupin odpovídající tržní rámec. Ten je nutno chápat jako jasné vymezení práv jednat. „Mlha lesních funkcí“ jedná s vlastníky lesa v jejich právech často hůř než právní řád. Zde je dána značná potřeba osvěty. Dále je nutno si uvědomit, že obchodní pravidla pro eko-

logické a rekreační služby lesa jsou stejně nutné jako pro dřevo. A nakonec to všechno není nic platné, když sousední státní les za prostředky z daní všechno nabízí zdarma. Tak jsou stále hospodářské struktury v jádru potlačeny.

K pořádkovému rámci se musí vázat odpovídající jednání účastníků trhu. Je zapotřebí platebních médií adekvátních produktu, smluvních forem a případně zcela nových organizačních forem, které budou producenti užívat. Lesní podnikové společenství je důležitým předpokladem pro koordinaci vlastníků lesa. Myslitelné jsou také jiné formy organizace nebo kooperace.

RES – aneb jak začít

Každá strategie, každý cíl jednání potřebuje k realizaci člověka samotného. Úspěchu v jednání lze dosáhnout pouze s člověkem a prostřednictvím člověka.

V rámci projektu EU „New Markets for Recreational and Environmental Goods and Services“ půjde o to, poukázat na základě existujících produktů a služeb na řešení. Budeme dokumentovat 80 projektů. Poté následují tyto pracovní kroky:

- systemizace a klasifikace podle součástí produktů,
- strategie managementu víceúčelového lesního hospodaření,
- marketingové strategie a marketingový tréninkový kurz,
- vymezení obchodních práv,
- smluvní a organizační problémová řešení,
- analýza akceptance v politickém prostředí,
- formulace odpovídajících rámcových podmínek lesnické politiky.

Úspěch není ani tak otázkou teoretické či praktické proveditelnosti. Je především otázkou vůle a fantazie vlastníků lesa. Žádný vlastník nemá být k určitému jednání nucen proti své vůli. Mají být podchycovány pouze možnosti jednání a šance. Jak vlastník lesa využívá v rámci zákona svůj les, zůstává výlučně na jeho rozhodnutí.

Aby se ukázalo, že takovéto produkty nejsou jen náhodnými výsledky, ale že je lze vyvíjet, jestliže zúčastnění k tomu mají vůli, začalo oddělení ekonomie univerzity v Hamburku regionálně vyvíjet projekty z ničeho.

Dosavadní potěšitelnou zkušeností byla spolupráce se zástupci vlastníků lesa ve Šlesvicku-Holštýnsku. Ve Šlesvicku-Holštýnsku se začátkem roku 1996 setkali zástupci zemské lesní správy, zemědělské komory, AGDW, BDF, odborů a vědy. Založili pracovní kruh RES Šlesvicka-Holštýnska s pevným odhodláním realizovat ekologické a rekreační služby lesa v několika projektech. Z toho vzniklo několik pracovních skupin, které se zabývaly jednotlivými problémy realizace na trhu. Pracovní skupiny se skládaly především z dotčených vlastníků lesa, ze zástupce vědy a ze zástupců cílových skupin. Tito by měli být integrováni co nejdříve.

Tak je nutno při marketingu akce co nejdříve zapojit organizátora, abychom také mohli cíleněji zohlednit jeho přání. Tak lze prolomit cenové bariéry a najít společné cíle. Do rekreační koncepce je nutno zapojit obce. Jsou zainteresovány na zlepšování rekreační hodnoty obce a mohou také působit jako prostředníci. Pro nadregionální koncepcce, jako například sítě cest pro jízdu na koni, je od počátku nutno integrovat jezdecký a turistický svaz, poněvadž naším cílem je odbourání napětí a rozvoj společných koncepcí.

I když jsme ještě vzdáleni tomu, abychom se mohli chlubit úspěchy, postoupili jsme značný kus k cíli.

Ten, kdo vždy začíná jednat teprve tehdy, když má úplnou jistotu, že to také funguje, ten vůbec začínat nemusí, poněvadž takhle to nefunguje.

Literatura

- [1] MANTAU, U. (1995): Od nauky o funkci lesa k nauce o produktech lesa. HZ 25/95.
- [2] MANTAU, U. (1995); Strategie komunikační politiky lesního hospodářství. Zpráva mnichovského kolokvia 1995.
- [3] MANTAU, U. (1994); Produktové strategie pro kolektivní ekologické zboží – konkurenceschopnost infrastrukturních služeb lesa. Časopis pro politiku životního prostředí & právo životního prostředí, 3/94, s. 305 - 322.
- [4] MANTAU, U. (1996): Konstrukční chyby v myšlení o trvalé udržitelnosti – Od stálosti orientované na výsledek ke stálosti orientované na jednání. AFZ - Der Wald 23, s. 1274 - 1278.

**Případové studie
pro rekreační a environmentální služby**

Případové studie z Německa

DE01 Vánoční trhy

Lesní hospodářství a rybníkářství

Waldhütten

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého lesa (190 ha lesa, navíc rybníkářství) organizuje vánoční trh s atrakcemi (táborák, svažené víno, polévka, jízda na ponících, prodej adventních svícňů a dřevěných předmětů) ve svém lese. Hlavním zdrojem příjmů na trhu je pro něj prodej vánočních stromků. Vánoční trh tvoří rámcový program podporující prodej, v němž se hodnota tradičního produktu vánoční stromek zvýší prostřednictvím prvku prožitku. Jako přídatné RES produkty podnik nabízí rekreační byty. Dále jsou plánovány jezdecké dovolené, rozšíření prodeje ryb a programy pro podnikové oslavy. (Pojmem „RES produkty“ se dále označují produkty v oblasti životního prostředí a rekreace.)
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o zdokonalení již existujícího prodeje vánočních stromků. Les je využíván jako prodejní místo podporující prodej stromků. Cílovou skupinou jsou rodiny. Sice neexistuje žádná nákladůprosta konkurence, avšak vánoční stromky nabízí mnoho konkurentů. V malém rozsahu se dělá propagace pro trh.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik prodává produkty cestou přímého uvádění na trh. Neexistují žádné širší smlouvy a problémy s právními ustanoveními nejsou uváděny.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nebyly explicitně formulovány, vlastník je ovšem s nynější sezonou velmi spokojen. Organizace obchodu je nekomplikovaná. Je integrována do obvyklého provozu lesního podniku a nezachází se s ní jako s oddělenou oblastí činnosti. Účetnictví a kalkulace nákladů nejsou nijak zvlášť rozvinuté.
- **Styk s úřady / akceptování (přijetí veřejností):** Bylo jen málo kontaktů s místním lesním úřadem. Veřejnost na nabídku reagovala velmi kladně.

DE02 Prázdninové domky

Lesní hospodářství a rybníkářství

Waldhütten

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého lesa (190 ha lesa) představuje jednoduché ubytovny pro lesní dělníky, které v jeho lese již existují, na prázdninové domky. Projekt lze chápat jako RES, jelikož okolní les je pro pronájem rozhodující. Kromě lesním hospodářstvím dociluje vlastník lesa příjmů z rybníkářství. Jako přídatné RES produkty podnik nabízí vánoční trhy (srv. DE01). Dále jsou plánovány jezdecké dovolené, rozšíření prodeje ryb a programy pro podnikové oslavy.

- **Vývoj produktu / marketing:** Produkt je pro podnik nový. Domy sice již existují, ale bylo velmi drahé je přestavět. Tuto obchodní myšlenku uskutečnil vlastník lesa sám. Cílovými skupinami jsou rodiny z města, skupiny mládeže, jezdci na koních a rybáři. V tomto segmentu trhu neexistuje žádná nákladůprosta konkurence, avšak podobné produkty za úplatu nabízí mnoho konkurentů. Mimo jiné je v blízkosti prázdninový park s 10 bungalovy. Propagace se využívá nepatrně. Společně s pronájemem jsou nabízeny jiné produkty, jako například ryby, rybářské povolenky nebo vánoční trhy.
- **Organizace odbytu:** Podnik nabízí prázdninové domky ve spolupráci s turistickou kanceláří. Písemné smlouvy o pronajímání prázdninových domků ještě neexistují. Nebyly žádné problémy s právními rámcovými podmínkami, bylo však nutno respektovat předpisy ohledně živnostenského práva a stavebního práva.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Mohl by existovat malý konflikt s produkcí dřeva, který však je odhadován jako nevýznamný. Cílem je dodatečná možnost příjmů. Výsledky však nebudou k dispozici před koncem r. 1997. Breakeven point činí asi 50 % kapacity.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existovalo jen několik kontaktů s turistickou kanceláří. Ta projekt podporovala, zkušenosti s akceptováním ve veřejnosti však neexistují.

DE03 Centrum tvorby životního prostředí

Lesní správa

Boeselager

- **Stručný popis:** Přírodní zážitek Divoký les je vlastním obchodním oborem jednoho majitele vlastního asi 2 000 hektarů soukromého lesa. Je to centrum tvorby životního prostředí, které bylo vytvořeno z oborů, která existuje již od r. 1970. Průvodcovstvím lesem, informačními materiály, eventy, restaurací zvěřinových specialit a lesní prodejnu produktů lesa nabízí množství věcí, které mají vztah k lesu. Jako dodatečné RES produkty podnik nabízí smluvní ochranu lesa, pronájem terénu jako motokrosovou trať a pronájem kamenolomu lukostřeleckému klubu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Okolí produktu má velký význam pro turistiku (okraj Porúří vzdálen 45 minut). Hlavními cílovými skupinami jsou pro produkt dospělí, rodiny a učitelé se svými školními třídami. Produkt je zdokonalením stávajícího produktu (obora). Informace o lese byly zlepšeny a je nabízena paleta dodatečných služeb. Důležitý je dobře vyškolený personál, byla organizována odpovídající opatření dalšího vzdělávání. Poptávka není omezena na určitou dobu v roce, ale dobou největšího náporu návštěvníků je podzim. Ceny za návštěvu kolísají podle dne v týdnu a doby návštěvy. Příklady opatření na podporu prodeje jsou dodatečné nabídky při špatném počasí a například dalekohledy pro návštěvníky s ročními kartami. Tržní značka „Naturerlebnis-Wildpark“ (obora s prožitkem přírody) ještě není registrovaná.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik nabízí produkt sám. Smlouvy existují mezi lesním podnikem na jedné straně a z něj odloučeným podnikem „Naturerlebnis-Wildpark GbR“. Do nabídky je zapojen i jeden pivovar jako sponzor. V souvislosti s nabídkou produktu bylo nutno vzít zřetel na velký počet předpisů.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je docílení zisku. Toho 4 roky po zahájení ještě nebylo zcela dosaženo. Hranice zisku je přibližně 100 000 návštěvníků za rok, momentálně však přichází „jen“ asi 80 000. Projekt byl vypracován projektovým týmem jako separátní projekt a účetnictví a kalkulace nákladů mají velký význam.
- **Styk s úřady / akceptování:** Vývoj produktu nebyl podporován speciálními veřejnými programy ani úředními opatřeními. Místní spolky ochrany přírody a myslivecká sdružení tento produkt přivítaly. Dosavadní zákazníci kritizovali vyšší cenu, noví zákazníci jsou z převážné části spokojeni.

DE04 Organizovaný myslivecký den

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Soukromý lesní podnik přibližně 30 let nabízí v oploceném revíru (600 ha) organizovaný myslivecký den s navazujícím posezením s večeří. Zákazníky jsou lovci, kteří jsou schopni a ochotni složit peníze na zvláštní myslivecký den v exkluzivním prostředí. Celkově pochází asi 15 % lesnických příjmů z prodeje RES produktů. Asi 90 % příjmů z RES produktů pochází z prodeje loveckých povolenek vztahujících se k revíru, mimo oboru a z výše uvedeného mysliveckého dne.
- **Vývoj produktu / marketing:** Know-how pro nabídku „Myslivecký den“ pochází z velké části z vlastních zkušeností. V popředí jsou služby pro lovecké hosty, počínaje speciálně vypracovanými písemnými popisy stavu pro zlepšení bezpečnosti a úspěšnosti lovu a konče preparováním trofejí. Je velmi obtížné dostat podobný produkt bezplatně, a stávající konkurenční nabídky obchodní provozu nijak podstatně neohrozily. Marketingovou strategií je vytvořit balík vysoce kvalitního lovu, exkluzivní atmosféry (zámek) a zajímavé myslivecké společnosti.
- **Organizace odbytu:** Průměrně 10 % loveckých hostů je zprostředkováno loveckými makléři s provizními smlouvami. Zbytek jsou trvalí hosté, resp. hosté jimi doporučení.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Je nutno průběžně zvládat konkurenci mezi rekreací, resp. produkcí dřeva a lovem. Nabídka je v účetnictví detailně evidována v oddělených nákladových střediscích, což velmi pomáhá pro průběžnou kontrolu hospodaření podniku. Vynaložení práce na organizaci takového mysliveckého dne je při 6 člověkoměsících za rok zařazena jako vysoká.
- **Styk s úřady / akceptování:** V otevřeném kontaktu s úřady a zástupci ochrany přírody je nutné; vždy se dařilo konstruktivně řešit výhrady a problémy, vyplývající z oplocení a vysokého stavu zvěře. Jako velmi užitečné se ukázalo zapojení velkého počtu lovců bez revíru ze sousedství do celé organizace lovu.

DE05 Smlouva o ochraně přírody

Reální obec

Gieboldehausen

- **Stručný popis:** Vlastníkem lesa je reální obec se 100 ha lesa. 74 % příjmů plyne z lesního hospodářství. Území o velikosti 8,6 ha s ořezávanými buky má zvláštní ekologický a kulturní význam. Vlastník lesa uzavřel dvě smlouvy se svazem pro péči o krajinu v Göttingenu: pachtovní smlouvu (250 DM za hektar a rok) a smlouvu o péči (Vlastník lesa provádí péči. Každých 20 let jsou ořezávány silné větve. Za to platí svaz pro péči o krajinu 35 DM za strom). Péči provádějí členové reální obce. Nejsou za práci placeni organizací, ale mohou si ponechat dřevo na otop.
- **Vývoj produktu / marketing:** Faktory úspěšnosti produktu jsou cenný biotop a dobrý kontakt se zainteresovaným svazem pro péči o krajinu. Je potřebný speciální personál, jelikož je obtížné a navíc nebezpečné odřezávat větve ve výšce 2 m. Tento personál však již byl k dispozici. V blízkosti existuje několik srovnatelných porostů, zřetelně rozeznatelnou výhodou tohoto porostu ovšem je, že vlastníci lesa mají sami zájem na tom, udržovat porost tímto způsobem. Informace ohledně tržního potenciálu přicházely od svazu pro péči o krajinu. Tato organizace rovněž vyhotovovala posudky o hodnotě nabídky. Dalším faktorem při výpočtu ceny byla alternativní možnost příjmů při přeměně na dubo-bukový vysokokmený les.
- **Organizace odbytu:** Svaz pro péči o krajinu zde funguje jako zprostředkovatel odbytu. Peníze pocházejí z prostředků Dolnosaské nadace pro životní prostředí, veřejné nadace pro účely ochrany přírody. Bylo nutno respektovat pravidla lesnictví a ochrany přírody.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Oblast produktu je podchycena lesnickým zařízením. To je velmi významné, protože popisuje porost z hlediska jeho zvláštního ochrannářského a kulturního významu. V tomto případě existuje velký potenciál konfliktu v produkci dřeva. Speciální účetnictví pro tento projekt neexistuje.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existovaly kontakty s místním lesním úřadem a s dolnosaským lesnickým plánovacím úřadem, které jsou příslušné pro vypracovávání lesních hospodářských plánů. Obě organizace podporovaly produkt ze zájmu o ochranu přírody a kvůli možnosti příjmů pro soukromé vlastníky lesa. Posudek vypracoval svaz pro péči o krajinu, který je odpovědný za vyplacení prostředků.

DE06 Přímé uvádění zvěřiny na trh

[nepřeji si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Dva soukromé lesní podniky (celková plocha 2 800 ha lesa) v majetku dvou bratrů prodávají zvěřinu z vlastního lesa. Zvěřinu zpracovává jeden řezník podle starých rodinných receptů vlastníků lesa na párky, šunku atd. a prodává na vánočních trzích v pojízdném stánku. Navíc používají mobilní gril a prodávají čerstvě grilovanou zvěřinu. Asi 10 % lesnických příjmů pochází z prodeje zvěřiny. Dodatečně k uvedenému produktu je nabízen lesní kempink.

- **Vývoj produktu / marketing:** Zvěřinové speciality jsou tradiční produkty, mohou však díky zaručenému původu dosáhnout ceny o 10 % vyšší. Zušlechtěním zvěřiny (šunka, uzeniny atd.) byl stávající produkt dále rozvíjen. Kromě toho jsou zdarma přidávány ilustrované recepty, a rovněž prodej na trzích je inovací. Myšlenka produktu pochází od vlastníků lesa samých. Nějaká konkurence existuje, ta však obchod nijak podstatně neohrožuje. Cílovými skupinami jsou jednotliví milovníci zvěře a řidčeji firmy, které kupují dárky pro své zákazníky. Poptávka je omezena na 4 až 6 týdnů kolem vánoc. Propagace se dělá málo.
- **Organizace odbytu:** Podniky své produkty uvádějí na trh cestou přímého uvádění na trh. Význam mají zdravotní předpisy a obchodní právo. Pro oddělení hlavní činnosti (lesnický provoz) zažádal jeden z bratrů o živnostenský list.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Cíle docilování zisku se dosahuje. Proces vývoje produktu byl organizován jako separátní projekt, speciální projektový plán však neexistoval. Přípravou a prodejem zvěřiny se zabývají 4 osoby, celá práce činí kumulovaně přibližně 2 člověkoměsíce za rok. Zpracovatelská kapacita činí asi 200 kusů jelení a černé zvěře a 150 bažantů za rok. Do vybudování tržního zhodnocení zvěřiny bratři investovali přibližně 200 % ročního obrátu – do chladírny a mobilního prodejního stánku.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zdravotní ústav kontroluje dodržování směrnic pro prodej potravin. Staří i noví zákazníci reagovali na nabídku velmi kladně a považují další zpracování zvěřiny za lepší než prodej zvěřiny vcelku.

DE07 Povolenky pro jízdu na koni

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého lesa (5 100 ha lesa) nabízí ve svém lese jezdecké cesty za úplat. Dotyčné lesní území je největším souvislým lesním územím v regionu. Jezdci platí za roční jezdeckou kartu [...] DM. Lesní podnik přebírá péči o les. Za rok se prodá zhruba 120 jezdeckých karet a asi 60 jezdců ročně využívá jezdeckých cest, aniž by zaplatili. Méně než 1 % lesnických příjmů je z prodeje jezdeckých karet. Navíc k výše uvedenému produktu podnik nabízí motýlí zahradu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jezdecké cesty jsou nabízeny v blízkosti Hamburku a v okolí Hamburku je mnoho jezdců. Produkt je zdokonalením stávajícího produktu (jezdecké karty se prodávají již 30 let). Lesní podnik může pro takovou nabídku využívat části své infrastruktury. V regionu je v lesích málo jezdeckých cest a často jsou konflikty mezi pěšáky a jezdci. Důvodem pro nabídku jezdeckých cest bylo odstranění nejasností ohledně skupin uživatelů. Problémy měl lesní podnik s černými jezdci, jelikož kontrola je obtížná a případná pokuta (20,- DM) příliš nízká. Konkurence je malá, protože území není srovnatelné s jinými územími, v nichž lze jezdit na koni bezplatně. Lesní podnik neprovádí žádnou propagaci a vedoucí kvůli černým jezdčům nemá zájem o další rozšiřování produktu.
- **Organizace odbytu:** Každý jezdec, který si koupí roční kartu, musí podepsat jezdeckou dohodu. Problémy se zákonnými pravidly neexistují, jediným problémem byla dle názoru vedoucího povinnost dopravní bezpečnosti pro jezdecké cesty. Přemýšlí, jak tuto část dohody změnit.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Potenciál konfliktu vůči využívání dřeva je nepatrný, vůči jiným rekreatantům (turistům) naproti tomu vyšší. Finančním cílem byl kladný příspěvek na krytí a tohoto cíle bylo dosaženo. Projekt je integrován do obvyklého obchodu a pro tuto nabídku není žádné speciální účetnictví. Každoroční vynaložení práce činí asi 50 hodin pro projekt. Plánuje se zlepšení účetnictví.
- **Styk s úřady / akceptování:** V rámci vývoje produktu nebyl žádný kontakt s úřady. Jezdecké spolky kupují jezdecké karty, a to jsou jediné kontakty se soukromými organizacemi. Zákazníci produkt kritizují, ale akceptují ho.

DE08 Sponzorování životního prostředí v lese

Klimaschutz durch Wald e. V.

- **Stručný popis:** Spolek Klimaschutz durch Wald e. V. (Ochrana klimatu prostřednictvím lesa zaps. spol.) je obecně prospěšný spolek, založený dvěma lesníky. Hlavním cílem je zmnožování spodní vody přeměnou borových lesů na smíšené borové bučiny. Je organizováno vysazování a placeno ze sponzorství. Organizace dělá akvizici sponzorů a organizuje s tím spojenou práci s veřejností. Vlastníci lesa dávají k dispozici svůj les a mají vysazování bezplatně.
- **Vývoj produktu / marketing:** Nevyložitelný výkon lesa „produkce vody“ je vyzdvížen na hodnotovou úroveň „odpovědnost za životní prostředí“ a tato hodnota je prodávána prostřednictvím sponzoringu. Pro dosažení tohoto cíle je environmentální výkon lesa doplňován o dodatečné složky produktu, např. informační materiál, zvaní novinářů atd. Produkt je z daňových důvodů financován prostřednictvím darů. Produkt byl vyvinut r. 1995 a know-how pochází zčásti od lesní správy. Hlavními cílovými skupinami jsou firmy a veřejné instituce. Organizace se musela vykázat posudkem o vlivu přeměny lesa na produkci spodní vody. Komunikačními opatřeními jsou články v novinách, reportáže v rozhlase a televizi a návštěvy ekologických veletrhů. Název a značka organizace lze považovat za tržní značku environmentálních výkonů vlastníka lesa.
- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen ve spolupráci s lesními podniky. Z daňových důvodů neexistují žádné písemné smlouvy o sponzorování.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle obecně prospěšná organizace sledovat nesmí, vlastníci lesa však dostávají zalesňování bezplatně. Projekt byl vypracován týmem několika osob. Bylo vynaloženo asi 140 hodin práce na každý projekt sponzorování. Účetnictví a kalkulace nákladů mají malý význam.
- **Styk s úřady / akceptování:** Produkt byl uvítán lesní správou a správou ochrany přírody, podněty ze strany těchto správ pro vývoj produktu však nebyly. Zkušenosti se soukromými organizacemi byly rozdílné. Jedna organizace se pokoušela projekty zablokovat, jelikož údajně byl k dispozici jen omezený objem sponzorování. Veřejnost a sponzoři projekt uvítali.

DE09 Odborné exkurze

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Soukromý les (asi 3 200 ha) je 40 let obhospodařován přírodně, čemuž odpovídá, že je k dispozici dobrý datový materiál o přeměně tradiční pasečné kmenoviny na přírodní lesní hospodářství. Proto tento podnik navštěvují jiní vlastníci lesů a lesníci, aby si prohlédli výsledky a diskutovali. Dříve byly tyto exkurze nabízeny bezplatně, ale již 3 roky musí návštěvníci za ně platit. Často je navíc organizován program zahrnující prohlídku města a kulturní aktivity.
- **Vývoj produktu / marketing:** Cílovou skupinou pro tento produkt je relativně malá skupina odborníků a exkurze jsou organizovány podle speciálních přání těchto zákazníků. Kvůli časové náročnosti a stále většímu náporu návštěvníků byla vybírána úhrada. Myšlenka produktu a know-how pocházejí od odpovědného lesníka. Je velmi obtížné dostat podobný produkt bezplatně, protože tento podnik ve srovnání s podniky z okolí má značně delší zkušenosti s přírodním lesním hospodářstvím. Informace ohledně tržního potenciálu pocházely z diskusí s potenciálními zákazníky a z vlastních zkušeností. Je požadována obvyklá a přiměřená cena. Balíky z exkurzí, prohlídek města a kulturních aktivit jsou využívány pro zvýšení atraktivnosti produktu.
- **Organizace odbytu:** Podnik produkt nabízí cestou přímého uvádění na trh bez písemných smluv a bez zapojení odbytových prostředníků.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Lesnické zařízení má velký význam pro produkt, jelikož obsahuje detailní informace potřebné pro diskutování jednotlivých metod pěstování lesa s návštěvníky. Finančním cílem byl kladný příspěvek na úhradu, a tohoto cíle bylo více než dosaženo. Projekt je integrován v obvyklém provozu a neexistuje žádné speciální účetnictví. Vedoucí nechce nabídku rozšiřovat kvůli nedostatku času.
- **Styk s úřady / akceptování:** Relevantní kontakty s úřady nebyly. Produkt byl zpočátku kritizován, je však mezitím již akceptován.

DE10 Semináře pro manažery

Pěstitel lesa Joseph Spann

- **Stručný popis:** Joseph Spann (pěstitel lesa s 20 ha lesa) nabízí ve svém lese společně s jedním konzultantem pro podnikatele semináře pro manažery. Jsou srovnávány struktury v lese se strukturami a pracovníky v podniku. Do programu je zahrnut oběd a navazující diskuse v selské světnici. Produkt nabízí soukromý vlastník lesa, který přibližně 10 % svých příjmů má z lesa (z toho 15 % z nabídky seminářů).
- **Vývoj produktu / marketing:** Pro produkt jsou důležité 300 let staré selské stavení a venkovská atmosféra (oběd a diskuse). Myšlenka a koncepce produktu pocházejí od konzultanta pro podnikatele. Pro nabízení produktu byly zkombinovány odborné lesnické znalosti s manažerskými znalostmi konzultanta pro podnikatele. Jako faktory úspěšnosti jsou uváděny výměna informací, speciální prostředí a skutečnost, že pěstitel lesa umí své

zkušenosti podat živě a názorně. Situace na trhu je pro takový produkt dobrá. Sice jsou v okolí nabízeny bezplatné prohlídky s průvodcem, avšak manažerská školení tohoto druhu neexistují. Akvizici zákazníků velmi pomáhají osobní kontakty konzultanta pro podnikatele na firmy. Cena produktu kolísá mezi 200 a 900 DM za osobu, v závislosti na obsahu a délce semináře. Zákazníci jsou zvaní osobně nebo jsou o nabídce informováni bývalými zákazníky.

- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen ve spolupráci s konzultantem pro podnikatele. Písemné smlouvy neexistují. Menší problémy jsou s povinností dopravní bezpečnosti. Účastníci jsou většinou pojištěni prostřednictvím své firmy, leckdy ovšem ne.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Malý konflikt existuje mezi nabídkou seminářů a lovem. Odpovědné osoby jsou velmi spokojené s finančním výsledkem projektu. Vývoj nabídky byl explicitně organizován jako projekt, ovšem bez pevného časového plánu. Jelikož je projekt ještě ve stadiu vývoje, nejsou ještě používány speciální účetnické nástroje. Nabídka má být v budoucnu rozšířena.
- **Styk s úřady / akceptování:** Odpovědné osoby neměly žádný kontakt s úřady ohledně vývoje produktu. Lesní úřad ovšem dodatečně reagoval kladně na základě public relations pro les a soukromé vlastníky lesa. Postoj veřejnosti k produktu není znám. Noví zákazníci ovšem nabídku okamžitě akceptovali.

DE11 Survival & Wilderness Center

Svobodný pán von Poschinger

Lesní podniky a statky

- **Stručný popis:** Soukromý lesní podnik (2 400 ha lesa) je částí podniku provozujícího jednak zemědělství na 100 ha a jednak sklářskou huť. Uvádění produktu na trh je organizováno jako separátní odvětví. Organizují se outdoor eventy a semináře pro manažery. Za nabídku produktu jsou odpovědní vlastníci lesa, vedoucí lesní správy a experti bundeswehru na přežití (survival), spolupracující ve vedlejším pracovním poměru. Hospodářský význam krajiny pro turistiku je velmi vysoký (v přímém sousedství je Národní park Bavorský les). Jako dodatečné produkty podnik nabízí oboru, vánoční stromky a prohlídky lesa s průvodcem.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o produkt pro lesní podnik nový. Jako faktory úspěšnosti produktu vlastníci lesa uvádí atraktivitu krajiny, kompaktní soukromé vlastnictví lesa a trend k tvorbě týmu v podnicích. Tržní situace produktu je hodnocena jako dobrá, jelikož momentálně je v regionu ještě jedinečný. Průzkum trhu byl prováděn s pomocí jedné studentky, která psala svou diplomovou práci o tomto tématu. Cílovými skupinami jsou hlavně firmy. Cena takových seminářů pro manažery se stanovuje individuálně. Používá se různých propagačních opatření, jako např. outdoorových časopisů, článků v žurnálech nebo regionálních novinách, jakož i rozhlasových interviewů. Nová tržní značka pro produkt byla vyvinuta, není však ještě registrována.
- **Organizace odbytu:** Podnik produkt nabízí cestou přímého uvádění na trh. Z daňových důvodů byla nabídka organizována separátně v jedné poplatkové směrnicí. V některých

případech byly v rámci nabídky produktu uzavřeny písemné smlouvy. Do nabídky produktu jsou zčásti začleněni sponzoři.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Cíl kladného příspěvku na úhradu během fáze vývoje je splněn a nehmotnými výhodami jsou nové kontakty a nové zkušenosti. Jako důvody zvrátů se uvádí nedostatečná organizace a nedostatek zkušeností. Účetnictví dává relevantní informace pro RES projekt. Plánováno je další rozšiřování projektu a zaměstnání jedné odpovědné osoby.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontakty s úřady v souvislosti s vývojem produktu nebyly. Veřejností a zákazníky byl produkt okamžitě akceptován.

DE12 Dovolená s hajným

Lesní úřady Dahn a Schönau

- **Stručný popis:** Nabízen je balík pro dovolenou (denní program, čtyři půldenní programy) z prohlídek lesa s lesníkem jako průvodcem. Zahrnuta je doprava k různým místům exkurzí, putování, aktivity v lese, jako např. vysazování stromků a těžba dřeva, oběd a diplom (certifikát) na konci akce. Nabízitelem a pořadatelem je Tourist Information „Dahner Felsenland“ (regionální organizace).
- **Vývoj produktu / marketing:** Území produktu má podíl lesa 70 % a je velmi významné pro rekreaci. Mnoho víkendových návštěvníků přichází z měst jako jsou Mannheim, Kaiserslautern a Saarbrücken. Když byl produkt poprvé nabízen na trhu, jednalo se o do té doby zcela novou koncepci. Avšak za krátkou dobu existovali další nabízetelé, kteří měli téměř shodnou nabídku. Hlavním znakem jsou orientace na aktivitu a skutečnost, že les sám je středem programu. Program je nabízen jako pětidenní paušál nebo vždy na jeden jednotlivý den. Jako faktory úspěšnosti se uvádí kladný image lesníka a exkluzivita produktu. Tržní situace produktu byla nejprve hodnocena jako dobrá, protože podobné produkty v regionu do té doby neexistovaly a turistická infrastruktura je vynikající. Cílovými skupinami jsou turisté (40 až 60 let), kteří se zajímají o přírodu a chtějí se naučit něco o lesnictví. Největší poptávka bývá na podzim. Ke komunikaci se používají inzeráty, publikace, televizní a rozhlasová interview a soutěže. Pro produkt byla vytvořena tržní značka „300 let za 7 dnů“, která však dosud nebyla zaregistrována.
- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen turistickým informačním střediskem a služby lesníků jsou placeny turistickým informačním střediskem. Pro tento účel existuje písemná rámcová smlouva mezi turistickým informačním střediskem a lesní správou.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Vývoj produktu byl organizován jako vlastní projekt. Pro příliš nízké počty účastníků se nepodařilo překročit práh rentability. Nehmotných cílů bylo dosaženo. [Doplnění z podzimu 1999: Kýženého monetárního cíle projektu dosud nebylo dosaženo. Proto bylo od ofenzivního uvádění produktu na trh ve spolupráci s turistickým informačním střediskem Dahner Felsenland po čtyřletém trvání upuštěno. Ani navazující spolupráce s profesionálním organizátorem cest nevedla ke kýženému monetárnímu úspěchu a byla rovněž zastavena. Pro jednotlivé uzavřené skupiny, které nabídku nadále poptávaly, je přesto ještě možná placená účast.]

- **Styk s úřady / akceptování:** Lesní správa a místní turistické podniky se k projektu staví kladně. Akceptování veřejností dosud není známo, zákazníci však jsou produktem nadšeni.

DE13 Vánoční trh v Alterfrade

Lesnický revír Alterfrade

Lesnický revír Hansovní město Hamburk

- **Stručný popis:** Lesnický revír Alterfrade (540 ha lesa) patří k hamburské lesní správě. Na bývalých zemědělských plochách byly založeny listnaté porosty obsahující vysoký podíl druhů jedlí. Část z nich byla během péče o porosty odebrána a prodána pod tržní značkou „Lesní produkt – neošetřeno“. Kromě toho podnik nabízí vánoční eventy pro firmy a spolky, které svým zákazníkům nebo členům darují poukázky na vánoční oslavy. 90 % příjmů revíru pochází z prodeje vánočních stromků a ozdobného materiálu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Produkt je sice znám, koncepce produkce silně zaměřené na ekologický aspekt a nabídky eventů je ovšem nová. Za vývoj byl odpovědný hájenský revírník. Jako faktory úspěšnosti produktu se uvádějí jedinečný produkt, dobrá práce s veřejností a podpora ze strany organizace ochrany přírody. Informace o tržním potenciálu pocházejí z diskusí s potenciálními zákazníky, vlastních zkušeností, průzkumu trhu a testů. Cílovou skupinou pro produkt „eventový balík“ jsou hlavně firmy. Při kooperaci s firmami se bere zřetel na speciální přání. Tyto firmy často kombinují vánoční event s návštěvou blízké obory. Pro produkt byla vytvořena nová tržní značka (viz výše), která je zaregistrována u Německého patentového úřadu.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik uvádí produkt na trh přímo. Dále existují neformální kontakty s ekologickými dvory. Písemné smlouvy neexistují. Relevantní jsou zejména daňové předpisy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Území je podchyceno lesnickým zařízením a v něm stanovený cíl produktu hraje pro nabídku velkou roli. Finanční cíle docilování zisku byly více než splněny. Dále je důležitým cílem motivace pracovníků. Účetnictví využívají a považují ho za důležité. Z pohledu zkušenosti by bylo možno vylepšit marketingový mix, nákladové účetnictví a organizaci.
- **Styk s úřady / akceptování:** Obzvláště svazy ochrany přírody vítají produkci vánočních stromků prostou chemie. Noví zákazníci akceptují produkt okamžitě a důležitou charakteristikou podporující prodej je pozitivní efekt na image produktu vyráběného bez chemie.

DE14 Les s pitnou vodou

městské podniky Hannover

- **Stručný popis:** V Dolním Sasku je zákonem předepsán takzvaný „vodní fenik“. Vybírají ho spolu s normálním účtem za vodu dodavatelé pitné vody a musí být použit na aktivity spojené s ochranou pitné vody. Předmětem příkladu je přeměna čistě jehličnatých porostů na smíšené jehličnato-listnaté porosty za účelem zvýšení vydatnosti pitné vody a její financování z poplatků za odběr pitné vody. Lesní úřad městských podniků Hannover (1 500 ha lesa) koordinuje toto opatření pod heslem „Pilotní projekt Fuhrberské pole“. Zahrnuje plochy lesů městských podniků, soukromých vlastníků lesa a státních pozemků.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o novou myšlenku produktu. Vedoucí lesnického úřadu Městských podniků byl odpovědný za vývoj produktu a byl přitom podporován i organizací Klimaschutz durch Wald e. V. Jako faktory úspěšnosti produktu jsou uváděny bezplatná přeměna lesa pro soukromé vlastníky lesa a obecně rostoucí ekologické uvědomění. Informace o tržním potenciálu pocházely ze srovnání s podobnými projekty na zemědělských plochách. Cílovými skupinami jsou spotřebitelé vody, úřední ochrana přírody a lesní úřady. Projekt se stává známým. Jsou organizovány přednášky, publikace a společné akce, aby se projekt stal známým.
- **Organizace odbytu:** Lesní úřad Městských podniků vystupuje jako zprostředkovatel odbytu pro produkt a uzavírá smlouvy s každým jednotlivým vlastníkem lesa, který má zájem se na projektu účastnit. Jako důležité rámcové podmínky bylo uvedeno ustanovení území ochranné oblasti pitné vody.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Existující lesnické zařízení mělo velký význam pro vývoj produktu, neméně důležité však bylo vytvoření pásem ochrany pitné vody. Finanční cíle sledovány nejsou. Produkt byl vyvinut jako separátní projekt v rámci jednoho projektového týmu. Účetní evidence existuje a je považována za důležitou. V budoucnu mají projekt provázet vědecké průzkumy.
- **Styk s úřady / akceptování:** Lesní úřady uvítaly zejména úhrady za environmentální výkony lesa a úřady ochrany přírody (uvítaly) zvyšování biodiverzity přeměnou lesa.

DE15 Organizované výlety v lese

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Komunální lesní podnik (3 200 ha lesa, 25 % příjmů z lesnictví pochází z RES produktů) organizuje jednodenní výlety do lesa. Nabídka vždy sestává z balíku obsahujícího putování s průvodcem, přenocování, stravu a dopravu. Někdy je návštěva lesa kombinována s návštěvou zámků nebo podobných atrakcí v okolí. Území má střední význam pro turistiku, hlavními cílovými skupinami pro produkt jsou lidé na dovolené a jednodenní návštěvníci. Dodatečnými produkty jsou vánoční stromky, dekorační materiál a lovecké povolenky.

- **Vývoj produktu / marketing:** Novou myšlenkou je nabídka paušálního balíku. Pochází od vedoucího lesního podniku. Jako faktory úspěšnosti produktu se uvádějí inzeráty v odborném tisku a upozorňování na produkt na domovských stránkách. Situace na trhu je pro produkt posuzována jako dobrá, jelikož je obtížné dostat něco podobného bezplatně a jelikož dodatečný užitek pro zákazníka je hodnocen jako vysoký. Informace o tržním potenciálu přicházely od potenciálních zákazníků a z diskusí s majiteli hotelů a restaurací. U kupců-institucí musí být hledán kontakt na příslušné reprezentanty (firmy – např. provozní rada, úřady – např. vedoucí oddělení). Při kalkulaci ceny byly zahrnuty běžné náklady a ceny podobných nabídek.
- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen zčásti lesním podnikem samým, kooperačním partnerem jsou hotely, zčásti je tomu naopak. Písemné smlouvy neexistují. Neformální kontakty pomohly produkt etablovat a nahrazují písemné smlouvy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro výlety byl vypracován speciální popis jednotlivých výletních bodů, a ty byly voleny s ohledem na to, jak jsou hodny shlédnutí. Finančním cílem bylo docilování zisku. Toho ovšem bylo dosud dosaženo v míře nižší, než bylo plánováno. Produkt byl vyvinut v rámci obvyklého provozu; dosavadní neúspěchy jsou přičítány nedostatku organizace, zkušeností a informací. Kapacita podniku není pro takovou nabídku ještě vyčerpána a do budoucna se usiluje o zlepšení propagace.
- **Styk s úřady / akceptování:** Projekt podporovala organizace turistického ruchu. Zákazníci ji přijímají. Kladným efektem je zvyšování čistých příjmů, záporné efekty vyplývají z problémů s místními hotely, které se projektu neúčastní.

DE16 Vánoční trhy

Svobodný pán von Gravenreuth/Affing

- **Stručný popis:** Vedoucí provozu soukromého lesa (1 000 ha, 95 % příjmů ze dřeva, 1 % z RES produktů) inicioval vánoční trh na zámeckém dvoře vlastníka lesa a přemluvil k účasti různé organizace obce (zemskou mládež, sportovní spolek apod.). Tímto způsobem se podařilo značně zvýšit odbyt vánočních stromků.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o tradiční produkt, který byl dále zdokonalen. Za faktory úspěšnosti se nadále považuje akceptování trhu a motivace místních organizací. Část příjmů je darována na dobročinné účely. Situace trhu je hodnocena jako dobrá, jelikož v okolí je málo podobných nabídek a blízko leží město Augsburg. Informace ohledně tržního potenciálu pocházely z osobních znalostí regionu a z vlastních zkušeností. Hlavními cílovými skupinami jsou rodiny s dětmi. Na jejich přání se bere zřetel organizováním projížďek drožkou, loutkovým divadlem, živých jesliček atd. Produkt je prodáván v kombinaci s jinými tradičními produkty (medovina, svařené víno, zvěřina atd.). K propagaci a podpoře prodeje se používají inzeráty v novinách, vlastní publikace, rozhlasová interview a zvaní obchodních partnerů.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik produkt nabízí cestou přímého uvádění na trh. Všichni účastníci dávají 10 % obratu jako dar pro dobročinné účely. Různí nabízetelé museli žádat o povolení k prodeji potravin. Dodržování předpisů o potravinách kontroloval zdravotní úřad.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Nemá žádnou konkurenci s jinými způsoby využívání lesa, cíle dosahování kladného příspěvku na úhradu bylo dosaženo a zvraty k horšímu nebyly. Vývoj produktu byl integrován do obvyklého obchodu. Účetnictví je považováno za důležité.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s lokálním lesním úřadem a organizacemi cestovního ruchu byly dosud velmi dobré. Zákazníci produkt akceptují okamžitě a poptávka stoupá.

DE17 Lesní eventy

Markwald [nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Jedná se o společné vlastnictví 640 ha lesa. Lesní podnik má pracoviště chráněné před deštěm, kde dříve lesní dělníci stavěli ploty, lavičky atd. Kvůli špatné finanční situaci již nebylo možno v provozu zaměstnávat vlastní lesní dělníky. Nyní vedoucí chatu využívá jako východiště pro semináře v lese a jiné eventy. Ty jsou organizovány v těsné kooperaci se zákazníky a podle jejich speciálních přání.
- **Vývoj produktu / marketing:** Pro vedoucího podniku se jedná o novou myšlenku produktu a informace našel v odborném tisku. Situace produktu na trhu je hodnocena jako obtížná, jelikož podobné (ovšem ne tak dobře organizované) akce jsou bezplatně nabízeny státním lesem. Informace ohledně tržního potenciálu pocházely z vlastních zkušeností a diskusí s potenciálními zákazníky. Hlavními cílovými skupinami jsou podniky a produkt je nabízen na speciální přání těchto zákazníků. Jako propagační opatření se uvádějí inzeráty v novinách a vlastní publikace.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik většinou nabízí produkt ve vlastní odpovědnosti. Někdy ovšem spolupracuje i s některým nabízejícím seminářů v blízkosti. Pro vývoj spolupráce se jako výhodné ukázaly dobré osobní styky.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančního cíle (docílení kladného příspěvku na krytí) bylo dosaženo relativně dobře. Produkt byl vyvinut v rámci obvyklého obchodu. V účetnictví není produkt zohledňován.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s veřejnými institucemi (les, ochrana přírody, cizinecký ruch) byly velmi dobré. Argumenty pro nabídku jsou public relations pro turistickou atraktivitu regionu a dodatečné atrakce. Veřejnost a zákazníci produkt uvítali, byl okamžitě akceptován.

DE18 Outdoorové eventy pro firmy

Poštovní úřad Lahnstein

- **Stručný popis:** Konzultant pro podnikatele nabízí speciální seminář týmového rozvoje managementu firmy. Státní lesní úřad (5 000 ha) vystupuje jako poskytovatel služeb pro

tohoto konzultanta pro podnikatele a je jím placen. Program obsahuje průvodce lesem, využití lovecké chaty, jízdu drožkou v lese a různé outdoorově orientované aktivity v lese. Jako dodatečný produkt je nabízeno sponzorování lesa.

- **Vývoj produktu / marketing:** V nabídce tohoto produktu hrají velkou roli přírodní prostředí a význam území pro ochranu přírody. Rekreační kvalita území je relativně dobrá a v blízkosti je hodně pamětihodností (zámky). Jedná se o nově vyvinutý produkt. Kromě přehledného průvodcovství uvádí podnik na trh i materiál pro aktivity v lese, právo živnostenského využívání lesních cest a organizační služby. Konzultantovi pro podnikatele je nabízen produktový balík. Myšlenka produktu a know-how pocházejí zčásti od vedoucího lesního úřadu, zčásti však od konzultanta pro podnikatele. Jako faktory úspěšnosti produktu jsou uváděny zajímavá túra, atmosféra lovecké chaty, zaměření na zákazníka a exkluzivní ubytování (prvotřídní hotel). Cílovými skupinami jsou větší firmy. Konzultant pro podnikatele je odpovědný za jednání se zákazníky. Partneri k jednání většinou bývají ve vedení podniků nebo v personálních odděleních. Je kalkulována paušální cena, konzultant vytvořil název značky pro nabídku takových produktů.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik vystupuje jako smluvní partner konzultanta pro podnikatele. Existuje rámcová smlouva mezi konzultantem a zemskou lesní správou Porýní-Falcka. Spolupráce byla usnadněna kontakty vedoucího revíru (bývalý organizátor Camel Trophy). Při vývoji produktu byly nepatrné problémy s ochranou přírody, ale podařilo se dosáhnout výjimečného povolení.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Konflikty existují směrem k rekreaci a ochraně přírody (ochranářsky cenné území). Finančním cílem bylo docílení zisku, a tohoto cíle bylo relativně dobře dosaženo. Vývoj produktu byl zorganizován v rámci jednoho projektu. Kapacita 20 eventů za rok ještě není vyčerpána; pro finanční úspěšnost je zapotřebí nejméně 3 eventů. Účetnictví je považováno za důležité.
- **Styk s úřady / akceptování:** Úřad pro ochranu přírody poukázal zejména na konflikt mezi významem území pro ochranu přírody a organizací takových eventů. Účastníci takových akcí si chválili atmosféru, týmovou práci a tělesnou činnost na čerstvém vzduchu. Veřejností je produkt akceptován.

DE19 Lyžařská trať Taufstein

Lesní úřad Schotten

- **Stručný popis:** Lesní úřad Schotten (4 500 ha státního lesa) nabízí ve spolupráci s národním parkem Hoher Vogelsberg vysoce kvalitní systém lyžařských tratí se závodní stopou a souběžnou „diváckou tratí“. K financování se má běžkařům prodávat nálepka na lyže s názvem „Loipl“. K nabytí „Loiplu“ patří karta pro trať. Získání nálepky je dobrovolné, má však přispívat k běžným nákladům údržby.
- **Vývoj produktu / marketing:** Region má celospolkový význam jako region běžkařského tréninku. Jsou zde trati různých stupňů obtížnosti a úniková trať k využívání profesionálními a „laickými“ sportovci. Při tvorbě nabídky hraje velkou roli aspekt regulace návštěvníků. Jedná se o zdokonalení již stávající trati (smlouva o bezplatném povolení). Lesní úřad trať

zlepšil odstraněním přečnávajících a jehličnatých stromů. Pracovníci přírodního parku se postarali o lepší značení. Myšlenka poplatku vyšla od uživatelů samých. Na zkoušku byla nálepka prodávána v hotelech, restauracích a penzionech. K propagaci jsou plánovány články v regionálních novinách nebo televizní příspěvky. Plánuje se dřevěná oblouková brána na startu. Na té má být plán trati, a na dřevěných tabulích by mohla být umístěna upozornění na potenciální sponzory trati.

- **Organizace odbytu:** Běžkařská trať je nabízena v kooperaci s lesním úřadem a přírodním parkem. Neexistují pro to žádné smlouvy. Právní problém existuje v tom ohledu, že přírodní park podle svých stanov nesmí docilovat příjmů. Teoreticky by se příjmy z prodeje nálepek musely odečítat z peněz na podporu přírodního parku. Jelikož to by finanční situaci nevylepšílo, existuje momentálně dohoda, že příjmy z prodeje nálepek budou odečítány od nákladů.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Lesní úřad poskytuje v rámci nabídky následující dodatkové služby: zvýšená povinnost dopravního pojištění, delší přibližovací vzdálenosti s ohledem na trať, sezonní omezení přibližování dřeva. Projekt byl pečlivě plánován a cílem je nahospodařit kladný příspěvek na úhradu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Reakce úřadů byla v této souvislosti kladná. Argumenty jsou regulace návštěvníků a dobrovolnost nabídky. Projekt odpovídá přáním regionálních politiků. Ohledně dřevěné obloukové brány bylo vedeno jednání s úřadem ochrany přírody a bylo požádáno o příslušné povolení.

DE20 Sponzorování rekreačních zařízení

Lesní úřad Kassel

- **Stručný popis:** Lesní úřad Kassel má lesy o ploše celkem 8 300 ha, z nichž je 3 600 v držení státu. Práce s veřejností, tvorba životního prostředí, ochrana přírody a rekreace hrály pro lesní úřad v Kasselu velkou roli. Rekreační zařízení a lesní naučené stezky jsou sponzorovány místními firmami a jednotlivci. Za zákazníka lesního úřadu se přitom považuje ten který sponzor, za produkt konkrétní sponzoringový projekt. Lesní úřad úzce spolupracuje s přírodním parkem Habichtswald a účelovým sdružením oblasti Kasselu. Tak dosud byly financovány lesní naučné stezky, dřevěné mosty, dřevěné lavičky a tabule. Lesní úřad kromě toho nabízí lesní kempink a turistiku s průvodcem.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území je významnou příměstskou oblastí. Kvůli nákladům na rekreační zařízení byl hledán nový zdroj sponzorování rekreačních zařízení. Sponzoring se v tomto případě ukazuje jako velmi efektivní a dobrá možnost hrazení služeb pro rekreaci, aniž by bylo nutno tím zatěžovat jednotlivce rekreanty. Uvádění produktu na trh je založeno na přímých kontaktech s potenciálními sponzory. Stanovení ceny se přitom zcela řídí vznikajícími náklady.
- **Organizace odbytu:** Smluvní dohody jsou velmi individuální. Sepsání smlouvy je samostatnou pracovní oblastí a je organizováno zvlášť. Právní problémy neexistují.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Lesnické zařízení má určitý význam pro nabízení produktu. Navíc existuje mapování funkcí lesa. Finančního cíle kladného příspěvku

na úhradu bylo více než dosaženo, za důležitější však je považováno zlepšení image. RES projekt jako takový je organizován zvlášť. Účetnictví není v této souvislosti považováno za důležité.

- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny v této souvislosti kontaktované úřady a soukromé organizace měly k produktu kladný vztah. Jako důležité argumenty byly uváděny úspora nákladů pro veřejný rozpočet, zlepšení rekreačních možností a rostoucí atraktivita regionu. Veřejností a dosavadními sponzory byl produkt uvítán. Poptávka stoupá.

DE21 Motocyklová závodní trať

Město Schlüchtern

- **Stručný popis:** Komunální lesní podnik (1 250 ha lesa) pronajímá menší lesní území místnímu motocyklovému klubu pro zařízení motocyklové závodní trati. Státní lesní podnik podporuje nabídku, u níž jsou ovšem příjmy v pozadí. Lesní úřad Schlüchtern navíc nabízí kempink v přírodě, místa pro grilování a rybářské povolenky.
- **Vývoj produktu / marketing:** Celospolkový význam Schlüchternu pro motocyklový sport zřízením trati vzrostl. Užitek z něj mají maloobchod a turistické provozovny. Vývoj produktu vychází z potřeby místního motocyklového klubu a přání města Schlüchtern podporovat tento spolek. První smlouva mezi stranami byla uzavřena r. 1972. V roce 1997 byla tato smlouva obnovena. V regionu existují i jiné trati, avšak v důsledku vysoké poptávky není žádná podstatná konkurence. Za přenechání lesní plochy k užívání motocyklovému klubu platí jen uznávací poplatek. Motocyklový klub tuto trať propůjčuje jednotlivým uživatelům.
- **Organizace odbytu:** Právní problémy byly především u otázek ručení a ochrany krajiny. Ty byly podrobně upraveny ve smlouvě.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Normální lesní provoz má na tomto území jen nepatrnou újmu. Existují však konflikty zejména s ochranou přírody a rekreací. Město pronájemem sledovalo v podstatě nehmotné cíle. Těch také bylo dosaženo a navíc ještě má příjmy 150,- DM za rok.
- **Styk s úřady / akceptování:** Ochrana přírody se na projekt dívá stále kritičtěji. Existuje v podstatě obava o ekologické škody a záporný postoj vůči motocyklovému sportu. Uživatelé území jsou neobyčejně spokojeni a dotyčné úřady se dosud chovaly většinou neutrálně. Vidí nutnost takové sportovní možnosti, aspekt usměrňování návštěvníků a respektují vlastnické právo města.

DE22 Sponzorování zalesňování

Sdružení lesních podniků při lesním úřadu Fulda

- **Stručný popis:** Menší vlastník soukromého lesa při lesním úřadu Fulda provedl první zalesnění, které bylo sponzorováno místním prodejcem aut. Plánování a provedení reali-

zoval lesní úřad Fulda, který byl jakožto místní lesní úřad příslušný i pro poradenství pro vlastníky soukromého lesa.

- **Vývoj produktu / marketing:** Myšlenka produktu v tomto případě vyšla od sponzora samotného. Prodejce Ford chtěl v návaznosti na kampaň značky Ford z důvodů public relations sponzorovat nějaký les a s touto záležitostí se obrátil na místní lesní úřad. Ten nabídku předal dvěma zemědělcům, kteří chtěli zalesňovat, a nakonec byl projekt u jednoho z nich realizován. Tržní zhodnocení sponzoringového produktu je založeno na přímém kontaktu mezi lesním úřadem a sponzorem. Cena byla stanovena zcela podle nákladů.
- **Organizace odbytu / smlouvy:** Lesní úřad a Sdružení lesních podniků při lesním úřadu Fulda je třeba v tomto případě hodnotit jako zprostředkovatele sponzoringového produktu. Písemné smlouvy nebyly učiněny a právní problémy podle výroků interviewovaného partnera nebyly.
- **Analýza potenciálu / účetnictví:** Hlavním cílem projektu bylo z pohledu lesní správy docílit zalesnění pro zemědělce nákladově co nejvýhodnějšího. Financování prostřednictvím sponzorování má tu výhodu, že zemědělec ušetří vlastní podíl obvyklý při podpoře a kromě toho se ulehčí veřejným pokladnám.
- **Styk s úřady a akceptování veřejností:** Zalesnění bylo provedeno v přítomnosti místního obyvatelstva a pozvaných hostů. Následná nabídka pohoštění a nápojů se rozvinula v malou slavnost, které mohl sponzor využít pro účely práce s veřejností. Ohlas na tuto akci prezentovanou v tisku byl velmi kladný.

DE23 Cyklistické stezky

Lesní úřad Norimberk

- **Stručný popis:** Státní lesní úřad Norimberk (11 300 ha) má s městem Norimberk smlouvu o povolení cyklistických stezek. Město samo zakládá tyto stezky a stará se i o jejich udržování. Na město přechází i ručení za ně a povinnost dopravního zajištění. Na základě smluvního převedení udržování, ručení a dopravního zajištění se upouští od úplaty. Lesní úřad kromě toho nabízí jiné smlouvy o přenechání k užívání (zařízení na kontrolu dopravy, golfový klub, zoologická zahrada, sportoviště, závodíště pro chrtý, přespolní běhy).
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o rekreační produkt v regionu s výrazným městským charakterem. Lesní plochy lesního úřadu jsou v půlkruhu kolem města Norimberk, což vysvětluje silné zatížení lesa rekreanty. První smlouvy tohoto druhu byly uzavřeny roku 1963. Důležitým aspektem je zamezování konfliktům oddělením chodců, cyklistů a jezdců na koních. Modelem pro vývoj produktu byla úspěšná cyklistická koncepce města Erlangen. V regionu je sice široká nabídka cyklistických stezek, za což ani město ani uživatelé nemusí platit, výhodami cyklistických stezek v norimberském lese Reichswald však jsou dobrý stav cest, blízkost města a velmi dobrý mapový materiál včetně příslušného značení tabulemi.
- **Organizace odbytu:** Město Norimberk je smluvním partnerem lesního úřadu a nabízí cyklistické stezky svým občanům bezplatně. Rekreační funkce lesa má v tomto případě přednost před jinými funkcemi lesa (mapování funkcí lesa).

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančního cíle docílovat zisku bylo v tomto případě dosaženo. Smluvní převod údržby cest a povinnost dopravního zajištění na město nezpůsobují lesnímu úřadu žádné další náklady.
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny kontaktované úřady a soukromé organizace se k projektu stavěly kladně. Argumenty byly zvyšování atraktivity regionu, směřování rekreace, podpora ekologického dopravního prostředku a zvýšená bezpečnost na nových cestách. Veřejnost a zákazníci takovou nabídku velmi uvítali.

DE24 Užívání cest jezdeckou školou

Lesní úřad Dinkelsbühl

- **Stručný popis:** Zemědělec nabízí jezdeckou dovolenou na svém pozemku. Kromě toho využívá okolní lesní území státního lesního úřadu Dinkelsbühl intenzivně na 950 hektarech, extenzivně na celkové ploše 13 524 ha. Komerční jezdecká dovolená je rekreační produkt určený převážně rodinám s dětmi. Lesní cesty byly kvůli zatížení již několikrát opravovány, a poté lesní úřad uzavřel smlouvu, která dovoluje živnostenské využívání cest za úplatu. Lesní úřad Dinkelsbühl kromě toho nabízí organizovanou pěší turistiku.
- **Vývoj produktu / marketing:** Produkt byl vyvinut hlavně proto, aby omezil využívání na určité cesty a oddělil jezdce na koních od jiných návštěvníků lesa. Cena se skládá z nájmu za cesty a poplatku za údržbu (v závislosti na délce cest). Jezdecká škola by pravděpodobně mohla bezplatně užívat cesty soukromých vlastníků lesa, přednostně však cesty státního lesního úřadu na základě blízkosti jezdecké školy, krásy krajiny a dobrého stavu cest. Jezdecká škola ovšem zpočátku nechtěla platit žádnou úplatu a byla o platbě přesvědčena teprve po několikanásobných jednáních. Jezdecká škola se pokoušela čelit výtce živnostenského využívání veřejně prospěšného spolku, avšak tento pokus neuspěl.
- **Organizace odbytu:** Jezdecká škola má smlouvu se státním lesním úřadem o využívání lesních cest. Musí vyrovnávat škody, povinnost dopravního zajištění však má lesní úřad. Nezávisle na jezdecké škole je nutno zaplatit organizované jezdecké akce, zatímco jednotlivci - sváteční jezdci mohou cesty používat bezplatně.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Produkt nebyl vytvořen s finančními cíli. Důležitými nehmotnými cíli naproti tomu bylo snížení konfliktů s jinými rekreanty a motivace vlastních pracovníků. Jako kladný vedlejší efekt se uvádí, že směřováním jezdců se nyní opět umožnil lov, a proto se i snižuje okus zvěří. V budoucnu má být cena za využívání lesních cest zvýšena.
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny veřejné a soukromé organizace se k projektu stavěly kladně. Argumenty byly zvyšování atraktivity regionu a usměrňování návštěvníků. Jediným protivníkem projektu byla zpočátku jezdecká škola sama. Nakonec však měla ze zpráv ve sdělovacích prostředcích užitek.

DE25 Povolení lyžařských sjezdů

Lesní úřad Schliersee

- **Stručný popis:** Lesní úřad (10 600 ha celkové plochy) s obcí uzavřel smlouvu o povolení využívání určitých území jako lyžařské sjezdovky (0,04 až 0,10 DM/m²). Část území musela být před zřízením sjezdovky vyklizena. Navíc k nájmu dostává lesní úřad 2 až 3 % obrátu firem provozujících výtahy (druhá smlouva). Vedle toho lesní úřad nabízí terén a budovy pro filmování, jakož i lovecké příležitosti.
- **Vývoj produktu / marketing:** Produkt je využíván hlavně rodinami a mládeží, přicházejícími z Mnichova a zůstávajícími zpravidla jen jeden den. V zimě se s ohledem na lyžaře netěží dřevo. U tohoto produktu se jedná o zdokonalení smluv existujících od roku 1950. Jelikož neexistuje žádná možnost otevřít nová lyžařská území, jsou provozovatelé lyžařských výtahů odkázáni na pozemky lesního úřadu. Mezi různými lesními úřady jsou úmluvy o nabídce lyžařských sjezdů a vzorové smlouvy usnadnily vyjednávání. Rozšíření lyžařské turistiky není možné, jelikož podle usnesení zemského sněmu ze dne 5. 6. 1984 – Opatření na ochranu horského lesa – „mýcení v horském lese pro nová volnočasová zařízení (např. pro zimní sporty) nebo infrastrukturní opatření již v zásadě není možno připouštět“.
- **Organizace odbytu:** Prostřednictvím písemných smluv s obcí a provozovatelem lanovky lesní úřad povinnost dopravního zajištění předal těmto. Uvádění produktu na trh se děje prostřednictvím dvou podepsaných smluv. Právní problémy nebyly uváděny.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Regionálním oddělením rekreačních a chráněných ploch se lesní správa pokouší zamezit stávajícím konfliktům mezi oběma oblastmi. Cílem vývoje produktu bylo i docilování zisku. V budoucnu budou ceny za využívání území zvýšeny.
- **Styk s úřady / akceptování:** K této oblasti nebyly od dotazovaného partnera žádné informace.

DE26 Pronájem běžkařských tratí

Lesní úřad Sankt Martin

- **Stručný popis:** Státní lesní úřad (18 500 ha lesní plochy) obhospodařuje plochy v Rakousku (600 ha). Na tyto plochy uzavřel lesní podnik s obcí smlouvu o přenechání k užívání za účelem zřízení běžkařské trati. Nájem činí maximálně 0,50 DM za běžný metr a je odstupňován podle hodnoty ušlého užitku. Obec nabízí běžkařskou trať turistům bezplatně. Kromě toho lesní úřad nabízí cyklistické stezky, lyžařské trati a lovecké povolenky.
- **Vývoj produktu / marketing:** Region je částí severních Alp a produkt je využíván zejména rodinami na dovolené a sportovci z regionu. Upuštěním od těžby dřeva v zimě se bere ohled na běžkaře. Produkt je zdokonalením stávajících forem využívání a byl vyvinut v podstatě z důvodů směřování návštěvníků. Podobný produkt v regionu ztroskotal v důsledku odporu soukromých vlastníků lesa. Další cíl spočíval v přenesení nákladů údržby na nájemce. Mezi lesními úřady regionu jsou cenové dohody ohledně nabídky takových užití. Vzorové

smlouvy a společný cíl regulace lyžařské turistiky usnadnily jednání s obcí. Hlavní výhodou zmíněné trati je krása krajiny.

- **Organizace odbytu:** Ve smlouvě o přenechání využívání byla povinnost dopravního zajištění přenesena z lesního podniku na obec. Kromě toho je obec odpovědná za opatření tabulemi, ošetřování a likvidace odpadu.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Vytvořením produktu nebyly sledovány žádné finanční cíle. Důležitými nehmotnými cíli bylo usměrnění návštěvníků a ochrana ekologicky cenných území. Zatímco obec usiluje o rozšíření nabídky, nemá lesní správa zájem na dalším rozšiřování lyžařské turistiky. Momentálně se produktem dociluje zisku, jelikož lesní správě nevznikají žádné náklady.
- **Styk s úřady / akceptování:** Turistické organizace produkt podporovaly, protože se jim zvyšuje atraktivita regionu pro turistiku. Odpor byl ze strany zemědělství, které se obávalo omezení lesní pastvy na tomto území. Veřejnosti ani jednotlivým běžkařům nejsou stávající smlouvy známy. Poptávka v poslední době vzrostla, jelikož sjezdové lyžování se stále zdražuje, zatímco jízda na běžkách je ještě možná bezplatně.

DE27 Lesní škola v přírodě

Lesní úřad Sellhorn

- **Stručný popis:** Státní lesní úřad Sellhorn (cca 5 000 ha lesa) provozuje lesní školu v přírodě pro žáky. Žáci tam zůstávají většinou 2 týdny a v této době mají pevný program výuky v budově a putování po lese s průvodcem. Jedná se o nabídku, která existuje již 50 let. Pro žáky je pobyt bezplatný, jelikož pracují v lese. Lesní škola v přírodě v Sellhornu je jednou z 11 lesních škol v přírodě v Dolním Sasku.
- **Vývoj produktu / marketing:** Okolí lesní školy v přírodě tvoří přírodní rezervace Lüneburské vřesoviště, které je velmi důležité pro rekreaci. Myšlenka lesní školy v přírodě má původ ve snahách státních lesních úřadů a ministerstev pro vzdělání a vědu, které po válce chtěly mládeži dát práci v lese smysluplný úkol. Zatímco nejdříve bylo v popředí jen pracovní nasazení, později se přidružovaly jednoduché ubytovny v lese, z nichž se vyvinuly dnešní lesní školy v přírodě. Hlavními cílovými skupinami jsou školní třídy. Ústní doporučení jako propagace stačí. Poptávka momentálně přesahuje kapacitu lesní školy v přírodě trojnásobně.
- **Organizace odbytu:** Existuje úzká kooperace se společenstvím pro ochranu Deutscher Wald (Německý les), které přijímá přihlášky na pobyty a přiděluje místa. Ohledně provozu lesní školy v přírodě je nutno respektovat mnoho právních úprav.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Všechny výkony lesa jsou na tomto území důležité, provoz lesní školy v přírodě však není v rozporu s těmito způsoby využívání. Nehmotné cíle jsou důležitější než finanční cíle, a proto má kalkulace nákladů a účetnictví menší výpovědní hodnotu. Přesto lesní škola v přírodě potřebuje vlastní management.
- **Styk s úřady / akceptování:** Postoj veřejnosti vůči lesní škole v přírodě je velmi kladný. Celkově je angažování mládeže pro tvorbu životního prostředí vítáno, je však uvažován

i vedlejší ekonomický efekt (autobusy, kiosky atd.). Pro uživatele je lesní škola v přírodě velmi populární, k čemuž přispívá i nízká cena.

DE28 Lovecké a jezdecké pobyty

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Velký soukromý majitel lesa (5 500 ha lesa) nabízí čtyři dobře vybavené prázdninové byty v kombinaci s loveckými, jezdeckými a rybářskými možnostmi. Velká část zákazníků jsou lovci z okolních měst. Produkt je velmi úspěšný, jelikož vynáší pozoruhodný zisk. Důležitými faktory úspěšnosti jsou poloha lesního území, jméno a image vlastníka lesa, vybavení a atmosféra bytů, vysoké stavy zvěře bez jakýchkoliv plotů a know-how a motivace managementu. Asi 25 % výnosů z lesnictví je z RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území produktu má velký význam pro ochranu přírody a pro rekreaci. Produkt je ve své kombinaci s jezdeckou, loveckou nebo rybářskou povolenkou pro vlastníka lesa nový. Značně investoval do výstavby prázdninových bytů, aby vytvořil standard vysoce nadprůměrný. Produkt je založen na vlastním nápadu a jeho realizace nečinila žádné právní potíže. Konkurence je vzhledem k vynikajícímu standardu jen nepatrná. Produkt je typickým příkladem zdařilého produktového mixu z výše jmenovaných jednotlivých nabídek. Cena se stanovuje podle vznikajících nákladů a ve srovnání s jinými podobnými nabídkami. Nabídka nepokrývá poptávku.
- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen přímo.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro vývoj produktu bylo možno využít map lesnického zařízení. Hlavního cíle docilování zisku bylo dosaženo lépe než bylo plánováno. Při provádění projektu v rámci obvyklého obchodu nevznikly žádné problémy. Financování bylo z vlastních prostředků.
- **Styk s úřady / akceptování:** Konflikt je s příslušným mysliveckým úřadem, který zpravidla redukuje počty odstřelů, o které žádají vlastníci lesů. Obyvatelé měst se na produkt stejně jako na lov často dívají kriticky. Zákazníci jsou velmi spokojeni a pravidelně se vracejí.

Případové studie z Itálie

IT01 Houbařské lístky

Consorzio Comunalie Parmensi

- **Stručný popis:** Houby jsou tradičním produktem lesa a představují důležitý zdroj příjmů pro obyvatele Val di Taro. Obchodování s houbařskými lístky začalo r. 1964. Navzdory několika změnám zákonů se s lístky na sběr hub obchoduje dodnes.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistický význam území je malý a význam pro ochranu přírody není nijak velký. Produkt má původ v nápadech vlastníků lesa a zákonné úpravy umožnily prodej houbařských lístků. Houbařské lístky prodávají i sousední obce, existuje však malá konkurence s nabídkou Consorzio Comunalie Parmensi, jelikož tam jsou nejlepší naleziště hub. Poptávka se omezuje na houbařskou sezonu, houbařské lístky se prodávají i v hostincích. V oblastech s certifikátem FGO uvnitř celého území je cena o 30 % vyšší.
- **Organizace odbytu:** Konsorcium uzavřelo smlouvu s Comunita Montana, která povoluje prodej houbařských lístků. Neexistují žádná omezení lesnictví zákonnými pravidly nebo RES obchodem.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Speciální část lesnického zařízení je věnována produkci hub; existuje konkurence mezi přeměnou nízkého lesa na les vysoký a uváděním hub na trh. V případě, v němž je les obhospodařován jako nízký, je produkce hub doplňková k produkci dřeva. Cílem obchodu je umožnit obci příjmy, aby mohla financovat sociální záležitosti. Problémy jsou s domorodci, kteří nyní již na území nebydlí a sbírají houby bez povolení. Účetnictví a kalkulace nákladů nejsou považovány za relevantní. Problémy jsou s kontrolou povolení.
- **Styk s úřady / akceptování:** Problémy byly s regionálním lesním úřadem a s Comunita Montana. Ohledně veřejnosti a zákazníků je třeba poznamenat, že bylo zapotřebí nějaké doby, než byl systém lístků akceptován. Kromě toho bylo zapotřebí zavést slevu pro místní obyvatele.

IT02 Houby s certifikátem FGO

Consorzio Comunalie Parmensi

- **Stručný popis:** Dobrá kvalita a pověst houby borgotaro vedla v posledních letech k nečestné soutěži, přičemž houby z jiných území byly prodávány pod falešnou značkou původu. Pro ochranu houby borgotaro byl vytvořen certifikát FGO podle směrnice EU 208/92. Konsorcium, které je příslušné pro uvádění na trh, však dosud není plně funkční.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o tradiční produkt se silným vztahem k místní krajině. Vývoj produktu započal r. 1995, ale pro technické problémy s certifikací konsor-

cium ještě není schopné práce. Schválením certifikátu FGO nyní existuje možnost hou-
bu borgotaro jednoznačně označovat a zamezovat zneužití označení původu. Myšlenka
produktu pochází od vlastníků lesa. Neexistují žádní konkurenti nebo komplementární
produkty. Průzkum trhu prováděn nebyl.

- **Organizace odbytu:** Pro odbyt produktu bylo založeno konsorcium (sběr hub, balení,
uvádění na trh). Pro uvádění produktu na trh je relevantní obchodní právo.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Produkci hub je věnována speciální část
lesnického zařízení. Existuje konkurence mezi přeměnou nízkého lesa na les vysoký a
uváděním hub na trh. V případě, kdy je les obhospodařován jako nízký, je výroba hub
doplňková k produkci dřeva. Cílem projektu jsou vyšší příjmy, lepší pověst údolí a místní
rozvoj.
- **Styk s úřady / akceptování:** Vztah k místní správě je obtížný. Jiné zkušenosti dosud ne-
jsou.

IT03 Pronájem terénu pro golfový areál

Cansiglio

- **Stručný popis:** V lesním území skládajícím se ze státního lesa a lesa regionu je nabízeno
golfové hřiště. (Dotazník je vyplněn z pohledu provozovatele golfového areálu a nikoliv
z pohledu lesnického podniku.) Jinými nabídkami v regionu jsou lyžování na běžkách,
sjezdářské lyžování, pochody s průvodcem, jízda na horských kolech, agroturistika, histo-
rické zahrady a regionální zemědělské produkty.
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavenost území rekreačními zařízeními je velmi dobrá,
les v okolí je obhospodařován jako chráněný přírodní park. Golfový areál byl vytvořen pro
krytí poptávky turistů po takové nabídce. Areál je oplocený a v zimě slouží i jako běžkařský
terén. Zřízen byl již r. 1958. Cílovými skupinami jsou hlavně rodiny, mladí lidé a jiní turisté
regionu. Pro propagaci se využívá brožur, inzerátů a informací o národních a mezinárodních
soutěžích v lokálních novinách.
- **Organizace odbytu:** Existuje nájemní smlouva provozovatele golfového areálu s lesním
podnikem regionu. Při zřízení hřiště musely být lesním úřadem schváleny všechny změn-
ny pozemků a těžby. Dále musela být zrušena bývalá práva pastvy a museli být odškodněni
majitelé těchto práv.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Cíli golfového klubu jsou podpora sportu, vy-
rovnání mezi výdaji a příjmy a podpora místního rozvoje. Golfové hřiště je financováno
z interních prostředků. Při určitých soutěžích k tomu přistupují sponzoři. Účetnictví je
považováno za méně relevantní, kalkulace nákladů však existuje.
- **Styk s úřady / akceptování:** Lesní úřad a organizace projekt podporovaly, zatímco ekolo-
gické svazy (zejména WWF) byly proti. Veřejnost a uživatelé nabídku vítají.

IT04 Pronájem parkoviště

La Regiole (společné vlastnictví lesa)

- **Stručný popis:** Val Visidende je oblíbené rekreační území, které je o víkendech přeplněné turisty. Lesní podnik začátkem 90. let rozhodl nabízet parkoviště na začátku údolí za úplatou a bezplatné parkování mimo parkoviště zakázat. Následně byly velké problémy s akceptováním tohoto produktu.
- **Vývoj produktu / marketing:** U tohoto údolí se jedná o území vynikající krajinné krásy. Do údolí je jen jeden přístup. Lesní podnik se rozhodl k nabídce dvou parkovišť, aby se omezilo divoké parkování. Ke kontrole je kompetentní místní obec a špatně parkující osoby dostávají pokuty. Pokus o kompletní uzávěru příjezdové silnice v údolí r. 1995 ztroskotal, jelikož se jedná o veřejnou silnici. Přestože mimo údolí existuje jedno bezplatné parkoviště, jsou parkoviště lesního podniku s povinnou úplatou využívána, jelikož jsou blíže u lesa a piknikových míst. Úhrada za parkování se řídí podle obvyklých sazeb.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik nabízí produkt sám. Pojištění proti škodám a krádeži bylo uzavřeno. Lesní podnik musel dát u obce a zemského svazu žádost o povolení, aby směl inkasovat úhradu.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Lesnické zařízení využilo pro zřízení parkoviště mapových podkladů. Hlavními cíli nabídky byly regulace divokého parkování a docilování zisku. Účetnictví a kalkulace nákladů se považují za méně důležité. Založení parkovišť bylo organizováno zvlášť. Za příčinu vážnutí vývoje projektu je považován nedostatek zkušeností a informací.
- **Styk s úřady / akceptování:** S obcí byly problémy při zavádění úhrady. Akceptování ze strany turistů se v průběhu roku měnilo. Bylo závislé hlavně na organizaci a kvalitě nabídky.

IT05 Nabídka běžkařských a sjezdařských tratí

Cansiglio

- **Stručný popis:** V lesním území, skládajícím se ze státního lesa a lesa regionu (podobného okresu), jsou nabízeny běžkařské trati a sjezdovky. Území se výborně hodí pro běžky; důležitým faktorem úspěchu je sousedství benátské nížiny. (Dotazník byl i zde částečně vyplněn z hlediska provozovatele lyžařského vleku.)
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavení území rekreačními zařízeními je velmi dobré a les v okolí je obhospodařován jako chráněný přírodní park. V rámci vývoje produktu bylo r. 1995 zakázáno bezplatné využívání sjezdovky a kontrolováno placení úhrady. V regionu jsou jen omezené možnosti substituce takového produktu. Hlavními cílovými skupinami jsou školy a lyžařské kluby. Většinou je nabízen paušální balík s lyžařskou školou a pobytem v hotelu. Propagace se dělá inzeráty, televizními spoty a brožurami.
- **Organizace odbytu:** Existují různé smlouvy o přenechání k užívání se státním a regionálním vlastnictvím lesa, které upravují přenechání areálu pro lyžařské sjezdovky, vleky a stopy. Pro zřízení lyžařských vleků muselo být zažádáno o stavební povolení.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Konflikty mezi produkcí dřeva a nabídkou nebyly pozorovány. Projekt byl interně financován, nebyl vyvinut v rámci speciálního projektového plánování a účetnictví a kalkulace nákladů mají podřadný význam.
- **Styk s úřady / akceptování:** Nebyly žádné problémy s lesní správou a ostatními úřady. Jejich postoj vůči nabídce je neutrální. Svazy ochrany přírody na zařízení a provoz lyžařských vleků pohlížejí kriticky. Zákazníci jsou s nabídkou a odpovídající cenou celkově spokojeni.

IT06 Přístup k „Nevegalskému lesu“

Nevegal

- **Stručný popis:** Nevegal je významné letní a zimní rekreační území v sousedství benátské nížiny. Menší lesní území, které patří organizaci na podporu turistiky jižní provincie Belluno, je vybaveno řadou turistických zařízení. Zařízení jsou obhospodařována nájemci, je požadována částka za čištění území.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území má velký význam pro rekreaci a turistiku. Produkt byl poprvé nabízen r. 1996 a jeho úspěch spočívá z velké části v různorodosti zařízení (bar, restaurace, turistické cesty ...). Důležitá je rovněž zeměpisná poloha a krajinná krása území. Rozmanitost nabídek na malém prostoru je v regionu jedinečná. Poptávka je omezena na letní měsíce. Paušální balíky se prodávají skupinám rekreatantů, vstupné činí kolem 2 000 lir na osobu. Reklama se nedělá.
- **Organizace odbytu:** Existují smlouvy s hlavním nájemcem a ten má zase nejrůznější smlouvy s podnájemci.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Nabídka má velmi jednoduchou organizaci. O financování se dělí vlastníci lesa a nájemci, účetnictví a kalkulace nepovažují za důležité.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s organizacemi rekreatantů jsou dobré. Problémy existují částečně s dosavadními uživateli území, zejména s místním obyvatelstvem.

IT07 Sponzorování muzea

Cansiglio [státní les]

- **Stručný popis:** Etnografické muzeum a ekologické muzeum se nacházejí v horském regionu Cansiglio a jsou obklopeny lesem. Obě muzea jsou provozována státní lesní správou a vstupné se nevybírá. Náklady managementu jsou zčásti financovány sponzoringem COOPu. Kromě toho na tomto území existují různé jiné nabídky, např. turistika, jízda na koni, běžkařské lyžování, golfový klub a pěší turistika s průvodcem (srov. též IT03).
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavení území rekreačními zařízeními je velmi dobré a les v okolí je obhospodařován jako chráněný přírodní park. Muzea byla otevřena r. 1964 a 1984 a od té doby se o ně stará státní lesní správa. Roku 1996 se COOP rozhodl sponzorovat speciální dioramu. Existuje oficiální sponzorství s horskou obcí, jelikož státní lesní

správa nesmí docilovat žádných příjmů. Podobné produkty existují v benátském regionu, ty jsou však velmi vzdálené. Informace o tržním potenciálu se v tomto případě zakládají na vlastních zkušenostech. Hlavními cílovými skupinami pro muzeum jsou jednodenní návštěvníci a školy. Na nabídku upozorňují brožury. Kromě toho během školního roku dělají lesní úředníci přednášky.

- **Organizace odbytu:** Neexistují žádné smlouvy týkající se sponzorství. Sponzorování se provádí prostřednictvím obce, jelikož státní lesní správa nesmí přímo docilovat žádných příjmů.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Nabídka muzeí je začleněna do obvyklé činnosti státní lesní správy. Hlavními cíli jsou podpora pochopení pro životní prostředí, práce s veřejností a motivování vlastního personálu. Projekt byl financován zčásti z interních prostředků a zčásti zmíněným sponzorstvím. Účetnictví a kalkulace neexistují.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s úřady, zejména s místní obcí, byly naprosto kladné. Kromě toho existují kontakty se sdružením horských průvodců, které muzeum využívají jako dodatečný exkurzní bod. Zkušenosti s veřejností a uživateli jsou dobré a nabízená muzea jsou s oblibou akceptována pro lepší pochopení přirozeného prostředí a historie území.

IT08 Houbařské lístky

Cansiglio

- **Stručný popis:** V Cansigliu bylo sbírání hub vždy zakázáno. V r. 1994 regionální zákon umožnil lokálním úřadům prodávat lístky na sběr hub. V popsaném příkladu nabízí regionální lesní úřad houbařské lístky na svém území přímo. Zavedení houbařských lístků je považováno hlavně za nástroj, jak kontrolovat sběr hub. Jelikož území nemá pověst území houbařského, jedná se u houbařů s povolenkami o houbaře, kteří nežijí daleko od tohoto území.
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavení území rekreačními zařízeními je velmi dobré a les v okolí je obhospodařován jako chráněný přírodní park. Produkt byl vyvinut, aby se zamezilo ilegálnímu sbírání hub. Od zavedení licencí na sběr se pokuty za ilegální sběr hub snížily. Kontrolní personál dohlíží na dodržování ustanovení. Hlavními zákazníky jsou soukromí houbaři. Poptávka je omezena na houbařskou sezonu. Cena se liší podle licence – denní, týdenní nebo měsíční. Volné licence se dávají místním obyvatelům a jedné mykologické společnosti.
- **Organizace odbytu:** Licence prodává kancelář regionální lesní správy. Neexistují žádné restrikce obhospodařování lesa.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Lesnické zařízení není pro produkt relevantní a není spatřován konflikt s produkcí dřeva. Vedle cíle docilování zisku bylo hlavním cílem regulovat sběr hub. Vystavování povolenek se ukázalo jako úspěšnější než totální zákaz sběru. Zákonem je předepsáno, že 70 % příjmů z prodeje licencí na sběr se musí investovat zpět do lesního hospodářství. Účetnictví slouží jen daňovým účelům.

- **Styk s úřady / akceptování:** Zvláštní zkušenosti s úřady neexistují, veřejnost a zákazníci reagují na nabídku kladně.

IT09 Běžkařská trať

Val Gares

- **Stručný popis:** Lokální lyžařský klub má dohodu s místní obcí a nabízí běžkařskou trať. Krajinná krása, jistota sněhu a dobrá úprava činí trať velmi oblíbenou u uživatelů. Jedná se o území s dobrou turistickou infrastrukturou.
- **Vývoj produktu / marketing:** Dříve bylo možné bezplatné využívání trati, ta však nebyla při velkém sněžení uklížena, takže potom bylo její užívání zčásti nemožné. Kvůli nabídce placené trati muselo být změněno plánování rozvoje regionu a města. Touto změnou bylo soukromníkům zakázáno oplocovat svůj majetek. Místo toho musí strpět zařízení trati. Kontrolní personál kontroluje oprávnění běžkařů. Sice existují v regionu bezplatné běžkařské možnosti, avšak kvalita nabídky je lepší. Cílovými skupinami jsou místní lyžařská škola a soukromí běžkaři. Kromě toho je trať pronajímána i pro soutěže. V létě se mohou půjčovat horská kola. Cena kryje hlavně běžné náklady. Místní obyvatelstvo může trať používat bezplatně. K propagaci se využívají brožury a tabule u silnice.
- **Organizace odbytu:** Existuje smluvní ujednání mezi městem a lyžařským klubem, přičemž město poskytuje stroje, lyžařský klub pečuje o trať.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** U lyžařského klubu se jedná o veřejně prospěšný spolek, který nesmí docílovat zisku. Stavba trati byla financována obcí. Účetnictví a kalkulace nákladů neexistují.
- **Styk s úřady / akceptování:** S úřady byly celkově dobré zkušenosti. Rovněž tak s veřejností a s uživateli. Trať je dobře upravená; proto z ní mají běžkaři větší radost než z jiných tratí.

IT10 Pěší turistika s průvodcem v národním parku

Casentinesi

- **Stručný popis:** Národní park v Casentinesi má velké množství přírodních a kulturně-historicky zajímavých objektů. Organizace průvodců turistů nabízí exkurze v parku. Tato organizace zaměstnává průvodce z místního obyvatelstva a je podporována správou parku. Ta by tím chtěla podporovat místní rozvoj.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická infrastruktura území je velmi dobrá – zejména vybavení turistickými cestami a informačními zařízeními. Dříve státní lesní správa prováděla bezplatné túry, ale na omezeném území. Dnes jsou průvodci nabízeni na celém území parku. Produkt byl poprvé nabízen r. 1995. Faktory úspěšnosti jsou profesionalita průvodců, rostoucí poptávka po tvorbě životního prostředí a podpora prodeje správy národního parku. Lesní správa stále ještě nabízí bezplatné průvodcovství, ovšem na omezené ploše. Trh

průvodcovství byl prozkoumán na základě údajů správy národního parku o počtu turistů. Zvláštní význam byl připisován školám a turistickým skupinám (paušální balíky). Existuje cena stanovená správou parku a velikost skupin nesmí překročit 20 osob. Propagace se provádí ve specializovaných časopisech a na internetu.

- **Organizace odbytu:** Neexistují dohody mezi správou parku a organizací průvodců turistů.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Organizace je veřejně prospěšná a nesleduje žádné finanční cíle. Nehmotnými cíli jsou podpora trvalého rozvoje podle kritérií z Ria a zlepšování pochopení pro životní prostředí, zejména u mladých lidí. Pro správu parku jsou účetnictví a kalkulace nákladů velmi důležitými nástroji.
- **Styk s úřady / akceptování:** Úřady projekt uvítaly, podpořily, zčásti i finančně. I zkušenosti s veřejností a uživateli nabídky jsou dobré.

IT11 Kemp

Národní park Stelvio

- **Stručný popis:** Kemp dříve nabízený obcí je nyní nabízen soukromým smluvním partnerem. Nachází se uprostřed národního parku, je přístupný jen pro skupiny a předáním soukromému provozovateli bylo dosaženo lepší kontroly využívání. V odpovídajícím údolí je turistická infrastruktura rozvinutá jen mírně. To odpovídá cílům správy parku, která v příslušném území chce rozvíjet klidnou turistiku. Celkově je území bohaté na vzácné a cenné rostliny a živočichy.
- **Vývoj produktu / marketing:** Dříve mohl být kemp využíván bezplatně. Využívání bylo špatně organizované a kemp byl zčásti přeplněný. Po renovaci a zákazu jiných kempovacích možností v místě je kemp poskytován jen skupinám (školám, skautům) a zčásti obytným přívěsům. V celém údolí není žádná jiná možnost kempování. Zákazníci, kteří kemp již znají, se často objednávají již rok předem. Noví zákazníci dostávají informace v turistické kanceláři.
- **Organizace odbytu:** Smlouva mezi obcí a smluvním partnerem je uzavřená na dobu 5 let. Právní potíže nebyly zmíněny.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Cílem nabídky je docilování zisku a jeho vývoj byl organizován jako vlastní projekt. Projekt byl financován z regionálních dotací. Účetnictví slouží daňovým účelům. Celkově je projekt hodnocen jako dobrý, přestože by bylo zapotřebí většího počtu veřejných zařízení takového druhu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s lesní správou a jinými úřady byly dobré. Uživatelé kempu nabídku vítají zejména proto, že se zlepšila hygienická zařízení. Část místního obyvatelstva nabídku nevíta, jelikož si již nemohou kempovací možnosti najímat soukromě.

IT12 Pronájem parkoviště

San Cassiano

- **Stručný popis:** Na radu města San Cassiano zavedl jeden soukromý majitel pozemku poplatek za parkování na jednom existujícím parkovišti. Po uplynutí doby asi jeden měsíc si dřívější uživatelé tak masivně stěžovali městu a turistickému informačnímu centru, že město samo nařídilo zrušení poplatků.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická infrastruktura území je dobrá, a krajina se vyznačuje směsí lesa a pastvin. Před vybíráním poplatků bylo parkoviště nabízeno k parkování relativně neuspořádaně. Myšlenkou zavedení poplatků původně bylo zlepšení zajištění příjmů pro parkoviště. Poplatky za parkování byly zavedeny v létě 1996 a hlídač parkoviště kontroloval přístup k parkovišti. Na území je snadno možno najít bezplatná parkoviště a parkovné bylo vypočítáno čistě podle nákladů.
- **Organizace odbytu:** Neexistuje žádná zvláštní organizace odbytu. Vlastník lesa ovšem musel mít povolení města, aby mohl vybírat poplatky.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Hlavním cílem bylo docilování čistého zisku, který musel být reinvestován do zlepšování parkoviště. Důležitým nehmotným cílem byla regulace divokého využívání.
- **Styk s úřady / akceptování:** Nejprve byla spolupráce s oficiálními místy kladná, po nárůstu potíží ovšem město nařídilo odstranění poplatků. Někdejší uživatelé již nebyli ochotni platit něco za služby, za které předtím nic neplatili.

IT13 Certifikace trvalosti

Val di Fiemme

- **Stručný popis:** Les ve společném vlastnictví v „Magnifica Comunita di Val di Fiemme“ je velmi produktivní lesní podnik, který již dnes vlastní značku původu svého dřeva a momentálně se podrobuje procesu certifikace. Certifikace se vztahuje jak na lesní podnik, tak na k němu patřící pilu.
- **Vývoj produktu / marketing:** U zmíněného lesa se jedná o velmi produktivní lesní porosty obhospodařované z přírodních hledisek. Certifikace se provádí podle směrnic FSC; někteří velcí zákazníci na lesní podnik tlačili, aby se nechal certifikovat. Zatímco dřívější certifikát se vztahoval jen na původ, má certifikát FSC dokumentovat trvalé obhospodařování. Roku 1997 šlo o právě probíhající projekt. Tržní situace je (1997) na základě zcela chybějící konkurence jiných certifikovaných podniků v regionu hodnocena jako dobrá. Skupiny kupujících, u nichž se certifikací má dosáhnout tržní výhody, jsou zejména výrobci rámu pro obrazy v zemích s ekologicky uvědomělým obyvatelstvem. Zvyšování ceny certifikací se neočekává.
- **Organizace odbytu:** Neexistují žádné smlouvy týkající se organizace odbytu. Důležitými pravidly, která je nutno dodržovat, jsou směrnice FSC.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Území je pokryto lesnickým zařízením, jehož informace byly velmi relevantní pro certifikaci. Financování projektů bylo z interních prostředků. Účetnictví je považováno za významné, kalkulace nákladů za méně důležitou pro vedení lesního podniku.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existovala úzká spolupráce mezi relevantními úřady a podnikem, který provedl certifikaci prostřednictvím FSC. Zkušenosti s organizacemi ochrany přírody, všeobecnou veřejností a ekologicky uvědomělými spotřebiteli je v tomto raném stadiu projektu ještě málo.

IT14 Jízda na lyžích

Nevegal

- **Stručný popis:** Lyžařský klub provozuje běžkařskou trať a umožňuje běžkařům využívání za úplatu. Je zapojeno město, které vlastní část pozemků využívaných pro trať a které podporuje lyžařský klub. Běžkařská trať je dobře dosažitelná z různých měst.
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavení území turistickou infrastrukturou je velmi dobré a rodiny jakožto hlavní cílová skupina trati mohou využívat i sáňkařskou trať. Trať byla postavena r. 1972 na soukromých pozemcích s povolením vlastníků a v podstatě probíhala po turistických cestách. Poté, co se vlastníkem části ploch stala obec, navrhla lyžařskému klubu vybírání vstupného za využívání. Následně bylo právo volného přístupu omezeno, r. 1995 byly zavedeny vstupenky a byl nasazen kontrolní personál ke kontrole oprávněnosti využívání. V regionu existuje několik placených nabídek tohoto druhu, které ovšem v podstatě nelze považovat za konkurenci, jelikož potřeba tratí stoupá. Hlavními cílovými skupinami pro tento produkt jsou lyžařské kluby a rodiny, školní třídy mohou trať využívat bezplatně. Ceny se vypočítávají podle nákladů na údržbu a cen srovnatelných nabídek. Místní obyvatelstvo by vlastně mělo platit stejně, využívá však trať většinou bezplatně.
- **Organizace odbytu:** Momentálně neexistují žádné smlouvy, avšak v budoucnu bude uzavřena smlouva s městem. Trať je oficiálně uznaná lyžařským svazem.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Právně nesmí sportovní sdružení jakožto veřejně prospěšná organizace docílovat zisku. Hlavními cíli jsou úhrada nákladů a podpora sportu mládeže. V r. 1985 se na trati konala univerzitní mistrovství a při té příležitosti postavily sportovní kluby univerzity a město většinu zařízení infrastruktury. Účetnictví slouží jen daňovým účelům.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s úřady byly celkově kladné. Totéž platí o kontaktech s organizacemi ochrany přírody. Dokonce uživatelé, kteří dříve využívali trať bezplatně, shledávají, že je na čase za dobrý servis něco zaplatit. Obzvláště též proto, že aktivity lyžařského klubu podporují turistiku v celé obci.

IT15 Jízda na lyžích

Falcalde

- **Stručný popis:** Produktem je trať nabízená sdružením majitelů hotelů. Obec ji letos nabízí bezplatně, jelikož byl spor mezi sdružením a zástupci obce. V další sezoně (1997/98) chce obec opět zavést úhradu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Vybavení území turistickou infrastrukturou je velmi dobré, zejména možnosti pro sjezd jsou vynikající. Nejprve bylo využívání trati bezplatné, úhrada byla zavedena kvůli rostoucím nákladům a kvůli stoupající poptávce. Navzdory kontrolnímu personálu bylo zařízení z asi 40 % využíváno bez zaplacení vstupného. Úhradu vybíralo sdružení majitelů hotelů poprvé r. 1992. Hlavními cílovými skupinami jsou rodiny s dětmi a začátečníci. Zařízení je zčásti využíváno i lyžařskými kluby a školami. Lze ho považovat za dodatečnou nabídku v turisticky dobře vybaveném území. Existují denní, týdenní a sezonní lístky, pro místní obyvatelstvo je využívání zařízení bezplatné. Propagaci dělá lepoporelo distribuované místní turistickou kanceláří.
- **Organizace odbytu:** Neexistují žádné písemné smlouvy, existovalo však rozhodnutí rady obce, že trať by mělo udržovat sdružení majitelů hotelů, zatímco město by mělo poskytnout stroje pro údržbu. Vlastníci pozemků s využíváním svých ploch mlčky souhlasili, aniž by existovala formální smlouva.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Sdružení majitelů hotelů by chtělo nabídkou docílit kladného příspěvku na úhradu a především zatraktivnit celkovou nabídku obce. Kvůli sporu v r. 1996/97 a převzetí managementu městem je obava z poškození pověsti. Účetnictví a kalkulace nákladů jsou málo rozvinuté a slouží jen daňovým účelům. Celkově je projekt hodnocen kladně.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s lesním úřadem byly kladné, stejně jako zkušenosti s lyžařskými kluby. Organizace rekreatantů a organizace ochrany přírody byly vůči projektu poněkud zdrženlivější. Uživatelé trati jsou velmi spokojeni a jsou ochotni za servis zaplatit o něco více, jelikož jsou názoru, že tím bude zaručeno udržování trati. V minulém roce si mnoho uživatelů i přes volný vstup stěžovalo, že trať nebyla udržována.

IT16 Parkoviště a pikniky

Barcis

- **Stručný popis:** Jezero Barcis je oblíbeným výletním cílem víkendových návštěvníků, přicházejících z blízkých měst v nížině. V posledních letech byla parkoviště kolem dokola zlepšena a místa pro pikniky byla vybavena hřišti pro děti.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická infrastruktura je ve výstavbě od doby, kdy byl otevřen kemp a existuje turistická cesta kolem jezera. Území je z krajinářského hlediska velmi cenné. Leží v blízkosti regionálního parku a přírodní rezervace. Celé území má velmi zachovanou přírodu. V roce 1982 se začalo se zlepšováním areálu (toalety, piknikové stoly, hřiště) a r. 1988 byl poprvé vybírán poplatek. Kontrolní personál města byl nasazován

o víkendu mezi 11.00 a 15.00 hod. Jiné nabídky tohoto druhu v okolí neexistují. Hlavními cílovými skupinami jsou rodiny a největší poptávka je od června do října. Ceny byly vykalulovány podle stávajících nákladů na čištění a automobilisté mohou s lístkem využívat parkoviště podél jezera.

- **Organizace odbytu:** Neexistuje žádná zvláštní organizace odbytu. Jen ohledně čištění existuje smlouva s jedním podnikem. Při ztvárňování areálu bylo nutno respektovat stavebně-právní předpisy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Hlavními cíli projektu byly regulace divokého parkování a vytvoření pracovních míst v regionu (kooperativa z občanů usazených v místě, kompetentní pro čištění). Projekt byl financován obcí a regionálním svazem na základě investičního výpočtu. Odpovědné osoby hodnotí projekt celkově kladně. Je plánováno zlepšení ohledně nabízeného servisu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Pozitivní kontakty existovaly s regionálním svazem. Veřejnost a uživatelé nejprve kritizovali zavedení úhrady. Po několika letech však byly lístky akceptovány. Přispěl k tomu především dobrý servis.

IT17 Přístup do lesa

Val Cimoliana

- **Stručný popis:** U Val Cimoliana se jedná o krajinně půvabné údolí v lůně regionálního parku Firulane. Silnice vedoucí údolím je důležitou příjezdovou cestou k výše položeným horským chatám a zejména ke známé skalní hlavě, která je oblíbeným výletním cílem. Obec požaduje poplatky za užívání silnice.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území vyniká krajinnou krásou a je dobře přístupné po turistických cestách. Při vybírání poplatků za příjezd se jedná o inovaci ve srovnání s předchozí situací. Využívání parkovacích a piknikových míst je však na rozdíl od dřívějšíka nyní možné bezplatně. Vybírání poplatků bylo umožněno usnesením obecní rady. Poplatek byl poprvé vybírán z podnětu úřadu parku v r. 1993 a bezplatné poskytování parkovacích a piknikových míst je považováno za faktor důležitý pro úspěch projektu. Momentálně je údolí Cimoliana jediným zpoplatněným údolím, ostatní údolí však jsou právě prohlašována chráněnými územími. Poplatek je vybírán jen o sobotách a nedělích v době od 15. června do 15. září a každý den od 1. do 20. srpna. Cena se vybírá na základě udržovacích nákladů a využívání silnice je pro obyvatelstvo obcí ležících v okolí parku bezplatné.
- **Organizace odbytu:** Oprávněné užívání silnice je zajišťováno kontrolním personálem, který je poskytován obcí, financován však regionálním parkem.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nebyly v popředí uskutečňování projektu a projekt byl explicitně vyvinut v separátním projektovém týmu. Celkově je projekt zúčastněnými posuzován kladně.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kladné kontakty jsou s regionálními úřady. Postoj veřejnosti se rok od roku mění.

IT18 Jezdecká škola

Val Canzoi

- **Stručný popis:** Ve Val Canzoi (části národního parku Dolomiti Bellunesi) jsou nabízeny vyjížďky vedené jezdeckou školou. Jezdecká škola využívá cesty bezplatně a vlastníci lesa se na zisku jezdecké školy nepodílejí.
- **Vývoj produktu / marketing:** Kvůli omezeným turistickým zařízením je poptávka návštěvníků v podstatné míře omezena na jednodenní návštěvy. Jezdecká škola užívá soukromá lesní území bezplatně a produkt byl poprvé nabízen r. 1990. Podobné nabídky tohoto druhu v regionu neexistují. Hlavními cílovými skupinami jsou mladí rekreanti, nadšení pro jízdu na koni. Nabídka je zčásti kombinována s agroturistikou. Jako zákazníci vystupují i jedno pečovatelské zařízení pro invalidy a mnohdy firmy pořádající výlety pro své pracovníky. Cena se vypočítává z běžných nákladů a stanovuje se podle informací o tržní ceně podobných nabídek. Skládačky, nabízené prostřednictvím místních turistických informačních středisek, obstarávají potřebnou propagaci.
- **Organizace odbytu:** Smlouvy s vlastníky pozemků neexistují. Majitel jezdecké školy považuje předpisy týkající se držení zvířat za důležité právní rámcové podmínky.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** V popředí projektu jsou finanční cíle, účetnictví a kalkulace nákladů jsou považovány za méně důležité.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s úřady, organizacemi ochrany přírody a s veřejností byly celkově kladné.

IT19 Houbařské lístky

Val di Fiemme

- **Stručný popis:** Ve Val di Fiemme je sbírání hub důležitou dodatečnou atrakcí pro turisty. Všechny obce společně s regionálním svazem prodávají jednotné licence na sběr hub. Tyto licence byly v průběhu roku často měněny. Mezitím je však lze získat jednoduchým převodem na poštovní bankovní účet regionálního svazu a turisté jsou s tímto druhem nabídky spokojeni.
- **Vývoj produktu / marketing:** Sběrání hub bylo r. 1991 regionálním zákonem omezeno na 2 kilogramy a den pro nedomácí. Ti předtím museli platit určitou daň, aby mohli sbírat houby. Změnou zákona 1991 se lístky na sběr hub staly povinností pro všechny houbaře, kteří bydleli mimo provincii. Nejprve byly ostré stížnosti, avšak mezitím byly poplatky akceptovány. Hlavními cílovými skupinami jsou turisté a profesionální houbaři. Dříve bylo možno licence získat v turistických informacích, na úřadech a ve speciálních prodejnách. Od tohoto roku se prodej děje prostřednictvím pošty. Ceny kolísají. Jsou denní, týdenní a měsíční ceny. Obyvatelé provincie mohou licence získat bezplatně. Propagace se děje skládačkami a plakáty.
- **Organizace odbytu:** Jednotlivé obce a údolí a regionální svaz se spojily ve sdružení, které uživatelům umožňuje získat licenci pro celé údolí. Dále může být licence o nedělich prodá-

vána i v turistických informacích údolí, které se podílejí na příjmech. Tímto způsobem je uživatelům získání licence podstatně usnadněno.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** U nabídky projektu nejsou v popředí finanční cíle. Mezi nehmotnými cíli je nejdůležitějším regulace využívání. Kalkulace nákladů je považována za velmi důležitou pro rozdělování příjmů mezi zúčastněné obce.
- **Styk s úřady / akceptování:** Spolupráce různých regionálních úřadů mezi sebou a s nabízejícími je posuzována jako dobrá. Ohledně kontaktů se soukromými organizacemi existují kladné zkušenosti se sdruženími houbařů, záporné zkušenosti s jedním sdružením majitelů hotelů. Posledně jmenovaní považují ceny za licence za příliš vysoké. Při zavedení produktu byl velký odpor houbařů, kteří bydleli mimo provincii a pokládali za nespravedlivé, aby museli za licence platit, zatímco obyvatelé provincie je dostávají bezplatně. Trvalo několik let, než byly poplatky akceptovány.

IT20 Horské túry s průvodcem

Národní park Stelvio

- **Stručný popis:** Na základě dohody se správou národního parku nabízí jedna horolezecká škola výlety s průvodcem v národním parku. Podle zákona je nabízení túr povoleno jen autorizovaným horským vůdčům.
- **Vývoj produktu / marketing:** Národní park se vyznačuje znamenitou krásou krajiny a zajímavými kulturně-historickými památkami. Turistická infrastruktura území je vynikající, zejména co se týče vybavenosti území turistickými cestami, informačními tabulemi atd. Dříve státní lesní správa, která byla příslušná i pro správu parku, nabízela bezplatné průvodce. Na základě zákona, který povoluje jen autorizované průvodce, nyní příslušný úřad parku od r. 1996 nabízí průvodce v kooperaci s horolezeckou školou. Tržní situaci hodnotí horší vůdci jako dobrou, jelikož nemůže být nabízeno prakticky žádné bezplatné průvodcovství. Hosté účastníci se provádění platí horolezecké škole jen část skutečné ceny. Rozdíl přebírá správa parku.
- **Organizace odbytu:** Existují kooperační dohody mezi horolezeckou školou a správou parku a mezi horolezeckou školou a jedním soukromým regionálním turistickým sdružením, které se spolupodílí na propagaci a rezervaci pro horolezeckou školu.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** V rámci vývoje produktu byl proveden výpočet investic. Účetnictví a kalkulační náklady jsou považovány za relevantní a dodatečné hodnocení projektu je kladné.
- **Styk s úřady / akceptování:** Správa parku se explicitně pokouší podporovat v tomto území turistiku únosnou pro přírodu a měla tak kladný vliv na projekt. I zkušenosti s organizací ochrany přírody a turistickým sdružením byly kladné. Celkově byla dodatečná nabídka uvítána a je konstatován citelný vzestup pochopení pro životní prostředí.

IT21 Rezonanční dřevo

Val Canale

- **Stručný popis:** Území „Val Canale“, které je z největší části obhospodařováno státní lesní správou, je známo dřevem mimořádně dobré jakosti. Lesní správa si nyní u obchodní komory provincie nechala zaregistrovat obchodní značku „Rezonanční dřevo Val Canale“. Tato značka je dále poskytována některým důvěryhodným houslařům v údolí, kteří ji označují své surové dřevo na výrobu houslí.
- **Vývoj produktu / marketing:** Rezonanční dřevo je velmi speciální produkt, velmi vzácný, takže tržní cena tohoto dřeva je asi o 300 % vyšší než u normálního dobrého surového dřeva. O tržní značku bylo požádáno r. 1994, aby se vyloučila nekalá soutěž a získaly se výhody pro pověst celého údolí. Surovina pro houslaře se označuje touto (od r. 1997 oficiální) značkou a používání odpovídající pravidlům je zajišťováno úředníky státní lesní správy. Na základě malých existujících zdrojů je tržní situace považována za velmi dobrou. Uvádění na trh je kromě toho usnadňováno osobními známostmi mezi členy lesní správy a místními houslaři. Na veletrzích a výstavách produkt propagují spolu s houslaři.
- **Organizace odbytu:** Kromě výše popsané spolupráce s jednotlivými houslaři neexistuje žádná nákladnější organizace odbytu.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Z lesnického zařízení lze vyvozovat relevantní informace pro uvádění produktu na trh. Hlavním cílem je docilování čistého zisku a zlepšení pověsti celého údolí. Účetnictví existuje jen pro daňové účely a kalkulace nákladů neexistuje. Průtahy projektu jsou kladeny za vinu nedostatečné spolupráci mezi jednotlivými lesními podniky. Jako nejbližší krok je usilováno o trvalý certifikát pro celé území.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s úřady a s veřejností jsou hodnoceny jako kladné.

IT22 Kurzy k otázkám ekologie lesa

Gola del Furio

- **Stručný popis:** Ve spolupráci provincie a univerzity v Urbinu je provozováno Centrum ekologických a faunistických studií. Výchozím bodem kurzů je školicí budova zřízená na krajinářsky půvabném místě.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o nový produkt. V Itálii existuje jen velmi málo kurzů tohoto druhu. Poptávka mezitím vzrostla tak, že musel být zaveden výběrový systém. Kurzy byly poprvé nabízeny r. 1989. Vědecky je projekt zajišťován univerzitou a jako faktory úspěšnosti se uvádějí mimo jiné kvalita zprostředkování vědomostí, spojení teorie s praxí a krása krajiny. Tržní situace je dobrá, jelikož podobný produkt není nabízen. Hlavními cílovými skupinami jsou osoby, které se přírodou a krajinou zabývají profesionálně a studenti a jiní lidé zájemající se o přírodu. Z institucí patří mezi zákazníky nabídka i veřejná správa. Provincie přebírá polovinu skutečné ceny, aby nabídku zpřístupnila i pro studenty a osoby v povolání začínající. V rámci komunikační politiky jsou zaslány plakáty univerzitám, správám a organizacím ochrany přírody a podávány inzeráty do specializovaných časopisů.

- **Organizace odbytu:** Na základě usnesení provincie je centrum ekologických studií provincií pověřeno organizací nabídky. Provincie potvrzuje každoročně sestavený program výuky a přebírá část financování.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Podstatným cílem projektu bylo etablování nabídky výuky vysoké teoretické a praktické hodnoty a tohoto cíle bylo dosaženo. Projekt byl uskutečněn ve speciálním projektovém týmu, financování provincií Pesaro a účetnictví mají jen pro daňové účely.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existují dobré styky s místními úřady a s univerzitou v Urbinu. Organizace ochrany přírody (např. WWF) projekt podporují a přebírají část nabízených kurzů. Veřejnost podporuje projekt z prestižních důvodů a účastníci příslušných nabídek jsou spokojeni s dobrým spojením praktických cvičení s teoretickými znalostmi.

IT23 Přístup do lesa

Bosco fontana

- **Stručný popis:** Bosco fontana je od r. 1976 oplocená přírodní rezervace ve velmi hustě osídleném regionu charakteristickém intenzivním zemědělským využíváním. Veřejný orgán kompetentní pro správu tohoto lesního území vybíral r. 1985 vstupné za přístup do lesa, aby mohl lépe regulovat vysoké počty víkendových návštěvníků.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická infrastruktura na tomto území v blízkosti několika větších měst je velmi dobrá a území je dobře dosažitelné jak veřejnými, tak soukromými dopravními prostředky. Území je z ochrannářských hledisek významné pro určitá výskytisťe hmyzu, a proto bylo postaveno pod ochranu. Před vybíráním vstupného bylo často o nedělích přeplněné. V regionu není bezplatná návštěva lesních porostů možná na žádném místě v důsledku všeobecně chudého lesa. Vstupné je vyžadováno jen o nedělích od března do září. Děti a místní občané platit nemusí. Vlastník lesa neprovokuje žádnou propagaci produktu, lze však vycházet z toho, že je na něj upozorňováno v lokálních turistických informacích.
- **Organizace odbytu:** Neexistuje žádná zvláštní organizace odbytu a právní předpisy jsou relevantní jen ohledně jednání na tomto území dovoleného a zakázaného.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Existuje plán managementu pro území, ten ovšem není relevantní pro nabídku produktu. Hlavním cílem bylo zamezení přeplnění o víkendech, avšak management je s finančním výsledkem projektu spokojen. V budoucnu je plánováno zlepšení nabízeného servisu a omezení počtu návštěvníků o nedělích.
- **Styk s úřady / akceptování:** S jinými veřejnými úřady bylo málo kontaktů ohledně projektu. Organizace na ochranu přírody měly k tomuto projektu kladný postoj, zatímco ve veřejnosti bylo zapotřebí nějaké doby, než bylo vstupné akceptováno. Pro usnadnění bylo vstupné zpočátku určeno velmi nízké a kromě toho bylo místní obyvatelstvo od placení vstupného zcela osvobozeno.

IT24 Nabídka pikniku

Val Canzoi

- **Stručný popis:** Jeden vlastník lesa, žijící v jednom známém údolí jednoho národního parku, nabízí na svém pozemku místo na piknik s přídatným servisem (dřevo na grilování, jídla, nápoje) a využívá tak oblíbené území u výletníků.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická poptávka je omezena na jednodenní návštěvníky a vybavení turistickou infrastrukturou je na zmíněném území omezené. Celá nabídka produktu sestává z místa pro piknik s houpačkami, toaletami a jednoduché budovy, v níž vlastník lesa servíruje tradiční prostá jídla. Produkt byl poprvé nabízen r. 1993 a jak myšlenka, tak know-how pocházejí od vlastníka lesa. Přestože existují i bezplatná místa pro piknik, je nabídka díky dobrému servisu úspěšná, a vlastník území si myslí, že dodatečné nabídky tohoto druhu by měly kladné dopady na vlastní obchod. Informace k tržnímu potenciálu dostal vlastník lesa od potenciálních zákazníků a nabídka produktů má velmi dobrý vliv na prodej jeho ostatních produktů. Jako komunikační strategii používal vlastník lesa některé televizní spoty v lokálních programech a vydávání folderů. Podle jeho názoru byly televizní spoty mnohem efektivnější než foldery.
- **Organizace odbytu:** Vlastník lesa svůj produkt nabízí cestou přímého uvádění na trh a využívá pouze pojištění zákonné odpovědnosti. Bylo ovšem nutno respektovat předpisy na ochranu blízkého vodního toku a bylo zapotřebí 5 let, aby dostal povolení na prodej zemědělských produktů.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Určité konflikty existovaly směrem k lovu, které však byly otupeny tím, že lov se v podstatě koná v jinou roční dobu. Produkt je nabízen v rámci obvyklého obchodu, podstatným cílem je diverzifikace ekonomických aktivit. Účetnictví slouží jen daňovým účelům, kalkulace nákladů neexistuje a hodnocení projektu (s odhlédnutím od byrokratických překážek) dodatečně dopadá kladně.
- **Styk s úřady / akceptování:** Vlastník lesa byl nespokojen s malou podporou veřejných orgánů. Hosté byli nejprve rozhořčeni cenou za využívání piknikového místa. Perfektní servis a dobrá organizace však kritiku umlčely.

IT25 Pronájem lyžařských sjezdovek

Cortina d'Ampezzo

- **Stručný popis:** Cortina d'Ampezzo je známé lyžařské území v Dolomitech. Lesy regionu (16 000 ha) patří společenství asi 800 starousedlických rodin. Malá část tohoto lesa (asi 100 ha) je dlouhodobou smlouvou pronajímána provozovateli lyžařských vleků. Přeměna lesa na lyžařskou trať přitom není definitivní a plochy musí být po uplynutí smluvní doby opět zalesněny.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická poptávka na území je velmi vysoká a podobně dobře je rozvinutá turistická infrastruktura. Produkt se zakládá na třicetileté nájemní smlouvě s provozovateli lyžařských zařízení. Změny zákonů nebyly, je na vůli sdružení

vlastníků, zda budou půdu pronajímat podle vlastního uvážení a vyžadovat odpovídající cenu za pronájem. Smlouva byla uzavřena r. 1971, v roce, v němž bylo sdružení vlastníků uznáno za vlastníky lesa. Místní obec a někteří jiní vlastníci uzavřeli podobné smlouvy, které však projekt neovlivňují. Tvorba ceny v rámci smlouvy se pohybuje podle míry inflace a je kromě toho závislá na cenách, které se požadují za lyžařské pasy.

- **Organizace odbytu:** Smlouvy jsou mezi sdružením vlastníků a provozovateli lyžařských vleků. Provozovatel lyžařského vleku se zavázal, že bude stávající lesní území řádně obhospodařovat jako kompenzaci za stavbu lyžařských tratí.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Projekt je integrován do obvyklého obchodu a hlavního cíle docilování zisku se dosahuje. Za faktor úspěšnosti se považuje, že někteří členové sdružení vlastníků jsou současně příslušníky firem, které provozují lyžařská zařízení. Účetnictví a kalkulace nákladů mají podřadný význam, plány na budoucí změny neexistují.
- **Styk s úřady / akceptování:** Zkušenosti s lesní správou byly kladné. Totéž platí pro zkušenosti s lokálními organizacemi ochrany přírody. Provozovatelé vleků jsou ohledně svých povinností nespokojeni, že platí za obhospodařování srovnatelného lesního území, jelikož jsou názoru, že jsou stejně po uplynutí smlouvy povinni k opětovnému zalesnění.

IT26 Pronájem horských chat

Cortina d'Ampezzo

- **Stručný popis:** Cortina d'Ampezzo je známé lyžařské území v Dolomitech. Lesy regionu (16 000 ha) patří společenství asi 800 starousedlických rodin. Změnou katastrálních podkladů byly horské chaty, které jiní zřídili na plochách sdružení vlastníků, r. 1991 prohlášeny vlastnictvím sdružení. To nyní chaty a k nim příslušející areál pronajímá.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická poptávka na území je velmi vysoká a podobně dobře je rozvinutá turistická infrastruktura. Produkt se vyvinul ze stávajících způsobů využívání. Nájemci ovšem platili sdružení vlastníků jen nepatrný nájem předtím, než mu bylo vlastnictví přičteno. Předpokladem pro zvýšení nájmu byla změna vlastnických poměrů v katastru. Na území existují ještě chaty jiných vlastníků, které jsou soukromě pronajímány, ale obchod nijak podstatně neovlivňují. Nájem je stanovován v závislosti na poloze, přístupnosti a turistické poptávce a mění se s mírou inflace.
- **Organizace odbytu:** Horské chaty nabízí přímo sdružení vlastníků. Smlouvy jsou mezi sdružením vlastníků a jednotlivými nájemci. Ve smlouvě je písemně stanoveno, že nájemce nájmem nezíská žádná vlastnická práva k chatě. Pro jejich stavbu bylo nutno si opatřit povolení od obce.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Projekt je integrován do obvyklého obchodu. Obchod je usnadněn skutečností, že někteří nájemci jsou i členy sdružení vlastníků, a tak se starají o údržbu chat. Investice v souvislosti s nabídkou byly hrazeny z interních prostředků a účetnictví a kalkulace nákladů mají význam jen podřazený.

- **Styk s úřady / akceptování:** Nynější nájemníci byli velmi nespokojeni se zvýšením nájemného, protože chaty sami stavěli a nyní musí platit vyšší nájem. Kladným vedlejším efektem projektu je, že tímto způsobem je zajištěna údržba chat.

IT27 Prodej jedlých kaštanů Montella

Avellino

- **Stručný popis:** Na území asi 3 000 ha v blízkosti Neapole se produkují jedlé kaštiny. Území je podle italských předpisů klasifikováno jako les a pro produkci byla r. 1996 schválena značka původu podle směrnice EU 2081/1992. S tím je spojen přesně předepsaný způsob výroby.
- **Vývoj produktu / marketing:** Tradiční produkt má silný vztah k tamější krajině a tento vztah je zřejmý prostřednictvím značky původu. Žádost o značku původu je dalším stupněm již existujícího uvádění kaštanů na trh. Důležité je, že značku původu mohou získat a být s ní zapsáni do rejstříku obce jen místní výrobci. Řádné používání kontroluje oficiální místo pro kontrolu zemědělských produktů a orgán obce. Vedle certifikovaných kaštanů nabízejí jiní producenti i kaštiny bez certifikátu. Tito producenti ovšem profitují z dobré pověsti celého údolí. Pro odhad tržní situace bylo důležité především to, že producenti znají trh osobně. Kaštiny jsou nabízeny zčásti v produktovém mixu s lanýži, vínem, sýrem a houkami, což má na uvádění na trh kladný vliv. Cena za certifikované kaštiny je o 10 až 30 % vyšší než za kaštiny bez certifikátu. Jako komunikační nástroje se využívají show, eventy a televize.
- **Organizace odbytu:** Odbyt produktu z podstatné části přebírají sdružení producentů. Důležitými právními rámcovými podmínkami je certifikační směrnice.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Projekt je integrován do obvyklého obchodu. Je docilováno čistého zisku. Důležitým nehmotným cílem je zachování selské kultury producentů kaštanů na tomto území. Investice v souvislosti s projektem byly hrazeny z interních prostředků jednotlivých nabízetelů a zčásti podporovány dotacemi EU a dotacemi vlády. Účetnictví má význam jen pro větší podniky, do budoucna se pracuje na nadregionálním sdružení, které má převzít zejména marketinkové aktivity.
- **Styk s úřady / akceptování:** Projekt vítají úřady, organizace ochrany přírody i veřejnost.

IT28 Přístup do regionálního parku

Maremma

- **Stručný popis:** Za regionální park se zajímavými rostlinnými a živočišnými druhy je požadováno vstupné a počet návštěvníků je omezen na 500 osob za den. Existují striktní pravidla pro užívání cest a pro určité cesty je v letních měsících (nebezpečí požárů) povinností zamluvení průvodce. Několik málo cest je možno užívat bezplatně.

- **Vývoj produktu / marketing:** Park není daleko od Říma a je velmi oblíben pro krásu své krajiny a možnost koupání na pobřeží. Celkem existuje 8 turistických cest, z nichž 5 je zpoplatňováno. Rovněž musí návštěvníci platit za jízdu autobusem do výchozího bodu cest. Pro regulaci počtu návštěvníků na tomto území a vybírání poplatků bylo nutné zřízení parku a ustavení s tím spojeného plánu managementu. Park existuje od r. 1978, hlavním faktorem úspěšnosti je jeho dobrá známost. Znalost tržní situace pro takovou nabídku pochází od pracovníků úřadu parku. Hlavními cílovými skupinami jsou školy, rodiny a jiní turisté. Školy se musí formálně přihlásit a prokázat, že realizují některý program ekologické výchovy. Cena se řídí podle platebních možností průměrné rodiny a kolísá podle zahrnutých služeb (např. doprava autobusem).
- **Organizace odbytu:** Park spolupracuje s organizacemi průvodců turistů, kteří jsou do provádění návštěvníků zapojeni prostřednictvím vypisovaného konkurzu a smluvní dohody. Důležitou právní rámcovou podmínkou pro projekt je plán managementu parku.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Hlavními cíli jsou nahospodaření kladného příspěvku na úhradu a regulace a využívání přírodních zdrojů. Oba cíle byly relativně dobře splněny. Projekt je začleněn do obvyklého obchodu a do budoucna se pracuje na zlepšování návštěvnického centra a na zlepšování regulace návštěvníků.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kompetenční spory byly mezi lesní správou a jinými úřady. Veřejnost je na placení poplatku připravená. Mnoho návštěvníků volí raději placenou cestu, jelikož si myslí, že je atraktivnější než cesta nabízená bezplatně.

IT29 Sponzorování ve spolupráci s WWF

Národní park Abruzzen

- **Stručný popis:** V národním parku Abruzzen je sponzorováno zachování abruzzského medvěda hnědého, které je financováno WWF. Kromě toho existuje dohoda o sponzorování zachování abruzzského kamzíka s italskou firmou SNAM.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území má díky existenci národního parku velký turistický význam. Důležitá pro nabídku sponzoringu je vzácnost sponzorovaných živočišných druhů (40 jedinců medvěda hnědého, asi 500 až 600 abruzzských kamzíků). U sponzorství se jedná o nové nabídky. V návaznosti na výzkumy biotopů v podstatě WWF a SNAM financovaly opatření zlepšení biotopů. WWF pro to sbíral peníze od svých členů a za tímto účelem kontaktoval i externí dárce. Sponzorství začalo v letech 1990 a 1992. Pro WWF byly důležitými faktory úspěšnosti vzácnost medvěda a emoční působení sponzorovaného zvířete. Hlavním cílem SNAM byla externí komunikace ekologického povědomí. Sponzorinové know-how pocházelo u WWF z jiných fundraisingových projektů, u SNAM vycházel kontakt od podniků samých. V rámci komunikační politiky provedl WWF mailing mezi všemi členy a kromě toho pro projekt využíval televizních spotů. SNAM využíval sponzorinového managementu v rámci práce s veřejností a logo sponzora (SNAM) bylo vytištěno na všechny informační materiály, které byly prostřednictvím parku nabízeny.
- **Organizace odbytu:** Se SNAMem existuje formální smlouva o sponzorství. Přísná ekologická nařízení v národním parku jsou důležitými právními rámcovými podmínkami a jsou důležitá především pro sponzora, jelikož zajišťují přirozený vývoj území.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Existují různé plány managementu pro toto území, důležitá byla především inventurní opatření týkající se kvality biotopu pro dotyčné živočišné druhy. Pro projekty byly významné nehmotné cíle, financování ovšem prostřednictvím sponzoringu kladně ovlivnilo zadávání finančních podpor EU.
- **Styk s úřady / akceptování:** Jsou kladné zkušenosti s ministerstvem životního prostředí a zákonem z r. 1991 bylo sponzorování podpořeno jako zdroj financování pro národní parky. Organizace ochrany životního prostředí a přírody mají k projektům velmi kladný postoj. Veřejnost uvítala zejména spolupráci s WWF a okolní obyvatelé zčásti dobrovolně pomáhali při opatřeních ke zlepšení biotopů.

Případové studie z Nizozemska

NL01 Využívání pitné vody

Lesní správa Appelscha

- **Stručný popis:** Na základě dobrovolné dohody platí vodárna státnímu lesnímu podniku odškodnění za odebírání pitné vody z lesního území. Příjmy z tohoto činí přibližně 25 % celkových příjmů lesního podniku.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území je k získávání pitné vody využíváno již od 60. let. Roční odběr činí přibližně 6,5 milionů m³ vody. Odškodnění je založeno na výpočtu snížených přírůstů dřeva. Rozhodnutí pro placení odškodnění bylo ze strany vodárny ovlivněno skutečností, že plocha vykazuje nízký potenciál rizika ve srovnání se zemědělskými nebo zastavěnými plochami. Je konečkonců levnější platit kompenzace než čistit znečištěnou vodu. Vedoucí provozu lesního úřadu by ovšem rád viděl zahrnutí nejen snížených přírůstů dřeva, ale i vliv na využívání pitné vody na ekologickou hodnotu území. Dosud se tak ovšem nestalo. Informace o výši odškodnění pocházejí z průzkumů, které byly udělány na jiném území. Momentálně vodárna platí 0,02 guldenu za m³ vody.
- **Organizace odbytu:** Momentálně existuje jen ústní dobrovolná dohoda.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem byla zpočátku kompenzace snížených přírůstů dřeva. Odebírání pitné vody však má i negativní efekty na ochranu přírody (změna druhového složení při narůstajícím suchu). Do budoucna si přejí realistický přínos vodárny k opatřením ochrany přírody na tomto území.
- **Styk s úřady / akceptování:** Příslušný vodohospodářský úřad projekt podporoval. Další zkušenosti s veřejností nejsou.

NL02 Úplata za rekreační využívání přírodní rezervace

Provincie Nordholland

- **Stručný popis:** Provincie Nordholland (Severní Holandsko) pronajala přírodní rezervaci jedné vodárně. Tato vodárna na jedné straně využívá spodní vodu, na druhé straně z území vybudovala rekreační území a vybírá za to vstupné.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území má vynikající krajinnou krásu a přiláká asi 5 milionů jednodenních návštěvníků za rok. Ti mohou volit mezi 30 různými turistickými cestami. Území skýtá rozhledy a restaurace. Regulace návštěvníků se dosahuje různými nabídkami pro turisty, cyklisty na horských kolech a jezdce na koních. To bylo i hlavním argumentem pro zavedení úhrady a vybudování území. Návštěvníci jsou sice intenzivně kontrolováni, ale nelze zamezit 10 až 20 % skateboardistů. Pro akceptování ceny návštěvníky jsou velmi důležité dodatečné nabídky, jako jsou prohlídky s průvodci a informační zařízení. Kromě

toho se návštěvníci cítí díky přítomnosti rangerů bezpečněji. Sice není obtížné jít procházkou bezplatně do jiných obcí, avšak velikost plochy je zde jedinečná. Území využívá asi 125 sportovních spolků a ty vyjednaly zčásti speciální ceny. Členství v organizaci ochrany přírody snižuje úhradu, která se má platit.

- **Organizace odbytu:** Provincie Nordholland území pronajala jedné vodárně. Ta zase uvádí území na trh samostatně. Zčásti spolupracuje s obchodníky, kteří dostávají provizi za prodej lístků. Jsou instalovány i automaty na lístky. Důležitými právními rámcovými podmínkami jsou předpisy o ochraně vody.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro území existuje detailní plán managementu. Cíle ochrany přírody a rekreace jsou v tomto případě v komplementárním poměru. Finanční cíle nebyly definovány. Nejdůležitějším nehmotným cílem byla regulace návštěvníků. Projekt byl vyvinut v rámci obvyklého obchodu. Stálým bodem diskuse bylo přání politiků po zavedení ročního průkazu, který by měl umožnit využívání všech území v provincii. Vynaložená práce činí u projektu 200 až 300 člověkoměsíců za rok. Asi 1 milion guldenů na vstupném stojí proti nákladům na údržbu, na automaty na lístky, správní náklady stejně tak jako náklady příležitosti ve výši 350 000 guldenů za nepřijaté subvence na zpřístupnění lesa. Momentálně je docilováno kladného příspěvku na úhradu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Provincie a obce mezitím vstupně akceptují. Obavy stále jsou ohledně uzávěry veřejného majetku. Sportovní sdružení pokládají úhradu, která má být placena, často za příliš vysokou. Díky dobré rekreační vybavenosti veřejnost zaujala neutrální postoj.

NL03 Úplaty za povolení filmování

Lesní správa města Amsterodam

- **Stručný popis:** Město Amsterodam má asi 420 ha krásné lesní krajiny. Ta je využívána pro komerční televizní spoty a jiné komerční události za pevné sazby.
- **Vývoj produktu / marketing:** Pro nabídku byly vytvořeny speciální tarify. Jako dodatečný servis se nabízí příprava a doprovod příslušných aktivit. Produkt byl poprvé nabízen r. 1990. Pro úspěch je důležitý existující personál a platný tarifní systém. Tržní situace je dobrá, jelikož v okolí neexistují žádné podobné nabídky tohoto druhu. Cílovými skupinami jsou filmoví a televizní producenti, komerční fotografové, fotografové svateb a pořadatelé módních přehlídek. Při spolupráci se bere ohled na speciální přání zákazníků. Momentálně existují tři druhy tarifů. Ceny jsou vypočteny podle běžných nákladů a s přírůzkou za správní náklady. Propagace neexistuje.
- **Organizace odbytu:** Lesní správa nabízí svůj produkt cestou přímého uvádění na trh.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je nahospodaření kladného příspěvku na úhradu. Interně bylo definováno, že pro využívání území pro účely škodlivé životnímu prostředí nebo reklamu aktivit škodlivých životnímu prostředí nebude udělováno povolení. Projekt byl vyvinut v rámci obvyklého obchodu. Zvraty k horšimu nebyly. Kapacita činí přibližně 1 akce za den (r. 1996 bylo 350 až 400 akcí). Účetnictví a kalkulace nákladů

poskytují důležité informace a momentálně se dociluje čistého zisku. Ve zpětném pohledu by bývaly mohly být lepší definice cílů, organizace projektu a účetnictví.

- **Styk s úřady / akceptování:** Nebyly žádné negativní kontakty s úřady a město Amsterdam projekt podporovalo. Reakce veřejnosti sahají od žádných po kladné.

NL04 Prodej ekologického masa

Organizace ochrany přírody „Het Drentse Landschap“

- **Stručný popis:** Organizace ochrany přírody s přibližně 3 700 členy nasazuje na spásání území chráněné přírody speciální rasu skotu. Maso se prodává na trhu prostřednictvím chovatelů a místních řezníků (biologická porážka) jako ekologické maso. Příjmy z toho docílené přispívají k zachování přírodní rezervace. Asi 10 % příjmů organizace ochrany přírody pochází z prodeje ekologického masa.
- **Vývoj produktu / marketing:** Podstatné rozšíření dosavadního prodeje masa spočívá ve využívání speciálních distribučních cest, kde je oceňována ekologická jakost produktu. V regionu existují podobné nabídky, které však obchod neovlivňují negativně. Členové organizace ochrany přírody musí maso předem objednat a mohou je poté v určitých termínech vyzvednout ve speciálních jatkách. Jelikož se nepodařilo přesvědčit normální trh o kvalitě masa, byla organizace nucena spolupracovat s biodynamickými jatkami. Tam však v důsledku nedostatku zkušeností jsou problémy s určitou rasou skotu (Limousins). V konečném efektu je cena masa prodávaného „zelenou cestou“ asi o 10 až 12 % vyšší než cena tržní.
- **Organizace odbytu:** Organizace produkty prodává v kooperaci s místními řezníky.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nebyly explicitně formulovány. Důležitá je vzájemná soudržnost členů. Prodej masa členům zajišťuje publicitu a přispívá k soudržnosti. V roce 1996 bylo členům prodáno 12 krav „Highland“, 100 „Limousin“ a asi 100 ovcí.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existovaly kontakty s úřady a jeden z těchto úřadů projekt zkomplikoval a znemožnil. Ani soukromé organizace na projekt nepohlížely vždy jen pozitivně.

NL05 Nabídka sítě jezdeckých cest

Venkovský statek „Den Trek-Henschoten“

- **Stručný popis:** Soukromý venkovský statek (1 400 ha lesa) leží v hustě osídleném regionu v centru Nizozemska. Síť 40 km jezdeckých cest je nabízena za úplat. Jinými RES produkty jsou povolení pro všechny druhy eventů. 40 % příjmů pocházelo z lesního hospodářství, z toho 60 % z prodeje dřeva, 30 % ze subvencí a 10 % z nabídky RES produktů.

- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická poptávka v regionu je vysoká, cílovými skupinami pro jezdecké cesty jsou jezdecké školy a kluby a jednotliví jezdci. Území je zčásti využíváno pro provádění eventů. Jedná se o zdokonalení dříve neregulovaného využívání celého území pro jízdu na koni. Zřízení jezdeckých cest umožnilo regulování návštěvníků a zamezení konfliktů. Jezdecké cesty byly poprvé nabízeny r. 1995. Dodatečným užitekem jsou parkoviště, důležitými faktory úspěšnosti vývoje produktu byly spolupráce a diskuse se všemi zúčastněnými skupinami a osobami. Jezdci mohou jezdit i na jiných územích, avšak kombinace velikosti, kvality jezdeckých cest a rozmanitost krajiny činí toto území jedinečným. Informace o tržním potenciálu pocházely z vlastních zkušeností a z diskusí se zákazníky. Produkt je poptáván v podstatě v létě, prodané karty jsou však hlavně roční karty. Cena je vypočtena na základě nákladů a přírážky na zisk.
- **Organizace odbytu:** Podnik svůj produkt nabízí přímo. Odpovědnost za škody při úrazech spočívá na jezdci samotném. S jezdeckými školami jsou smlouvy o využívání.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro vývoj produktu mělo význam existující lesnické zařízení. Kromě toho byly speciálně zkoumány možnosti jezdeckých cest. Finančním cílem byl čistý zisk. Projekt byl organizován separátně. Odpovědnost za zvraty k horšímu byla přičítána nedostatečné organizaci, motivaci a informaci. Pro projekt byla nutná investice 250 000 guldenů a hospodářsky byl dosažen právě práh rentability.
- **Styk s úřady / akceptování:** Postoj úřadů k projektu byl kladný a oficiální plán podpory jezdeckých cest, provincií formulovaný r. 1980, se projevil kladně. Soukromé organizace a noví zákazníci projekt vítají. Předchozími uživateli byl kritizován, mezitím však je již akceptován.

NL06 Sponzorování životního prostředí

Nadace „Severoholandská krajina“

- **Stručný popis:** Jedná se o organizaci ochrany přírody, která se stará o plochy chráněné přírody asi 1 900 ha. Sponzorování je používáno jako nástroj financování. Vedle toho jsou nabízeny exkurze, pronájem veslovacích člunů, prodej krůt, sněženek a jiných produktů v ekologickém obchodě (krámku). Organizace je financována z přibližně 47 % z příspěvků provincie Severní Holandsko a z asi 44 % z členských příspěvků. Sponzoring nebo dary přispívají k financování asi 1 %.
- **Vývoj produktu / marketing:** Stává se, že určití sponzoři chtějí vystupovat jako exkluzivní sponzoři. To bylo dosud odmítáno. Výjimkou je banka VSB, která jako jediná banka sponzoruje „sdružení nadací pro ochranu přírody na úrovni provincie“. Roku 1995 byla vydána příručka o všech přírodních rezervacích v severním Holandsku. V tomto roce bylo získáno celkem 200 000 guldenů sponzorských peněz. Existují pokusy prostřednictvím smluv systematictěji organizovat dosud většinou nekoordinovaný jednotlivý sponzoring. Pro tento účel nadace rozlišuje tři druhy sponzorství (materiálový sponzoring, patronát nad projektem, dlouhodobá partnerství). Rozsah sponzorské angažovanosti činí přibližně 5 000 až 10 000 guldenů na projekt.
- **Organizace odbytu:** Písemné smlouvy dosud neexistují.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Do června 1997 byly sponzorské aktivity integrované v obvyklém obchodu. Od této doby je pro akvizici sponzorských peněz příslušný jeden pracovník na částečný úvazek. V případě potřeby je angažován externí poradce.
- **Styk s úřady / akceptování:** Postoje jiných organizací byly zpravidla kladné.

NL07 Cesty pro horská kola a cesty pro jízdy na koních

Krajinný svaz „Streekgewest Öostelijk Zuid-Limburg“/

Organizace ochrany přírody „Sdružení Naturmonumenten“

- **Stručný popis:** Krajinný svaz vytvořil síť cest pro horská kola (60 km) a pro jízdy na koních (44 km), kterou ovšem nyní spravuje organizace ochrany přírody. Pro využívání zařízení se prodávají povolenky.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o zdokonalení stávajících zařízení. Úplata byla zavedena r. 1990. Navíc byly v tomto roce založeny i cesty pro horská kola. Hlavním cílem vývoje produktu je regulace návštěvníků. Příjmy z prodeje povolenek jsou nepatrné. Systematická propagace se neprovádí (až na jednu skládačku o úseku pro horská kola). Úhrady za užívání činí 10 guldenů za roční kartu pro síť pro mountainbiking a jednorázovou platbu 25 guldenů v kombinaci s ročním příspěvkem 20 guldenů za používání cest pro jízdu na koni. Usiluje se o spolupráci se spolky, jelikož tím prakticky nevznikají žádné náklady na prodej lístků. Jednotlivé karty lze získat u lesní správy a v informačním centru.
- **Organizace odbytu:** O cesty pro horská kola pečuje a udržuje je jeden mountainbiking club (materiálové náklady nese organizace ochrany přírody). Za to dostává slevu 50 %. Písemné smlouvy neexistují.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nebyly definovány. Nejdůležitějším nehmotným cílem byla regulace návštěvníků. Obraty k horšímu jsou zejména ve spolupráci s jezdeckými školami, které se nepodílejí ani na péči o jezdecké cesty ani nezískávají povolenky pro všechny koně. Organizace ochrany přírody Naturmonumenten vydává ročně 8 000 guldenů za udržování jezdeckých cest a 3 000 guldenů za udržování cest pro horská kola. Celkově se docílí záporného příspěvku na úhradu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kladné zkušenosti jsou s příslušnými úřady a se členy mountainbikového klubu, kteří přebírají údržbu trati. Záporné zkušenosti jsou zejména s jezdeckými školami.

NL08 Prodej ekologického sena

Státní lesní správa

- **Stručný popis:** Státní lesní správa se stará o velké plochy chráněné přírody, které musí být koseny, aby se zamezilo přehnojení. Řezanka se jako ekologicky vysoce hodnotný (certifikovaný) materiál prodává výrobcům biologicko-dynamických krmiv (eco-brok). Asi 1 500 tun se prodá na místních trzích (laickým farmářům, pony klubům atd.).

- **Vývoj produktu / marketing:** Pokosené seno (řezanka) bylo nejprve prodáváno na normálním trhu a lesní správa musela za zhodnocení připlácet asi [...] guldenů (kvůli nízkému obsahu bílkovin nebyl materiál na normálním trhu oblíben). Na trhu biologicko-dynamických krmiv lze za řezanku docílit příjmy asi o 30 % vyšší. Byly ovšem problémy s odděleným sušením sena, takže do budoucna je plánováno využití pro eco-brok. Konkurence jiných producentů ekologického sena podle výroku dotazovaného partnera neexistuje. Do budoucna se ve spolupráci s producenty krmiv usiluje o rozšíření obchodu do Německa.
- **Organizace odbytu:** Lesní správa má smlouvy o dodávkách s různými sušárenskými firmami a výrobcí krmiv. Pracovníci ve vedení správy, příslušní pro uvádění na trh, mají částečně problémy s dodržováním těchto smluv, jelikož regionální správy prodávají seno na lokálním trhu. Smluvně stanovené je oddělené ukládání ekologické řezanky a oddělené sušení. Zákonem je zakázáno používání chemikálií a hnojiv.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Nabídka ekologických krmiv způsobuje lesní správě stále ještě záporný příspěvek na úhradu. Oproti dřívějšímu uvádění na normální trh ovšem byl tento záporný příspěvek na úhradu snížen otevřením ekologického trhu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Správa provincie navázala kontakt se státním lesním úřadem, aby uváděla řezané seno ze svých ploch na trh podobným způsobem. Byly tam však problémy kvůli znečištění území.

NL09 Víkend ochrany přírody

„Sdružení Naturmonumenten“

- **Stručný popis:** Organizace ochrany přírody nabízí paušální nabídku „Víkend ochrany přírody“. Ta sestává z pobytu v exkluzivním hotelu, předvádění diapozitivů, z návštěvy informačního střediska, túry na kolech, putování za ptačími hlasy, knihy a informačního balíčku. Má se nabízet jen dvakrát za rok, aby zůstala exkluzivní.
- **Vývoj produktu / marketing:** U příslušného území produktu se jedná o krajinářsky zajímavou plochu asi 2 500 ha (1 400 ha lesa, 800 ha dun a 300 ha zemědělství). Před asi 10 lety začal s takovým víkendovým programem první regionální svaz „Sdružení Naturmonumenten“. Mezitím něco podobného nabízejí různé regionální svazy. Poptávka se omezuje na jaro a počátek léta. Propagace se dělá jen v časopise organizace ochrany přírody.
- **Organizace odbytu:** Účastníci musí akci rezervovat v hotelu a s tím je ujednáno, že organizace ochrany přírody není odpovědná za to, když přijde méně účastníků, než se jich ohlásilo.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle jsou vyčerpány úhradou nákladů. Důležitým a nejhlavnějším cílem je podpora organizace ochrany přírody. Pro organizování seminářů se počítá s prací přibližně 0,3 člověkoměsíce za rok.
- **Styk s úřady / akceptování:** Poptávka překračuje nabídku a účastníci jsou velmi spokojeni.

NL10 Vstup do národního parku

Nadace „De Hoge Veluwe“

- **Stručný popis:** Areál parku patří k jedné soukromé nadaci; má rozlohu asi 5 500 ha (50 % lesa, zbytek duny a mokřady). Park je znám svými druhy zvěře (jelení zvěř, mufloni, černá zvěř a srnčí zvěř). V parku jsou přírodní krásy spojené s různými rekreačními a informačními zařízeními. Součástí parku je i známé umělecké muzeum.
- **Vývoj produktu / marketing:** Okolí areálu je hustě osídlené a park je magnetem pro regionální obyvatelstvo, jakož i pro jednodenní turisty a dovolenkáře. Nadace existuje od r. 1935 a rodina KRÖLLER-MÜLLER vložila areál do nadace pod podmínkou, že všechna zařízení budou přístupná za paušální cenu. Ta činí 8,05 guldenů a za rok se prodá přibližně 600 000 lístků. Park je oplocen. To umožňuje vysoký stav zvěře (atrakce) a snadnější kontrolu návštěvníků. Podobné nabídky tohoto druhu v okolí neexistují. Produkt je popláván turistickými informačními středisky, cestovními kanceláři a túroperátory. Cena vstupného kolísá podle počtu vozidel, věku osob a délky pobytu. Pro budoucnost se počítá s odděleným vstupem pro muzeum. Jako komunikační prostředky se používají skládačky, inzeráty a účast na výstavách. Pro speciální příležitosti se sestavují individuální nabídky.
- **Organizace odbytu:** V organizaci odbytu park spolupracuje s uvedenými turistickými organizacemi. Restaurace nacházející se v parku je pronajata a existuje dohoda, podle níž park musí muzeu odvádět 30 % příjmů. Na určitých projektech (např. podzemní muzeum) se spolupracuje se sponzory.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** V parku byly provedeny speciální průzkumy ohledně rekreačních aspektů. Finančním cílem je úhrada nákladů. Příjmy za rok činí přibližně 500 000 DM, z nichž 60 až 70 % pochází z peněz za vstupné. Nehmotným cílem je v podstatě tvorba životního prostředí. Celkově je zaměstnáno 42 stálých zaměstnanců a 40 volných spolupracovníků. Kapacita parku je přibližně 700 000 návštěvníků. Výstavba parku byla financována z interních prostředků a z peněz sponzorů. Účetnictví a kalkulace nákladů jsou velmi důležité, momentálně pracuje park tak, že náklady jsou pokryty.
- **Styk s úřady / akceptování:** Veřejnost nabídku vítá. Obzvláště starší návštěvníci mají díky plotu pocit bezpečí. U jiných lesních podniků park požívá uznání, že vyjde bez dotací. Organizace ochrany přírody zčásti kritizují oplocení území. Postoj úřadů vůči parku je celkově kladný. I když se stále znovu vyskytují problémy s krajinářským plánováním, s právem týkajícím se ochrany přírody a ohledně otázek ručení, řeší se většinou neformální cestou, jelikož členové nadace udržují dobré vztahy s politiky.

NL11 Prodej ekologického sena

„Sdružení Naturmonumenten“

- **Stručný popis:** Organizace ochrany přírody se kromě o lesní plochy stará o travnaté plochy v přírodních rezervacích. Ty jsou z důvodů ochrany přírody spásány. Podniky jsou certifikované jako biologicko-dynamické a prodávají skot výkrmnám a jatkám. Prodej ekolo-

gického masa v malých porcích členům organizace ochrany přírody většinou selhával kvůli nedostatečné poptávce.

- **Vývoj produktu / marketing:** Kvůli snižujícím se výnosům bylo tržní zhodnocování přeorientováno na biologicko-dynamický trh. Je využíváno obzvláštní jakosti produktu. Myšlenka a know-how pocházejí od majitele půdy (organizace ochrany přírody). Ekologické maso bylo poprvé nabízeno 1988/89. Jiné biologicko-dynamické podniky ovlivňují obchod spíše kladně, jelikož celkově zvětšují trh ekologických produktů. Průzkum trhu prováděn nebyl. Hlavními cílovými skupinami jsou pro organizaci ochrany přírody biologické výkrmny, domácnosti, členové organizace ochrany přírody a normální trh. Zčásti se spolupracuje i s hotely a cateringovým průmyslem. Za maso se docíluje ceny 13,50 guldenů za kilogram. Propagace byla dělána jen jednou v členském časopise organizace ochrany přírody.
- **Organizace odbytu:** Podniky prodávají svůj skot samy (biologickým výkrmnám, jatkám a z malé části domácnostem).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Existuje plán managementu pro přírodní rezervaci. Finanční cíle nebyly definovány. Důležitým nehmotným cílem je podpora ochrany přírody. Ohledně produkce podniky podléhají přesným směrnicím. Účetnictví a kalkulace nákladů jsou podle údajů dotazovaného partnera méně důležité. Podniky nejsou rentabilní a výroba ekologického masa vynesla někdy kladný, jindy záporný příspěvek na úhradu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Nebyly žádné kontakty s úřady. Podnik ovšem spolupracuje s jinými chovateli skotu a tato spolupráce je pozitivní.

NL12 Sponzorování životního prostředí

Organizace ochrany přírody „Utrechts Landschap“

- **Stručný popis:** Organizace ochrany přírody provincie „Utrechts Landschap“ využívá sponzorování životního prostředí jako finančního nástroje. Firmy se mohou za příspěvek 2 500 guldenů stát „Přáteli“ nebo za 10 000 guldenů „Zlatými přáteli“ organizace ochrany přírody. Tento sponzorování přispívá k financování organizace ochrany přírody ze 2 až 4 %. Jinými RES produkty jsou kráček s přírodními produkty, túry na člunech a prohlídky vedené průvodcem.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o zdokonalení normálního sponzorování. Takzvaní „Přátelé“ a „Zlatí přátelé“ mají ze své angažovanosti dodatečné výhody: bezplatný časopis (4 x za rok), nástěnku (4 x za rok), slavnostní akci (1 x za rok v září), výroční zprávu, vánoční dárek, možnost organizovat v přírodních rezervacích určité aktivity, možnost jednou za rok využít venkovské budovy, právo na používání loga organizace ochrany přírody, odkaz na internetových stránkách organizace ochrany přírody. Důležité je, že potenciální sponzoři jsou kontaktováni v rovině managementu a že je k tomu nutný vhodný personál. Proto organizace ochrany přírody zaměstnala jednoho dřívějšího manažera IBM extra pro tyto účely. Konkurence existuje vůči jiným organizacím ochrany přírody (především Naturmonumenten), které se rovněž ucházejí o sponzory. Cílovými skupinami jsou podniky a na jejich přání je při vypracování koncepce sponzorování podrobně brán zřetel. Pro or-

ganizaci ochrany přírody byla vytvořena tržní značka, kterou mohou sponzoři používat v souvislosti se sponzoringem.

- **Organizace odbytu:** Organizace ochrany přírody nabízí produkt sama. Neformální kontakty jsou velmi důležité pro akvizici sponzorů. Písemné smlouvy neexistují.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je akvizice asi 200 000 guldenů sponzorských peněz. Cíle je za sledovaný rok téměř dosaženo. Kromě toho je důležitým nehmotným cílem práce s veřejností. Sponzoringové projekty jsou explicitně organizovány jako projekt a zvraty k horšímu podle informace zpovídáného partnera dosud nebyly. Vynaložení práce je přibližně 560 hodin/rok + asistence při správě a distribuci materiálů.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kritickými faktory úspěšnosti jsou dle informací dotazovaného partnera „zelený postoj“ kontaktovaných sponzorů a přesná znalost toho, čeho se má dosáhnout. Kontakty s WWF byly velmi kladné, kontakty s Naturmonumenten byly obtížné, jelikož tato organizace ochrany přírody se o sponzory uchází na tomtéž trhu.

NL13 Stezka za korunami stromů

Státní lesní správa

- **Stručný popis:** Státní lesní úřad (3 000 ha lesa) nabízí naučnou stezku za korunami stromů. Jinými RES produkty jsou turistické cesty, jezdecké cesty, naučné stezky, túry tramvají taženou koňmi a aktivity dětí.
- **Vývoj produktu / marketing:** V okolí neexistuje srovnatelný produkt. Pro nabídku byly potřebné podstatné informace, bylo nutno zažádat o stavební povolení a musel být změněn územní plán krajiny. Produkt byl vyvinut ve spolupráci s provincií a místními turistickými organizacemi a poprvé nabízen r. 1996. Dodatečné know-how bylo opatřeno od architektů a jiných poradců. Faktory úspěšnosti jsou dobrá publicita na počátku, dosavadní jedinečnost a připravenost ke stálým inovacím. Informace o tržním potenciálu dodávala turistická organizace. Hlavní poptávka byla v letních měsících. Produkt je nabízen v produktovém mixu s informačním domečkem, hřišti, restaurací atd. Na přání jsou organizacím nabízeny různé sestavy. Odpovědný za ně je provozovatel restaurace, který si restauraci najal od lesní správy. Za rok přichází asi 140 000 návštěvníků. Vstup činí pro děti 3 guldeny (jednotlivá vstupenka), resp. 9 guldenů (sezonní karta), pro dospělé 5 guldenů (jednotlivá vstupenka), resp. 15 guldenů (sezonní karta). Pro projekt byl vypracován speciální plán komunikace.
- **Organizace odbytu:** Stezka za korunami stromů je nabízena ve spolupráci s turistickou organizací provincie, hotely a cateringovým průmyslem bez formální organizace. Lesní správa je odpovědná za péči a údržbu stezky za korunami stromů, turistická organizace za marketing. Neformální kontakty spolupráci velmi pomohly. Smlouvy jsou jen s úklidovými firmami, s nájemcem restaurace a s průvodci turistů.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro výběr stanoviště byla provedena speciální inventura. Finanční cíl (čistý zisk) je dosažen lepší než bylo plánováno. Potřeba práce činí přibližně 60 člověkoměsíců za rok, doba do opětovného získání investice (1,5 milionů guldenů) se odhaduje na 5 až 7 let. Při trvajícím úspěšnosti by tato doba mohla být kratší. Pro-

jekt byl financován z prostředků Státní lesní správy a provincie a je v účetnictví a v kalkulaci nákladů veden odděleně.

- **Styk s úřady / akceptování:** Dosud jsou se všemi skupinami kladné zkušenosti.

NL14 Kemp v přírodě

Venkovský statek „Quadenoord – Boosbeek“

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého venkovského statku (160 ha lesa, 70 ha zemědělských ploch) poskytuje na svém pozemku jednoduchý přírodní kemp. 40 % příjmů pochází z tohoto obchodu. Kemp celkově má 50 míst pro jednodenní hosty a 100 míst pro sezonní kempování. Nabídky využívá asi 2 000 kempujících osob za rok.
- **Vývoj produktu / marketing:** Kemp existuje od r. 1926 a byl postupně rozšiřován. Cílovými skupinami jsou senioři a mladé rodiny s malými dětmi. Kempující spojují pobyt s cyklistickými túrami v okolí a návštěvami jiných pamětihodností. Doba pobytu je v průměru 3 dny. Pro rozvoj bylo zapotřebí povolení výjimky od obce. Konkurenci vytvářely některé jiné komerční kempy a to, že zemědělci nyní smějí na svých pozemcích pronajímat až 10 míst. Hlavní poptávka je v letních měsících. Propagace se provádí skládačkami a inzeráty v turistických průvodcích. Byla vytvořena tržní značka, není však registrovaná.
- **Organizace odbytu:** Vlastník nabízí svůj produkt sám. Jako dodatečný zprostředkovatel odbytu vystupuje sdružení majitelů venkovského statku. Svým členským příspěvkem vlastník získává oficiální značku tohoto sdružení, zanesení do průvodce ubytovacími službami a společnou propagaci na veletrzích. Proti rozšiřování kempu stojí právo ochrany přírody. Pro příjmy z lesního hospodářství platí v Nizozemsku zvláštní daňové předpisy. To se ovšem netýká kempu a při daňové kontrole musel vlastník daně doplatit.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančního cíle (čistý zisk) bylo dobře docíleno. Investice za sprchy a toalety byly relativně malé (velmi jednoduchý standard) a již před delší dobou. I vynaložení práce je malé a omezuje se v podstatě na kontroly a čištění sociálního zařízení (úklidový personál).
- **Styk s úřady / akceptování:** Zatímco jedna obec provázela projekt s blahosklonností, stavěla se jiná obec k rozšiřování kempu negativně. Se „Sdružením přírodně orientovaných kempů“ jsou kontakty do takové míry, že kempující osoby si tam musí pro používání míst v kempech kupovat „kartu pro přírodní kempování“.

NL15 Ukládání CO₂

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Soukromý venkovský statek (870 ha, z toho 145 ha lesa) navíc zalesňuje asi 100 ha lesa. Zalesňování je financováno nadací FACE (Forests Absorbing Carbon dioxide Emission). Tuto nadaci založily r. 1990 nizozemské elektrárny. Cílem je zalesnění asi 170 000 ha lesa (z toho 5 000 v Nizozemí) za účelem akumulace CO₂.

- **Vývoj produktu / marketing:** Pro vlastníka lesa se jedná o nový produkt. Tržně se zhodnocuje akumulace CO₂ venkovem. Díky spolupráci s nadací nese náklady na zalesnění plochy, které majitel lesa stejně musí zalesnit, ze 40 % nadace. Lesnické plánování zalesnění se děje ve spolupráci s jedním sdružením vlastníků lesa, které je i formálním smluvním partnerem nadace. Podstatným faktorem pro uskutečnění zalesňování byl zákon o ochraně přírody, který vlastníka zavazuje, aby ponechal alespoň na 30 % svého pozemku les, jestliže chce nadále využívat daňových výjimek pro vlastníky lesa. Velká část ploch je zalesňována v tropických regionech. Spolupráce se uskutečnila na základě osobního kontaktu mezi předsedou sdružení vlastníků lesa jedním zástupcem nadace.
- **Organizace odbytu:** Provádění zalesňování, péče o něj, dokumentační a jiné povinnosti jsou detailně upraveny ve dvacetistránkové smlouvě mezi sdružením vlastníků lesa a nadací. Nadace dále požaduje plán managementu na 30 let, jehož dodržování nadace kontroluje.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Základem pro projekt je plán managementu na 30 let. Celkově byla do zalesňování investována suma [...] guldenů (z toho nemalá část pochází ze státní podpory).
- **Styk s úřady / akceptování:** Postoj úřadů vůči projektu byl kladný až neutrální. Pro projekt zalesňování byly důležité i různé státní podpory pro první zalesnění, které byly příslušnými úřady povoleny.

NL16 Sponzorování životního prostředí

Nadace „Het Geldersch Landschap“

- **Stručný popis:** Uvedená organizace ochrany přírody se stará o přibližně 9 500 ha ploch chráněné přírody a využívá sponzorování jako nástroje financování. Hlavními sponzory jsou 3 vodárny. Ty financují např. přeměnu jehličnatého lesa na listnatý za účelem zvýšení vydatnosti spodní vody.
- **Vývoj produktu / marketing:** Prvním krokem pro vývoj systematického sponzoringu bylo rozhodnutí vedení jedné vodárny, že všichni pracovníci by se měli stát členy organizace ochrany přírody. Z tohoto byl vybudován systematický sponzoring. Při využívání sponzoringu jako komunikačního nástroje je pro sponzora důležité, aby byl zmiňován při různých příležitostech (např. ve členském časopise organizace). Podle výroků dotazovaného partnera je důležité, aby se za sponzoring cítila odpovědná jedna osoba, ta byla osvobozena od obvyklých záležitostí a vnášela správný postoj a správné pozadí pro akvizici sponzorů. V regionu existují jiné organizace ochrany přírody (např. Naturmomenten), které si konkurují o omezené finance od sponzorů. Potenciálními sponzory (cílovými skupinami) jsou vodárny, jiné podniky, ale i Lions a Rotary Club.
- **Organizace odbytu:** Organizace nabízí sponzorování na regionální úrovni sama. Na nadregionální úrovni organizace spolupracuje se sdružením organizací ochrany přírody v provinciích. Neexistují žádné formální smlouvy o sponzorování, existují však písemné dohody se zmíněnými třemi vodárnami.

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Zejména pro sponzoring vodáren byl důležitým základem plán managementu existující pro toto území. Finanční cíl (čistý zisk) byl dobře dosažen. Hlavními cíli organizace jsou nehmotné cíle ochrany přírody a podpory ekologického vědomí. Interně je definováno, že podniky s negativním chováním vůči životnímu prostředí nepřicházejí v úvahu jako sponzoři. Zhoršení se přičítají na vrub nedostatku zkušeností s akvizicí sponzorů a silnému zapojení do obvyklého obchodu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontakty s úřady nebyly. Kontakty existují se sdružením organizací ochrany přírody v provinciích a s potenciálními a aktivními sponzory. Jako kladný vedlejší efekt je vyzdvihováno, že veřejnost si bude více vědoma práce organizace.

NL17 Přírodní kemp

Venkovský statek Schellerberg

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého venkovského statku (40 ha, z toho 10 ha lesa, 19 ha pastvin, 10 ha přírodních rezervací) nabízí na svém pozemku jednoduchý přírodní kemp a skupinové ubytování (40 parkovacích míst, 22 lůžek). Dodatkově je nabízena ozdobná zeleň.
- **Vývoj produktu / marketing:** Cílovými skupinami jsou mladé rodiny, důchodci a batůžkáři. Když si nabídku rezervují skupiny, je na jejich přání dalekosáhle brán zřetel. Hosté pobyt většinou kombinují s cyklistickými túrami v okolí a průměrná doba pobytu je asi dva týdny. Investice byly potřebné do té míry, že kemp musel být vybaven sociálním zařízením a část budov bývalých stájí byla přestavěna na hromadné ubytovny. Dle výroků dotazovaného partnera se přitom jedná o střední investice ve srovnání s možnými příjmy. Produkt byl poprvé nabízen r. 1990 a mezitím (1993) natolik změněn, že vlastník nyní nabízí možnosti přenocování jako člen sdružení vlastníků venkovských statků (viz též NL14). Faktory úspěšnosti jsou pohostinnost, skromné začátky a stále zvyšování a využívání všech možností, které se pro obchod naskýtají. V regionu existuje konkurence podobných nabídek. Kemp je otevřen jen od dubna do září, jelikož jinak vznikají škody způsobené deštěm a rozměklou půdou. Jako komunikační prostředky slouží skládačky, inzeráty a společná propagace (LKC).
- **Organizace odbytu:** V současné době nabízí vlastník produkt sám. Smlouva s cestovní kanceláří nepřinesla kýžený úspěch. Právně byla nutná různá stavební povolení a povolení k tomu, aby vůbec bylo možno nabízet kemp (to ještě neexistuje).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je čistý zisk. Investice musí mít po 3 letech návratnost. Jako nevýhoda se uvádí, že některé pronajaté domy nemohou být přestavěny (předpisy na ochranu nájemníků).
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontakt s relevantními úřady je kladný a úřady zčásti zamítly výhrady vodáren ohledně kempu a nově postavené nádrže na naftu, jelikož vlastník splnil všechny relevantní předpisy. Při instalaci veřejné tabule ovšem jsou dosud potíže (vysoké poplatky).

NL18 Bungalovy v lese

Státní lesní správa

- **Stručný popis:** Státní lesní správa pronajímá 15 bývalých mysliven v lese jako bungalovy. Cílovými skupinami jsou mladé rodiny, důchodci a skupiny do 6 osob. Domky jsou vybaveny relativně luxusně a jsou vědomě zaměřeny na poněkud vyšší cenový segment.
- **Vývoj produktu / marketing:** Lesní správa sice mohla užívat stávající domy, ale na jeden dům by bývaly nutné investice ve výši od 125 000 do 150 000 guldenů. Přípravy projektu začaly r. 1995, první skutečnou sezonou byl r. 1998. Tento produkt je svého druhu jedinečný. Konkurence se neobávají. Ceny nabídky se pohybují mezi 650 a 1 950 guldeny za týden. Základem pro výpočet ceny byly investice. Od října 1997 má projekt velkou publicitu. V regionálních novinách vyšla podrobná zpráva, kromě toho lesní správa vydala nákladný katalog se všemi nabízenými domy.
- **Organizace odbytu:** Produkt nabízí lesní správa sama a ve spolupráci s jedním túroperátorem. Právně byla důležitá přeměna budovy z permanentních bytů na bungalovy. Před vytvořením nabídky bylo docíleno shody s obcí.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je čistý zisk. Investice se původně měly vrátit po 3 letech, trvalo však 3 roky, než mohla lesní správa pronajmout první bungalovy. Zhoršení se přičítají na vrub nedostatku zkušeností na novém trhu, správě budovy na dálku, nedostatku zkušeností s umístováním produktu na trhu. V současnosti (1998) se podařilo pronajmout 15 bungalovů. Dlouhodobým cílem je pronájem 50, lépe však 90 bungalovů. S interiérovým architektem bylo vypracováno budoucí jednotné vybavení bungalovů nábytkem. To má být začleněno v celkové koncepci a dávat obyvatelům pocit, že bydlí v hájovně.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontakty s úřady byly v podstatě kvůli potřebným povolením změny užívání staveb.

NL19 Obchod s přírodními produkty

Venkovský statek Marienwaerd

- **Stručný popis:** Na soukromém venkovském statku (rozlohy asi 900 ha) vybudovala snacha vlastníka obchod se zdravou výživou, v němž se prodávají různé produkty statku, ale i lesní produkty. Syn a snacha vlastníka mají zemědělství a obchod s přírodními produkty (i z daňových důvodů) v nájmu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Stavba zařízení na další zpracování si vyžádala větší investice. Do budoucna mají v plánu sýrárnu, na níž požádali o dodatečnou podporu. Myšlenku vytvoření produktu měl vlastník. Mladá žena, která reformní obchod vede, se opírá o zkušenosti z pětileté činnosti pro jiný podnik. Kromě toho navštěvovala kurzy účetnictví, PR a marketinku. V bližším okolí není žádný podobný obchod. Informace o tržním potenciálu pocházejí z rozhovorů s farmáři ve Velké Británii, z odborných časopisů, z veletrhů, z rozhovorů se sousedy a konzultanty pro podniky. Cílovými skupinami jsou mimo jiné rekreanti, vědomí konzumenti masa a firmy objedávající vánoční dárky. Zákazníkům jsou zčásti nabízeny i kuchařské kurzy a dny otevřených dveří.

- **Organizace odbytu:** Jedná se o typické přímé uvádění produktu na trh. Pro otevření tohoto obchodu muselo být zažádáno o povolení. Důležité jsou hygienické předpisy a pravidla, podle nichž 70 % produktů musí pocházet z vlastní výroby.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančního cíle (čistý zisk) je dosahováno dobře. Nabídka je organizována jako separátní projekt a snacha za něj odpovídá sama. Ve výrobě a prodeji zboží dodatečně spolupracují s pracovníky na částečný úvazek. Pro projekt byl vypracován investiční plán, prostředky pro potřebné investice byly interně k dispozici. V budoucnu má přibýt sýrárna, na trh se má uvádět ještě více produktů a uvažuje se o informačním středisku.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontaktované úřady reagovaly celkově kladně. Kontakty s jinými organizacemi zabývajícími se rekreací spočívají v tom, že reformní obchod je zmiňován v jejich časopisech. Zpočátku byla mírná zdrženlivost veřejností kvůli výhradám vůči velkým vlastníkům půdy. Mezitím zdrženlivost pominula.

NL20 Nabídka rekreačních bytů

Venkovský statek Zelle

- **Stručný popis:** Soukromý venkovský statek (350 ha, z toho 165 ha lesa) nabízí 12 bungalovů. Z velké části se jedná o zrenovované, kdysi pronajímané domy. Dodatkovým RES produktem je golfové hřiště s 9 jamkami. 40 % příjmů pochází z pronájmu bungalovů, 40 % z provozu golfového hřiště a dalších 20 % z pronajímání, zemědělství a lesnictví.
- **Vývoj produktu / marketing:** Otec nynějšího vlastníka začal r. 1950 s 2 bungalovy a před 5 lety byl zrenovován poslední dům. 20 % hostů jsou víkendoví návštěvníci a 80 % jich zůstává déle. Stále více hostů si přivádí své vlastní koně, kteří se mohou pást na statku. Podle údajů zpovídáního partnera je pro úspěch důležité, že je nabízeno to, co rekreanti očekávají, a že zůstává zachován typický charakter venkovského statku. Jiní nabízetelé ovlivňují trh kladně, jelikož se tím „extenzivní“ forma rekreace stává známější. Důležitou nabídkou v produktovém mixu je golfové hřiště, které je na 10 % otevírací doby rezervováno pro hosty bungalovů. Kromě toho jsou nabízeny paušální balíky (pobyt a golf, pobyt a cyklistické túry). Organizace využívají nabídky pro pořádání setkání. Propagaci dělá podnik částečně sám, částečně ve spolupráci s LKC (viz NL14).
- **Organizace odbytu:** Podnik nabízí bungalovy sám a ve spolupráci s turistickými informacemi. Nadále trvá členství v LKC a smlouvy se společností provozovatele golfového hřiště. Z daňových důvodů si jedna provozovatelská společnost pro bungalovy najala areál od tohoto venkovského statku.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančního cíle (čistý zisk) se dosahuje. 90 % nutných prací vyřizuje vlastník statku sám. Podle názoru vlastníka by bývalo lepší, kdyby se bývalo v minulosti nechalo povolit více bungalovů. To nyní kvůli lesnímu zákonu již není možné.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kontakty s úřady (stavební povolení) nebyly vždy radostné. V turistické a rekreační oblasti je spolupráce velmi dobrá.

Případové studie z Rakouska

AU01 Zpřístupnění lesních silnic pro horská kola

Österreichische Bundesforste AG

- **Stručný popis:** Rakouské spolkové lesy zpřístupňují lesní silnice pro zařízení úseků pro horská kola prostřednictvím smlouvy o využívání. Smluvním partnerem je k tomu účelu založený veřejně prospěšný spolek, který je v podstatě financován spolkovou zemí Horní Rakousy (stav r. 1997, později spolková země Horní Rakousy vystupuje jako smluvní partner přímo).
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická infrastruktura území je vynikající. Území produktu leží částečně v Národním parku Kalkalpen, ekologicky velmi cenném a krajinářsky pozoruhodném území. Území je dobře dosažitelné a turistika je dávno podporována různými regionálními iniciativami. U produktu se jedná o novou nabídku. Jako dodatkový servis je nabízeno umístování tabulí a půjčování horských kol. Myšlenka vývoje produktu přišla od pracovníků lesní správy, od sdělovacích prostředků a odborného tisku, znalost trhu v podstatných rysech z vlastních zkušeností. Cílovými skupinami jsou jednodenní návštěvníci a turisté, k uživatelům patří ale i školy.
- **Organizace odbytu:** Odbyt je organizován prostřednictvím turistických kanceláří. Z politických důvodů je jako mezičlánek zařazen veřejně prospěšný spolek, který je smluvním partnerem Österreichische Bundesforste AG (Rakouské spolkové lesy). Projekt je sponzorován poštou (upozorňující tabule) a jednou pojišťovnou (pojištění zákonné odpovědnosti) (stav 1997).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Ohledně nabídky existuje potenciál konfliktu ve vztahu k lovu a k těžbě dřeva. Produkt nebyl vyvinut jako separátní projekt, byl financován z interních prostředků a zvláštní účetnictví a kalkulace neexistují. Do budoucna se uvažuje o nových tratích a sladění otevíracích dob.
- **Styk s úřady / akceptování:** Turistické organizace projekt různými způsoby podporovaly. Veřejnost úhrady za využívání lesních cest nejprve kritizovala, mezitím je však akceptovala. Hlavním bodem kritiky bylo, že Rakouské spolkové lesy by jakožto veřejný vlastník lesa měly lesní cesty nabízet bezplatně.

AU02 Půjčování horských kol

Österreichische Bundesforste AG

- **Stručný popis:** Rakouské spolkové lesy nabízejí půjčování horských kol jako přídatnou nabídku k síti půjčoven horských kol.

- **Vývoj produktu / marketing:** Území produktu je shodné s územím popsaným v AU01. Pro nabídku muselo být opatřeno 50 horských kol, renovována jedna stará budova a instalováno několik tabulí. Horská kola byla poprvé nabízena v roce 1995. K úspěchu přispívají národní park a existující síť půjčoven horských kol. Existuje konkurence se sportovními obchody a jinými půjčovnami horských kol. Průzkum trhu nebyl prováděn. Nabídka je omezena na 6 měsíců v roce, poptáváno je v hotelech, školách a sportovních obchodech. Komunikaci podporují zahajovací ceremonie, publikování, skládačky apod.
- **Organizace odbytu:** Do nabídky je zapojen výrobce kol jako sponzor. Bylo zapotřebí speciálního pojištění zákonné odpovědnosti a úrazového pojištění.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíl čistého zisku dosud není splněn. Jako důvody se uvádějí nedostatek informací, nedostatečné zdroje a chybějící projektový management. Horská kola půjčuje jeden důchodce a muselo by jich být půjčeno asi 500 za rok, aby se nahospodařil čistý zisk. Na koupi kol byl proveden investiční výpočet. Do budoucna se má využívat různých distribučních kanálů a především zintenzivnit propagace a práce s veřejností.
- **Styk s úřady / akceptování:** Kladné kontakty existují se sportovními obchody. Veřejnost a zejména uživatelé velmi přivítali doplňkovou nabídku.

AU03 Výroba elektřiny pomocí vody

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Lesní podnik provozuje elektrárnu a dodává vyrobený proud úplatně do veřejné sítě. Současně si však podnik nechal potvrdit právo využívat vodu i pro výrobu pitné vody. Ta však dosud nebyla prodávána.
- Další podrobnosti nelze prezentovat kvůli záznamu o blokování dotazovaného podniku.

AU04 Vojenské cvičiště

Klášter Chorherrenstift Klosterneuburg

- **Stručný popis:** Navíc k mnoha jiným RES produktům (výroba elektrického proudu, pitná voda, jízda na koni) pronajímá lesní podnik lesní území rakouské armádě jako vojenské cvičiště. 37 % příjmů podniku pochází z nabídky RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Pro produkt je rozhodující poloha v blízkosti (50 km) několika kasáren. U produktu se jedná o zdokonalení vývoje. Na základě rostoucí poptávky byla vyjednána nová smlouva, která současně měla zmenšit konflikty s rekreanty. Myšlenku takového produktu vytvořil vlastník lesa ve spolupráci s jedním právníkem. Trh pro takovou nabídku je dobrý, jelikož je pro vojsko obtížné využívat podobná území bezplatně. Při odhadování vyhlídek na uvedení na trh pomohly osobní zkušenosti a kontakty. Cena nájmu činí 1 000 öS/ha/rok a armáda musí navíc zaplatit daň z nemovitosti.

- **Organizace odbytu:** Jediným smluvním partnerem je armáda, byla však vyjednána velmi detailní smlouva (doby využívání, škody, těžba dřeva, chodci, uzávěry území).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Okolí území produktu má velký význam pro lov a z tohoto hlediska existuje značný potenciál konfliktu. Finanční a nehmotné cíle nebyly projektem sledovány. Probíhá dočasné využívání v závislosti na dobách lovu a dobách kladení mládat zvěře. Investice pro projekt zapotřebí nebyly, trade offs (obchodní výměny) nejsou považovány za relevantní.
- **Styk s úřady / akceptování:** Pozitivní kontakty byly s vedoucím jedněch kasáren. Turistické organizace a organizace ochrany přírody se chovaly neutrálně. Reakce veřejnosti nebyly. Kladným externím efektem je koncentrace cvičení na jedno určité místo. Negativním efektem je zvýšená doprava a hluk a škody na území.

AU05 Ekologický park

Pretterhofer

- **Stručný popis:** Bývalý zemědělec a vlastník lesa (110 ha) nabízí oboru. Dodatečnými nabídkami jsou restaurace, dětské hřiště a různé tematické stezky. Park má velikost 4 ha. 70 % příjmů z lesa pochází z prodeje dřeva, 30 % z RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o území, které je u jednodenních návštěvníků a turistů velmi oblíbené. Návštěvu v parku lze kombinovat s návštěvou jiných pozoruhodností. Cílovými skupinami jsou rodiny, školy a lidé na dovolené. Na přání cílových skupin se bere zřetel pružnou pracovní dobou, túrami s průvodcem atd. U nabídky se jedná o zdokonalení již stávající nabídky. Byla vyvinuta proto, aby se čelilo poklesu výnosů ze zemědělství. Náklady na ploty a kontrolní personál nejsou vysoké a jako podstatné faktory úspěšnosti jsou uváděny mimo jiné přehlednost území a blízký kontakt se zvířaty. Odhady tržních šancí byly prováděny v podstatě z vlastních zkušeností. Důležitý je produktový mix, v němž jsou nabízeny navíc paroží, restaurace, hřiště a vedení výprav. Za důležitý je dále pokládán kontakt s učiteli. Komunikačními prostředky jsou skládačky, inzeráty v jednom průvodci a tržní značka „ekopark“.
- **Organizace odbytu:** Jen zvěřina je nabízena v kooperaci s jedním řezníkem. Pro nabídku bylo zapotřebí speciálních úrazových pojištění a pojištění zákonné odpovědnosti. Dále je třeba brát zřetel na ustanovení týkající se ochrany zvířat.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíl čistého zisku byl více než splněn. Problémy při realizaci projektu vyplývaly z chybějící motivace personálu a chybných časových odhadů. Kapacita je přibližně 500 osob a 8 túr s průvodcem za den. Investice do plotů, zvířat a parkovišť si vynutily formální kalkulaci investic. Kalkulace nákladů dává málo informací a měla by být do budoucna zlepšena.
- **Styk s úřady / akceptování:** Veškeré kontakty s veřejnými místy byly kladné. Veřejnost nabídku uvítala. Skeptičtí byli zpočátku dřívější uživatelé, kteří předtím nemuseli nic platit. Po dvou letech však byl produkt akceptován.

AU06 Pronájem rybníka pro rybaření

Gnaser

- **Stručný popis:** Vlastník malé lesní plochy s rybníkem k ní patřícím pronajímá část rybníka pracovníkům Philips AG.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území je turisticky málo zajímavé a produkt je v zásadě zaměřen na pracovníky Philips tam bydlící. Ti svou návštěvu zpravidla kombinují s grilováním. Speciální přání byla vzata v potaz do té míry, že bylo zakázáno koupání. Cena nájmu je kvůli dobré poloze a vybavení rybníka o asi 10 % vyšší, než je tržní nájem. Jedná se o zdokonalení jednoho stávajícího produktu, pro který majitel postavil dodatečné ploty, rozdělil jezero na dvě části a provedl zalesnění. S myšlenkou se na vlastníka obrátili nynější nájemci. Produkt má díky své poloze a díky dobrému osazení rybami tržní výhodu oproti jiným nabídkám tohoto druhu. Poptávka je omezena na březzen až listopad, cena činí 34 000 öS/rok. Propagace se nedělá. Důležitý byl kontakt se závodní radou podniku.
- **Organizace odbytu:** Základ nabídky tvoří jednoduchá nájemní smlouva.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nebyly pro tuto nabídku definovány. Důležitým cílem bylo pro podnik motivování pracovníků. Potřeba práce pro projekt činila 3 člověkoměsíce/rok. V budoucnu chce vlastník podporovat přírodní zmlazování okolního porostu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Existují kladné kontakty s místním a regionálním úřadem. Bývalí uživatelé rybníka chtěli areál koupit, a tak zpočátku byly problémy s nimi.

AU07 Plavby na člunech s průvodcem

Österreichische Bundesforste AG

- **Stručný popis:** V národním parku Donauauen (Dunajské luhy) nabízejí Rakouské spolkové lesy plavby na člunech s průvodcem. 70 % příjmů pochází z lesního hospodářství, z toho je 10 % příjmy za dřevo, 85 % podpora jakožto národnímu parku a 5 % příjmy z nabídky RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Jedná se o území velkého ekologického významu (lužní les). Ve vzdálenosti asi 50 km leží Vídeň a Bratislava a území je velmi oblíbené u jednodenních návštěvníků. Cílovými skupinami jsou školy, rodiny a firmy. Jsou možné speciální túry. Pro lesní podnik se jedná o nový produkt, pro který bylo zapotřebí koupit čluny a malý autobus. Prohlídky v zámku Eckertsau byly dělány již předtím a nyní je možno kombinovat je s plavbou ve člunu. Plavby na člunech byly poprvé nabízeny r. 1995. Pro úspěch důležité jsou území národního parku a školený personál. Existuje určitá konkurence nabídek správy národního parku a soukromých podniků. Pro spolupráci se školami je velmi důležitý kontakt s místní školní správou. Propagace se dělá v lokálních novinách, v televizi, prostřednictvím leporela a na veletrzích.
- **Organizace odbytu:** Bylo uzavřeno pojištění zákonné odpovědnosti na 50 000 000 öS. Právně je třeba zmínit zejména zákaz těžby dřeva (kompenzace 3,6 milionů öS).

- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro nabídku RES produktu bylo lesnické zařízení důležitým zdrojem informací. Pro nabídku jsou důležité zejména nehmotné cíle (kompetence zachované pro národní park). Interně bylo stanoveno, že bude nasazován jen školený personál a túry se budou konat jen na vybraných trasách. Dosavadní zhoršení byla přičítána nedostatečné organizaci, nedostatečným informacím a špatnému personálu. Potřeba práce pro projekt činí 50 člověkoměsíců za rok. Počet vedení průvodcem stoupl ze 37 v roce 1995 na 1.500 v roce 1997 (mez kapacity). Byly nutné zásadní investice (50 % očekávaného obrátu). Kalkulace nákladů dává důležité informace, trade off (obchodní výměny) jsou považovány za relevantní. Zlepšit by se měly tvorba cen, organizace a nabídka specializovaných túr.
- **Styk s úřady / akceptování:** Se správnou národního parku a turistickou organizací byly kladné kontakty. Zejména obyvatelé Vídně projekt uvítali. Lovci, rybáři a místní obyvatelstvo túry na člunech nejprve kritizovali (rušení, doprava ...), nakonec je akceptovali. Kladným vedlejším efektem je regulace návštěvníků. Rostoucí počet návštěvníků by se však mohl projevit negativně.

AU08 Poplatek za používání lesní cesty

Colloredo

- **Stručný popis:** Vlastník vybírá poplatek za používání soukromé lesní cesty (800 m).
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistika má velký význam pro tento region, který se vyznačuje mnoha krajinnými a ekologickými zvláštnostmi (přírodní park Sölktaier). Nápor jednodenních návštěvníků je velmi vysoký. Uživatelé silnice jsou v podstatě rodiny a sportovci. Pro podnik je vybírání úhrady něčím novým. Vjezd je kontrolován tabulí Stop a závorou. Nabídka se zakládá na myšlence vlastníka lesa, poprvé byla nabízena r. 1992 a uskutečnila se ve spolupráci s přírodním parkem. Je obtížné navštěvovat podobně zpřístupněná místa bezplatně. Doplňkovým užitekem jsou zde parkoviště a jedna restaurace. Pro odhad tržního zhodnocení byly provedeny analýzy a ke zvýšení akceptovatelnosti podnik nabízel informace a mapy pěších cest. V novinách bylo zveřejněno několik článků o tomto projektu.
- **Organizace odbytu:** Existuje dohoda s městem Kleinsölk, které dostává 30 % zisku na udržování cest. Bylo uzavřeno pojištění zákonné odpovědnosti.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle byly více než splněny. Kladně je hodnoceno i zlepšení spolupráce s turistickým informačním střediskem. Potřeba práce pro projekt činí přibližně 8 člověkoměsíců za rok. Aby se docílilo čistého zisku, musí cestu použít 2 500 vozidel; v roce 1996 jich bylo 4 500. Investice nebyly nutné. Účetnictví je považováno za důležité, avšak kalkulace nákladů ze méně důležitou. Trade offs (obchodní výměny) a overheads (režijní náklady) nejsou kalkulovány. Pro budoucnost by vedoucí lesního podniku chtěl zintenzivnit kontakty a spolupráci se správou národního parku.
- **Styk s úřady / akceptování:** Lesní správa a město Kleinsölk měly k projektu velmi kladný postoj (příjmy). Negativní postoj zaujala turistická organizace (odstrašování návštěvníků). Veřejnost regulaci příjezdu uvítala (ochrana přírody, kvalita místo kvantity atd.). Za kladný vedlejší efekt je považováno akceptování různých RES nabídek veřejností.

AU09 Sponzorování zbytku pralesa

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého lesa našel v jednom deníku, který založil jeden jeho vzdálený příbuzný, sponzora pro zachování zbytku pralesa (40 ha). Projekt sponzoringu se uskutečnil ve spolupráci s jedním spolkem. Je jím sdružení založené vlastníky lesa, které již provádělo více sponzoringových projektů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Ekologický význam území je vynikající. Platí to i pro význam území pro rekreaci. Vlastník lesa měl nápad vytvořit tento produkt a použít k tomu know-how sdružení. Důležitým právním omezením je zákaz těžby dřeva. Doplňkově jsou na území nabízeny prohlídky s průvodcem. Jako faktory úspěšnosti jsou uváděny neformální kontakty a tvrdošijnost. Zejména byl vzat ohled na přání sponzora, aby bylo nárazníkové pásmo 45 ha a zákaz těžby dřeva. Podrobný popis ekologického významu území podpořil akvizici sponzora. Na základě ušlé těžby dřeva a ideální hodnoty byla stanovena cena [....].
- **Organizace odbytu:** Je stanoveno, že smlouva automaticky končí, jestliže noviny ohlásí konkurz. Rovněž je smluvně sjednána exkluzivita.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Důležitými pomůckami pro detailní znázornění produktu byly mapy a hospodářská osnova. Konflikty jsou směrem k těžbě dřeva a k rekreaci, které nyní jsou jen omezovaly, resp. již nejsou možné. Jako důležitý nehmotný efekt se uvádí publicita. Zhoršení se přičítají organizaci, nedostatku zkušeností a nedostatku informací. Potřeba práce 4 člověkoměsíce/rok. Ve zpětném pohledu by se možná dal lépe zvyšovat potenciál a organizace projektu (milníky atd.).
- **Styk s úřady / akceptování:** Státní lesní úřad projekt podporoval (smluvní ochrana přírody). Akceptování veřejností bylo velmi různé a bude ještě trvat několik let, než bude projekt plně akceptován.

AU10 Ochrana modřínových luk

Strickner

- **Stručný popis:** Vlastník soukromého lesa (50 % příjmů z dotací, 45 % ze zemědělství, 5 % RES) dostává veřejné dotace na zachování 2 ha modřínových luk.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území ze 100 % patří do chráněné krajinné oblasti Oberberger See a jeho význam pro ochranu přírody je velmi vysoký. Jedná se o produkt pro vlastníka nový a na tuto myšlenku jej přivedl starosta jedné sousední obce. Dohoda existuje od r. 1984 a byla vytvořena ve spolupráci s lesní a zemědělskou správou. Za úspěch se vděčilo tradičnímu obhospodařování území, spolupráci několika vlastníků (spolek vlastníků modřínových lesů) a obecnému ekologickému povědomí. Smluvním partnerem a jedinou cílovou skupinou pro tento produkt je tyrolská zemská vláda. Za kosení louky dostává vlastník 2 700 öS za rok a za udržování plotu 500 öS za 100 metrů a rok (rozdíl oproti normálnímu obhospodařování lesa).

- **Organizace odbytu:** Vlastníci modřínových luk jsou organizováni ve spolku. Tento spolek vznikl z iniciativy starosty (1983).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro projekt byla provedena inventura s leteckými snímky a vypracování situačního plánu. RES produkt se má v poměru k lovu komplementárně (pastva). Finanční cíle projektem sledovány nebyly a nehmotné cíle nebyly definovány. Je počítáno s potřebou práce 1 člověkeměsíc/rok. Ve zpětném pohledu mohl být přesnější odhad ploch.
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechna relevantní veřejná zařízení projekt podporovala. Akceptování veřejností bylo rozdílné (akceptování dotací není ještě příliš velké) a trvalo 5 let, než byl projekt akceptován. Kladným vedlejším efektem je zachování pracovních míst ve venkovském regionu.

AU11 Komfortní prázdninové byty

Řád maltézských rytířů Ligist/Hebalm

- **Stručný popis:** Lesní podnik Ligist nabízí 10 prázdninových apartmánů v pěti dřevěných domech (smrkový dům, jedlový dům, modřínový dům, 2 borovicové domy). Dodatkovými RES produkty jsou úseky pro horská kola různého stupně obtížnosti, zimní sportovní areál se sedačkovou lanovkou a šest vleků a kemp s plážovým volejbalem. Příjmy z lesního hospodářství pocházejí z 50 % z prodeje dřeva a z 50 % z prodeje RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistických zařízení, jako jsou restaurace, hotely apod., je v okolí málo. Rekreační možnosti jsou ovšem dobré a vzdálenost od města Graz (Štýrský Hradec) s 300 000 obyvateli je malá (hodně jednodenních návštěvníků). Lesní podnik rozšířil stávající nabídku svého zimního sportoviště o jeden úsek pro horská kola a vystavěl apartmány, aby mohl návštěvníkům nabízet i delší pobyt. Nabídka existuje od r. 1996 a za faktor úspěšnosti se považuje kromě ochoty vlastníka a vhodného personálu riskovat mimo jiné kombinace s ostatními službami. V okolí nejsou nabízeny žádné podobné apartmány. Informace ohledně vývoje produktu dostal podnik od turistické kanceláře a z rozhovorů s někdejšími zákazníky. Nabídku často využívají školní třídy a za důležité jsou považovány kontakty s řediteli škol. Zčásti jsou na trh uváděny paušální nabídky obsahující bezplatné využívání horských kol nebo plážový volejbal a lyžařský výcvik.
- **Organizace odbytu:** V organizaci paušálních balíků podnik kooperuje s výše uvedenými jinými nabízejícími (písemné smlouvy nejsou). Nabízející mohou využívat infrastruktury lesního podniku a musí za to platit úhradu. Ohledně právních rámcových podmínek byly relevantní zejména směrnice na ochranu přírody, které ztížily stavbu apartmánů na tomto území.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Nepatrné problémy jsou ve vztahu k RES projektům a lovu. Finanční cíl dosud nebyl splněn tak, jak bylo plánováno, jelikož byly použity prostředky významné pro uvádění na trh (vytíženost každoročně stoupá); obraty k horšímu ovšem nejsou uváděny. Podnik investoval 15 000 000 öS z interních prostředků, a byla pro to provedena kalkulace nákladů. Účetnictví a kalkulace nákladů představují důležité informační prostředky, rovněž byly zohledněny trade offs (obchodní výměny) a

režijní náklady. Ve zpětném pohledu lze konstatovat, že již v počáteční fázi mohla být marketinková opatření provedena intenzivněji a tvorba cen diferencovaněji.

- **Styk s úřady / akceptování:** Plánování projektu se účastnily lesní úřady a dva stavební úřady. Jeden z těchto stavebních úřadů byl zpočátku proti projektu. Turistická organizace projekt podporovala. Zajímavé je, že místní obyvatelstvo kritizovalo konstrukci apartmánů jako nevhodnou (pultové střechy a barevná koncepce pěti dřevěných domů), zákazníci však s tím byli velmi spokojeni.

AU12 Smlouva o ochraně přírody

Neckenmarkt

- **Stručný popis:** Společný les vkládá 30 ha z 580 ha do státem podporovaného programu „Naturwaldreservatnetz“ (Síť rezervací přírodního lesa). Lesní plochy jsou vybírány na základě přesných kontrolních seznamů. Členové lesního družstva mají určitá práva na palivové dříví, jinak však nepobírají žádné příjmy z vlastnictví lesa. Jako jiný zdroj příjmů využívá společný les tržního zhodnocení kamenolomu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území má nepatrný význam pro rekreaci. Význam však mají ochranné služby. U projektu se jedná o produkt, který je pro společný les nový. Myšlenka přišla od obslužné organizace lesní správy, jako faktor úspěšnosti je uváděna důvěra lesních družstevníků ve vedení lesního podniku a ve veřejný program podpory. Důležitými pravidly jsou předpisy pro demontáž jedné lesní silnice, zákaz těžby dřeva a povinnost informování spolkového výzkumného ústavu o veškerých událostech na tomto území. U podpory se jedná o částku 117 000 €S/rok.
- **Organizace odbytu:** Na projektu se podílela soukromá plánovací kancelář, prováděla analýzu potenciálu a informovala vlastníka lesa o stávajícím programu. Smluvním partnerem byl veřejný rozpočet.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro vývoj projektu byly důležité zejména informace z lesnického zařízení. Finanční cíle nebyly definovány. Jako nehmotný cíl se uvádí publicita. Účetnictví a kalkulace nákladů nehrají roli.
- **Styk s úřady / akceptování:** Lokální a regionální lesní úřady a zejména spolkový výzkumný ústav projekt podporovaly (veřejný program podpory). Jedna soukromá organizace ochrany přírody ovšem měla k projektu negativní postoj.

AU13 Síť lyžařských tratí

Lesní úřad Kirchberg

- **Stručný popis:** Cílem místní turistické kanceláře bylo spojit dvě lyžařská území běžkařskou tratí. K tomu účelu bylo založeno pracovní společenství (veřejně prospěšný spolek), které je kompetentní k plánování a uzavírání jednotlivých smluv o využívání. Členy tohoto pra-

covního společenství jsou hotely, restaurace a jednotliví vlastníci lesa. Lesní úřad Kirchberg (4 200 ha) uzavírá vedle jiných vlastníků lesa smlouvy o využívání na některé plochy.

- **Vývoj produktu / marketing:** Ekologický a krajinářský význam území je vysoký a pro zimní turistiku je důležitým rekreačním územím. Za myšlenku projektu byli odpovědní vlastníci lesa a turistické organizace, na území nejsou žádné bezplatné konkurenční nabídky. Produkt je poptáván v hotelích, restauracích a sportovních obchodech. Při výpočtu ceny byly zahrnuty investice, běžné náklady, ztráta výrobních možností, informace o tržní ceně a výsledky ankety týkající se využívání. Jako komunikačními prostředky jsou využívány inzeráty v novinách a reklamní spoty v televizi. Byly vytvořeny tržní značka a tržní název („Semmering-Wechsel-Panoramaloipe“).
- **Organizace odbytu:** Vývoj a nabídku produktu organizuje založené pracovní společenství. Konkrétní odpovědnosti jsou upraveny ve zvláštní smlouvě. Do nabídky jsou zapojeni rovněž sponzoři a pracovní společenství organizovalo speciální pojištění trati.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro vývoj produktu byly důležité mapy z lesnického zařízení. Konflikty jsou směrem k produkci dřeva, k jiným rekreačním zařízením a k lovu. Jako finanční cíl ze strany lesního podniku bylo definováno nahospodaření kladného příspěvku na úhradu. Projekt byl organizován jako separátní projekt, a zhoršení byla přičítána chybným odhadům a nedostatečným informacím. Pro projekt muselo být zbudováno 2 000 m nových lesních cest. Zdroji financování pro toto byly prostředky podpory EU, prostředky turistických organizací a prostředky obcí a majitelů pozemků. Kalkulace nákladů není považována za nutnou. Pro budoucnost se předpokládá stavba vlastní občerstvovny.
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny relevantní úřady projekt podporovaly. Potíže byly s některými politiky. Myslivci měli k projektu zpočátku negativní postoj. Po vytvoření území ochrany myslivosti byl i jejich postoj vůči projektu kladný (usměrňování návštěvníků). Jelikož se lyžařská trať dotýká okraje jednoho z posledních míst výskytu tetřívka v Dolních Rakousích, byly myšlením na dvou vzdálených lesních plochách vytvořeny náhradní biotopy. Tím byl vytvořen nadějný konsensus pro turistické projekty, při němž se budou pokoušet o soužití turistiky a ochrany druhů.

AU14 Automobilová zkušební dráha

Lesní úřad Gutenberg

- **Stručný popis:** Soukromý lesní podnik pronajímá areál automobilové zkušební dráhy jednomu výrobcí automobilů. Jedná se o smlouvu existující již dlouho. Tvorba cen je přizpůsobována aktuálnímu vývoji. 85 % příjmů podniku v tomto případě pochází z lesního hospodářství (1 650 ha lesa).
- **Vývoj produktu / marketing:** V tomto případě se jedná o smlouvu existující od r. 1955, která se uskutečnila na poptávku výrobce automobilů a pro niž se nyní mění tvorba cen. Za faktory úspěšnosti produktu jsou považovány malá vzdálenost mezi továrnou a lesním areálem a kvalita kurzu. Při vyjednávání první smlouvy byla zohledněna speciální přání výrobce automobilů ohledně vedení trasy a vlastností terénu. Momentálně činí cena nájmu 15 000 öS za 7 km. Do budoucna se plánuje zvýšení na 250 000 öS.

- **Organizace odbytu:** Produkt je nabízen na základě nájemní smlouvy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Z lesnického zařízení byly pro vývoj produktu relevantní zejména mapy a popis ekologických zvláštností. Finančního cíle (čistého zisku) bylo dosud docilováno hůře, než bylo plánováno. Chyby v tvorbě cen byly přičítány nedostatečným zkušenostem a nedostatku informací. Účetnictví a kalkulace nákladů pro podnik existují, jako zdroje informací pro projekt se jich však nevyužívá. Ve zpětném pohledu mohlo být stanovení cílů a zohlednění projektu v účetnictví a kalkulaci nákladů lepší.
- **Styk s úřady / akceptování:** Skupiny ochrany přírody se pokusily projektu zabránit (hluk, znečištění, zatížení spodní vody) a poukazovaly na význam území pro rekreaci. Zkušenosti s širokou veřejností neexistují.

AU15 Účast na městské slavnosti (prodej zvěřiny)

Traunská lesní správa

- **Stručný popis:** Lesní podnik se účastní jedné městské slavnosti. V lesním úřadě a v okolním areálu jsou nabízeny různé atrakce (střílení vzduchovkou, jízda v kočárech, prodej zvěřiny). O tyto různé nabídky se starají zaměstnanci lesního úřadu.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistická poptávka v regionu je nízká. Produkt je zaměřen na domácí obyvatelstvo. Prodejní stánky a jiné materiály potřebné pro nabídku byly vypůjčeny. Městská slavnost se konala r. 1995. Pro úspěch byly důležité perfektní organizace, chutná zvěřina a ceny věnované sponzory za střelbu vzduchovkou. Myšlenka nabídky produktu se vyvinula z rozhovorů s městskou správou. Pro prodej zvěřinových pokrmů bylo nutné zdravotní vysvědčení každého pracovníka. U nabídky byl zdůrazněn především místní původ zvěře. Komunikačními prostředky byly osobní doporučení a propagace v novinách obce, vydaných ke slavnosti.
- **Organizace odbytu:** Zaměstnanci lesního úřadu se o prodejní stánky starají ve svém volném čase. Formální smlouvy nebyly uzavřeny. Pro jízdy kočárem bylo nutné uzavření pojištění. Jedno povolení pro restauraci bylo vypůjčeno (?).
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Kladným vedlejším efektem účasti na akci byla akvizice nových zákazníků pro prodej vánočních stromků v zimě. Finanční cíle účasti na městské slavnosti (čistý zisk) byly více než splněny. Jakožto nehmotné cíle byly důležité především nové kontakty s potenciálními zákazníky. Projekt byl plánován v rámci obvyklého obchodu a nabídka byla uvažována pro přibližně 2 000 návštěvníků. Podstatné investice nebyly nutné a projekt nebyl zohledněn v účetnictví a kalkulaci nákladů. Pro budoucnost jsou plánována zlepšení ohledně poskytovaných atrakcí („lesní slavnost“).
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny místní úřady se k projektu stavěly kladně. Veřejnost a zejména návštěvníci nabídku uvítali. Několik vlastníků restaurací se však zlobilo kvůli konkurenci.

AU16 Prodej pramenité vody

Mayr-Meinhofská lesní správa

- **Stručný popis:** V okolí Salzburgu prodává soukromý lesní podnik pitnou vodu malým vodárenským společnostem a jiným soukromým uživatelům. Veřejné vodárny nepatří k zákazníkům. Pramennou oblastí je území o velikosti asi 500 ha ve vlastnictví lesnického podniku (celkem 4 800 ha).
- **Vývoj produktu / marketing:** Význam území pro ochranu přírody a pro rekreaci je velký. Jedná se o zdokonalení stávajících uživatelských práv. Vodovody a sběrné nádrže byly vybudovány dodatečně, projekt vznikl z poptávky zákazníků po vodě již v r. 1970. Jako faktory úspěšnosti se uvádějí zkušenosti s vodním managementem, rostoucí poptávka, dobrá jakost pitné vody a zájem vlastníka o nové možnosti příjmů. V regionu existují podobné nabídky jiných vlastníků lesa, které představují pro vlastní nabídku konkurenci. Informace o tržním potenciálu pocházejí z osobních zkušeností a z existujících cenů pro jiné nabídky vody v regionu. Vedle jednotlivých zákazníků má podnik i smlouvy s 8 vodárenskými společnostmi (potíže s vyjednáváním s těmito vodárenskými společnostmi nejsou uváděny).
- **Organizace odbytu:** Podnik uvádí produkt na trh sám. Získávat nové zákazníky pomáhaly neformální kontakty a osobní doporučení. S každým uživatelem se uzavírá separátní smlouva. Jako právní rámec jsou důležité lesní právo, právo ochrany přírody a vodní právo. Riziko se smlouvou přenáší na uživatele.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finanční cíle nejsou definovány, podstatná investice nebyla nutná, účetnictví a kalkulace nákladů se neprovádějí. V současnosti se nabídkou docílí kladného příspěvku na úhradu. Zhoršení se přičítají na vrub chybným odhadům poptávky po pitné vodě. Ve zpětném pohledu by se bývala možná dala lépe udělat analýza potenciálů, definice odpovědností, marketinkový mix a controlling.
- **Styk s úřady / akceptování:** S regionálním plánovacím úřadem byly kladné kontakty, jelikož nabídka pitné vody je ve veřejném zájmu. Spotřebitelé vody a široká veřejnost nabídku uvítali.

AU17 Koncepte jízdy na horských kolech v Tyrolsku

Tyrolská lesní správa

- **Stručný popis:** Krajinářská služba zemského lesního ředitelství v Tyrolsku vyvinula model pro horská kola pro všechny regionální uživatele lesů (vzor smlouvy, pojistná ustanovení, označení tabulemi atd.). Cílem bylo řešení rostoucí poptávky po trasách pro horská kola.
- **Vývoj produktu / marketing:** Pro Tyrolsko je význam turistiky velmi velký. Přispívá k tomu zejména krása krajiny a existence mnoha přírodních a kulturně-historických zvláštností. Cílem je model jednotný pro spolkové země, který předpokládá úhrady za poskytování lesních silnic a cest na horských pastvinách (financováno z prostředků spolkové země a obce, jakož i z prostředků organizací cizineckého cestovního ruchu). Na speciální přání

cílových skupin byl vzat zřetel vytvořením různých stupňů obtížnosti a dobrým značením tras. Myšlenka projektu byla vytvořena r. 1997 krajinářskou službou zemského lesního ředitelství. Využití lesních a horských cest, poskytnutých nikoliv speciálně, není v Rakousku zákonně dovoleno, nelze mu však ani zcela zabránit. Tržními informacemi přispěla turistická organizace. Pro akceptování zadávání veřejných financí byl nutný průzkum intenzity využívání lesních cest. Úhrada za využívání činí mezi 2 a 4 öS/m lesní silnice/rok. Jako komunikační prostředek se využívají inzeráty, vlastní publikace, mapy, eventy a internet (www.tirol.gv.at/mountainbike).

- **Organizace odbytu:** Ohledně organizace odbytu je nutno vyzdvihnout roli zemského ředitelství jako pomocníka pro odbyt (vzor smlouvy, pojistné podmínky, diskuse s obcemi atd.). Jako právní rámcové podmínky měly význam zejména zákony týkající se lesa a zákony na ochranu přírody a pravidla týkající se povinnosti zajišťování bezpečnosti dopravy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Pro vývoj produktu byly využívány informace zemského lesního ředitelství (zejména mapy a databáze cest). Finanční a nehmotné cíle byly splněny, a v současné době je nahospodařován kladný příspěvek na úhradu. Pro budoucnost je plánováno rozšiřování nabídky ze současných 3 500 km na cca 4 000 km. Je uvažováno zesílení propagace nabídky, především v Německu.
- **Styk s úřady / akceptování:** Problémem při spolupráci s jinými úřady byl jejich názor, že vlastníci lesa musí lesní silnice poskytovat bezplatně. Turistické organizace a soukromí uživatelé projekt podporovali, ale celkově tato fáze až po akceptaci trvala 2 roky.

AU18 Silniční poplatek za lesní silnici

Družstvo pro dopravu dříví Draiachberg

- **Stručný popis:** Družstvo pro dopravu dříví (21 vlastníků lesa) zavedlo úhradu za využívání společně udržované lesní silnice. 90 % členů tohoto družstva pro dopravu dříví jsou zemědělci a průměrně 30 % příjmů pochází z lesního hospodářství.
- **Vývoj produktu / marketing:** Turistický a ekologický význam území je velký. Je dobře vybaveno turistickými zařízeními a silnici využívají jak turisté, tak domáci. U produktu se jedná o zdokonalení do té míry, že začalo být zpoplatňováno využívání dřívě bezplatně. Proto bylo nutno instalovat tabule, inkasní budky, ale i lépe udržovat silnici. Cílovými skupinami jsou horští cyklisté a paraglidisté, resp. jiní uživatelé území zpřístupněného touto silnicí. Zvláštností v tomto případě je restaurace na vrcholu hory, která je oblíbeným cílem návštěvníků. Projekt má původ v myšlence vlastníka lesa a uskutečnil se díky dobré spolupráci a diplomatické šikovnosti představenstva. Jako uživatelé silnice jsou registrovány dva sportovní kluby a v kontrolních budkách jsou vyloženy seznamy jejich členů. Cena byla vypočtena na základě běžných nákladů. Jako komunikační prostředky slouží prospekt a každoroční mše v kapli na vrcholu.
- **Organizace odbytu:** Projekt nabízí organizace vlastníků lesa jako zprostředkovatel odbytu. Neformální kontakty jsou důležité, formální smlouvy neexistují.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Finančním cílem je docilování kladného příspěvku na úhradu. Nehmotným cílem je zlepšení vztahů se sportovními sdruženími.

Projekt byl vyvinut separátním projektovým týmem a musí se prodat 450 lístků za rok, aby se zaplatila údržba silnice. Byly nutné citelné investice; kalkulace nákladů skýtá důležité informace o projektu. Jako body zlepšení jsou uváděny definice cílů (frekvence návštěvníků) a analýza potenciálu.

- **Styk s úřady / akceptování:** Regionální a lokální lesní úřad a oslovená sportovní sdružení měly k projektu kladný vztah. Akceptování uživateli pomalu roste (trvalo asi 4 roky). Za negativní je považována vyšší odpovědnost.

AU19 Prodej pramenité vody

ÖBF AG, lesní závod Gmunden

- **Stručný popis:** Lesní závod Gmunden podniku Rakouských spolkových lesů (Österreichische Bundesforst AG) prodává pramenitou vodu místním vodárnám a jednotlivým uživatelům. Jinými RES produkty jsou mountainbiking, možnosti koupání, parkoviště, lyžařské terény, možnosti tréninku na saních se psy, resp. drožky se psy na lesní silnici, jakož i používání lesních silnic, útulny a totéž pro natáčení filmů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Ekologický význam okolí je velmi vysoký a v dotyčném území existují dvě přírodní rezervace. Nabídka pramenité vody za úplatu byla vytvořena na základě rostoucí poptávky a zpravidla se účtuje podle množství vody, u starších smluv jednorázovou úhradou nebo po ročních úhradách. Pro stavbu zařízení na odběr vody v přírodní rezervaci byla nutná povolení výjimek. Někteří soukromí majitelé lesa nabízejí i pramenitou vodu, mají však problémy se zajišťováním jakosti, jelikož pramenná oblast sahá daleko za jejich pozemky. Hlavním odběratelem pramenité vody je město Gmunden, s nímž byl vyvinut i způsob využití. Voda se vede potrubím na dně jezera Traunsee (v majetku ÖBf – Rak. spolkové lesy) do města, a to navíc platí úhradu za využívání dna jezera.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik vodu původně nabízel „k dodání od vodovodu“. Městská obec si ovšem chtěla jímání a odvádění vody ponechat ve vlastní působnosti. Ohledně právních rámcových podmínek je relevantní zejména rakouské vodní právo, lesní právo a právo ochrany přírody. Pro odebrání vody a zřízení zařízení pro to potřebných bylo nutno si opatřit různá úřední povolení.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Z lesnického zařízení měly pro velikost pramenné oblasti význam zejména mapy. Finanční cíl (čistý zisk) byl splněn hůře, než bylo plánováno (kompromis při vyjednávání smlouvy). Zjišťování podkladů a jednání byly zahrnuty do obvyklého obchodu. Ze strany podniku nebyly provedeny žádné investice. Finanční výsledek neodpovídal zcela původním představám; forma smlouvy vyjednaná jako poslední je pro obě strany přijatelná. Do budoucna je předpokládáno znovuoobnovení starých smluv o vodě.
- **Styk s úřady / akceptování:** Regionální a lokální úřady mají k projektu kladný vztah. Různé místní orgány však měly zásadní pochybnosti, zda je vlastník pozemku oprávněn požadovat za vodu úhradu. Veřejnost a jednotliví uživatelé projekt nejprve kritizovali, ale po asi jednom roce jej akceptovali.

AU20 Pronájem rybníků se zařízením

[nepřejí si být jmenováni]

- **Stručný popis:** Soukromý lesní podnik zadává licenci o pronájmu rybníků se zařízením s chatami k nim příslušejícími. Jinými RES produkty jsou nájem vojenského cvičiště, prodej pitné vody a chov říčních raků. 3 % příjmů z lesního hospodářství pocházejí z prodeje RES produktů.
- **Vývoj produktu / marketing:** Území má velký ekologický význam (místo výskytu říčních raků) a je oblíbené u rekreatantů. Turistická poptávka a nabídka turistických zařízení je naproti tomu nízká. Cílovými skupinami pro produkt jsou rybáři z okolí, jejichž přáním (ticho, spjatost s přírodou, nerušenost u vlastního rybníka) je speciálním způsobem vyhověno. Obchodníci často zvou obchodní partnery na rybářské odpoledne. Důležitým faktorem úspěšnosti je i dobrá dosažitelnost. Stávající zařízení rybníka bylo při vývoji produktu rozšířeno ze 12 rybníků na 25 rybníků. Zvláštní pozornost byla věnována sympatickému ztvárnění linie břehu a okolí rybníků. V okolí neexistují žádné další nabídky tohoto druhu. Informace o tržním potenciálu pocházely z vlastních zkušeností a z diskusí se zákazníky vánočních stromků a zvěřiny. Propagace není nutná. Jeden podnik využívá nabídku jako možnost rekreace pro své pracovníky.
- **Organizace odbytu:** Lesní podnik nabízí produkt cestou přímého uvádění na trh. Pomáhaly neformální kontakty. Pro stavbu chat byla zapotřebí stavební povolení. Pro stavbu rybníků musela být opatřena povolení k holoseči.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Existuje malý konflikt mezi lovem, produkcí dřeva a RES produktem. Finanční cíl (čistý zisk) byl více než splněn. Každý jednotlivý rybník je organizován jako separátní projekt. Bylo zapotřebí podstatných investic a byly k nim provedeny jednoduché kalkulace. Dle údajů dotazovaného partnera lze z účetnictví a kalkulace nákladů získat málo relevantních informací. Ve zpětném pohledu by mohly být rybníky upraveny levněji.
- **Styk s úřady / akceptování:** Všechny relevantní úřady měly k projektu kladný postoj. Veřejnost a zákazníci nový produkt okamžitě akceptovali.

AU21 Nabídka rekreačního lesa

Obec Milstatt

- **Stručný popis:** Obec Milstatt koupila lesní území o velikosti 22 ha a přetvořila ho na rekreační les. Užívání je bezplatné a je zamýšleno jako dodatečná nabídka pro občany a turisty v obci. Projekt byl podporován z prostředků veřejné podpory.
- **Vývoj produktu / marketing:** Význam území pro rekreaci (množství turistických zařízení) a pro ochranu přírody (rašeliniště, jezera a rybníky) je velmi velký. Jedná se o nově vyvinutou nabídku. Za tím účelem bylo území vybaveno chatami, sportovními příležitostmi, ukazateli cest a přehlednými tabulemi. Toto rekreační území bylo otevřeno r. 1997, know-how pocházelo od konzultační organizace pro lesnictví a od ochrany přírody. Podmín-

kou úspěchu byla dobrá spolupráce mezi správou města a ochranou přírody a poskytnutí prostředků veřejné podpory. Je snadné využívat podobné lesní plochy pro rekreaci; dotyčné lesní plochy ovšem leží blíže k obci.

- **Organizace odbytu:** Obec produkt nabízí sama a neexistují žádné smlouvy.
- **Vnitropodniková organizace / účetnictví:** Potenciál konfliktu mezi rekreací a produkcí dřeva/lovem není spatřován, jelikož jako hlavní cíl je explicitně definována rekreace. Pro vývoj projektu byla provedena speciální inventura týkající se způsobilosti území pro rekreaci. Nabídka byla vyvinuta jako separátní projekt a bylo zapotřebí podstatných investic.
- **Styk s úřady / akceptování:** Relevantní kontakty existovaly s lokálními a regionálními lesními úřady, orgány ochrany přírody a úřady příslušnými pro cestovní ruch. Všechny úřady měly k projektu kladný postoj a na uskutečňování projektu se aktivně podílela i jedna organizace ochrany přírody. Veřejnost a zejména uživatelé nabídku vítají.

Závěr

V regionech je uložen ohromný budoucí potenciál v podobě zhodnocení dřeva, při vytváření dodatečných zdrojů příjmu za tržní realizaci lesnických služeb (ekologických a rekreačních funkcí lesa, aj.), při tvorbě pracovních příležitostí, energetickém využití dřeva apod.

Les má v Evropě budoucnost a je i globální perspektivou lidstva. Lesnicko-dřevařský sektor se může stát modelovým odvětvím založeným na využití obnovitelného zdroje energie s vysokou úrovní know-how. Jeho pozice je do budoucna velmi nadějná.

Již dnes existuje řada různých nástrojů, jak využít nabízející se možnosti ke zhodnocení lesního potenciálu. Mohou to být finanční zdroje ze strukturálních fondů Evropské unie, domácí politika podpor a daní, vytváření aktivních sdružení vlastníků lesa atd., ale ze všeho bude nejdůležitější vlastní iniciativa vlastníků lesa podpořená příslušnými informacemi a znalostmi, vložená do smysluplných aktivit.

Téma, jak využít potenciál vlastníků lesa, je nanejvýš aktuální. Přestože je dlouhodobě těžební potenciál lesních porostů nevyužit a porostní zásoby dále rostou, užití dřeva a jeho potřeba ve společnosti má před sebou slibnou renesanci, dotkl se letošní seminář i problematiky využití potenciálu mimoprodukčních funkcí lesa. Internalizace funkcí lesa může částečně napomoci zlepšit výnosovou situaci lesních podniků z důvodu klesající rentability hospodaření, která nevyplývá jenom z omezení hospodaření z důvodu ochrany přírody atd.

Na poslední ministerské konferenci o ochraně evropských lesů ve Vídni v roce 2003 bylo v rezoluci V2 schváleno, že klíčovým lespolitickým problémem v Evropě je zvýšení ekonomické životaschopnosti trvale udržitelného hospodaření v lesích. Bez ziskového lesního hospodářství nelze zajistit ani trvale udržitelné hospodaření v lesích, tedy poskytování vícenásobných užitků lesa pro společnost.

Možnosti využití dosud dřímajícího potenciálu jsou čtenářům názorně přiblíženy na řadě praktických příkladů ze zahraničí, které by se i v našich podmínkách mohly stát inspirující pro aktivní subjekty v lesnictví, resp. s lesnictvím související. Jde především o to, aby vlastníci lesa začali využívat stávajících vlastnických práv k jednání. Někdo možná namítne, že u nás to podobně jako v zahraničí nepůjde (dobrovolné smlouvy, akceptování finanční úhrady za poskytnuté dodatečné služby ze strany veřejnosti apod.), ale i tam problémy s uváděním nových rekreačních a environmentálních produktů na trh sebou neslo řadu problémů. Při vytrvalosti se stanovených cílů přece jenom ve většině případů dosáhlo.

Lesníci musí prokázat svoji profesionalitu a kompetentnost i mimo les, což znamená více komunikovat a kooperovat a zlepšit obraz lesního hospodářství na veřejnosti.

Mezi faktory úspěšnosti tržního zhodnocení rekreačních a environmentálních služeb (např. povolenky pro jízdu na koni, prodej pramenité vody, pronájem chat a rybníků, poplatky za cesty, sponzorování životního prostředí v lese, organizování lesních seminářů pro manažery apod.), jak vyplývá z řady zahraničních případových studií, můžeme zařadit:

- 1) Analýzu potenciálu a poptávky, resp. i možných konfliktů nového produktu
- 2) Vypracování přesvědčivé celkové koncepce
- 3) Přípravu projektu
- 4) Vývoj a nabídku produktu
- 5) Marketing produktu (vytvoření obchodní značky, kalkulace a diferenciacie ceny....)
- 6) Spolupráci více vlastníků lesa
- 7) Spolupráci s nelesnickými subjekty (např. s turistickými informačními středisky apod.)
- 8) Vhodný personál
- 9) Neformální kontakty
- 10) Zkušenosti
- 11) Tvrdošijnost
- 12) Zdroje financování
- 13) Podobu soukromoprávní smlouvy s uživateli produktu
- 14) Riskování při kombinaci s jinými službami
- 15) Způsob prezentace produktu (profesní práce s tiskem a s veřejností)
- 16) Trpělivost s akceptací produktu veřejností (pozn.: trvá i několik let)

Důležitá je především chuť začít, začít něco postupně měnit. V konečném výsledku tak lze dosáhnout i větší diverzifikace příjmů lesních podniků. Je zcela zřejmé, že bez kapek potu našich lesníků a dalších zainteresovaných osob se to nepodaří. Pouze prosperující lesní podniky mohou zajistit i prosperující lesní hospodářství a přispět tak k rozvoji regionů (venkova), kde hospodaří.